

การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์
: การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบพหุนาม

THE DEVELOPMENT OF EARLY CHILDHOOD CREATIVE
THINKING USING CREATIVE ART ACTIVITIES
: MULTIVARIATE ANALYSIS OF VARIANCE

พัชรารวรรณ โฝงสูงเนิน
PATCHARAWAN FONGSUNGURN

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต
สาขาวิชาครุศาสตร์อุตสาหกรรม (การวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา)
คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ. 2562

KMITL-2019-ED-M-217-018

การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์
: การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบพหุนาม

THE DEVELOPMENT OF EARLY CHILDHOOD CREATIVE
THINKING USING CREATIVE ART ACTIVITIES
: MULTIVARIATE ANALYSIS OF VARIANCE

พัชรารวรรณ โฝงสูงเนิน
PATCHARAWAN FONGSUNGURN

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต
สาขาวิชาครุศาสตร์อุตสาหกรรม (การวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา)
คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ. 2562

KMITL-2019-ED-M-217-018

THE DEVELOPMENT OF EARLY CHILDHOOD CREATIVE
THINKING USING CREATIVE ART ACTIVITIES
: MULTIVARIATE ANALYSIS OF VARIANCE

PATCHARAWAN FONGSUNGNURN

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS FOR
THE DEGREE OF MASTER OF INDUSTRIAL EDUCATION
(RESEARCH AND EVALUATION IN EDUCATION)
FACULTY OF INDUSTRIAL EDUCATION AND TECHNOLOGY
KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG
2019

KMITL-2019-ED-M-217-018

COPYRIGHT 2019

FACULTY OF INDUSTRIAL EDUCATION AND TECHNOLOGY

KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยโดยใช้ กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ : การวิเคราะห์ ความแปรปรวนแบบพหุนาม
นักศึกษา	นางสาวพัชราวรรณ โฝงสูงเนิน
รหัสนักศึกษา	58603149
ปริญญา	ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	ครุศาสตร์อุตสาหกรรม (การวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา)
พ.ศ.	2562
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กฤษณา คิตดี
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธนินทร์ รัตนโอฬาร

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ 2) เปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 7 องค์ประกอบระหว่างเด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลพระนครศรีอยุธยา จำนวน 2 ห้องเรียน ห้องละ 35 คน จำนวน 70 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เวลาที่ใช้ในการทดลอง 20 ชั่วโมง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ แบบประเมินคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ TCT-DP ของ Jellen และ Urban (1986) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณ (MANOVA) ผลการวิจัยพบว่า

1) แผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ มีคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X}=3.83$) เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่าด้านที่มีคุณภาพสูงสุดได้แก่ ด้านสื่อและอุปกรณ์มีคุณภาพอยู่ในระดับดี ($\bar{X}=4.40$) ส่วนด้านที่มีคุณภาพต่ำสุดได้แก่ ด้านจุดประสงค์การเรียนรู้มีคุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.45$)

2) เด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดริเริ่ม ความคิดละเอียดลออ การกล้าเสี่ยง การสร้างเรื่องราว และอารมณ์ขัน สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ แต่มี 1 องค์ประกอบ คือ ความคิดยืดหยุ่น ที่มีคะแนนเฉลี่ยไม่สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญที่ .05

Thesis Title	The Development of Early Childhood Creative Thinking Using Creative Art Activities : Multivariate Analysis of Variance
Student	Miss Patcharawan Fongsungnurn
Student ID.	58603149
Degree	Master of Industrial Education
Program	Industrial Education (Research and Evaluation in Education)
Year	2019
Thesis Advisor	Assistant Professor Dr.Krissana Kiddee
Thesis Co-Advisor	Assistant Professor Dr.Thanin Ratanaolarn

ABSTRACT

The purposes of this research were 1) to study a quality of a lesson plan using creative art activities. 2) to compare 7 elements of creative thinking between lesson plan using creative art activities and normal lesson plan. The sample used in the research were 70 students in early childhood of Anuban Phranakhon Si Ayutthaya school. The result from a cluster random sampling. The experimental time is 20 hours. The research instrument included were lesson plan using creative art activities and normal lesson plan, the quality of lesson plan using creative art activities, Test for creative thinking – drawing production of Jellen and Urban (1986). The statistics used for data analysis included were mean, standard deviation and multivariate analysis of Variance (MANOVA). The research findings were as followed :

1) the lesson plan by using creative arts activities’s overall quality is good ($\bar{X}=3.83$). When considering each category showed that the highest quality include media and devices, there is good quality ($\bar{X}=4.40$). The lowest quality include learning objectives, there is fair quality ($\bar{X}=3.45$).

2) early childhood to study by lesson plan using creative art activities consist of 6 elements of creative thinking included were active thinking, initiative, thoughtful, story creative and humor have an average score was higher than early childhood to study by normal lesson plan. But consist of 1 element of creative thinking included was fixable thinking have an average score was not higher than early childhood to study by normal lesson plan at the significant level of .05.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กฤษณา คิตติ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธนินทร์ รัตนโอฬาร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าในการให้คำปรึกษาแนะนำ ทั้งด้านทฤษฎี และแนวทางปฏิบัติในการดำเนินการวิจัย ตลอดจนถ้อยคำคอยให้กำลังใจเสมอมา จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้อย่างสมบูรณ์ ขอขอบพระคุณอาจารย์ลัดดา อ่อนลมุล อาจารย์วิไล แสงทอง อาจารย์สุเมณฑา ตั้งทรัพย์ อาจารย์เพียว ประสพพัทธ์ และอาจารย์สุภา บุญพึง ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ เสียเวลาอันมีค่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาความถูกต้องและเหมาะสม เพื่อปรับปรุงเครื่องมือให้มีคุณภาพและเหมาะสมต่อการวิจัย ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูริย์ พิมติ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณา อินทร์น้อย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริรัตน์ เพชรแสงศรี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าเป็นคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่ให้คำแนะนำ ชี้แนะ แนวทางเพื่อปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้ถูกต้องและสมบูรณ์ ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลพระนครศรีอยุธยา คุณครูปิยะรัฐ จำเนียรพันธุ์ และคุณครูประภาศรี อยู่จ้อย ที่ให้การสนับสนุน อนุเคราะห์เวลา และสถานที่ในการทดลองใช้แผนการจัดประสบการณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลจนการวิจัยสำเร็จลุล่วง และขอขอบคุณนักเรียนชั้นอนุบาล 3/1 และนักเรียนชั้นอนุบาล 3/3 โรงเรียนอนุบาลพระนครศรีอยุธยา ปีการศึกษา 2561 ที่ให้ความร่วมมือในการทำแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ (TCT - DP) จนการวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณไว้เป็นอย่างสูง

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ นายศรีทอง และนางประชัน โฝงสูงเนิน ผู้เป็นบิดาและมารดา อันเป็นที่รักและเคารพยิ่ง ที่คอยส่งเสริม สนับสนุนทุกๆ ด้าน และคอยให้กำลังใจจนสำเร็จการศึกษา คุณและประโยชน์ที่พึงจะเกิดจากงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูตาแก่บิดามารดา ตลอดจนบูรพาจารย์ของผู้วิจัยและผู้มีพระคุณทุกท่าน

พัชรารรณ โฝงสูงเนิน

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	II
กิตติกรรมประกาศ.....	III
สารบัญ.....	IV
สารบัญตาราง.....	VI
สารบัญภาพ.....	VII
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.3 สมมติฐานของการวิจัย.....	3
1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	4
1.5 ขอบเขตของการวิจัย.....	5
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในงานวิจัย.....	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
2.1 หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560.....	9
2.2 แผนการจัดประสบการณ์.....	33
2.3 ความคิดสร้างสรรค์.....	40
2.4 เด็กปฐมวัยกับความคิดสร้างสรรค์.....	70
2.5 กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์.....	79
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	101
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	105
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	105
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	105
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	116
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	116

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	119
4.1 ผลการศึกษาคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้ กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์.....	119
4.2 ผลการเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 7 องค์ประกอบระหว่างเด็กปฐมวัย ที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และ แผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ	120
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	123
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	123
5.2 อภิปรายผล.....	124
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	126
บรรณานุกรม.....	129
ภาคผนวก.....	138
ภาคผนวก ก หนังสือราชการ.....	139
ภาคผนวก ข รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ.....	143
ภาคผนวก ค ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	145
ภาคผนวก ง ตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย.....	148
ภาคผนวก จ ตัวอย่างแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ TCT-DP	169
ประวัติผู้เขียน.....	175

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1	มาตรฐานที่ 1 ร่างกายเจริญเติบโตตามวัยและมีสุขนิสัยที่ดี 12
2.2	มาตรฐานที่ 2 กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่ว และประสานสัมพันธ์กัน 12
2.3	มาตรฐานที่ 3 มีสุขภาพจิตดีและมีความสุข..... 13
2.4	มาตรฐานที่ 4 ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี และการเคลื่อนไหว 14
2.5	มาตรฐานที่ 5 มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม..... 14
2.6	มาตรฐานที่ 6 มีทักษะชีวิตและปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง..... 15
2.8	มาตรฐานที่ 7 รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความเป็นไทย 15
2.8	มาตรฐานที่ 8 อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของ สังคมในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 16
2.9	มาตรฐานที่ 9 ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย..... 17
2.10	มาตรฐานที่ 10 มีความสามารถในการคิดที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้..... 18
2.11	มาตรฐานที่ 11 มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์..... 19
2.12	มาตรฐานที่ 12 มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีความสามารถในการแสวงหา ความรู้ได้เหมาะสมกับวัย..... 19
2.13	ลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ของนักจิตวิทยาและผู้เชี่ยวชาญ 61
3.1	องค์ประกอบของแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ 106
3.2	โครงสร้างการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์..... 108
3.3	องค์ประกอบของแผนการจัดประสบการณ์ศิลปะปกติ..... 110
3.4	คะแนนผลรวมของแบบทดสอบ TCT – DP..... 115
4.1	ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์ โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์..... 119
4.2	การทดสอบการแจกแจงของตัวแปรตาม..... 120
4.3	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณของคะแนนความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 7 องค์ประกอบระหว่างเด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้ กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ และการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้น..... 121
4.4	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณของคะแนนความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 7 องค์ประกอบ ระหว่างเด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้ กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ 122
ค.1	ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของคะแนนความคิดสร้างสรรค์ระหว่าง ผู้ตรวจ 2 คน..... 146

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1	กรอบแนวคิดในการวิจัย5
2.1	แบบจำลองโครงสร้างสติปัญญาของ Guilfordกรอบแนวคิดในการวิจัย45
3.1	แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ (TCT-DP).....115
จ.1	ภาพเด็กขณะใช้แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ (TCT-DP)170

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เราอยู่ในโลกที่ต้องการคนที่มีความคิดสร้างสรรค์มากขึ้นเรื่อยๆ เห็นได้จากลักษณะของงาน ทุกวันนี้ ต้องการคนที่มีทักษะการคิดมากกว่าเดิม สังคมที่เปลี่ยนไปต้องการคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ มากกว่าที่ผ่านมา ประเทศที่ขาดคนคิดสร้างสรรค์จะพัฒนาได้ช้า ส่วนประเทศที่มีคนคิดสร้างสรรค์ จำนวนมากจะมีการคิดค้นนวัตกรรมขายความคิดนำรายได้มาพัฒนาประเทศได้อย่างยั่งยืน เมื่อก่อน ความคิดสร้างสรรค์ถือเป็นของแถม คือใครมีก็ดีไม่มีก็ไม่เป็นไร องค์กร บริษัทไหนมีความคิด สร้างสรรค์ก็ดีแต่ไม่มีก็ยังสามารถทำงานต่างๆได้แต่วันนี้และจากนี้ไปความคิดสร้างสรรค์จะกลายเป็น เรื่องจำเป็น (วิริยะ ฤาชัยพาณิชย์. 2557)

ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาไทยที่ผ่านมา ทั้งในช่วงการประเมินในรอบที่ 2 (ปี พ.ศ. 2549 - 2553) และรอบที่ 3 (ปี พ.ศ. 2554 - 2559) พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ตมมาตรฐานหรือตัว บ่งชี้ที่ 4 คือ การคิดสร้างสรรค์ และผลการจัดสอบวัดไอคิวของเด็กไทยพบว่า ยิ่งอายุมากขึ้น และ เรียนสูงมากขึ้นไอควียิ่งต่ำลง (ธีระ ฤญเจริญ. 2550 อ้างใน สมาน อัครภูมิ. 2558 : 9) วิทยาการ ทางด้านสมองทำให้เราทราบได้ว่า คนเรามีศักยภาพทางการคิด เกิดจากสมองทั้ง 2 ข้าง คือซีกซ้าย และซีกขวาของเราทำงานและพัฒนาการคิด ตัดสินใจ และการคิดสร้างสรรค์ สมองทั้งสองซีกจะ ทำงานเชื่อมโยงไปพร้อมกันในทุกกิจกรรมการคิด การพัฒนาสมองของเด็กจึงจัดผ่านกิจกรรมการ เรียนรู้ที่ทำให้สมองทั้งสองซีกทำงานสมดุล

วิธีใช้กิจกรรมงานศิลปะพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในเด็กวัย 3 ขวบ โดยให้เด็กได้ละเลงหรือ ระบายสี วาดรูป หรือปั้นตามจินตนาการ ส่วนในช่วงวัย 4 ขวบ ให้เด็กได้ละเลงหรือระบายสี วาดรูป หรือปั้นตามจินตนาการ และเล่า อธิบายสิ่งที่ทำได้ สามารถให้ความเห็นดูงานศิลปะของคนอื่นได้ บอกเลขชี้ได้ว่าสีใดอ่อน สีใดเข้ม ประดิษฐ์สิ่งของหรือของเล่นตามจินตนาการของตัวเองได้โดยใช้วัสดุ ใกล้ตัว และในช่วงวัย 5 ขวบ จัดกิจกรรมให้เด็กสามารถบอกชื่อรูปทรง รูปร่าง ลักษณะเส้นในภาพได้ วาด ประดิษฐ์ พับ ฉีก ประกระดาษจากจินตนาการตามหัวข้อที่กำหนดได้ งานศิลปะเป็นกิจกรรมที่ คุณครูมักใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เด็กเด็กมากที่สุด (สำนักงานมาตรฐานการศึกษา และพัฒนาการเรียนรู้อำเภอเลขาธิการสภาการศึกษา และกระทรวงศึกษาธิการ. 2552) กิจกรรม สร้างสรรค์จึงเป็นกิจกรรมที่ช่วยเชื่อมโยงการทำงานของสมองและพัฒนาจินตนาการซึ่งสัมพันธ์กับ ประสบการณ์ของเด็ก เด็กจะแสดงออกมาเป็นภาพ รูปร่าง และรูปทรง จึงเป็นโอกาสที่เด็กได้ฝึก สมองจากกิจกรรมสร้างสรรค์ที่มีหลายหลายรูปแบบ เป็นการให้เด็กกระทำและสังเกต ซึ่งเป็นการ สร้างประสบการณ์ตรงให้เด็ก เด็กจะเกิดความสามารถในการพัฒนาความคิดรวบยอด และสร้างองค์ ความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ได้ต่อไป อีกทั้งกิจกรรมสร้างสรรค์ยังพัฒนาจิตเด็กได้อย่างมีคุณภาพ คือให้ เป็นผู้มีความอดทนเพราะต้องสร้างสรรค์ผลงานของตนจนสำเร็จ จะสร้างความภูมิใจต่อตนเองหรือ สร้างความรู้สึกที่ดีต่อตนเองได้ เนื่องจากการเปิดโอกาสให้เด็กพึ่งตนเองในการทำสิ่งต่างๆ ตาม ความสามารถเป็นการกระตุ้นให้เด็กตระหนักถึงความมีคุณค่าในตนเอง เด็กจะเป็นผู้มีความมั่นใจและ

กล้าที่จะเผชิญปัญหา ในขณะที่เดียวกันเด็กจะได้รับการพัฒนาทางสังคมเพราะเด็กจะมีโอกาสทำงานร่วมกับเพื่อน เด็กจึงเรียนรู้การแก้ปัญหาการทำงาน รู้จักปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันด้วยดีในสังคม เมื่อเด็กสร้างสรรค์ผลงานสิ้นสุดแล้ว การชักชวนให้เด็กชื่นชมผลงานของตนเอง เป็นการปลุกจิตสำนึกเด็กให้เห็นคุณค่าของศิลปะที่ตนสร้างขึ้นและฝึกฝนการแสดงความชื่นชมในความสวยงาม สร้างความเพลิดเพลินและความสุขจากสิ่งใกล้ๆ ตัวตัวเอง (สายสุรี จุติกุล, 2543)

การศึกษาไทยยังไม่มีความเข้าใจในการพัฒนาเด็กให้มีความคิดสร้างสรรค์ จะเห็นว่าทุกวันนี้เรา พยายามสร้างกระบวนการคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็กไทยมากขึ้น หากแต่บางครั้งก็ยังไม่มีความเข้าใจมากพอ เด็กแต่ละวัยมีความแตกต่างกันในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างกระบวนการคิดสร้างสรรค์จึงต้องต่างกันไป เด็กในระดับชั้นปฐมวัยจึงจำต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ เราจะเน้นให้เด็กเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน เมื่อเขาสนุกและเพลิดเพลิน แล้วจะทำให้เขาสามารถคิดอะไรได้แปลกใหม่อย่างมีอิสระและเสรีภาพ คนที่จะสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เด็กต้องเข้าใจ มิฉะนั้นจะไม่สามารถสร้างสถานการณ์ของการเรียนการสอนได้ในการพัฒนาเสรีภาพ การเขียนการคิดได้อย่างแท้จริง (ชุดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสมองของเด็กปฐมวัย.)

ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง กระบวนการคิดของสมองซึ่งมีความสามารถในการคิดได้หลากหลายและแปลกใหม่จากเดิม โดยสามารถนำไปประยุกต์ทฤษฎี หรือหลักการได้อย่างรอบคอบและมีความถูกต้องจนนำไปสู่การคิดค้นและสร้างสิ่งประดิษฐ์ที่แปลกใหม่หรือรูปแบบความคิดใหม่ นอกจากนี้ลักษณะการคิดสร้างสรรค์ดังกล่าวนี้แล้ว ยังมีความมองความคิดสร้างสรรค์ในหลาย ซึ่งอาจจะมองในแง่ที่เป็นกระบวนการคิดมากกว่าเนื้อหาการคิดโดยที่สามารถใช้ลักษณะการคิดสร้างสรรค์ในมิติที่กว้างขึ้น เช่น การมีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน การเรียน หรือกิจกรรมที่ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ด้วย อย่างเช่น การทดลองทางวิทยาศาสตร์ หรือการเล่นกีฬาที่ต้องสร้างสรรค์รูปแบบเกมให้หลากหลายไม่ซ้ำแบบเดิม เพื่อไม่ให้คู่ต่อสู้รู้ทัน เป็นต้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะการคิดสร้างสรรค์ในเชิงวิชาการ แต่อย่างไรก็ตาม ลักษณะการคิดสร้างสรรค์ต่างๆ ที่กล่าวนั้นต่างก็อยู่บนพื้นฐานของความคิดสร้างสรรค์ โดยที่บุคคลสามารถเชื่อมโยงนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ดี ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดของ Jellen & Urban (1986) โดยความคิดสร้างสรรค์ประกอบไปด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความคิดคล่องแคล่ว 2) ความคิดยืดหยุ่น 3) ความคิดริเริ่ม 4) ความคิดละเอียดลออ 5) การกล้าเสี่ยง 6) การสร้างเรื่องราว และ 7) อารมณ์ขัน

กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กเพื่อพัฒนาการคิดสร้างสรรค์ การรับรู้ความงาม ให้เด็กแสดงออกทางอารมณ์หรือความรู้สึก ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และจินตนาการโดยใช้ศิลปะสำหรับเด็ก เช่น การเขียนภาพ การปั้น การร้อย การประดิษฐ์ หรือวิธีอื่นๆ ที่เด็กจะสามารถคิดสร้างสรรค์ได้ และมีความเหมาะสมตามวัยของเด็ก

กิจกรรมสร้างสรรค์ทางศิลปะ เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสนใจ ความสามารถและสอดคล้องกับหลักพัฒนาการของเด็กเป็นอย่างยิ่ง กิจกรรมสร้างสรรค์ไม่เพียงแต่ส่งเสริมการประสานความสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อมือกับตา และการผ่อนคลายความเครียดทางอารมณ์ที่อาจเกิดขึ้นเท่านั้นแต่ยังเป็นการส่งเสริมความคิดอิสระ ความคิดจินตนาการ ฝึกการรู้จักทำงานด้วยตนเองและฝึกการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ทั้งความคิดและการกระทำ ซึ่งถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานทางศิลปะ และนำไปสู่การเรียนรู้ เขียน อ่าน อย่างสร้างสรรค์ต่อไป

การที่คนเราจะมีความคิดสร้างสรรค์ได้ตามลักษณะที่กล่าวมานั้นขึ้นอยู่กับศักยภาพการทำงาน และการพัฒนาของสมอง ซึ่งสมองของคนเรามี 2 ซีก มีการทำงานที่แตกต่างกัน สมองซีกซ้ายทำหน้าที่ในส่วนของความคิด การใช้เหตุผล สมองซีกขวา ทำหน้าที่ในส่วนของความคิดสร้างสรรค์ แม้สมองจะทำงานต่างกัน แต่ในความเป็นจริงแล้ว สมองทั้งสองซีก จะทำงานเชื่อมโยงไปพร้อมกัน ในแทบทุกกิจกรรมทางการคิด โดยการคิดสลับกันไปมา อย่างเช่น การอ่านหนังสือ สมองซีกซ้ายจะทำความเข้าใจ โครงสร้างประโยค และไวยากรณ์ ขณะเดียวกัน สมองซีกขวาก็จะทำความเข้าใจ เกี่ยวกับลีลาการดำเนินเรื่อง อารมณ์ที่ซ่อนอยู่ในข้อเขียน ดังนั้น เราจึงจำเป็นต้องพัฒนาสมองทั้งสองซีกไปพร้อมๆ กัน ไม่สามารถแยกพัฒนาในแต่ละด้านได้ การค้นพบหน้าที่แตกต่างกันของสมองทั้งสองส่วน ช่วยให้สามารถใช้ประโยชน์จากได้มากขึ้น

อย่างไรก็ตามนักเรียนที่มีความคิดสร้างสรรค์จะมีการแสดงออกทางพฤติกรรม ซึ่งเราสามารถสังเกตและส่งเสริมให้นักเรียนมีพัฒนาการทางความคิดให้เป็นบุคคลที่สร้างสรรค์สังคมและตนเองได้เป็นอย่างดี การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์จำเป็นที่จะต้องเรียนรู้และฝึกฝน โดยเน้นกระบวนการ เทคนิควิธีเป็นสำคัญ มากกว่าการเรียนรู้ที่ตัวเนื้อหาสาระ เมื่อความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่ดีที่แฝงเร้นภายใต้ตัวตนของบุคคล การส่งเสริม และพัฒนาให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ตั้งแต่เยาว์วัย จึงสามารถที่จะกระทำได้ โดยอาศัยเทคนิควิธีการต่างๆ อย่างหลากหลาย

จากความเป็นมาและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ : การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบพหุนาม” เนื่องจากเห็นปัญหาและตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาไทย เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัยอย่างเหมาะสมตามหลักวิชาการ และสามารถเติบโตเป็นคนดีที่มีคุณภาพ ส่งผลดีต่ออนาคตของสังคมและประเทศชาติ ทำให้ผู้วิจัยสนใจพัฒนาและศึกษาผลการใช้แบบวัดความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางสำหรับครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในการจัดและพัฒนา รูปแบบของแบบวัดความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนระดับปฐมวัยต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 7 องค์ประกอบระหว่างเด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

เด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์จะมีความคิดสร้างสรรค์อย่างน้อย 1 องค์ประกอบที่สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. กรอบแนวคิดในการหาคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดของ รวีวัฒน์ สิริบาล (2553 : 19 - 23) ซึ่งได้กล่าวว่า แผนการจัดประสบการณ์ที่มีคุณภาพนั้นต้องมี 6 องค์ประกอบด้วยกัน ดังนี้

1. ความครบถ้วนและความสอดคล้องสัมพันธ์กันขององค์ประกอบแผนการจัดการเรียนรู้
2. ความถูกต้องของวัตถุประสงค์การเรียนรู้
3. ความถูกต้องของเนื้อหาสาระ
4. ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้
5. ความเหมาะสมของสื่อการเรียนรู้
6. ความถูกต้องและเหมาะสมของการวัดผลและการประเมินผล

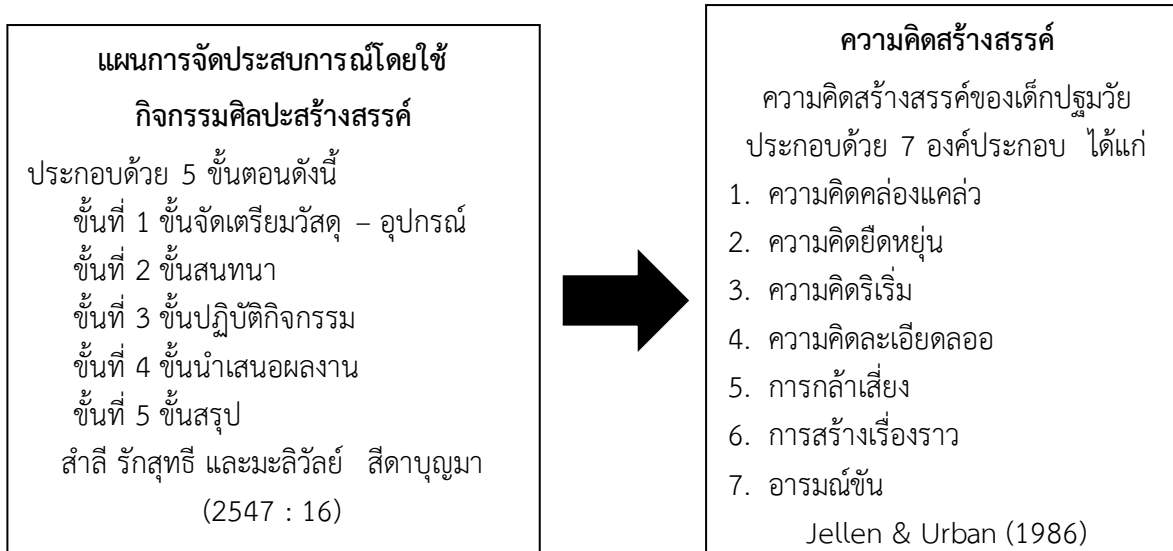
2. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวัดความคิดสร้างสรรค์

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดของ Jellen & Urban (1986) โดยความคิดสร้างสรรค์ประกอบไปด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น ความคิดริเริ่ม ความคิดละเอียดลออ การกล้าเสี่ยง การสร้างเรื่องราว และอารมณ์ขัน

3. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดของ สำลี รักสุทธี และมะลิวัลย์ สีดาบุญมา (2547 : 16) โดยวิธีการดำเนินกิจกรรมสร้างสรรค์ มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นที่ 1 ขั้นจัดเตรียมวัสดุ - อุปกรณ์
- ขั้นที่ 2 ขั้นสนทนา
- ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติกิจกรรม
- ขั้นที่ 4 ขั้นนำเสนอผลงาน
- ขั้นที่ 5 ขั้นสรุป

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง โดยมีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1.5.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ เด็กอนุบาลชั้นปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลพระนครศรีอยุธยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 6 ห้องเรียน ห้องละ 35 คน จำนวน 210 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ เด็กอนุบาลชั้นปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลพระนครศรีอยุธยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 2 ห้องเรียน ห้องละ 35 คน จำนวน 70 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

1.5.2 ตัวแปรที่ศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรที่ศึกษา ดังนี้

1. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ คือ คุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์
2. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย

ตัวแปรต้น คือ แผนการจัดประสบการณ์ ประกอบด้วย แผนการจัดประสบการณ์ศิลปะแบบปกติ และแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

ตัวแปรตาม คือ ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น ความคิดริเริ่ม ความคิดละเอียดลออ การกล้าเสี่ยง การสร้างเรื่องราว และอารมณ์ขัน

1.5.3 ระยะเวลาในการทดลอง

ในการวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการวิจัยในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 ระยะเวลา 20 ชั่วโมง

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

1.6.1 **แผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ** หมายถึง แผนการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยที่มีลักษณะเป็นกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กเพื่อพัฒนาการคิดสร้างสรรค์ การรับรู้ความงาม ให้เด็กได้แสดงออกทางอารมณ์หรือ ความรู้สึก ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และจินตนาการโดยใช้ศิลปะสำหรับเด็กหลากหลายแบบ ได้แก่ การวาดภาพ การปั้น การฉีกปะ การตัดปะ การพิมพ์ภาพ การร้อย การประดิษฐ์ หรือวิธีอื่นๆ ในการถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนดังนี้
 ขั้นที่ 1 ขั้นนำ เป็นการเตรียมความพร้อมเด็กด้วยนิทานและร้องเพลง การเชื่อมโยงความคิดของเด็กกับกิจกรรมเสริมประสบการณ์ และการเรียนรู้ การใช้อุปกรณ์ต่างๆ และการตกลงกติกาในการทำงาน

ขั้นที่ 2 ขั้นสอน เป็นการให้เด็กลงมือทำกิจกรรมด้วยตนเอง

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุป เป็นการที่ครูและเด็กร่วมกันสนทนาถึงความคิดและความรู้สึกจากผลงานของตนเอง การร่วมจัดแสดงผลงานของแต่ละคน และการสรุปกิจกรรมที่ทำในแต่ละวัน

1.6.2 **แผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์** หมายถึง แผนการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยที่มีลักษณะเป็นกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กเพื่อพัฒนาการคิดสร้างสรรค์ การรับรู้ความงาม ให้เด็กได้แสดงออกทางอารมณ์หรือ ความรู้สึก ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และจินตนาการโดยใช้ศิลปะสำหรับเด็กหลากหลายแบบ ได้แก่ การวาดภาพ การปั้น การฉีกปะ การตัดปะ การพิมพ์ภาพ การร้อย การประดิษฐ์ หรือวิธีอื่นๆ ในการถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นจัดเตรียมวัสดุ – อุปกรณ์ เป็นการเตรียมความพร้อมเด็กด้วยนิทานและร้องเพลง การเชื่อมโยงความคิดของเด็กกับกิจกรรมเสริมประสบการณ์ และการเรียนรู้ การใช้อุปกรณ์ต่างๆ และการตกลงกติกาในการทำงานเพื่อให้เด็กได้เตรียมตัวให้พร้อมที่จะปฏิบัติกิจกรรม

ขั้นที่ 2 ขั้นสนทนา เป็นการให้ข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็ก เพื่อให้ได้ผลงานแปลกใหม่อาจจะเป็นการแนะนำรายบุคคล รายกลุ่ม หรือแนะนำพร้อมกันทั้งชั้น

ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติกิจกรรม เป็นการให้เด็กลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามความสนใจ เมื่อปฏิบัติกรรมเสร็จแต่ละโต๊ะให้นำผลงานมาให้ครูดูบอกชื่อผลงานและวิธีทำแล้วจึงไปปฏิบัติกิจกรรมที่โต๊ะต่อไปให้

ขั้นที่ 4 ขั้นนำเสนอผลงาน ครูให้โอกาสเด็กได้นำเสนอผลงานของตนเองที่หน้าชั้น เป็นการสร้างความเชื่อมั่นและพัฒนาทักษะทางภาษา

ขั้นที่ 5 ขั้นสรุป เป็นการสรุปกิจกรรมที่ทำในแต่ละวัน และบันทึกผลกิจกรรม

1.6.3 **คุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์** หมายถึง ค่าเฉลี่ยของผลการประเมินแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์โดยผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสม ความสอดคล้องขององค์ประกอบของแผนการจัดประสบการณ์ ซึ่งประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ ประสิทธิภาพสำคัญทางศิลปะ ช่วงเวลาการจัดกิจกรรม การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ สื่อและอุปกรณ์ การวัดและประเมินผล และบันทึกหลังสอน

1.6.4 **ความคิดสร้างสรรค์** หมายถึง ความสามารถในการคิดและคุณลักษณะของเด็กปฐมวัยที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ดังนี้

1.6.4.1 **ความคิดคล่องแคล่ว** หมายถึง ความสามารถในการคิดที่สามารถดัดแปลงได้จำนวนมากภายในเวลาที่กำหนด

1.6.4.2 **ความคิดยืดหยุ่น** หมายถึง ความสามารถในการคิดได้หลายทิศทางและปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ได้เป็นอย่างดี

1.6.4.3 **ความคิดริเริ่ม** หมายถึง ความสามารถในการคิดที่แปลกใหม่ ไม่เป็นไปตามรูปแบบเดิมหรือตามที่ถูกคิดทั่วไปคิดกัน การทำให้เป็นความคิดใหม่ต่างจากเดิม

1.6.4.4 **ความคิดละเอียดลออ** หมายถึง ความสามารถในการคิดอย่างละเอียดซับซ้อนเป็นขั้นตอนซึ่งขยายความคิดออกจากความคิดแรกเริ่มเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

1.6.4.5 **การกล้าเสี่ยง** หมายถึง ความสามารถในการกล้าคิดในแนวทางอื่นๆ ที่แปลกแตกต่าง โดยไม่กลัวผลที่เกิดขึ้น

1.6.4.6 **การสร้างเรื่องราว** หมายถึง ความสามารถในการคิดอย่างต่อเนื่อง เชื่อมโยงความคิดหรือสิ่งต่างๆ ให้เป็นเรื่องราวเดียวกันหรือเกี่ยวข้องกัน

1.6.4.7 **อารมณ์ขัน** หมายถึง ความสามารถในการคิดด้วยอารมณ์หรือความรู้สึกที่ดีแปลกใหม่น่าขบขัน

1.6.5 **เด็กปฐมวัย** หมายถึง นักเรียนระดับชั้นอนุบาล 3 โรงเรียนอนุบาลพระนครศรีอยุธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

1.6.6 **แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ TCT-DP (Test for Creative Thinking - Drawing Production)** หมายถึง แบบประเมินความคิดสร้างสรรค์ที่สามารถใช้กับเด็กปฐมวัยด้วยการวาดต่อเติมภาพ ซึ่งมีองค์ประกอบในการวัด 7 องค์ประกอบ ได้แก่ ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น ความคิดริเริ่ม ความคิดละเอียดลออ การกล้าเสี่ยง การสร้างเรื่องราว และอารมณ์ขัน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่องการพัฒนาแบบวัดความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนระดับปฐมวัย ผู้วิจัยได้
ทำการศึกษาค้นคว้าและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามหัวข้อ ดังนี้

- 2.1 หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560
- 2.2 แผนการจัดประสบการณ์
 - 2.2.1 ความหมายของแผนการจัดประสบการณ์
 - 2.2.2 องค์ประกอบของแผนการจัดประสบการณ์
 - 2.2.3 การหาคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์
- 2.3 ความคิดสร้างสรรค์
 - 2.3.1 ความหมายของความคิดสร้างสรรค์
 - 2.3.2 ความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์
 - 2.3.3 ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์
 - 2.3.4 พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์
 - 2.3.5 องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์
 - 2.3.6 กระบวนการของความคิดสร้างสรรค์
 - 2.3.7 ลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์
 - 2.3.8 ประโยชน์ของความคิดสร้างสรรค์
 - 2.3.9 การพัฒนาและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์
 - 2.3.10 เทคนิคการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์
 - 2.3.11 บทบาทของครูเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์
- 2.4 เด็กปฐมวัยกับความคิดสร้างสรรค์
 - 2.4.1 ความหมายของเด็กปฐมวัย
 - 2.4.2 ความสำคัญของเด็กปฐมวัย
 - 2.4.3 พัฒนาการทางด้านศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย
 - 2.4.4 การวัดและประเมินความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย
- 2.5 กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์
 - 2.5.1 ความหมายของกิจกรรมสร้างสรรค์
 - 2.5.2 ความสำคัญและจุดประสงค์ของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย
 - 2.5.3 พัฒนาการทางด้านศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย
 - 2.5.4 หลักการในการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย
 - 2.5.5 ประเภทของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย
 - 2.5.6 การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็ก ปฐมวัย
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 เพื่อให้สถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ทุกสังกัดนำหลักสูตรฉบับนี้ไปใช้ โดยปรับปรุงให้เหมาะสมกับเด็กและสภาพท้องถิ่น ตั้งแต่ปีการศึกษา 2546 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ได้ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง พบว่ามีหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 มีจุดดีหลายประการ เช่น เป็นหลักสูตรที่มีความเป็นเอกภาพ ยืดหยุ่น มีความเป็นสากล บนพื้นฐานความเป็นไทย สถานศึกษามีส่วนร่วมและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทความต้องการของตนเอง และหลักสูตรใช้ได้กับทุกกลุ่มเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงประเด็นที่เป็นปัญหาที่มีอยู่รอบด้านและความไม่ชัดเจนและของการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ ได้แก่ ปัญหาความไม่ชัดเจนของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย สถานศึกษาส่วนใหญ่ขาดการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างพัฒนาการเด็กปฐมวัย มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และสาระการเรียนรู้ ปัญหาการประเมินพัฒนาการในสภาพจริง ปัญหาความเชื่อมโยงกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 รวมถึงปัญหาคุณภาพเด็กที่จบหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยที่ผลการประเมินพัฒนาการในภาพรวมไม่เป็นไปตามสภาพการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินการทบทวนหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ให้มีความสอดคล้องและทันต่อการเปลี่ยนแปลงทุกด้าน เพื่อพัฒนาไปสู่หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยและแผนแม่บทกฎหมายต่างๆ มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยให้มีความเหมาะสมชัดเจนยิ่งขึ้นทั้งเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพเด็กและกระบวนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา อย่างไรก็ตาม การจัดหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 จะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่คาดหวังได้หากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งในระดับชาติ ชุมชน และครอบครัว คุณค่าของการศึกษาปฐมวัยมีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้และสนับสนุนการจัดการศึกษา โดยร่วมกันทำงานอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ ในการวางแผน ส่งเสริม สนับสนุน ตรวจสอบ ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขเพื่อสิทธิที่เด็กทุกคนจะต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูอยู่และการศึกษาที่มีคุณภาพ พุทธศักราช 2560 ลงสู่การปฏิบัติ เพื่อสร้างหลักฐานชีวิตให้เด็กปฐมวัยพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเอง ครอบครัว คน สังคม และประเทศชาติต่อไป

2.1.1 ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย

การศึกษาปฐมวัย เป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปีบริบูรณ์ อย่างเป็นองค์รวมบนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการตามวัยของเด็กแต่ละคนให้เต็มตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคนเพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

2.1.2 วิสัยทัศน์

หลักสูตรการปฐมวัยมุ่งพัฒนาเด็กทุกคนให้ได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา อย่างมีคุณภาพและต่อเนื่องได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีความสุข และเหมาะสมตามวัย มีทักษะชีวิต และปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นคนดี มีวินัย และสำนึกความเป็นไทย โดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา พ่อแม่ ครอบครัวยุ ชุมชน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก

2.1.3 หลักการ

เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมพัฒนาการตามอนุสัญญาด้วย สิทธิเด็ก ตลอดจนได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็ก กับพ่อแม่ เด็กกับผู้สอน เด็กกับผู้เลี้ยงดู หรือผู้เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู การพัฒนา และให้ การศึกษาแก่เด็กปฐมวัยเพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นพัฒนาการทุกด้านอย่างเป็น องค์กรรวมมีคุณภาพ และเต็มตามศักยภาพ โดยกำหนดหลักการ ดังนี้

1. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกคน
2. ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่าง ระหว่างบุคคลและวิถีชีวิตของเด็ก ตามบริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรมไทย
3. ยึดพัฒนาการและการพัฒนาเด็กโดยองค์รวม ผ่านการเล่นอย่างมีความหมายและมี กิจกรรมที่หลากหลาย ได้ลงมือกระทำในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้เหมาะสมกับวัย และมีการพักผ่อนเพียงพอ
4. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กมีทักษะชีวิต และสามารถปฏิบัติตนตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นคนดี มีวินัย และมีความสุข
5. สร้างความรู้ ความเข้าใจ และประสานความร่วมมือในการพัฒนาเด็กระหว่างสถานศึก กับพ่อแม่ ครอบครัวยุ ชุมชน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย

2.1.4 หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กอายุ 3 – 6 ปี

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กอายุ 3 – 6 ปี เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะของ การอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา เด็กจะได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล

2.1.5 จุดมุ่งหมายการจัดการศึกษาปฐมวัย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กอายุ 3 – 6 ปี มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการตามวัยเต็มตาม ศักยภาพและมีความพร้อมในการเรียนรู้ต่อไป จึงกำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดกับเด็กเมื่อจบการศึกษา ระดับปฐมวัย ดังนี้

1. ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย แข็งแรง และมีสุขนิสัยที่ดี
2. สุขภาพจิตดี มีสุนทรียภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม และจิตใจที่ดีงาม
3. มีทักษะชีวิตและปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีวินัย และอยู่ ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
4. มีทักษะการคิด การใช้ภาษาสื่อสาร และการแสวงหาความรู้ได้เหมาะสมกับวัย

2.1.6 มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กอายุ 3 – 6 ปี กำหนดมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์จำนวน 12 มาตรฐานประกอบด้วย

1. พัฒนาการด้านร่างกาย ประกอบด้วย 2 มาตรฐาน คือ
 - มาตรฐานที่ 1 ร่างกายเจริญเติบโตตามวัยและมีสุขนิสัยที่ดี
 - มาตรฐานที่ 2 กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่ว และประสานสัมพันธ์กัน
2. พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ ประกอบด้วย 3 มาตรฐาน คือ
 - มาตรฐานที่ 3 มีสุขภาพจิตดีและมีความสุข
 - มาตรฐานที่ 4 ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี และการเคลื่อนไหว
 - มาตรฐานที่ 5 มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม
3. พัฒนาการด้านสังคม ประกอบด้วย 3 มาตรฐาน คือ
 - มาตรฐานที่ 6 มีทักษะชีวิตและปฏิบัติตามหลักปรัชญา
 - มาตรฐานที่ 7 รักธรรมชาติสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรมและความเป็นไทย
 - มาตรฐานที่ 8 อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
4. พัฒนาการด้านสติปัญญาประกอบด้วย 4 มาตรฐาน คือ
 - มาตรฐานที่ 9 ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย
 - มาตรฐานที่ 10 มีความสามารถในการคิดที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้
 - มาตรฐานที่ 11 มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
 - มาตรฐานที่ 12 มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้และมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ได้เหมาะสมกับวัย

ตัวบ่งชี้

ตัวบ่งชี้ เป็นเป้าหมายในการพัฒนาในการพัฒนาเด็กที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับ มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์

สภาพที่พึงประสงค์

สภาพที่พึงประสงค์ เป็นพฤติกรรมหรือความสามารถตามวัยที่คาดหวังให้เด็กเกิด บนพื้นฐานพัฒนาการตามวัยหรือความสามารถตามธรรมชาติในแต่ละระดับอายุ เพื่อนำไปใช้ในการ กำหนดสาระการเรียนรู้ในการจัดประสบการณ์และประเมินพัฒนาการเด็ก โดยมีรายละเอียดของ มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้ และสภาพที่พึงประสงค์ ดังนี้

ตารางที่ 2.1 มาตรฐานที่ 1 ร่างกายเจริญเติบโตตามวัยและมีสุขนิสัยที่ดี

ตัวบ่งชี้	สภาพที่พึงประสงค์		
	อายุ 3 – 4 ปี	อายุ 4 – 5 ปี	อายุ 5 – 6 ปี
1.1 น้ำหนักและ ส่วนสูง	1.1.1 น้ำหนักและ ส่วนสูงตามเกณฑ์ของ กรมอนามัย	1.1.1 น้ำหนักและ ส่วนสูงตามเกณฑ์ของ กรมอนามัย	1.1.1 น้ำหนักและ ส่วนสูงตามเกณฑ์ของ กรมอนามัย
1.2 มีสุขภาพอนามัย สุขนิสัยที่ดี	1.2.1 ยอมรับประทาน อาหารที่มีประโยชน์ และดื่มน้ำสะอาดเมื่อมี ผู้ชี้แนะ	1.2.1 ยอมรับประทาน อาหารที่มีประโยชน์ และดื่มน้ำสะอาดเมื่อมี ได้ด้วยตนเอง	1.2.1 ยอมรับประทาน อาหารที่มีประโยชน์ได้ หลายชนิดและดื่มน้ำ สะอาดได้ด้วยตนเอง
	1.2.2 ล้างมือก่อน รับประทานอาหารและ หลังจากใช้ห้องน้ำห้อง ส้วมเมื่อมีผู้ชี้แนะ	1.2.2 ล้างมือก่อน รับประทานอาหารและ หลังจากใช้ห้องน้ำห้อง ส้วมด้วยตนเอง	1.2.2 ล้างมือก่อน รับประทานอาหารและ หลังจากใช้ห้องน้ำห้อง ส้วมด้วยตนเอง
	1.2.3 นอนพักผ่อนเป็น เวลา	1.2.3 นอนพักผ่อนเป็น เวลา	1.2.3 นอนพักผ่อนเป็น เวลา
	1.2.4 ออกกำลังกาย เป็นเวลา	1.2.4 ออกกำลังกาย เป็นเวลา	1.2.4 ออกกำลังกาย เป็นเวลา
1.3 รักษาความ ปลอดภัยของ ตนเองและผู้อื่น	1.3.1 เล่นและทำ กิจกรรมอย่างปลอดภัย เมื่อมีผู้ชี้แนะ	1.3.1 เล่นและทำ กิจกรรมอย่างปลอดภัย ด้วยตนเอง	1.3.1 เล่น ทำกิจกรรม และปฏิบัติต่อผู้อื่น อย่างปลอดภัย

ตารางที่ 2.2 มาตรฐานที่ 2 กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่ว และ ประสานสัมพันธ์กัน

ตัวบ่งชี้	สภาพที่พึงประสงค์		
	อายุ 3 – 4 ปี	อายุ 4 – 5 ปี	อายุ 5 – 6 ปี
2.1 เคลื่อนไหว ร่างกายอย่าง คล่องแคล่ว ประสานสัมพันธ์ และทรงตัวได้	2.1.1 เดินตามแนวที่ กำหนดได้	2.1.1 เดินต่อเท้าไป ข้างหน้าเป็นเส้นตรงได้ โดยไม่ต้องกางแขน	2.1.1 เดินต่อเท้าไป ข้างหน้าเป็นเส้นตรงได้ โดยไม่ต้องกางแขน
	2.1.2 กระโดดสองขา ขึ้นลงอยู่กับที่ได้	2.1.2 กระโดดขาเดียว อยู่กับที่ได้โดยไม่เสีย การทรงตัว	2.1.2 กระโดดขาเดียว ไปข้างหน้าได้อย่าง ต่อเนื่องโดยไม่เสียการ ทรงตัว

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้	สภาพที่พึงประสงค์		
	อายุ 3 – 4 ปี	อายุ 4 – 5 ปี	อายุ 5 – 6 ปี
	2.1.3 วิ่งแล้วหยุดได้	2.1.3 วิ่งหลบหลีกสิ่งกีดขวางได้	2.1.3 วิ่งหลบหลีกสิ่งกีดขวางได้อย่างคล่องแคล่ว
	2.1.4 รับลูกบอลโดยใช้มือและลำตัวช่วย	2.1.4 รับลูกบอลโดยใช้มือทั้ง 2 ข้าง	2.1.4 รับลูกบอลที่กระดอนขึ้นจากพื้นได้
2.2 ใช้มือ – ตาประสานสัมพันธ์กัน	2.2.1 ใช้กรรไกรตัดกระดาษขาดจากกันได้โดยใช้มือเดียว	2.2.1 ใช้กรรไกรตัดกระดาษตามแนวเส้นตรงได้	2.2.1 ใช้กรรไกรตัดกระดาษตามแนวเส้นโค้งได้
	2.2.2 เขียนรูปร่างกลมตามแบบได้	2.2.2 เขียนรูปร่างกลมตามแบบได้อย่างมีมุมชัดเจน	2.2.2 เขียนรูปร่างกลมตามแบบได้อย่างมีมุมชัดเจน
	2.2.3 ร้อยวัสดุที่มีรูขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 1 เซนติเมตรได้	2.2.3 ร้อยวัสดุที่มีรูขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 0.5 เซนติเมตรได้	2.2.3 ร้อยวัสดุที่มีรูขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 0.25 เซนติเมตรได้

ตารางที่ 2.3 มาตรฐานที่ 3 มีสุขภาพจิตดีและมีความสุข

ตัวบ่งชี้	สภาพที่พึงประสงค์		
	อายุ 3 – 4 ปี	อายุ 4 – 5 ปี	อายุ 5 – 6 ปี
3.1 แสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม	3.1.1 แสดงอารมณ์ความรู้สึกได้เหมาะสมกับบางสถานการณ์	3.1.1 แสดงอารมณ์ความรู้สึกได้ตามสถานการณ์	3.1.1 แสดงอารมณ์ความรู้สึกได้สอดคล้องกับสถานการณ์อย่างเหมาะสม
3.2 มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น	3.2.1 กล้าพูดกล้าแสดงออก	3.2.1 กล้าพูดกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมบางสถานการณ์	3.2.1 กล้าพูดกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมตามสถานการณ์
	3.2.2 แสดงความพอใจในผลงานตนเอง	3.2.2 แสดงความพอใจในผลงานและความสามารถของตนเอง	3.2.2 แสดงความพอใจในผลงานและความสามารถของตนเองและผู้อื่น

ตารางที่ 2.4 มาตรฐานที่ 4 ชื่นชมและแสดงออกออกทางศิลปะ ดนตรี และการเคลื่อนไหว

ตัวบ่งชี้	สภาพที่พึงประสงค์		
	อายุ 3 – 4 ปี	อายุ 4 – 5 ปี	อายุ 5 – 6 ปี
4.1 สนใจ มีความสุข และแสดงออก ผ่านงานศิลปะ ดนตรี และการ เคลื่อนไหว	4.1.1 สนใจ มีความสุข และแสดงออกผ่านงาน ศิลปะ	4.1.1 สนใจ มีความสุข และแสดงออกผ่านงาน ศิลปะ	4.1.1 สนใจ มีความสุข และแสดงออกผ่านงาน ศิลปะ
	4.1.2 สนใจ มีความสุข และแสดงออกผ่าน ดนตรี	4.1.2 สนใจ มีความสุข และแสดงออกผ่าน ดนตรี	4.1.2 สนใจ มีความสุข และแสดงออกผ่าน ดนตรี
	4.1.3 สนใจ มีความสุข และแสดงออกท่าทาง/ เคลื่อนไหวประกอบ เพลง จังหวะ และ ดนตรี	4.1.3 สนใจ มีความสุข และแสดงออกท่าทาง/ เคลื่อนไหวประกอบ เพลง จังหวะ และ ดนตรี	4.1.3 สนใจ มีความสุข และแสดงออกท่าทาง/ เคลื่อนไหวประกอบ เพลง จังหวะ และ ดนตรี

ตารางที่ 2.5 มาตรฐานที่ 5 มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม

ตัวบ่งชี้	สภาพที่พึงประสงค์		
	อายุ 3 – 4 ปี	อายุ 4 – 5 ปี	อายุ 5 – 6 ปี
5.1 ซื่อสัตย์สุจริต	5.1.1 บอกหรือชี้ได้ว่า สิ่งใดเป็นของตนเอง และสิ่งใดเป็นของผู้อื่น	5.1.1 ขออนุญาตหรือ รอคอยเมื่อต้องการ สิ่งของของผู้อื่นเมื่อมีผู้ ชี้แนะ	5.1.1 ขออนุญาตหรือ รอคอยเมื่อต้องการ สิ่งของของผู้อื่นด้วย ตนเอง
5.2 มีความเมตตา กรุณา มีน้ำใจ และช่วยเหลือ แบ่งปัน	5.1.1 แสดงความรัก เพื่อนและมีเมตตาสัตว์ เลี้ยง	5.1.1 แสดงความรัก เพื่อนและมีเมตตาสัตว์ เลี้ยง	5.1.1 แสดงความรัก เพื่อนและมีเมตตาสัตว์ เลี้ยง
	5.2.1 แบ่งปันผู้อื่นได้ เมื่อมีผู้ชี้แนะ	5.2.1 ช่วยเหลือและ แบ่งปันผู้อื่นได้เมื่อมีผู้ ชี้แนะ	5.2.1 ช่วยเหลือและ แบ่งปันผู้อื่นได้ได้ด้วย ตนเอง
5.3 มีความเห็นอก เห็นใจผู้อื่น	5.3.1 แสดงสีหน้าหรือ ท่าทางรับรู้ความรู้สึก ผู้อื่น	5.3.1 แสดงสีหน้าและ ท่าทางรับรู้ความรู้สึก ผู้อื่น	5.3.1 แสดงสีหน้าและ ท่าทางรับรู้ความรู้สึก อย่างสอดคล้องกับ สถานการณ์
5.4 มีความรับผิดชอบ	5.4.1 ทำงานที่ได้รับ มอบหมายจนสำเร็จ เมื่อมีผู้ช่วยเหลือ	5.4.1 ทำงานที่ได้รับ มอบหมายจนสำเร็จ เมื่อมีผู้ชี้แนะ	5.4.1 ทำงานที่ได้รับ มอบหมายจนสำเร็จ ด้วยตนเอง

ตารางที่ 2.6 มาตรฐานที่ 6 มีทักษะชีวิตและปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวบ่งชี้	สภาพที่พึงประสงค์		
	อายุ 3 – 4 ปี	อายุ 4 – 5 ปี	อายุ 5 – 6 ปี
6.1 ช่วยเหลือตนเอง ในการปฏิบัติ กิจวัตรประจำวัน	6.1.1 แต่งตัวโดยมีผู้ ช่วยเหลือ	6.1.1 แต่งตัวด้วย ตนเอง	6.1.1 แต่งตัวด้วย ตนเองได้อย่าง คล่องแคล่ว
	6.1.2 รับประทานอาหาร ด้วยตนเอง	6.1.2 รับประทานอาหาร ด้วยตนเอง	6.1.2 รับประทานอาหาร ด้วยตนเองอย่าง ถูกวิธี
	6.1.3 ใช้ห้องน้ำห้อง ส้วมโดยมีผู้ช่วยเหลือ	6.1.3 ใช้ห้องน้ำห้อง ส้วมด้วยตนเอง	6.1.3 ใช้และทำความ สะอาดหลังใช้ห้องน้ำ ห้องส้วมด้วยตนเอง
6.2 มีวินัยในตนเอง	6.2.1 เก็บของเล่นของ ใช้เข้าที่เมื่อมีผู้ชี้แนะ	6.2.1 เก็บของเล่นของ ใช้เข้าที่ด้วยตนเอง	6.2.1 เก็บของเล่นของ ใช้เข้าที่อย่างเรียบร้อย ด้วยตนเอง
	6.2.2 เข้าแถว ตามลำดับได้เมื่อมีผู้ ชี้แนะ	6.2.2 เข้าแถว ตามลำดับก่อนหลังได้ ด้วยตนเอง	6.2.2 เข้าแถว ตามลำดับก่อนหลังได้ ด้วยตนเอง
6.3 ประหยัดและ พอเพียง	6.3.1 ใช้สิ่งของ เครื่องใช้อย่างประหยัด และพอเพียงเมื่อมีผู้ ชี้แนะ	6.3.1 ใช้สิ่งของ เครื่องใช้อย่างประหยัด และพอเพียงเมื่อมีผู้ ชี้แนะ	6.3.1 ใช้สิ่งของ เครื่องใช้อย่างประหยัด และพอเพียงด้วย ตนเอง

ตารางที่ 2.7 มาตรฐานที่ 7 รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความเป็นไทย

ตัวบ่งชี้	สภาพที่พึงประสงค์		
	อายุ 3 – 4 ปี	อายุ 4 – 5 ปี	อายุ 5 – 6 ปี
7.1 ดูแลธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	7.1.1 มีส่วนร่วมดูแล รักษาธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมเมื่อมีผู้ ชี้แนะ	7.1.1 มีส่วนร่วมดูแล รักษาธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมเมื่อมีผู้ ชี้แนะ	7.1.1 มีส่วนร่วมดูแล รักษาธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง
	7.1.2 ทิ้งขยะได้ถูกที่	7.1.2 ทิ้งขยะได้ถูกที่	7.1.2 ทิ้งขยะได้ถูกที่
7.2 มีมารยาทตาม วัฒนธรรมไทย และรักความเป็น ไทย	7.2.1 ปฏิบัติตนตาม มารยาทไทยเมื่อมีผู้ ชี้แนะ	7.2.1 ปฏิบัติตนตาม มารยาทไทยได้ด้วย ตนเอง	7.2.1 ปฏิบัติตนตาม มารยาทไทยได้ตาม กาลเทศะ

ตารางที่ 2.7 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้	สภาพที่พึงประสงค์		
	อายุ 3 – 4 ปี	อายุ 4 – 5 ปี	อายุ 5 – 6 ปี
	7.2.2 กล่าวคำขอบคุณและขอโทษเมื่อมีผู้ชี้แนะ	7.2.2 กล่าวคำขอบคุณและขอโทษด้วยตนเอง	7.2.2 กล่าวคำขอบคุณและขอโทษด้วยตนเอง
	7.2.3 หยัดยืนเมื่อได้ยินเพลงชาติและเพลงสรรเสริญพระบารมี	7.2.3 ยืนตรงเมื่อได้ยินเพลงชาติและเพลงสรรเสริญพระบารมี	7.2.3 ยืนตรงและร่วมร้องเมื่อได้ยินเพลงชาติและเพลงสรรเสริญพระบารมี

ตารางที่ 2.8 มาตรฐานที่ 8 อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ตัวบ่งชี้	สภาพที่พึงประสงค์		
	อายุ 3 – 4 ปี	อายุ 4 – 5 ปี	อายุ 5 – 6 ปี
8.1 ดูแลธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	8.1.1 เล่นและทำงานร่วมกับเด็กที่แตกต่างไปจากตน	8.1.1 เล่นและทำงานร่วมกับเด็กที่แตกต่างไปจากตน	8.1.1 เล่นและทำงานร่วมกับเด็กที่แตกต่างไปจากตน
8.2 มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น	8.2.1 เล่นร่วมกับเพื่อน	8.2.1 เล่นหรือทำงานร่วมกับเพื่อนเป็นกลุ่ม	8.2.1 เล่นหรือทำงานร่วมกับเพื่อนอย่างมีเป้าหมาย
	8.2.2 ยิ้มหรือทักทายผู้ใหญ่และบุคคลที่คุ้นเคยได้เมื่อมีผู้ชี้แนะ	8.2.2 ยิ้ม ทักทายหรือพูดคุยกับผู้ใหญ่และบุคคลที่คุ้นเคยได้ด้วยตนเอง	8.2.2 ยิ้ม ทักทายหรือพูดคุยกับผู้ใหญ่และบุคคลที่คุ้นเคยได้เหมาะสมกับสถานการณ์
8.3 ปฏิบัติตนเบื้องต้นในการเป็นสมาชิกที่ดีในสังคม	8.3.1 ปฏิบัติตามข้อตกลงเมื่อมีผู้ชี้แนะ	8.3.1 มีส่วนร่วมสร้างข้อตกลงและปฏิบัติตามข้อตกลงเมื่อมีผู้ชี้แนะ	8.3.1 มีส่วนร่วมสร้างข้อตกลงและปฏิบัติตามข้อตกลงด้วยตนเอง
	8.3.2 ปฏิบัติตนเป็นผู้นำและผู้ตามเมื่อมีผู้ชี้แนะ	8.3.2 ปฏิบัติตนเป็นผู้นำและผู้ตามได้ด้วยตนเอง	8.3.2 ปฏิบัติตนเป็นผู้นำและผู้ตามได้เหมาะสมกับสถานการณ์

ตารางที่ 2.8 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้	สภาพที่พึงประสงค์		
	อายุ 3 – 4 ปี	อายุ 4 – 5 ปี	อายุ 5 – 6 ปี
	8.3.3 ยอมรับการ ประนีประนอมแก้ไข ปัญหาเมื่อมีผู้ชี้แนะ	8.3.3 ประนีประนอม แก้ไขปัญหาโดย ปราศจากการใช้ความ รุนแรงเมื่อมีผู้ชี้แนะ	8.3.3 ประนีประนอม แก้ไขปัญหาโดย ปราศจากการใช้ความ รุนแรงด้วยตนเอง

ตารางที่ 2.9 มาตรฐานที่ 9 ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย

ตัวบ่งชี้	สภาพที่พึงประสงค์		
	อายุ 3 – 4 ปี	อายุ 4 – 5 ปี	อายุ 5 – 6 ปี
9.1 สนทนาโต้ตอบ และเล่าเรื่องให้ ผู้อื่นเข้าใจ	9.1.1 ฟังผู้อื่นจนจบ และพูดโต้ตอบเกี่ยวกับ เรื่องที่ฟัง	9.1.1 ฟังผู้อื่นจนจบ และสนทนาโต้ตอบ สอดคล้องกับเรื่องที่ฟัง	9.1.1 ฟังผู้อื่นจนจบ และสนทนาโต้ตอบ อย่างต่อเนื่อง เชื่อมโยง กับเรื่องที่ฟัง
	9.1.2 เล่าเรื่องด้วย ประโยคสั้นๆ	9.1.2 เล่าเรื่องเป็น ประโยคอย่างต่อเนื่อง	9.1.2 เล่าเป็นเรื่องราว ต่อเนื่องได้
9.2 อ่าน เขียนภาพ และสัญลักษณ์ได้	9.2.1 อ่านภาพและพูด ข้อความด้วยภาษาของ ตน	9.2.1 อ่านภาพ สัญลักษณ์ คำพร้อมทั้ง ชี้หรือกวาดตามอง ข้อความตามบรรทัด	9.2.1 อ่านภาพ สัญลักษณ์ คำด้วยการ ชี้หรือกวาดตามอง จุดเริ่มต้นและจุดจบ ของข้อความ
	9.2.2 เขียนขีดเขียน อย่างมีทิศทาง	9.2.2 เขียนคล้าย ตัวอักษร	9.2.2 เขียนชื่อของ ตนเองตามแบบ เขียน ข้อความด้วยวิธีที่คิด ขึ้นเอง

ตารางที่ 2.10 มาตรฐานที่ 10 มีความสามารถในการคิดที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้

ตัวบ่งชี้	สภาพที่พึงประสงค์		
	อายุ 3 – 4 ปี	อายุ 4 – 5 ปี	อายุ 5 – 6 ปี
10.1 มีความสามารถในการคิดรวบยอด	10.1.1 บอกลักษณะของสิ่งต่างๆ จากการสังเกตโดยใช้ประสาทสัมผัส	10.1.1 บอกลักษณะและส่วนประกอบของสิ่งต่างๆ จากการสังเกตโดยใช้ประสาทสัมผัส	10.1.1 บอกลักษณะส่วนประกอบ การเปลี่ยนแปลงหรือความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ จากการสังเกตโดยใช้ประสาทสัมผัส
	10.1.2 จับคู่หรือเปรียบเทียบสิ่งต่างๆ โดยใช้ลักษณะหรือหน้าที่การใช้งานเพียงลักษณะเดียว	10.1.2 จับคู่และเปรียบเทียบความแตกต่างหรือความเหมือนของสิ่งต่างๆ โดยใช้ลักษณะที่สังเกตพบเพียงลักษณะเดียว	10.1.2 จับคู่และเปรียบเทียบความแตกต่างหรือความเหมือนของสิ่งต่างๆ โดยใช้ลักษณะที่สังเกตพบ 2 ลักษณะขึ้นไป
	10.1.3 คัดแยกสิ่งต่างๆ ตามลักษณะหรือหน้าที่การใช้งาน	10.1.3 จำแนกและจัดกลุ่มสิ่งต่างๆ โดยใช้อย่างน้อย 1 ลักษณะเป็นเกณฑ์	10.1.3 จำแนกและจัดกลุ่มสิ่งต่างๆ โดยใช้ตั้งแต่ 2 ลักษณะขึ้นไปเป็นเกณฑ์
	10.1.4 เรียงลำดับสิ่งของหรือเหตุการณ์อย่างน้อย 3 ลำดับ	10.1.4 เรียงลำดับสิ่งของหรือเหตุการณ์อย่างน้อย 4 ลำดับ	10.1.4 เรียงลำดับสิ่งของหรือเหตุการณ์อย่างน้อย 5 ลำดับ
	10.2 มีความสามารถในการคิดเชิงเหตุผล	10.2.1 ระบุผลที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์หรือการกระทำเมื่อมีผู้ชี้แนะ	10.2.1 ระบุสาเหตุหรือผลที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์หรือการกระทำเมื่อมีผู้ชี้แนะ
	10.2.2 คาดเดาหรือคาดคะเนสิ่งที่จะเกิดขึ้น	10.2.2 คาดเดาหรือคาดคะเนสิ่งที่จะเกิดขึ้นหรือมีส่วนร่วมในการลงความเห็นจากข้อมูล	10.2.2 คาดเดาสิ่งที่จะเกิดขึ้น และมีส่วนร่วมในการลงความเห็นจากข้อมูลอย่างมีเหตุผล
10.3 มีความสามารถในการแก้ปัญหาและตัดสินใจ	10.3.1 ตัดสินใจในเรื่องง่ายๆ	10.3.1 ตัดสินใจในเรื่องง่ายๆและเริ่มเรียนรู้ผลที่เกิดขึ้น	10.3.1 ตัดสินใจในเรื่องง่ายๆและยอมรับผลที่เกิดขึ้น
	10.3.2 แก้ปัญหาโดยลองผิดลองถูก	10.3.2 ระบุปัญหาและแก้ปัญหาโดยลองผิดลองถูก	10.3.2 ระบุปัญหาสร้างทางเลือกและเลือกวิธีแก้ปัญหา

ตารางที่ 2.11 มาตรฐานที่ 11 มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

ตัวบ่งชี้	สภาพที่พึงประสงค์		
	อายุ 3 – 4 ปี	อายุ 4 – 5 ปี	อายุ 5 – 6 ปี
11.1 ทำงานศิลปะตามจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์	11.1.1 สร้างผลงานศิลปะเพื่อสื่อสารความคิด ความรู้สึกของตนเอง	11.1.1 สร้างผลงานศิลปะเพื่อสื่อสารความคิด ความรู้สึกของตนเอง โดยมีดัดแปลงและแปลกใหม่จากเดิมหรือมีรายละเอียดเพิ่มขึ้น	11.1.1 สร้างผลงานศิลปะเพื่อสื่อสารความคิด ความรู้สึกของตนเอง โดยมีดัดแปลงและแปลกใหม่จากเดิมและมีรายละเอียดเพิ่มขึ้น
11.2 แสดงท่าทาง/เคลื่อนไหวตามจินตนาการอย่างสรรค์	11.2.1 เคลื่อนไหวท่าทางเพื่อสื่อสารความคิด ความรู้สึกของตนเอง	11.2.1 เคลื่อนไหวท่าทางเพื่อสื่อสารความคิด ความรู้สึกของตนเองอย่างหลากหลายหรือแปลกใหม่	11.2.1 เคลื่อนไหวท่าทางเพื่อสื่อสารความคิด ความรู้สึกของตนเองอย่างหลากหลายและแปลกใหม่

ตารางที่ 2.12 มาตรฐานที่ 12 มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ได้เหมาะสมกับวัย

ตัวบ่งชี้	สภาพที่พึงประสงค์		
	อายุ 3 – 4 ปี	อายุ 4 – 5 ปี	อายุ 5 – 6 ปี
12.1 มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้	12.1.1 สนใจฟังหรืออ่านหนังสือด้วยตนเอง	12.1.1 สนใจซักถามเกี่ยวกับสัญลักษณ์หรือตัวหนังสือที่พบเห็น	12.1.1 สนใจหยิบหนังสือมาอ่านและเขียนสื่อความคิดด้วยตนเองเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง
	12.1.2 กระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม	12.1.2 กระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม	12.1.2 กระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรมตั้งแต่ต้นจนจบ
12.2.2 มีความสามารถในการแสวงหาความรู้	12.2.1 ค้นหาคำตอบของข้อสงสัยต่างๆ ตามวิธีการเมื่อมีผู้ชี้แนะ	12.2.1 ค้นหาคำตอบของข้อสงสัยต่างๆ ตามวิธีการของตนเอง	12.2.1 ค้นหาคำตอบของข้อสงสัยต่างๆ ตามวิธีการหลากหลายด้วยตนเอง
	12.2.1 ใช้ประโยคคำถามว่า “ใคร” “อะไร” ในการค้นหาคำตอบ	12.2.1 ใช้ประโยคคำถามว่า “ที่ไหน” “ทำไม” ในการค้นหา	12.2.1 ใช้ประโยคคำถามว่า “เมื่อไร” “อย่างไร” ในการค้นหา

2.1.7 คุณลักษณะตามวัยของเด็กปฐมวัย

คุณลักษณะตามวัยเป็นความสามารถตามวัยหรือพัฒนาการตามธรรมชาติเมื่อเด็กมีอายุถึงวัยนั้นๆ ผู้สอนจำเป็นต้องทำความเข้าใจคุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 3 - 5 ปี เพื่อนำไปพิจารณาจัดประสบการณ์ให้เด็กแต่ละวัยได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ขณะเดียวกันจะต้องสังเกตเด็กแต่ละคนซึ่งมีความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อนำข้อมูลไปช่วยในการพัฒนาเด็กให้เต็มตามความสามารถและศักยภาพ พัฒนาการเด็กในแต่ละช่วงอายุอาจเร็วหรือช้ากว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้และการพัฒนาจะเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ถ้าสังเกตพบว่าเด็กไม่มีความก้าวหน้าอย่างชัดเจนต้องพาเด็กไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญหรือแพทย์เพื่อช่วยเหลือและแก้ไขได้ทันเวลาที่ คุณลักษณะตามวัยที่สำคัญของเด็กอายุ 5 ปี มีดังนี้

เด็กอายุ 5 ปี

พัฒนาการด้านร่างกาย

- กระโดดขาเดียวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่องได้
- รับลูกบอลที่กระดอนขึ้นจากพื้นได้ด้วยมือทั้งสอง
- เดินขึ้น ลงบันไดสลับเท้าได้อย่างคล่องแคล่ว
- เขียนรูปลสามเหลี่ยมตามแบบได้
- ตัดกระดาษตามแนวเส้นโค้งที่กำหนด
- ใช้ก้ำมเนื้อเล็กได้ดี เช่น ตัดกระดาษ ผูกเชือกกรองเท้า ฯลฯ
- ยึดตัว คล่องแคล่ว

พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ

- แสดงอารมณ์ได้สอดคล้องกับสถานการณ์อย่างเหมาะสม
- ชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น
- ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางน้อยลง

พัฒนาการด้านสังคม

- ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง
- เล่นหรือทำงานโดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกับผู้อื่นได้
- พบผู้ใหญ่ รู้จักไหว้ ทำความเคารพ
- รู้จักขอบคุณ เมื่อรับของจากผู้ใหญ่
- รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย

พัฒนาการด้านสติปัญญา

- บอกความแตกต่างของกลิ่น สี เสียง รส รูปร่าง จำแนก และ จัดหมวดหมู่สิ่งของได้
- บอกชื่อ นามสกุล และอายุของตนเองได้
- พยายามหาวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเอง
- สนทนาโต้ตอบ / เล่าเป็นเรื่องราวได้
- สร้างผลงานตามความคิดของตนเอง โดยมีรายละเอียดเพิ่มขึ้นและแปลกใหม่
- รู้จักใช้คำถาม ทำไม อย่างไร
- เริ่มเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม
- นับปากเปล่าได้ถึง 20

2.1.8 การจัดเวลาเรียน

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กอายุ 3 - 6 ปี กำหนดกรอบโครงสร้างเวลาในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก 1 - 3 ปีการศึกษา โดยประมาณ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับอายุของเด็กที่เริ่มเข้าสถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เวลาเรียนสำหรับเด็กจะขึ้นอยู่กับสถานศึกษาแต่ละแห่ง โดยมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 180 วันต่อ 1 ปีการศึกษา ในแต่ละวันจะใช้เวลาไม่น้อยกว่า 5 ชั่วโมง โดยสามารถปรับให้เหมาะสมตามบริบทของสถานศึกษาและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

2.1.9 สาระการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ เป็นสื่อกลางในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็ก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กทุกด้าน ให้เป็นไปตามจุดหมายของหลักสูตรที่กำหนด สาระการเรียนรู้ ประกอบด้วยประสบการณ์สำคัญ และสาระที่ควรรู้ ดังนี้

1. ประสบการณ์สำคัญ

ประสบการณ์สำคัญ เป็นแนวทางสำหรับผู้สอนนำไปใช้ในการออกแบบการจัดประสบการณ์ให้เด็กเรียนรู้ ลงมือปฏิบัติ และได้รับการส่งเสริมพัฒนาการครอบคลุมทุกด้าน ดังนี้

1.1 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสพัฒนาการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก และการประสานสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อและระบบประสาทในการทำกิจกรรมประจำวันหรือทำกิจกรรมต่างๆ และสนับสนุนให้เด็กมีโอกาสดูแลสุขภาพและสุขอนามัย สุขนิสัย และการรักษาความปลอดภัย ดังนี้

1.1.1 การใช้กล้ามเนื้อใหญ่

- การเคลื่อนไหวอยู่กับที่
- การเคลื่อนไหวเคลื่อนที่
- การเคลื่อนไหวพร้อมวัสดุอุปกรณ์
- การเคลื่อนไหวที่ใช้การประสานสัมพันธ์ของการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ในการขว้าง การจับ การโยน การเตะ
- การเล่นเครื่องเล่นสนามอย่างอิสระ

1.1.2 การใช้กล้ามเนื้อเล็ก

- การเล่นเครื่องเล่นสัมผัสและการสร้างสิ่งต่างๆ จากแท่งไม้ บล็อก
- การเขียนภาพและการเล่นกับสี
- การปั้น
- การประดิษฐ์สิ่งต่างๆ ด้วยเศษวัสดุ
- การหยิบจับ การใช้กรรไกร การฉีก การตัด การปะ และการร้อย

วัสดุ

1.1.3 การรักษาสุขภาพอนามัยส่วนตน

- การปฏิบัติตนตามสุขอนามัย สุขนิสัยที่ดีในกิจวัตรประจำวัน

1.1.4 การรักษาความปลอดภัย

- การปฏิบัติตนให้ปลอดภัยในกิจวัตรประจำวัน
- การฟังนิทาน เรื่องราว เหตุการณ์เกี่ยวกับการป้องกันและรักษาความปลอดภัย

- การเล่นเครื่องเล่นอย่างปลอดภัย
- การเล่นบทบาทสมมติเหตุการณ์ต่างๆ

1.1.5 การตระหนักรู้เกี่ยวกับร่างกายตนเอง

- การเคลื่อนไหวโดยควบคุมตนเองไปในทิศทาง ระดับ และพื้นที่
- การเคลื่อนไหวข้ามสิ่งกีดขวาง

1.2 ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้แสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกของตนเองที่เหมาะสมกับวัย ตระหนักถึงลักษณะพิเศษเฉพาะที่เป็นอัตลักษณ์ ความเป็นตัวของตัวเอง มีความสุข ร่าเริงแจ่มใส การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ได้พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม สุนทรียภาพ ความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และความเชื่อมั่นในตนเองขณะปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

1.2.1 สุนทรียภาพ ดนตรี

- การฟังเพลง การร้องเพลง และการแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบเสียงดนตรี
- การเล่นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ
- การเคลื่อนไหวตามเสียงเพลง/ดนตรี
- การเล่นบทบาทสมมติ
- การทำกิจกรรมศิลปะต่างๆ
- การสร้างสรรค์สิ่งสวยงาม

1.2.2 การเล่น

- การเล่นอิสระ
- การเล่นรายบุคคล กลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่
- การเล่นตามมุมประสพการณ์/มุมเล่นต่างๆ
- การเล่นนอกห้องเรียน

1.2.3 คุณธรรม จริยธรรม

- การปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่นับถือ
- การฟังนิทานเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม
- การร่วมสนทนา และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเชิงจริยธรรม

1.2.4 การแสดงออกทางอารมณ์

- การพูดสะท้อนความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น
- การเล่นบทบาทสมมติ
- การเคลื่อนไหวตามเสียงเพลง/ดนตรี
- การร้องเพลง
- การทำงานศิลปะ

1.2.5 การมีอัตลักษณ์เฉพาะตนและเชื่อว่าตนเองมีความสามารถ

- การปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตามความสามารถของตนเอง

1.2.6 การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

- การแสดงความยินดีเมื่อผู้อื่นมีความสุข เห็นใจเมื่อผู้อื่นเศร้า หรือเสียใจและการช่วยเหลืออุปถัมภ์เมื่อผู้อื่นได้รับบาดเจ็บ

1.3 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมต่างๆ รอบตัวจากการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ผ่านการเรียนรู้ทางสังคม เช่น การเล่น การทำงานกับผู้อื่น ฯลฯ การปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน การแก้ปัญหาข้อขัดแย้งต่างๆ ดังนี้

1.3.1 การปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน

- การช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวัน
- ปฏิบัติตนตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.3.2 การดูแลรักษารักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- การมีส่วนร่วมรับผิดชอบดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก

ห้องเรียน

- การใช้วัสดุและสิ่งของเครื่องใช้อย่างคุ้มค่า
- การทำงานศิลปะที่นำวัสดุหรือสิ่งของเครื่องใช้ที่ใช้แล้ว มาใช้ซ้ำหรือ

แปรรูปแล้วนำกลับมาใช้ใหม่

- การเพาะปลูกและดูแลต้นไม้
- การเลี้ยงสัตว์
- การสนทนาข่าวและเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวัน

ชีวิตประจำวัน

1.3.3 การปฏิบัติวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเป็นไทย

- การเล่นบทบาทสมมติการปฏิบัติตนในความเป็นไทย
- การปฏิบัติตนตามวัฒนธรรมท้องถิ่นที่อาศัยและประเพณีไทย
- การประกอบอาหารไทย
- การศึกษานอกสถานที่
- การละเล่นพื้นบ้านของไทย

1.3.4 การมีปฏิสัมพันธ์ มีวินัย มีส่วนร่วมและบทบาทสมาชิกของสังคม

- การร่วมกำหนดข้อตกลงของห้องเรียน
- การปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของห้องเรียน
- การให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ
- การดูแลห้องเรียนร่วมกัน
- การร่วมกิจกรรมวันสำคัญ

1.3.5 การเล่นและทำงานแบบร่วมมือร่วมใจ

- การร่วมสนทนาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
- การเล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น
- การทำศิลปะแบบร่วมมือ

1.3.6 การแก้ปัญหาความขัดแย้ง

- การมีส่วนร่วมในการเลือกวิธีการแก้ปัญหา
- การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

1.3.7 การยอมรับในความเหมือนและความแตกต่างระหว่างบุคคล

- การเล่นหรือทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มเพื่อน

1.4 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้รับรู้และเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม บุคคล และสื่อต่างๆ ด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กพัฒนาการใช้ภาษา จินตนาการความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา การคิดเชิงเหตุผล การคิดรวบยอดกับสิ่งต่างๆ รอบตัว และมีความคิดรวบยอดทางคณิตศาสตร์ที่เป็นพื้นฐานการเรียนรู้ต่อไปนี้ ดังนี้

1.4.1 การใช้ภาษา

- การฟังเสียงต่างๆ ในสิ่งแวดล้อม
 - การฟังและปฏิบัติตามคำแนะนำ
 - การฟังเพลง นิทาน คำคล้องจอง บทร้อยกรอง หรือเรื่องราวต่างๆ
 - การพูดแสดงความคิด ความรู้สึก และความต้องการ
 - การพูดกับผู้อื่นเกี่ยวกับประสบการณ์ของตนเอง หรือพูดเล่าเรื่องราวเรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง
 - การพูดอธิบายเกี่ยวกับสิ่งของ เหตุการณ์ และความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ
 - การพูดอย่างสร้างสรรค์ในการเล่นและการกระทำต่างๆ
 - การรอจังหวะที่เหมาะสมในการพูด
 - การพูดเรียงลำดับเพื่อใช้ในการสื่อสาร
 - การอ่านหนังสือภาพ นิทานหลากหลายประเภท/รูปแบบ
 - การอ่านอย่างอิสระตามลำพัง การอ่านร่วมกัน การอ่านโดยมีผู้ชี้แนะ
 - การเห็นแบบอย่างของการอ่านที่ถูกต้อง
 - การสังเกตทิศทางการอ่านตัวอักษร คำ และข้อความ
 - การอ่านและชี้ข้อความ โดยกวาดสายตาตามบรรทัดจากซ้ายไปขวาจากบนลงล่าง
 - การสังเกตตัวอักษรในชื่อของตน หรือคำคุ้นเคย
 - การสังเกตตัวอักษรที่ประกอบเป็นคำผ่านการอ่านหรือเขียนของผู้ใหญ่
 - การคาดเดาคำ วลี หรือประโยคที่มีโครงสร้างซ้ำๆ กัน จากนิทาน เพลง คำคล้องจอง
 - การเล่นเกมทางภาษา
 - การเห็นแบบอย่างของการเขียนที่ถูกต้อง
 - การเขียนร่วมกันตามโอกาส และการเขียนอิสระ
 - การเขียนคำที่มีความหมายกับตัวเอง/คำคุ้นเคย
 - การคิดสะกดคำและเขียนเพื่อสื่อความหมายด้วยตนเองอย่างอิสระ
- 1.4.2 การคิดรวบยอด การคิดเชิงเหตุผล การตัดสินใจและแก้ปัญหา
- การสังเกตลักษณะ ส่วนประกอบ การเปลี่ยนแปลง และความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ โดยใช้ประสาทสัมผัสอย่างเหมาะสม
 - การสังเกตสิ่งต่างๆ และสถานที่จากมุมมองที่ต่างกัน
 - การบอกและแสดงตำแหน่ง ทิศทาง และระยะทางของสิ่งต่างๆ ด้วยการกระทำ ภาพวาด ภาพถ่าย และรูปภาพ

- การเล่นกับสื่อต่างๆ ที่เป็นทรงกลม ทรงสี่เหลี่ยมมุมฉาก ทรงกระบอก
- ทรงกรวย
- การคัดแยก การจัดกลุ่ม และการจำแนกสิ่งต่างๆ ตามลักษณะและ
- รูปร่าง รูปทรง
- การต่อของชิ้นเล็กเติมในชิ้นใหญ่ให้สมบูรณ์ และการแยกชิ้นส่วน
 - การทำซ้ำ การต่อเติม และการสร้างแบบรูป
 - การนับและแสดงจำนวนของสิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวัน
 - การรวมและการแยกสิ่งต่างๆ
 - การบอกและแสดงอันดับที่ของสิ่งต่างๆ
 - การชั่ง ตวง วัดสิ่งต่างๆ โยใช้เครื่องมือและหน่วยที่ไม่ใช่หน่วย
- มาตรฐาน
- การจับคู่ การเปรียบเทียบ และการเรียงลำดับสิ่งต่างๆ ตามลักษณะ
- ความยาว/ความสูง น้ำหนัก ปริมาตร
- การบอกและเรียงลำดับกิจกรรมหรือเหตุการณ์ตามช่วงเวลา
- การใช้ภาษาทางคณิตศาสตร์กับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน
- การอธิบายเชื่อมโยงสาเหตุและผลที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์หรือการกระทำ
 - การคาดเดาหรือคาดคะเนสิ่งที่จะเกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล
 - การมีส่วนร่วมในการลงความเห็นจากข้อมูลอย่างมีเหตุผล
 - การตัดสินใจและมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ปัญหา
- 1.4.3 จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
- การรับรู้และแสดงความคิด ความรู้สึกผ่านสื่อ วัสดุ ของเล่น และ
- ชิ้นงาน
- การแสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านภาษา ท่าทาง การเคลื่อนไหว และ
- ศิลปะ
- การสร้างสรรค์ชิ้นงานโดยใช้รูปร่างรูปทรงจากวัสดุที่หลากหลาย
- 1.4.4 เจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้และการแสวงหาความรู้
- การสำรวจสิ่งต่างๆ และแหล่งเรียนรู้รอบตัว
 - การตั้งคำถามในเรื่องที่สนใจ
 - การสืบเสาะหาความรู้เพื่อค้นหาคำตอบของข้อสงสัยต่างๆ
 - การมีส่วนร่วมในการรวบรวมข้อมูลและนำเสนอข้อมูลจากการสืบ
- เสาะหาความรู้ในรูปแบบต่างๆ และแผนภูมิอย่างง่าย

2. สารที่ควรเรียนรู้

สารที่ควรเรียนรู้ เป็นเรื่องราวรอบตัวเด็กที่นำมาเป็นสื่อกลางในการจัดกิจกรรมให้เด็กเกิดแนวคิด หลังจากนำสารที่ควรเรียนรู้นั้นๆ มาจัดประสบการณ์ให้เด็ก เพื่อให้บรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ ไม่เน้นการท่องจำเนื้อหา ผู้สอนสามารถกำหนดรายละเอียดขึ้นเองให้สอดคล้องกับวัย ความต้องการ และความสนใจของเด็ก โดยให้เด็กเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ ทั้งนี้ อาจยืดหยุ่นเนื้อหาได้ โดยคำนึงถึงประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริงของเด็ก ดังนี้

2.1 เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เด็กควรรู้จักชื่อ นามสกุล รูปร่าง หน้าตา รู้จักอวัยวะต่างๆ วิธีระวังรักษาร่างกายให้สะอาดและมีสุขภาพอนามัยที่ดี การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ การรักษาความปลอดภัยของตนเอง รวมทั้งการปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างปลอดภัย การรู้จักประวัติความเป็นมาของตนเองและครอบครัว การปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและโรงเรียน การเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น การรู้จักแสดงความคิดเห็นของตนเองและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ความภาคภูมิใจในตนเอง การสะท้อนและการรับรู้อารมณ์และความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น การแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกอย่างเหมาะสม การแสดงมารยาทที่ดี การมีคุณธรรม จริยธรรม

2.2 เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก เด็กควรเรียนรู้เกี่ยวกับครอบครัว สถานศึกษา ชุมชนรวมทั้งบุคคลต่างๆ ที่เด็กต้องเกี่ยวข้องหรือใกล้ชิดและมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน สถานที่สำคัญ วันสำคัญ อาชีพของคนในชุมชน ศาสนา แหล่งวัฒนธรรมในชุมชน สัญลักษณ์ของชาติไทย และการปฏิบัติตามวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเป็นไทย หรือแหล่งเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นอื่นๆ

2.3 ธรรมชาติรอบตัว เด็กควรเรียนรู้เกี่ยวกับชื่อ ลักษณะ ส่วนประกอบ การเปลี่ยนแปลงและความสัมพันธ์ของมนุษย์ สัตว์ พืช ตลอดจนการรู้จักเกี่ยวกับดิน น้ำ ท้องฟ้า สภาพอากาศ ภัยธรรมชาติ แรงแและพลังงานในชีวิตประจำวัน ที่แวดล้อมเด็ก รวมทั้งการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการรักษาสาธารณสุข

2.4 สิ่งต่างๆ รอบตัวเด็ก เด็กควรเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมายในชีวิตประจำวัน ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการใช้หนังสือและตัวหนังสือ รู้จักชื่อ ลักษณะ สี ผิวสัมผัส ขนาด รูปร่าง รูปทรง ปริมาตร น้ำหนัก จำนวน ส่วนประกอบ การเปลี่ยนแปลงและความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆรอบตัว เวลา เงิน ประโยชน์ การใช้งาน และการเลือกใช้สิ่งของเครื่องใช้ ยานพาหนะ การคมนาคม เทคโนโลยีและการสื่อสารต่างๆ ที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน อย่างประหยัด ปลอดภัย และรักษาสิ่งแวดล้อม

2.1.9 การจัดประสบการณ์

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3 - 6 ปี เป็นการจัดกิจกรรมในลักษณะการบูรณาการผ่านการเล่น การลงมือกระทำจากประสบการณ์ตรงอย่างหลากหลาย เกิดความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเกิดการพัฒนาร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ไม่จัดเป็นรายวิชา โดยมีหลักการจัดประสบการณ์ แนวทางการจัดประสบการณ์ และการจัดกิจกรรมประจำวัน ดังนี้

1. หลักการจัดประสบการณ์

1.1 จัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่างสมดุลและต่อเนื่อง

1.2 เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่าง ระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่

1.3 จัดให้เด็กได้รับการพัฒนา โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็ก

1.4 จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์ พร้อมทั้งนำผลการประเมินมาพัฒนาเด็กอย่างต่อเนื่อง

- 1.5 ให้พ่อแม่ ครอบครัว ชุมชน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก
2. แนวทางการจัดประสบการณ์
 - 2.1 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการและการทำงานของสมอง ที่เหมาะสมกับอายุ วุฒิภาวะ และระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ
 - 2.2 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ของเด็ก เด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง
 - 2.3 จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ โดยบูรณาการทั้งกิจกรรม ทักษะและสาระการเรียนรู้
 - 2.4 จัดประสบการณ์ให้เด็กได้คิดริเริ่ม วางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำ และนำเสนอความคิดโดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุนหรือผู้จัดประสบการณ์เป็นผู้อำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก
 - 2.5 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น กับผู้ใหญ่ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในบรรยากาศที่อบอุ่น มีความสุข และเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่างๆ กัน
 - 2.6 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและอยู่ในวิถีชีวิตของเด็ก สอดคล้องกับบริบท สังคม และวัฒนธรรมที่แวดล้อมเด็ก
 - 2.7 จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดีและทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ตามแนวทางหลักสูตรของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม และการมีวินัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
 - 2.8 จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าและ แผนที่เกิดขึ้นในสภาพจริงโดยไม่ได้คาดการณ์ไว้
 - 2.9 จัดทำสารนิทัศน์ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำมาไตร่ตรองและใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและการวิจัยในชั้นเรียน
 - 2.10 จัดประสบการณ์โดยให้พ่อแม่ ครอบครัว และชุมชนมีส่วนร่วม ทั้งการวางแผน การสนับสนุน สื่อ แหล่งเรียนรู้ การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการ
3. การจัดกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมสำหรับเด็กอายุ 3 - 6 ปี สามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมประจำวันได้หลายรูปแบบ เป็นการช่วยให้ทั้งผู้สอนและเด็กทราบว่า แต่ละวันจะทำกิจกรรมอะไร เมื่อใด และอย่างไร ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมประจำวันสามารถจัดได้หลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในการนำไปใช้ของแต่ละหน่วยงานและสภาพชุมชน ที่สำคัญผู้สอนต้องคำนึงถึงการจัดกิจกรรมให้ครอบคลุมพัฒนาการทุกด้าน การจัดกิจกรรมประจำวัน มีหลักการจัดและขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน ดังนี้

 - 3.1 หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน
 - 3.1.1 กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละวัน แต่ยืดหยุ่นได้ตามความต้องการและความสนใจของเด็ก เช่น
 - วัย 3 - 4 ปี มีความสนใจประมาณ 8 - 12 นาที
 - วัย 4 - 5 ปี มีความสนใจประมาณ 12 - 15 นาที
 - วัย 5 - 6 ปี มีความสนใจประมาณ 15 - 20 นาที

3.1.2 กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิดทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนานเกินกว่า 20 นาที

3.1.3 กิจกรรมที่เด็กมีอิสระเลือกเล่นเสรี เพื่อช่วยให้เด็กรู้จักเลือกตัดสินใจ คิดแก้ปัญหาคิดสร้างสรรค์ เช่น การเล่นตามมุม การเล่นกลางแจ้ง ฯลฯ ใช้เวลาประมาณ 40 – 60 นาที

3.1.4 กิจกรรมควรมีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องและนอกห้อง กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่มและผู้สอนเป็นผู้ริเริ่ม และกิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลัง จัดให้ครบทุกประเภท ทั้งนี้กิจกรรมที่ต้องออกกำลังควรจัดสลับกับกิจกรรมที่ไม่ต้องออกกำลังมากนัก เพื่อเด็กจะได้ไม่เหนื่อยเกินไป

3.2 ขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน

การเลือกกิจกรรมที่จะนำมาจัดในแต่ละวัน สามารถจัดได้หลายรูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในการนำไปใช้ของแต่ละหน่วยงานและสภาพชุมชน ที่สำคัญผู้สอนต้องคำนึงถึงการจัดกิจกรรมให้ครอบคลุมพัฒนาทุกด้าน ดังต่อไปนี้

3.2.1 การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เป็นการพัฒนาความแข็งแรง การทรงตัว การยืดหยุ่น ความคล่องแคล่วในการใช้อวัยวะต่างๆ และจังหวะการเคลื่อนไหวในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ โดยจัดกิจกรรมให้เด็กได้เล่นอิสระกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี

3.2.2 การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก เป็นการพัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก กล้ามเนื้อมือ – นิ้วมือ การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตาได้อย่างคล่องแคล่ว โดยจัดกิจกรรมให้เด็กได้เล่นเครื่องเล่นสัมผัส เล่นเกมการศึกษา ฝึกช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย หยิบจับ ซ้อนส้อม และใช้วัสดุ อุปกรณ์ศิลปะ เช่น สีเทียน กรรไกร พู่กัน ดินเหนียว

3.2.3 การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เป็นการปลูกฝังให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีวินัย รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ประหยัด เมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน มีมารยาท และปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทยและศาสนาที่นับถือ โดยจัดกิจกรรมต่างๆ ผ่านการเล่นให้เด็กได้มีโอกาสตัดสินใจเลือก ได้รับการตอบสนองตามความต้องการ ได้ฝึกปฏิบัติโดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมอย่างต่อเนื่อง

3.2.4 การพัฒนาสังคมนิสัย เป็นการพัฒนาให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดี แสดงออกอย่างเหมาะสมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน มีนิสัยรักการทำงาน รักษาความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น รวมทั้งระมัดระวังอันตรายจากคนแปลกหน้า ให้เด็กได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ รับประทานอาหาร พักผ่อนนอนหลับ ขับถ่าย ทำความสะอาดร่างกาย เล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎกติกา ข้อตกลงของส่วนรวม เก็บของเข้าที่เมื่อเล่นหรือทำงานเสร็จ

3.2.5 การพัฒนาการคิด เป็นการพัฒนาให้เด็กมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหา คิดรวบยอด และคิดเชิงเหตุผลทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ โดยจัดกิจกรรมให้เด็กได้สังเกต จำแนก เปรียบเทียบ สืบเสาะความรู้ สนทนา อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชี่ยวชาญการมาพูดคุยกับเด็ก ศึกษาออกสถานที่ เล่นเกมการศึกษา ฝึกแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ฝึกออกแบบและสร้างชิ้นงานและทำกิจกรรมทั้งเป็นรายบุคคล กลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่

3.2.6 การพัฒนาภาษา เป็นการพัฒนาให้เด็กใช้ภาษาสื่อสารถ่ายทอดความรู้สึก คิด ความรู้ ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ที่เด็กมีประสบการณ์ โดยสามารถตั้งคำถามในสิ่งที่สงสัยใคร่รู้ จัดกิจกรรมทางภาษาให้มีความหมายในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้มุ่งปลูกฝังให้เด็กได้กล้า แสดงออกในการฟัง พูด อ่าน เขียน มีนิสัยรักการอ่าน และบุคคลแวดล้อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ในการใช้ภาษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงหลักการจัดกิจกรรมทางภาษาที่เหมาะสมกับเด็กเป็นสำคัญ

3.2.7 การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เป็นการส่งเสริมให้เด็กมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกและเห็นความสวยงามของสิ่งต่างๆ โดยใช้ กิจกรรมศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหวและจังหวะตามจินตนาการ ให้ประดิษฐ์สิ่งต่างๆ อย่างอิสระ เล่นบทบาทสมมติ เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นบล็อก และเล่นก่อสร้าง

2.1.10 การประเมินพัฒนาการ

การประเมินพัฒนาการเด็กอายุ 3 – 6 ปี เป็นการประเมินพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ – จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก โดยถือเป็นกระบวนการต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของ กิจกรรมปกติที่จัดให้เด็กในแต่ละวันผลที่ได้จากการสังเกตพัฒนาเด็กต้องนำมาจัดทำสารนิทัศน์หรือ จัดทำข้อมูลหลักฐานหรือเอกสารอย่างเป็นระบบด้วยการรวบรวมผลงานสำหรับเด็กเป็นรายบุคคล ที่สามารถบอกเรื่องราวหรือประสบการณ์ที่เด็กได้รับว่าเด็กเกิดการเรียนรู้และมีความก้าวหน้าเพียงใด ทั้งนี้ ให้นำข้อมูลผลการประเมินพัฒนาการเด็กมาพิจารณาปรับปรุง วางแผนการจัดกิจกรรม และ ส่งเสริมให้เด็กแต่ละคนได้รับการพัฒนาตามจุดหมายของหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง การประเมิน พัฒนาการควรมียึดหลัก ดังนี้

1. วางแผนการประเมินพัฒนาการอย่างเป็นระบบ
2. ประเมินพัฒนาการเด็กครบทุกด้าน
3. ประเมินพัฒนาการเด็กเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่องตลอดปี
4. ประเมินตามสภาพจริงจากกิจกรรมประจำวัน ด้วยเครื่องมือและวิธีการที่หลากหลาย ไม่ ควรใช้การทดสอบ
5. สรุปผลการประเมิน จัดทำข้อมูลและนำผลการประเมินไปใช้พัฒนาเด็ก สำหรับวิธีการประเมินที่เหมาะสมและควรใช้กับเด็กอายุ 3 - 6 ปี ได้แก่ การสังเกต การ บันทึกพฤติกรรม การสนทนา การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลจากผลงานเด็กที่เก็บอย่างมีระบบ

2.1.11 การจัดหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยเป็นหลักสูตรของสถานศึกษาที่เปิดสอนระดับปฐมวัย แต่ละ แห่งวางแผนหรือกำหนดแนวทางการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมให้เด็กบรรลุมาตรฐานคุณลักษณะที่ พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้และสภาพที่พึงประสงค์ ตามที่หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยกำหนด สถานศึกษา ต้องคำนึงถึงวิสัยทัศน์ จุดเน้นภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาพบริบทและความต้องการของชุมชน มา ออกแบบหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

1. จุดหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษาต้องดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาบนพื้นฐานหลักการศึกษามูลฐานโดย สถานศึกษาต้องเชื่อมโยงมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยไปสู่การ จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และสะท้อนให้เห็นหลักการของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย เช่น การ

ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้สอนปฐมวัย และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

2. การสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษาจะต้องสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับธรรมชาติและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยการสร้างหลักสูตรสถานศึกษาควรดำเนินการดังนี้

2.1 ศึกษา ทำความเข้าใจหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย และเอกสารหลักสูตรอื่นๆ รวมทั้งศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กและครอบครัว สภาพปัจจุบัน สภาพต่างๆ ที่เป็นปัญหา จุดเด่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

2.2 จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยกำหนด วิสัยทัศน์ ภารกิจหรือพันธกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ โดยโครงสร้างหลักสูตรประกอบด้วย การวิเคราะห์สาระการเรียนรู้รายปี การจัดประสบการณ์ การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การประเมินพัฒนาการ และการบริหารจัดการหลักสูตรซึ่งสถานศึกษาอาจกำหนดโครงสร้างหลักสูตรได้ตามความเหมาะสมและความจำเป็นของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

2.3 ประเมินหลักสูตรของสถานศึกษา แบ่งออกเป็น การประเมินก่อนนำหลักสูตรไปใช้เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตรหลังจากที่ได้จัดทำแล้วโดยอาศัยความคิดเห็นจากผู้ใช้หลักสูตร ผู้มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่างๆ การประเมินระหว่างดำเนินการใช้หลักสูตรเป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบว่าหลักสูตรสามารถนำไปใช้ได้ดีเพียงใด ควรมีการปรับปรุงแก้ไขในเรื่องใด และการประเมินหลังการใช้หลักสูตรเป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบหลักสูตรทั้งระบบหลังจากที่ใช้หลักสูตรครบแต่ละช่วงอายุ เพื่อสรุปผลว่าหลักสูตรที่จัดทำควรมีการปรับปรุงหรือพัฒนาให้ดีขึ้นอย่างไร

2.1.12 การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย (เด็กอายุ 3 – 6 ปี) สำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย (เด็กอายุ 3 – 6 ปี) สำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ สามารถนำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยไปปรับใช้ได้ ทั้งในส่วนของโครงสร้างหลักสูตร สาระการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ และการประเมินพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพบริบท ความต้องการ และศักยภาพของเด็กแต่ละประเภทเพื่อพัฒนาให้เด็กมีคุณภาพตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยกำหนดโดยดำเนินการ ดังนี้

1. การกำหนดเป้าหมายคุณภาพเด็ก ซึ่งหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยได้กำหนดมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์และสาระการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายและกรอบทิศทางเพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาเด็ก สถานศึกษาหรือผู้จัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะสามารถเลือกหรือปรับใช้ตัวบ่งชี้และสภาพที่พึงประสงค์ในการพัฒนาเด็ก ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

2. การประเมินพัฒนาการเด็ก จะต้องคำนึงถึงปัจจัยความแตกต่างของเด็ก อาทิ เด็กที่มีความพิการแต่ละด้าน อาจต้องมีการปรับ การประเมินพัฒนาการที่เอื้อต่อสภาพความพิการของเด็ก ทั้งวิธีการแบะเครื่องมือที่ใช้ควรให้สอดคล้องกับเด็กกลุ่มเป้าหมายเฉพาะด้านดังกล่าว

3. สถานศึกษาที่มีเด็กกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ควรได้รับการสนับสนุนครูที่เลี้ยงให้การดูแลช่วยเหลือและส่งเสริมพัฒนาการ กรณีที่มีเด็กกลุ่มเป้าหมายมีผลพัฒนาการไม่เป็นตามเป้าหมายควรมีการส่งต่อไปยังสถานพัฒนาเด็กที่มีความพิเศษเพื่อให้ได้รับการพัฒนาต่อไป

2.1.13 การเชื่อมต่อของการศึกษาระดับปฐมวัยกับระดับประถมศึกษาปีที่ 1

การสร้างรอยเชื่อมต่อของการศึกษาระดับปฐมวัยกับระดับประถมศึกษาปีที่ 1 มีความสำคัญอย่างยิ่งส่งผลต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในการปรับตัวรับความเปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดีสามารถพัฒนาการเรียนรู้ได้อย่างราบรื่น การเชื่อมต่อของการศึกษาระดับปฐมวัยกับระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จะประสบผลสำเร็จได้ บุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นบุคคลสำคัญที่มีบทบาทเป็นผู้นำในการสร้างรอยเชื่อมต่อโดยระหว่างหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยต้องศึกษาหลักสูตรทั้งสองระดับ เพื่อทำความเข้าใจและจัดระบบการบริหารงานด้านวิชาการที่จะเอื้อต่อการเชื่อมต่อการศึกษา โดยผู้บริหารสถานศึกษาควรดำเนินการ ดังนี้

1. จัดประชุมผู้สอนระดับปฐมวัยและระดับประถมศึกษาาร่วมกันพัฒนารอยเชื่อมต่อของหลักสูตรทั้งสองระดับให้เป็นแนวปฏิบัติของสถานศึกษาเพื่อผู้สอนทั้งสองระดับจะได้เตรียมการสอนให้สอดคล้องกับเด็กวัยนี้

2. จัดหาเอกสารด้านหลักสูตร และเอกสารทางวิชาการของทั้งสองระดับ มาไว้ให้ผู้สอนและบุคลากรอื่นๆ ได้ศึกษาทำความเข้าใจ อย่างสะดวกและเพียงพอ

3. จัดกิจกรรมให้ผู้สอนทั้งสองระดับ มีโอกาสแลกเปลี่ยนเผยแพร่ความรู้ใหม่ๆ ที่ร่วมกัน

4. จัดหาสื่อ วัสดุอุปกรณ์ และจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการสร้างรอยต่อ

5. จัดกิจกรรมให้ความรู้ กิจกรรมสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ และจัดทำเอกสารเผยแพร่ให้กับพ่อแม่ ผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้พ่อแม่ ผู้ปกครองเข้าใจการศึกษาทั้งสองระดับ และให้ความร่วมมือในการช่วยเด็กให้สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ได้ดี

ในกรณีที่สถานศึกษาไม่มีระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในสถานศึกษาของตนเอง ผู้บริหารสถานศึกษา ควรประสานกับสถานศึกษาที่คาดว่าเด็กจะไปเข้าเรียน เพื่อสร้างความเข้าใจให้พ่อแม่ ผู้ปกครองในการช่วยเหลือให้สามารถปรับตัวเข้ากับสถานศึกษาใหม่ได้

2. ผู้สอนระดับปฐมวัย

ผู้สอนระดับปฐมวัยต้องศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และสร้างความเข้าใจให้กับพ่อแม่ ผู้ปกครอง และบุคลากรอื่นๆ รวมทั้งช่วยเหลือเด็กในการปรับตัวก่อนเลื่อนขึ้นระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยผู้สอนระดับปฐมวัยควรดำเนินการ ดังนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กเป็นรายบุคคล เพื่อส่งต่อผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งจะช่วยให้ผู้สอนระดับประถมศึกษาสามารถใช้อัดมุลนั้นช่วยเหลือเด็กในการปรับตัวเข้ากับกรเรียนรู้ใหม่ต่อไป

2. พูดคุยกับเด็กถึงประสบการณ์ที่ดีๆ เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เพื่อให้เด็กเกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้

3. จัดให้เด็กได้มีโอกาสทำความรู้จักกับผู้สอน ตลอดจนการสำรวจสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของห้องเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

4. จัดสื่อ วัสดุอุปกรณ์ หนังสือที่เหมาะสมกับวัยเด็ก ที่ส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้และมีประสบการณ์พื้นฐานที่สอดคล้องกับการสร้างรอยต่อในการเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

3. ผู้สอนระดับประถมศึกษา

ผู้สอนระดับประถมศึกษาต้องมีความรู้ ความเข้าใจในพัฒนาการเด็กปฐมวัย และมีเจตคติที่ดีต่อการจัดประสบการณ์ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาการเรียนรู้อันอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ให้ต่อเนื่องกับการพัฒนาเด็กในระดับปฐมวัย โดยผู้สอนระดับประถมศึกษาควรดำเนินการ ดังนี้

1. จัดกิจกรรมให้เด็ก พ่อแม่ และผู้ปกครอง มีโอกาสได้ทำความรู้จักคุ้นเคยกับผู้สอนและห้องเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเปิดภาคเรียน

2. จัดสภาพห้องเรียนให้ใกล้เคียงกับห้องเรียนระดับปฐมวัย โดยจัดให้มีมุมประสบการณ์ภายในห้อง เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสทำกิจกรรมได้อย่างอิสระ เช่น มุมหนังสือ มุมเกมการศึกษา เพื่อช่วยให้เด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ได้ปรับตัวและเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

3. จัดกิจกรรมร่วมกันกับเด็กในการสร้างข้อตกลงเกี่ยวกับการปฏิบัติตน

4. จัดกิจกรรมช่วยเหลือ ส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับเด็กตามความแตกต่างระหว่างบุคคล

5. เผยแพร่ข่าวสารด้านการเรียนรู้และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเด็ก พ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน

4. พ่อแม่ ผู้ปกครอง

พ่อแม่ ผู้ปกครอง เป็นผู้มีความสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมการศึกษาของบุตรหลานและเพื่อช่วยเหลือบุตรหลานของตนเองในการศึกษาต่อชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พ่อแม่ ผู้ปกครองควรดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาและทำความเข้าใจหลักสูตรของการศึกษาทั้งสองระดับ

2. จัดหาหนังสือ อุปกรณ์ที่เหมาะสมกับวัยเด็ก

3. มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับบุตรหลาน ให้ความรัก ความเอาใจใส่ ดูแลบุตรหลานอย่างใกล้ชิด

4. จัดเวลาในการทำกิจกรรมร่วมกับบุตรหลาน เช่น เล่นนิทาน อ่านหนังสือร่วมกัน สนทนาพูดคุย ซักถามปัญหาในการเรียน ให้การเสริมแรงและให้กำลังใจ

5. ร่วมมือกับผู้สอนและสถานศึกษาในการช่วยเตรียมตัวบุตรหลาน เพื่อช่วยให้บุตรหลานของตน ปรับตัวได้ดีขึ้น

2.1.14 การกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงาน

การจัดการศึกษาปฐมวัยมีหลักการสำคัญในการให้สังคม ชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและกระจายอำนาจการศึกษาไปยังท้องถิ่นโดยตรง โดยเฉพาะสถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยซึ่งเป็นผู้จัดการศึกษาในระดับนี้ ดังนั้นเพื่อให้ผลผลิตทางการศึกษาปฐมวัยมีคุณภาพ ตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสังคมจำเป็นต้องมีระบบการกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงานที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้ทุกกลุ่มทุกฝ่ายที่มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาเห็นความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรค ตลอดจนการให้ความร่วมมือ

ช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุน การวางแผน และดำเนินการจัดการศึกษาปฐมวัยให้มีคุณภาพอย่างแท้จริง

การกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงานผลการจัดการศึกษาปฐมวัย เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาและระบบการประกันคุณภาพที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย สร้างความมั่นใจให้ผู้เกี่ยวข้องโดยต้องมีการดำเนินการที่เป็นระบบเครือข่ายครอบคลุมทั้งหน่วยงานภายในและภายนอกตั้งแต่ระดับชาติ เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ในรูปแบบของคณะกรรมการที่มาจากบุคคลทุกระดับและทุกอาชีพ การกำกับดูแลและประเมินผลต้องมีการรายงานผลจากทุกระดับให้ทุกฝ่ายรวมทั้งประชาชนทั่วไปทราบเพื่อนำข้อมูลจากรายงานผลมาจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยต่อไป

สรุปได้ว่า หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 เป็นหลักสูตรที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้เจริญเติบโตสูงสุดทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคม และสติปัญญา ทั้งนี้โดยผ่านกิจกรรมการเล่นที่เหมาะสม สำหรับการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมให้แก่เด็กนั้น เป็นการพัฒนาการเล่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็นกลุ่มเพื่อให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์ในการเล่น และการทำกิจกรรมร่วมกัน เรียนรู้การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ปฏิบัติตนตามกฎกติกาหรือข้อตกลงของส่วนรวม มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อแบ่งปัน การให้ความร่วมมือกลุ่มเพื่อการช่วยเหลือและความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน จึงควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้สนทนาอภิปราย แลกเปลี่ยน ความคิดเห็น จัดกิจกรรมเป็นกลุ่มการทำงานกิจกรรมหรือกลุ่มเพื่อนเล่นที่เหมาะสม และหลากหลาย เรียนรู้การเป็นผู้นำ ผู้ตาม รู้จักอดทนรอคอยตามลำดับก่อนหลัง เป็นต้น

2.2 แผนการจัดประสบการณ์

2.2.1 ความหมายของแผนการจัดประสบการณ์

การวางแผนการจัดการเรียนรู้เป็นการจัดวางโปรแกรมการสอนทั้งหมดในวิชาใดวิชาหนึ่งไว้ล่วงหน้า เพื่อช่วยให้ครูผู้สอนได้จัดดำเนินการเรียนการสอนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่วางไว้ ดังนั้นในแผนการจัดการเรียนรู้จะต้องประกอบไปด้วยรายละเอียดตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ เช่น มีจุดประสงค์ความคิดรวบยอด หลักการ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผล ประเมินผล และจำนวนคาบเวลาที่ใช้สอน ทุกสิ่งทุกอย่างจะต้องจัดรวมไว้อย่างมีระบบระเบียบในแผนการจัดการเรียนรู้ มีนักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ไว้หลายท่าน ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529 : 6 - 7) กล่าวว่า การจัดการศึกษาให้เด็ก ก่อนประถมศึกษาเพื่อพัฒนาให้ครบทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา มิใช่มุ่งเน้นอ่านออกเขียนได้ ในระดับประถมศึกษา แต่เป็นการปูพื้นฐานความพร้อมให้เด็กโดยคำนึงถึงความสามารถของเด็กเป็นหลัก และเนื่องจากเด็กระดับก่อนประถมศึกษาต้องเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ดังนั้นการจัดประสบการณ์ควรให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองจากประสาทสัมผัสทั้ง 5

ราศี ทองสวัสดิ์ และคณะ (2529 : 2) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์และการจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกให้กับเด็กปฐมวัย โดยให้ได้รับประสบการณ์จากการ

เล่น ลงมือปฏิบัติซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ และเพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาให้ครบทุกด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

พัฒนา ชัชพงศ์ (2530 : 24) กล่าวว่า การจัดการศึกษาให้ได้ระดับก่อนประถมศึกษาเพื่อพัฒนาให้ครบทุกด้านมีใม่่งให้อ่านเขียนได้เหมือนเด็กประถมศึกษา แต่จะเป็นการปูพื้นฐานความพร้อมให้ โดยคำนึงถึงวัยและความสามารถของเด็ก

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2531 : 6) กล่าวว่า ความหมายของการจัดประสบการณ์เป็นขอบข่ายที่ครูจะต้องจัดกิจกรรมเพื่อให้เด็กพัฒนาตามวัยครบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์ – จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยมีใจสั่งให้อ่านเขียนได้ตั้งในระดับประถมศึกษาแต่เป็นการปูพื้นฐานหรือพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ เช่น ทักษะในการสังเกตโดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ด้วยการจัดสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กที่มีลักษณะและคุณสมบัติที่เหมาะสมอันจะเป็นสถานการณ์ที่กระตุ้นให้เด็กทำกิจกรรมเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์และเกิดประสบการณ์ตามจุดมุ่งหมายของผู้จัดเตรียม

ภพ เลหาไพฑูรย์ (2540 : 357) กล่าวว่า แผนการสอน หมายถึง ลำดับขั้นตอนและกิจกรรมทั้งหมดของผู้สอนและผู้เรียน ที่ผู้สอนกำหนดไว้เป็นแนวทางในการจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามวัตถุประสงค์

วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2542 : 1) กล่าวว่า แผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง แผนการหรือโครงการที่จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้ในการปฏิบัติการสอนในรายวิชาใดวิชาหนึ่ง เป็นการเตรียมการสอนอย่างมีระบบและเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนการสอนไปสู่จุดประสงค์การเรียนรู้ และจุดหมายของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 133) กล่าวว่า แผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเป็นแนวดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละครั้งโดยกำหนดสาระสำคัญ จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอนสื่อ ตลอดจนการวัดผลและการประเมินผล

สำลี รักสุทธี (2544 : 42) กล่าวว่า แผนการจัดการเรียนรู้หรือโครงการที่จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรล่วงหน้า และเป็นเครื่องมืออันสำคัญที่จะช่วยให้นักเรียนไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางที่หลักสูตรกำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

นิคม ชมภูหลง (2545 : 180) กล่าวว่า แผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง แผนการหรือโครงการที่จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้ในการปฏิบัติการสอนในรายวิชาใดวิชาหนึ่ง เป็นการเตรียมการสอนอย่างมีระบบและเป็นเครื่องมือช่วยให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนการสอนไปสู่จุดประสงค์และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สถาบันพัฒนาความก้าวหน้า (2545 : 69) กล่าวว่า แผนการจัดการเรียนรู้เป็นแผนงานหรือโครงการที่ครูผู้สอนได้เตรียมการจัดการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้าเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้ปฏิบัติการเรียนรู้ในรายวิชาใดวิชาหนึ่งอย่างเป็นระบบระเบียบ โดยใช้เป็นเครื่องมือสำหรับจัดการเรียนรู้เพื่อนำผู้เรียนไปสู่จุดประสงค์การเรียนรู้และจุดหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกรินทร์ สีมหาศาล. (2545 : 409) กล่าวว่า แผนการจัดการเรียนรู้ (Lesson Plan) เป็นวัสดุหลักสูตรที่ควรพัฒนามาจากหน่วยการเรียนรู้ (UNIT PLAN) ที่กำหนด ไว้ เพื่อให้การจัดการสอบบรรลุเป้าประสงค์ตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้จึงเปรียบเสมือนโครงร่างหรือพิมพ์เขียวที่กล่าวถึงประสบการณ์การเรียนรู้ตามหัวข้อการจัดการเรียนรู้และกระบวนการวัดผลที่

สอดคล้องสัมพันธ์กัน ส่วนแผนการเรียนรู้จะแสดงการจัดการเรียนรู้ตามบทเรียน (Lesson) และประสบการณ์การเรียนรู้เป็นรายวัน หรือรายสัปดาห์ดังนั้นแผนการจัดการเรียนรู้ จึงเป็นเครื่องมือหรือแนวทางในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนตามกำหนดไว้ในสาระการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่ม

กรมวิชาการ (2546 : 1 - 2) กล่าวว่า แผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง แผนซึ่งครูเตรียมการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน โดยวางแผนการจัดการเรียนรู้ แผนการใช้สื่อการเรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ แผนการวัดผลประเมินผลโดยการวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชาหรือหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งยึดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ที่กำหนด อันสอดคล้อง กับมาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้น

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2546 : 213) กล่าวว่า แผนการจัดการเรียนรู้ หรือแผนการเรียนรู้ เป็นคำใหม่ที่นำมาใช้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เหตุที่ใช้คำ “แผนการจัดการเรียนรู้” แทนคำ “แผนการสอน” เพราะต้องการให้ผู้สอนมุ่งจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายของการจัดการศึกษาที่บ่งไว้ในมาตรา 22 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2544 ที่กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด

สุวิทย์ มูลคำ (2549 : 58) กล่าวว่า แผนการจัดการเรียนรู้ คือ แผนการเตรียมการสอนหรือกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบและจัดทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยมีการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มากำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยเริ่มจากการกำหนดจุดประสงค์ ที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านใด (สติปัญญา/เจตคติ/ทักษะ) จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยวิธีใด ใช้สื่อการสอนหรือแหล่งเรียนรู้ใด จะประเมินผลอย่างไร

รวีวัฒน์ สิริบาล (2553 : 19 - 23) กล่าวว่า แผนการจัดการเรียนรู้เป็นเครื่องมือที่ครูสร้างขึ้นเพื่อความมั่นใจและความพร้อมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากการเตรียมไว้ล่วงหน้า ช่วยให้ครูมีแนวทางที่ชัดเจนในการดำเนินการช่วยเหลือแนะนำผู้เรียนและกำกับควบคุมดูแลกระบวนการเรียนรู้ ทั้งในเรื่องสาระ ระยะเวลา จุดประสงค์ พฤติกรรมของนักเรียน เทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ สื่อประกอบการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผลการเรียนรู้

สรุปได้ว่า แผนการจัดประสบการณ์ หมายถึง แผนการเตรียมการสอนหรือกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบและจัดทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยมีการรวบรวมข้อมูลต่างๆ มากำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยมีเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน และวิธีวัดผลประเมินผลที่ชัดเจนซึ่งเป็นการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลางเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคม และสติปัญญา และมีความสอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ของสมอง

2.2.2 องค์ประกอบของแผนการจัดประสบการณ์

สำลี รักสุทธี และคณะ (2541 : 136 - 137) กล่าวว่า แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ประกอบด้วย 9 หัวข้อโดยบูรณาการของหน่วยศึกษานิเทศก์

1. สาระสำคัญ (Concept) เป็นความคิดรวบยอดหรือหลักการของเรื่องหนึ่งที่ต้องการให้เกิดกับนักเรียน เมื่อเรียนตามแผนการสอนแล้ว

2. จุดประสงค์การเรียนรู้ (Learning Objective) เป็นการกำหนดจุดประสงค์ที่ต้องการให้ เกิดกับผู้เรียน เมื่อเรียนจบตามแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แล้ว

3. เนื้อหา (Content) เป็นเนื้อหาที่จัดกิจกรรมและต้องการให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้

4. กิจกรรมการเรียนการสอน (Instructional Activities) เป็นการสอนขั้นตอนหรือ กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งนำไปสู่จุดประสงค์ที่กำหนด

5. สื่อและอุปกรณ์ (Instructional Media) เป็นสื่อ และอุปกรณ์ที่ใช้ในกิจกรรมการเรียน การสอน ที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้

6. การวัดผลและประเมินผล (Measurement and Evaluation) เป็นการกำหนดขั้นตอน หรือวิธีการวัดและประเมินผล ว่านักเรียนบรรลุจุดประสงค์ตามที่ระบุไว้ในกิจกรรมการเรียนการสอน แยกเป็นก่อนสอน ระหว่างสอน และหลังสอน

7. กิจกรรมเสนอแนะ เป็นกิจกรรมที่บันทึกการตรวจแผนการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้

8. ข้อเสนอแนะของผู้บังคับบัญชา เป็นการบันทึกตรวจแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสนอแนะ หลังจากได้ตรวจสอบความถูกต้อง การกำหนดรายละเอียดในหัวข้อต่างๆ ในแผนการจัดการเรียนรู้

9. บันทึกการสอน เป็นการบันทึกของผู้สอน หลังจากนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้แล้วเพื่อ เป็นการปรับปรุงและใช้ในคราวต่อไป มี 3 หัวข้อ คือ

9.1 ผลการเรียนรู้ เป็นการบันทึกผลการเรียนด้านสุขภาพและปริมาณทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ซึ่งกำหนดในขั้นกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมิน

9.2 ปัญหาและอุปสรรค เป็นการบันทึก ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในขณะสอน ก่อนสอน และหลังทำการสอน

9.3 ข้อเสนอแนะ/แนวทางแก้ไข เป็นการบันทึกข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปรับปรุงการ เรียนการสอน ให้เกิดการเรียนรู้ บรรลุจุดประสงค์ของบทเรียนที่หลักสูตรกำหนดรูปแบบของแผนการ เรียนรู้

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2546 : 213-216) แผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วยหัวข้อสำคัญ ดังต่อไปนี้ ส่วนนำ : รายวิชา / กลุ่ม ชั้น ชื่อหน่วยการเรียนรู้ หรือชื่อแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน เวลาที่สอน

1. จุดประสงค์การเรียนรู้/ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
2. สาระการเรียนรู้
3. กระบวนการจัดการเรียนรู้
4. การวัดผล ประเมินผลการเรียนรู้
5. แหล่งการเรียนรู้
6. บันทึกผลการจัดการเรียนรู้

2.2.3 การหาคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์

สุวิทย์ มูลคำ และ อรทัย มูลคำ (2545 : 108 - 116) กล่าวว่า แผนการจัดประสบการณ์ที่ เขียนเสร็จแล้ว ผู้เขียนควรตรวจสอบย้อนกลับไปดูอีกครั้งว่าแผนที่เขียนขึ้นนั้นยังมีข้อใดที่ยังบกพร่อง ควรปรับปรุง โดยมีหลักการ ดังนี้

1. จุดประสงค์การเรียนการสอน

จุดประสงค์ที่ตื้นจะต้องมีคุณสมบัติ 3 ประการ ความครอบคลุม หมายถึง ความครอบคลุม มวลพฤติกรรม 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ เพราะทั้ง 3 ด้านเป็นองค์ประกอบ เพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเป็นจุดหมายสูงสุดของการศึกษา อย่างไรก็ตามในแผนการเรียนรู้ หรือบันทึกการสอนหนึ่งๆ อาจไม่จำเป็นต้องประกอบ 3 ด้านนี้เสมอไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเวลา เนื้อหา และวัยของผู้เรียน ความชัดเจน หมายถึง จุดประสงค์นั้นมีความเป็นพฤติกรรมมากพอที่จะ ตรวจสอบว่ามีการบรรลุแล้วหรือไม่ เช่น ถ้าเขียนเพื่อให้ “รู้” กับเพื่อให้ “ตอบได้” คำว่า “รู้” เป็น ความคิดรวบยอดมากกว่าพฤติกรรม ถือว่าไม่ชัดเจน แต่คำว่า “ตอบ” มีลักษณะเป็นพฤติกรรมมากขึ้นโดยผู้เรียนอาจจะพูดตอบ หรือ เขียนตอบก็ได้ความเหมาะสม หมายถึง จุดประสงค์นั้นไม่สูงหรือ ต่ำเกินไป ทั้งนี้เมื่อคำนึงถึง เวลา เนื้อหา และวัยของผู้เรียน

2. เนื้อหาสาระ

เนื้อหาในแผนการเรียนรู้ หรือบันทึกการสอนที่ตื้น จะต้องมีคุณสมบัติ 3 ประการคือ ความ ถูกต้อง ความครอบคลุม และความชัดเจน ดังนี้

2.1 ความถูกต้อง หมายถึง เนื้อหาสาระตรงกับหลักวิชา โดยทั้งนี้อาจยึดตามคู่มือ วิทยาศาสตร์ ช่วงชั้นที่ 3

2.2 ความครอบคลุม หมายถึง ปริมาณเนื้อหาตามหัวข้อนั้นมีมากพอที่จะ ก่อให้เกิด ความคิดรวบยอดได้หรือไม่

2.3 ความชัดเจน หมายถึง การที่เนื้อหา มีแบบแผนของการนำเสนอสาระที่ไม่สับสน เข้าใจง่าย

3. กิจกรรมการเรียนการสอน (เน้นผู้เรียน)

กิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีจะต้องมีคุณสมบัติที่น่าสนใจความเหมาะสมและความริเริ่ม ดังนี้

3.1 ความน่าสนใจ หมายถึง กิจกรรมที่นำมาใช้ชวนให้น่าติดตามไม่เบื่อหน่าย

3.2 ความเหมาะสม หมายถึง กิจกรรมที่นำมาใช้จะต้องทำให้เกิดการเรียนรู้ตาม จุดประสงค์ได้จริง

3.3 ความคิดริเริ่ม หมายถึง การที่นำเอากิจกรรมใหม่ๆ ที่ท้าทายมาสอดแทรกช่วยให้ เกิดการเรียนรู้

4. สื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนที่ดีจะต้องมีคุณสมบัติของความน่าสนใจ ความประหยัดและการช่วยให้ เกิดการเรียนรู้ได้เร็ว ดังนี้

4.1 ความน่าสนใจ หมายถึง สื่อที่ช่วยให้น่าติดตาม ไม่น่าเบื่อ ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ เร็ว หมายถึง สื่อที่จำเป็นต้องใช้ได้ผลในการทำให้ผู้เรียนรู้ได้จริง และตรงกับเนื้อหาที่ใช้เรียน

4.2 ความประหยัด หมายถึง สื่อที่ใช้มีราคาแพง อยู่ในระดับสถานศึกษาได้รับมิชอบได้

5. การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลที่ระบุไว้ในแผนการเรียนรู้ที่ดีควรมีคุณสมบัติของความเที่ยงตรง ความเชื่อถือได้ และความสามารถประยุกต์ได้ ดังนี้

5.1 ความเที่ยงตรง หมายถึง เครื่องมือ วิธีการที่ใช้ในการวัดผลของแต่ละแผนนั้นๆ ต้อง สอดคล้องและตรงตามจุดประสงค์ที่ระบุไว้ในแผนการเรียนรู้นั้นๆ และรวมทั้งตรงตามเนื้อหาที่ใช้ ประกอบการสอน

5.2 ความเชื่อถือได้ หมายถึง เครื่องมือ วิธีการที่ใช้ในการวัดผลของแต่ละแผนนั้นๆ ต้อง สอดคล้อง และตรงตามจุดประสงค์ที่ระบุไว้ในแผนการเรียนรู้นั้นๆ และรวมทั้งตรงตามเนื้อหาที่ใช้ ประกอบการสอน

5.3 ความสามารถประยุกต์ได้ หมายถึง การที่ประเมินที่ระบุไว้สามารถประเมินได้จริง มิใช่แต่ระบุไว้เฉย ๆ

6. ความสอดคล้องขององค์ประกอบต่างๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้ ความสอดคล้องของ แผนการเรียนรู้ ให้พิจารณาความสอดคล้องของเรื่องจุดประสงค์การเรียนการสอน เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน ประเมินผลตลอดทั้งแผนนั้นๆ

รวีวัฒน์ สิริบาล (2553 : 19 - 23) กล่าวว่า แผนการจัดประสบการณ์ต้องมีความชัดเจน และถูกต้องครบถ้วน ทั้งในเรื่ององค์ประกอบและรายละเอียดที่จะช่วยให้การเรียนรู้ของนักเรียน เป็นไปอย่างต่อเนื่องไม่ติดขัด สะดวกรวดเร็ว และนำไปสู่การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ตรง ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนตรวจสอบได้ง่าย แต่การเขียนแผนการจัดประสบการณ์ให้ตีมี คุณภาพจำเป็นต้องใช้การพินิจพิเคราะห์อย่างรอบคอบ โดยเฉพาะกิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ใน แผนการจัดการเรียนรู้ต้องมุ่งเน้นให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้เป็นสำคัญ ดังนั้นเพื่อให้เกิด ความมั่นใจว่าแผนการจัดประสบการณ์ที่เขียนขึ้นมีคุณภาพอาจใช้เกณฑ์บางประการเป็นแนวทางใน การตรวจสอบคุณภาพก่อนที่จะนำไปใช้จัดประสบการณ์ ดังนี้

1. ความครบถ้วนและความสอดคล้องสัมพันธ์กับองค์ประกอบของแผนการจัดประสบการณ์ ควรตรวจสอบตั้งแต่ชื่อวิชา ระดับชั้น หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง ระยะเวลา สาระสำคัญ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อประกอบการเรียนรู้ และการวัดผล และประเมินผลว่ามีความถูกต้องตรงกันและเป็นไปตามหลักวิชาหรือไม่ ความถูกต้องของสาระสำคัญ ตรวจสอบว่าเป็นองค์ความรู้ที่เป็นแก่นสาระสำคัญตรงตามมาตรฐานและสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ในหลักสูตรหรือไม่

2. ความถูกต้องของวัตถุประสงค์การเรียนรู้ (ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง) ตรวจสอบว่า สอดคล้องกับสาระสำคัญ ความสามารถกับนักเรียนตามวัย และครอบคลุมครบถ้วนหรือไม่ นักเรียน จะแสดงออกถึงพฤติกรรมการเรียนรู้ได้อย่างไร ในช่วงใด ระยะเวลาใด พฤติกรรมมีความชัดเจนและ เกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด จึงจะเป็นที่ยอมรับได้ว่า เกิดองค์ความรู้ตรงตามที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ยัง ต้องพิจารณาด้วยว่าผลการเรียนรู้ที่กำหนดไว้แสดงถึงระดับพฤติกรรมการเรียนรู้ให้มีความต่อเนื่อง สัมพันธ์เพียงใดโดยพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนสามารถแบ่งออกได้ 3 ลักษณะ ดังนี้

2.1 พุทธิพิสัย หรือความรู้ เป็นพฤติกรรมที่แสดงให้ทราบถึงการรับข้อมูลและเนื้อหา ความรู้ด้านแนวคิด หลักการ ทฤษฎี จากสิ่งง่ายไปสู่สิ่งยาก อันเป็นการพัฒนาด้านสติปัญญาของ นักเรียน

2.2 ทักษะพิสัย หรือความสามารถ เป็นพฤติกรรมที่แสดงให้ทราบถึงการเรียนรู้ด้าน ทักษะและความสามารถทางด้านบังคับบัญชาของร่างกายในการปฏิบัติงานต่างๆ ของนักเรียน

2.3 จิตพิสัย หรือเจตคติ เป็นพฤติกรรมที่แสดงให้ทราบถึงการเรียนรู้ที่นำไปสู่การซึม ซึบและปลูกฝังความคิดเห็น ความรู้สึก อารมณ์ ที่ถือว่าเป็นการเกิดพฤติกรรมหรือบุคลิกลักษณะ ขึ้นสูงสุดของนักเรียนแต่ละคน

3. ความถูกต้องของเนื้อหาสาระ ตรวจสอบจากความถูกต้องตรงกันกับสาระสำคัญและ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ โดยเนื้อหาความครบถ้วนสมบูรณ์และถูกหลักวิชาการในสาขาวิชานั้นๆ

รวมทั้งมีความละเอียดลึกซึ้งสอดคล้องกับมาตรฐานและสาระการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้น และเหมาะสมกับวุฒิภาวะของนักเรียนในช่วงชั้นนั้นๆ อย่างแท้จริง

4. ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้เป็นส่วนที่มีความสำคัญและมีข้อปลีกย่อยในการพิจารณาพิเศษ เพราะเกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนโดยตรง ซึ่งปัจจุบันครูส่วนมากนิยมแบ่งกิจกรรมการเรียนรู้ออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

4.1 ขั้นนำ เป็นกิจกรรมที่ต้องพิจารณาในเรื่องการเตรียมความพร้อม การทบทวนความรู้เดิม การเร้าและสร้างแรงจูงใจให้กับนักเรียนก่อนนำไปสู่กิจกรรมในชั้นการเรียนรู้

4.2 ชั้นการเรียนรู้ พิจารณาว่าเป็นการจัดกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามเนื้อหาสาระ และแสดงออกซึ่งพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ได้ดี และมากเพียงใด ในขั้นนี้ควรเน้นการกำหนดให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยมีครูผู้ให้คำแนะนำ กระตุ้น และส่งเสริมนักเรียนให้เกิดพฤติกรรมครบถ้วน และตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ครูต้องช่วยให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้จากการค้นหาและพบคำตอบ ตามแนวทางการเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ซึ่งเกิดขึ้นได้จากเรื่องง่ายๆ ไปสู่เรื่องยากๆ ทั้งนี้ต้องใช้สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ สภาพแวดล้อม ฯลฯ ที่เอื้อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว และตรงตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้มากที่สุด

4.3 ขั้นสรุป เป็นการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นพิจารณาและตรวจสอบความรู้ที่นักเรียนได้จากชั้นการเรียนรู้เพื่อเป็นการทบทวนและตอกย้ำให้เกิดความมั่นใจว่านักเรียนมีความคิดรวบยอดในประเด็นความรู้เรื่องต่างๆ ครบถ้วนและถูกต้องสอดคล้องตรงกันกับเนื้อหาสาระ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ และสาระสำคัญหรือไม่ นอกจากนี้ยังช่วยให้นักเรียนเกิดการตกผลึกเป็นองค์ความรู้และยึดแน่นได้มากขึ้นเพียงใด

5. ความเหมาะสมของสื่อการเรียนรู้ ตรวจสอบพิจารณาในเรื่องความถูกต้องในการนำเสนอเนื้อหาสาระและความถูกต้องตามประเด็นต่อไปนี้

5.1 ประสิทธิภาพ เมื่อนำมาใช้แล้วนักเรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ตรงตามเป้าหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้อย่างเด่นชัด

5.2 ประสิทธิผล ช่วยให้นักเรียนบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ นักเรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ มีคุณลักษณะที่ดี ถูกต้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เหมาะสมกับนักเรียน เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอน เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา ใช้ง่าย สะดวก ปลอดภัย สามารถแก้ปัญหาข้อบกพร่องของเนื้อหาวิชาและสถานการณ์ในขณะที่ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

5.3 ประหยัด เมื่อนำมาใช้แล้วมีความคุ้มค่ากับการลงทุน ทั้งทางด้านทุนทรัพย์ แรงงาน และระยะเวลาที่สูญเสียไป

6. ความถูกต้องและเหมาะสมของการวัดและประเมินผล ต้องพิจารณาเครื่องมือการวัดผล การเรียนรู้ที่จะต้องใช้ตรวจสอบพฤติกรรมของนักเรียนในชั้นก่อนเรียน เพื่อตรวจสอบความรู้เดิมที่เคยมีมาก่อน ชั้นขณะเรียนเพื่อตรวจสอบการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมการเรียนรู้ ชั้นหลังเรียนเพื่อตรวจสอบความคืบหน้าขององค์ความรู้ สำหรับเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ที่นิยมใช้กันมาก ได้แก่ แบบทดสอบ แบบสังเกต แบบประเมินคุณลักษณะ แบบสอบถามหรือแบบวัดเจตคติ ซึ่งเครื่องมือแต่ละชนิดเหล่านี้มีคุณลักษณะที่แตกต่างกันในการวัดและมีความเหมาะสมในการใช้ต่างกัน

สรุปได้ว่า แผนการจัดประสบการณ์ที่ดีย่อมส่งผลให้ครูสามารถดำเนินการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเป็นระบบตามขั้นตอนและวิธีการที่กำหนดไว้ จนเกิดการเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ขึ้นภายในตัวนักเรียน ตามที่ครูต้องการโดยยึดมาตรฐานและสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรเป็นหลัก การพัฒนาแผนการจัดประสบการณ์ให้มีคุณภาพนั้นต้องมีความถูกต้องครบถ้วน และเหมาะสมใน 6 ประเด็น คือ องค์ประกอบของแผนการจัดประสบการณ์ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล

2.3 ความคิดสร้างสรรค์

2.3.1 ความหมายของความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) เป็นความสามารถทางการคิดอย่างหนึ่งของสมองมนุษย์ซึ่งเป็นเรื่องที่มีอยู่ในตัวบุคคลทุกคนอาจจะมีความถี่หรือความถี่แตกต่างกันไปมีนักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ไว้หลายท่าน ดังนี้

Osborn (1957 : 23) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นจินตนาการประยุกต์ (Applied Imagination) คือเป็นจินตนาการที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อแก้ปัญหาที่ยากที่มนุษย์ประสบอยู่ มิใช่เป็นจินตนาการที่ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยโดยทั่วไป ความคิดจินตนาการจึงเป็นลักษณะสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ในการนำไปสู่ผลผลิตที่แปลกใหม่และเป็นประโยชน์

Anderson (1957 : 7) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์คือความสามารถของบุคคลในการคิดแก้ปัญหาด้วยการคิดอย่างลึกซึ้งที่นอกเหนือไปจากการคิดอย่างปกติธรรมดา ความคิดสร้างสรรค์เป็นลักษณะภายในตัวบุคคลที่สามารถจะคิดได้หลายแง่หลายมุม และผสมผสานจนได้ผลผลิตใหม่ที่ถูกต้องสมบูรณ์กว่า

Guilford (1959 : 389) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถทางสมองเป็นความสามารถที่จะคิดได้กว้างไกลหลายทิศทางหรือที่เรียกว่าแบบอนกนัย (Divergent thinking) ซึ่งลักษณะความคิดเช่นนี้ จะนำไปสู่การคิดประดิษฐ์แปลกใหม่รวมถึงการคิดค้นพบวิธีการแก้ปัญหาได้สำเร็จอีกด้วย และความคิดสร้างสรรค์นี้จะประกอบด้วยความคล่องในการคิด (Fluency) ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) และความคิดแปลกใหม่ (Originality) คนที่มีลักษณะดังกล่าวจะต้องเป็นคนกล้าคิด ไม่กลัวถูกวิพากษ์วิจารณ์และมีอิสระในการคิด

Getzels & Jackson (1962 : 455 - 460) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นลักษณะการคิดที่หาคำตอบหลายๆ คำตอบในการตอบสนองต่อสิ่งเร้าซึ่งลักษณะเช่นนี้มักจะเกิดขึ้นกับบุคคลที่มีอิสระในการตอบสนอง จึงจะสามารถตอบได้มาก

Torrance (1962 : 16) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถของบุคคลในการคิดสร้างสรรค์ผลิตผล หรือสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ ที่ไม่รู้จักมาก่อน ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้อาจจะเกิดจากการรวมความรู้ต่างๆ ที่ได้รับจากประสบการณ์แล้วเชื่อมโยงกับสถานการณ์ใหม่ๆ สิ่งที่เกิดขึ้นแต่ไม่จำเป็นสิ่งสมบูรณ์อย่างแท้จริง ซึ่งอาจออกมาในรูปของผลผลิตทางศิลปะ วรรณคดี วิทยาศาสตร์

Wallach & Kogan (1965 : 13 - 20) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์หมายถึง ความคิดโยงสัมพันธ์ได้ คนที่มีความคิดสร้างสรรค์คือคนที่สามารถคิดอะไรได้อย่างสัมพันธ์กันเป็นลูกโซ่ยิ่งคิดได้มากเท่าไรยิ่งแสดงศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์มากเท่านั้น

Bono (1982) กล่าวว่า ความสามารถในการคิดนอกกรอบ (Lateral Thinking) เพื่อสร้างแนวคิดใหม่ที่จะนำมาใช้แก้ปัญหาได้หลายๆ แนวคิด และนำแนวคิดเหล่านี้ไปพัฒนาต่อเพื่อให้สามารถใช้แก้ปัญหาที่ต้องการได้

Good and Brophy (1986 : 658) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ คือ ความคิดแปลกใหม่ (novel) และมีคุณค่า (value) ด้านความถูกต้อง เช่น แก้ปัญหาได้ถูกต้อง หรือเป็นคุณค่าด้านความสุขทางใจ เช่น ดนตรีทำให้ผู้ฟังมีความสุข

Lowenfeld and Britain (1987) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์อาจหมายถึง ความยืดหยุ่นของความคิด การคิดคล่องแคล่ว ความสามารถในการคิดสิ่งใหม่หรือการเห็นถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงสิ่งต่างๆ ที่แตกต่างจากบุคคลอื่น มิใช่เป็นปรากฏการณ์แต่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว

Matlin (1992 : 262) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นการแสวงหาวิธีการแก้ปัญหาแบบปลายเปิด โดยใช้วิธีการที่ผิดแผกออกไปจากวิธีการปกติ และก่อให้เกิดประโยชน์ด้วย

อารี พันธุ์ณี (2537 : 25) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ เป็นกระบวนการทางสมองที่คิดในลักษณะอเนกนัย อันนำไปสู่การคิดพบสิ่งแปลกใหม่ด้วยการคิดดัดแปลง ประยุกต์จากความคิดเดิมผสมผสานกันให้เกิดสิ่งใหม่ ซึ่งรวมทั้งการประดิษฐ์คิดค้นพบสิ่งต่างๆ ตลอดจนจนวิธีการคิด ทฤษฎีหลักการได้สำเร็จ ความคิดสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นได้มิใช่เพียงแต่คิดในสิ่งที่เป็นไปได้ หรือสิ่งที่เป็นเหตุผล เพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่คิดจินตนาการก็เป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะก่อให้เกิดความแปลกใหม่ แต่ต้องควบคู่กันไปกับ ความพยายามที่จะสร้างความคิดฝันหรือจินตนาการให้เป็นไปได้หรือเรียกว่าเป็นจินตนาการประยุกต์นั่นเอง จึงจะทำให้เกิดผลงาน

สมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรณ (2537 : 56) กล่าวว่า ความหมายของความคิดสร้างสรรค์มี 2 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. ความคิดสร้างสรรค์เป็นเรื่องที่สลับซับซ้อน ยากแก่การให้คำจำกัดความที่แน่นอนตายตัว
2. ถ้าพิจารณาความคิดสร้างสรรค์ในเชิงผลงาน ผลงานนั้นต้องแปลกใหม่และมีคุณค่า

กล่าวคือ ใช้ได้โดยมีคนยอมรับ ถ้าพิจารณาความคิดสร้างสรรค์ในเชิงกระบวนการคือการเชื่อมโยงสัมพันธ์ซึ่งของหรือความคิดที่มีความแตกต่างกันมากเข้าด้วยกัน ถ้าพิจารณาความคิดสร้างสรรค์เชิงบุคคล บุคคลนั้นต้องเป็นคนที่มีความแปลก เป็นตัวของตัวเอง เป็นผู้ที่มีความคิดคล่อง มีความยืดหยุ่น และสามารถให้รายละเอียดในความคิดนั้นๆ ได้

Schirmacher (1998) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ไม่สามารถจำกัดในเพียงคำใดคำหนึ่ง แต่สามารถอธิบายความหมายได้หลายบริบท ดังนี้

1. ความคิดสร้างสรรค์ตามทัศนคติ หมายถึง มุมมองที่พิเศษและแตกต่างในการมองโลกซึ่งไม่มีคำตอบที่บอกว่าผิดหรือถูก มีเพียงความเป็นไปได้ ไม่ใช่ความถนัดหรือเหมาะสมแต่แสดงออกถึงทัศนคติด้านความคิดสร้างสรรค์ในช่วงเวลาที่พยายามลองสิ่งใหม่ๆ และแปลกออกไป พยายามออกจากกรอบที่ตั้งไว้และค้นหาความเป็นไปได้ในหลายแบบ ลองเล่นกับความคิดและดัดแปลงรูปร่างของวัสดุต่างๆ แยกส่วนต่างๆ ออกจากกันและนำกลับมารวมกันใหม่อีกครั้ง การมีจินตนาการ หรือเรื่องราวในฝัน การแก้ปัญหาด้วยตนเองหรือแก้ไขสิ่งที่เกิดขึ้น และสุดท้ายการตั้งคำถามกับสิ่งที่ทำทลายทั้งความคิดและการกระทำ

2. ความสร้างสรรค์ตามกระบวนการ หมายถึง การรวมหลายสิ่งเข้าด้วยการในกระบวนการ ไม่ได้มุ่งเน้นที่ผลผลิตเสร็จสมบูรณ์ แต่เกิดจากการใช้ความคิด การทดลองกับวัสดุต่างๆ ในหลาย

รูปแบบ สำหรับเด็กปฐมวัยในกระบวนการที่แสดงถึงความคิดสร้างสรรค์ เด็กจะจดจ่อกับสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นด้วยวิธีและกระบวนการที่หลากหลาย มุ่งสนใจในการสร้างมากกว่าทำให้สำเร็จ

3. ความคิดสร้างสรรค์ตามผลผลิต หมายถึง ผลผลิตที่เกิดขึ้นจากกระบวนการสร้างสรรค์ด้วยแนวคิดของผู้สร้างเพื่อมุ่งหวังให้เกิดสิ่งใหม่หรือแตกต่าง วิธีการที่แตกต่างเกิดสิ่งที่แตกต่างกันและมีความเป็นเอกลักษณ์ตามผู้สร้างสรรค์ สำหรับเด็กปฐมวัย การมุ่งเน้นผลผลิตอาจเกิดจากความพึงพอใจกับการทำงานสำเร็จหรือการได้รับความพึงพอใจจากผู้ใหญ่ ดังนั้นความมุ่งหวังในการแสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ที่ผลผลิตนั้น อาจไม่เหมาะสมกับเด็กเสมอไป การให้น้ำหนักกับกระบวนการน่าจะเป็นสิ่งที่ควรส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมากกว่า เพราะหากขาดกระบวนการที่สร้างสรรค์ ผลผลิตที่สร้างสรรค์อาจไม่เกิดขึ้น

4. ความคิดสร้างสรรค์ตามทักษะ หมายถึง ความสามารถด้านการสร้างสรรค์ ทักษะทางด้านการสร้างสรรค์ควรได้รับการฝึกฝนเช่นเดียวกับทักษะอื่นๆ การฝึกฝนกระบวนการเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่ช่วยทำให้บุคคลนั้นมีทักษะที่ดีขึ้น ช่วงปฐมวัยของชีวิต Torrance (1964 อ้างใน Schirmacher. 1998) กล่าวว่า จุดสูงสุดของความคิดสร้างสรรค์อยู่ในช่วงปฐมวัย ประมาณ 4 – 6 เดือน ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมหรือบริบทให้เหมาะสม ฝึกฝนและส่งเสริมจะทำให้ทักษะนี้ยังคงอยู่

5. ความคิดสร้างสรรค์ตามลักษณะของบุคลิกภาพ หมายถึง บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์มีลักษณะของบุคลิกภาพที่บ่งบอกเฉพาะ ได้แก่ เปิดรับกับสิ่งแปลกใหม่ ความกระหายในการทดลอง และกล้าที่จะเสี่ยง ตัดสินใจรวดเร็ว ความสงสัยใคร่รู้ ความพึงพอใจกับสิ่งที่มีความยุ่งยากซับซ้อน ใช้สัญชาตญาณสูง ความรู้สึกอ่อนไหวง่าย ความยืดหยุ่น ความเป็นปัจเจกนิยม ไม่ต้องการเหมือนใคร รักอิสระ ความขี้เล่น มีอารมณ์ขัน ชอบการอยู่คนเดียว บางครั้งไม่ชอบอยู่กับใคร หรือบางครั้งก็สังคมจัด บุคลิกแต่ละอย่างที่กล่าวมาข้างต้น ไม่ใช่ทุกคนที่ถูกจัดว่าเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์จะเป็นทุกบุคลิกภาพรวมกันซึ่งอาจเป็นเพียงบางนิสัยเท่านั้น สำหรับเด็กปฐมวัย Torrance. (1962) ได้ระบุพฤติกรรมของเด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์สูงไว้ 6 ประเภท ได้แก่ เด็กที่มีความอยากรู้อยากเห็น ความยืดหยุ่น การมองหากความเชื่อมโยง การรับรู้ความรู้สึกของตนเอง ความเป็นตัวตน และการหยิ่งรู้

6. ความคิดสร้างสรรค์ตามลักษณะของสภาพแวดล้อม หมายถึง ความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับประสบการณ์หรือสภาพแวดล้อมรอบข้าง ทั้งด้านบุคคล สถานที่ สิ่งของหรือวัตถุต่างๆ ยังมีประสบการณ์ในชีวิตมาก ความสามารถในการถ่ายทอดออกมาอย่างสร้างสรรค์ก็ยิ่งมากขึ้นเช่นกัน สำหรับเด็กปฐมวัย สภาพแวดล้อมที่บ้าน เป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการด้านความคิดสร้างสรรค์ MacKinnon (1962 อ้างใน Schirmacher. 1998) ศึกษาเรื่องผู้ใหญ่ที่มีความคิดสร้างสรรค์ พบว่าในช่วงวัยเด็ก สภาพแวดล้อมที่บ้านเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความคิดสร้างสรรค์ หลายประเด็น ได้แก่ ช่วงวัยเด็กพ่อแม่ให้ความเอาใจใส่ เชื่อมมั่นในความสามารถของลูกตนเอง เปิดโอกาสให้ได้ค้นคว้าและตัดสินใจเอง

อุษณีย์ โปธิสุข และคณะ (2544 : 44 - 48) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง กระบวนการทางปัญญาระดับสูงที่ใช้กระบวนการทางความคิดหลายๆ อย่างมารวมกันเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่หรือแก้ปัญหาที่มีอยู่ให้ดีขึ้น ความคิดสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้สร้างสรรค์มีอิสระทางความคิด

ศศิธร เวียงอินทร์ (2547 : 99 - 102) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึงความสามารถทางสมองในการแสดงของความคิดหลายแง่หลายมุม และหลายทิศทาง คิดได้กว้างไกลมันจะนำไปสู่สิ่งประดิษฐ์แปลกๆ ใหม่ๆ หรือคิดปรับปรุงตัดแปลงสิ่งของที่มีอยู่เดิมให้มีรูปแบบใหม่ไม่ซ้ำผู้อื่น

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2553 : 40) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการแก้ไขปัญหาอย่างลึกซึ้ง นอกเหนือไปจากลำดับขั้นตอนของการคิดอย่างปกติเป็นลักษณะภายในของบุคคลที่จะคิดได้หลายแง่มุม ประสมประสานกันอันได้ผลผลิตใหม่ที่ต้องการสมบูรณ์

สรุปได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถในการคิดแปลกใหม่ของแต่ละบุคคลที่จะตอบสนองต่อเหตุการณ์สถานการณ์ ปัญหาหรือเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางหลายทิศทาง โดยสามารถคิดตัดแปลง ผสมผสานความคิดเดิม ให้เกิดเป็นสิ่งที่แปลกใหม่ และมีประโยชน์

2.3.2 ความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์มีความสำคัญเพราะเป็นวิธีการคิดที่จะช่วยให้บุคคลมีความสามารถในการคิดแก้ไขปัญหาสามารถแก้ไขและคาดการณ์ล่วงหน้าถึงอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นทำให้บุคคลสามารถแก้ปัญหาได้ดี ซึ่งได้มีผู้กล่าวถึงความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ไว้หลายท่าน ดังนี้

Hurlock (1972 : 319) กล่าวว่า ความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ให้ความสนุกสนานความสุขและความพอใจแก่ผู้เรียนและมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพของผู้เรียนมากไม่มีอะไรที่จะทำให้ผู้เรียนรู้สึกหดหู่ใจได้เท่ากับการสร้างสรรคของเขาถูกตำหนิถูกดูถูกหรือถูกว่า สิ่งที่เขาสร้างขึ้นนั้นไม่มีคุณค่า

Jersild (1960 : 153 - 158) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์มีความสำคัญต่อการเรียนที่ส่งเสริมผู้เรียนในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ช่วยส่งเสริมสุนทรียภาพ ผู้เรียนจะชื่นชมและมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งต่างๆ ที่เขาคิดขึ้นมาซึ่งผู้สอนควรทำเป็นตัวอย่าง โดยการยอมรับและชื่นชมในผลงานของผู้เรียนการพัฒนาสุนทรียภาพแก่ผู้เรียนโดยส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นว่า ผลงานที่ผู้เรียนคิดหรือสร้างขึ้นมีความหมายสำหรับตัวเขา และส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักสังเกตสิ่งที่แปลกจากสิ่งธรรมดาสามัญ ให้ได้ยินในสิ่งที่ไม่เคยได้ยินและหัดให้ผู้เรียนสนใจในสิ่งต่าง ๆ รอบตัว

2. เป็นการผ่อนคลายอารมณ์ การทำงานอย่างสร้างสรรค์เป็นการผ่อนคลายอารมณ์ ลดความกดดัน ความคับข้องใจ และลดความก้าวร้าว

3. สร้างนิสัยในการทำงานที่ดี ในขณะที่ผู้เรียนทำงานผู้สอนควรสอนระเบียบและนิสัยที่ดีในการทำงานควบคู่ไปด้วยเช่น หัดให้ผู้เรียนรู้จักเก็บสิ่งของให้เป็นที่เป็นที่ ล้างมือเมื่อทำงานเสร็จ

4. การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาผู้เรียนส่วนใหญ่จะชอบทำกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เขาได้ใช้จินตนาการในการสร้างสิ่งใหม่ๆ ดังนั้นผู้สอนจึงควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้จินตนาการของเขาในการพัฒนาการทดลองสร้างสิ่งใหม่เช่น ฝึกให้ผู้เรียนสมมติตนว่าเป็นนักก่อสร้างหรือสถาปนิก

ผุสดี กุฎิอินทร์ (2526 : 73) กล่าวว่า คุณค่าของการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ มีดังนี้

1. คุณค่าความคิดสร้างสรรค์ที่มีต่อสังคม ได้แก่ การที่บุคคลได้คิดสร้างสรรค์สิ่งหนึ่งเพื่อเป็นประโยชน์สุขและความก้าวหน้าของสังคม หรือหาวิธีแก้ไขจนประสบความสำเร็จ มีประโยชน์ต่อสังคม เช่น ความเจริญก้าวหน้าด้านการเกษตร การคมนาคม และความเจริญก้าวหน้าด้านการแพทย์

2. คุณค่าความคิดสร้างสรรค์ที่มีต่อตนเองความสามารถในการสร้างสรรค์นับเป็นความสามารถที่มีคุณค่าต่อผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์เองด้วย เพราะการสร้างผลงานขึ้นใดขึ้นหนึ่งขึ้นมาทำให้ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์มีความพอใจและมีความสุข เช่น การที่เด็กสร้างผลงานด้วยตนเองจะสร้าง

ความพึงพอใจแก่เด็กไม่ว่าจะเป็นการวาดภาพ การต่อสิ่งให้เป็นรูปต่างๆ การคิดเกมการเล่นที่แปลกใหม่ เด็กจะเกิดความภาคภูมิใจในความสามารถของตนเอง ซึ่งมีผลไปถึงแบบแผน บุคลิกภาพ และความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสังคมของเด็ก

สรุปได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดแนวทางใหม่ๆ ในการดำเนินชีวิตและหนทางใหม่ๆ ในการแก้ปัญหาชีวิตและการทำงาน ทำให้เกิดความสุข พัฒนาสมองของคนให้มีความฉลาดเฉลียวคม เพิ่มขึ้นสร้างความเชื่อมั่น ความน่านับถือและความพอใจในตัวเองขึ้นมา เมื่อใดก็ตามที่เราพัฒนาขีดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์จนสามารถเผชิญหน้าและแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างราบรื่น ก็จะกลายเป็นผู้นำทางด้านความคิดและเกิดความภูมิใจในตนเอง

2.3.3 ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์

Davis (1983 อ้างใน กรมวิชาการ. 2534 : 6) ได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ของนักจิตวิทยาที่ได้กล่าวถึงทฤษฎีของความคิดสร้างสรรค์ โดยแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ 4 กลุ่ม คือ

1. ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์เชิงจิตวิเคราะห์ นักจิตวิทยาทางจิตวิเคราะห์หลายคนเช่น Freud และ Kris ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเกิดความคิดสร้างสรรค์ว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นผลมาจากความขัดแย้งภายในจิตใต้สำนึกระหว่างแรงขับทางเพศ (Libido) กับความรู้สึกผิดชอบทางสังคม (Social Conscience) ส่วน Kubie และ Rugg ซึ่งเป็นนักจิตวิเคราะห์แนวใหม่กล่าวว่าความคิดสร้างสรรค์นั้นเกิดขึ้นระหว่างการเรียนรู้สติกับจิตใต้สำนึกซึ่งอยู่ในขอบเขตของจิตส่วนที่เรียกว่าจิตก่อนสำนึก

2. ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์เชิงพฤติกรรมนิยม นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้มีแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องความคิดสร้างสรรค์ว่าเป็นพฤติกรรมที่เกิดการเรียนรู้ โดยเน้นที่ความสำคัญของการเสริมแรงการตอบสนองที่ถูกต้องกับสิ่งเร้าเฉพาะหรือสถานการณ์ นอกจากนี้ยังได้เน้นความสัมพันธ์ทางปัญญา คือ การโยงความสัมพันธ์จากสิ่งเร้าหนึ่งไปยังสิ่งต่างๆ ทำให้เกิดความคิดใหม่หรือสิ่งใหม่เกิดขึ้น

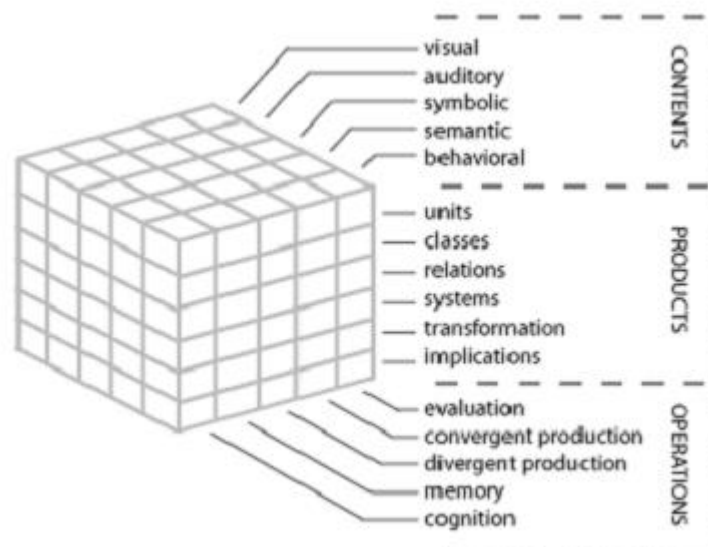
3. ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์เชิงมนุษยนิยม นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้มีแนวคิดว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่มนุษย์มีติดตัวมาแต่กำเนิด ผู้ที่สามารถนำความคิดสร้างสรรค์ออกมาใช้ได้คือผู้ที่มีสัจการแห่งตน คือ รู้จักตนเอง พอใจตนเองและใช้ตนเองเต็มตามศักยภาพของตน มนุษย์จะสามารถแสดงความคิดสร้างสรรค์ของตนออกมาได้อย่างเต็มที่นั้นขึ้นอยู่กับ การสร้างสภาวะหรือบรรยากาศที่เอื้ออำนวย ได้กล่าวถึงบรรยากาศที่สำคัญในการสร้างสรรค์ว่าประกอบด้วยความปลอดภัยในเชิงจิตวิทยา ความมั่นคงของจิตใจ ความปรารถนาที่จะเล่นกับความคิดและการเปิดกว้างที่จะรับประสบการณ์ใหม่

4. ทฤษฎีซินเนคติกส์ ซึ่งเป็นทฤษฎีที่อธิบายการเกิดขึ้นของความคิดสร้างสรรค์ที่มีความแตกต่างจากทฤษฎีที่เกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ต่างๆ ไป คือ ทฤษฎีต่างๆ ไปจะกล่าวถึงความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นกับบุคคลแต่ละคน แต่ทฤษฎีนี้จะกล่าวถึงความคิดสร้างสรรค์เมื่อให้บุคคลที่มีคุณสมบัติแตกต่างกันมากๆ ทั้งด้านบุคลิกภาพและด้านความคิดมาทำงานในระบบกลุ่ม ที่คำในภาษากรีก เรียกว่า Synectic ซึ่งทฤษฎีซินเนคติกส์นี้ Willaim J.J.Gordon ได้เสนอแนวคิดไว้ในหนังสือชื่อ Synectics : The development of creative capacity ปี ค.ศ. 1961 โดยมีแนวคิดที่สำคัญดังนี้

ความคิดสร้างสรรค์ที่ส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีเด่นนั้นขึ้นอยู่กับความหลากหลายของความรู้ ประสบการณ์ที่น่าสนใจของแต่ละบุคคล ผลทางปฏิบัติของความคิดสร้างสรรค์ย่อม

เกิดขึ้นบนพื้นฐานและมรรควิธีเดียวกันในทุกสาขาวิชาชีพ เกณฑ์ในการรวมกลุ่มบุคคลนั้น เน้นลักษณะจะเกิดปฏิกิริยาโดยตรงได้รวดเร็วและง่าย เมื่อเผชิญต่อปัญหาทันทีทันใด โดย Gordon มีความเชื่อว่า ความคิดสร้างสรรค์ทั้งทางศิลปะ วิทยาศาสตร์ และความคิดสร้างสรรค์เรื่องอื่นๆ เกิดขึ้นจากวิธีการคิดหรือกลไกในการคิดแบบเดียวกันและขบวนการคิดของบุคคลในการแก้ปัญหาต่างๆ จะไม่ลดน้อยลงเมื่อบุคคลมาร่วมกันคิดแก้ปัญหาในระบบกลุ่มแค่ตรงกันข้าม หากนำผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์อยู่แล้วมาร่วมกันคิดแก้ปัญหาที่ย่อมจะสามารถกำหนดกรอบของปัญหาต่างๆ ได้อย่างรอบคอบชัดเจนยิ่งขึ้นและสามารถแก้ปัญหาได้ดีขึ้น การรวมกันจะเป็นการกระตุ้นให้แต่ละคนเสนอความคิดและแสดงความรู้สึกรู้สึกได้อย่างเปิดเผยกลุ่มที่มีความแตกต่างกันมากก็จะยิ่งวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างถี่ถ้วนทำให้มีการมองปัญหาในแนวที่บุคคลอื่นๆ ไม่คาดคิดมาก่อนมากขึ้น ดังนั้นบุคคลในกลุ่มจึงสามารถค้นพบวิธีการแก้ปัญหาที่มีรูปแบบแตกต่างกันหลายรูปแบบ ซึ่งปัจจุบันได้มีการนำวิธีการนี้ไปใช้ในกาแก้ปัญหาต่างๆ โดยมีการพัฒนารูปแบบกระบวนการออกไปอย่างกว้างขวาง

Guilford (1988 : 1 - 4) กล่าวว่า แบบจำลองโครงสร้างทางสติปัญญาได้ครอบคลุมสมรรถภาพทางสมองต่างๆ จากการวิจัยครั้งนี้ ได้พัฒนาวิธีการคิดขึ้น 2 ประเภท คือความคิดเอกนัย (Convergent thinking) และความคิดอเนกนัย (Divergent thinking) ซึ่งเป็นความคิดหลายทิศทางที่สามารถเปลี่ยนวิธีการแก้ปัญหาได้ตลอดจนนำไปสู่ผลผลิตของความคิดหรือคำตอบได้หลายอย่างด้วย และ Guilford ได้อธิบายว่า ความคิดอเนกนัยก็คือ ความคิดสร้างสรรค์นั่นเอง ในส่วนโครงสร้างทางสติปัญญานั้นแบ่งออกเป็น 3 มิติ ดังภาพประกอบที่แสดงข้างล่างนี้

ภาพที่ 2.1 แสดงแบบจำลองโครงสร้างสติปัญญาของ Guilford

ที่มา : Guilford J.P. (1988) Some change in the structure of intellect model. p.3

รายละเอียดของมิติทั้งสามสามารถเสนอได้ดังนี้ (Guilford. : 1988 : 1 - 4)

มิติที่ 1 มิติด้านกระบวนการคิด (Operations) เป็นกระบวนการที่อินทรีย์จัดกระทำกับข้อมูลซึ่งข้อมูลก็คือสิ่งที่อินทรีย์แยกความแตกต่างได้ แบ่งออกเป็น 6 ลักษณะดังนี้

1. ความรู้ความเข้าใจ (Cognition) เป็นความสามารถทางสมองที่จะตีความเมื่อเห็นสิ่งเร้า ได้ทันทีทันใด เป็นลักษณะของการค้นพบ ระแวดระวัง ค้นพบซ้ำ หรือจำได้ถึงข้อมูลที่อยู่ในรูปแบบที่หลากหลายหรือเป็นความเข้าใจที่เกิดขึ้นในทันทีทันใด

2. การจำ (Memory) เป็นความสามารถของบุคคลที่จะเก็บสะสมความรู้ไว้แล้วสามารถระลึกออกมาได้เมื่อมีสิ่งเร้า แบ่งออกเป็น

2.1 ความจำระยะยาว (Memory Retention) เป็นหน่วยความจำที่ถาวร มีความจำไม่จำกัด

2.2 ความจำระยะสั้น (Memory Recording) เป็นหน่วยความจำที่เก็บสิ่งเร้าอยู่ในระยะสั้นๆ

3. การคิดเอนกนัย (Divergent Production) เป็นกระบวนการทางสมองที่คิดได้หลายมุมหลายทิศทาง คิดหาคำตอบโดยไม่จำกัดจำนวน ทำให้เกิดความคิดที่แปลกใหม่และยังเป็นการกำเนิดของข้อมูลจากการได้รับข้อมูลโดยเน้นที่หลากหลายลักษณะนี้มีความเกี่ยวข้องกับศักยภาพของความคิดสร้างสรรค์อย่างมาก

4. การคิดเอกนัย (Convergent Production) เป็นกระบวนการของสมองที่จะสรุปหรือตัดสินใจเลือกสิ่งที่ดีที่สุดจากสิ่งเร้า ซึ่งการสรุปจะต้องมีคำตอบเพียงคำตอบเดียวและการกำเนิดข้อมูลจากการได้รับข้อมูลโดยเน้นไปที่ความเป็นหนึ่งเดียวหรือการยอมรับในผลลัพธ์ที่ดีที่สุด

5. การประเมิน (Evaluation) เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับความดี ความงาม ความเหมาะสม ความพึงพอใจ โดยอาศัยเกณฑ์ที่ดีที่สุด

มิติที่ 2 มิติด้านเนื้อหา (Content) เป็นส่วนที่แทนข้อมูลหรือสิ่งเร้าที่เป็นสื่อในการคิดหรือเป็นสิ่งเร้าที่ก่อให้เกิดกระบวนการคิด แบ่งได้เป็น 5 ลักษณะ ดังนี้

1. ภาพ (Figural) เป็นข้อมูลประเภทรูปธรรมสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสแบ่งได้เป็น

1.1 การเห็นหรือการรับรู้ทางตา (Visual) เช่น เมื่อเห็นเส้น (Lines) และรูปแบบ (Forms) มันก็จะแสดงถึงคุณสมบัติของรูปร่าง (Shapes) ขนาด (Sizes) และความหยาบละเอียด (Texture) เป็นต้น

1.2 การได้ยินหรือการรับรู้ทางหู (Auditory) จะอยู่ในรูปของจังหวะ (Rhythms) ทำนอง (Melodies) และเสียงพูด (Speech Sound)

2. สัญลักษณ์ (Symbolic) เป็นสิ่งเร้าที่มีความซับซ้อนมากกว่าภาพ เพราะอยู่ในรูปของเครื่องหมาย เช่น ตัวอักษร ตัวเลข โน้ตดนตรี เป็นต้น

3. ภาษา (Semantic) เป็นสิ่งเร้าที่อยู่ในรูปของถ้อยคำที่มีความหมายต่างๆ กัน เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความคิดทางภาษา

4. พฤติกรรม (Behavioral) เป็นข้อมูลจากการแสดงออกของอาการท่าทางรวมทั้งความต้องการ อารมณ์ ความตั้งใจ การรับรู้ การคิด และความปรารถนา เช่น การยิ้ม การหัวเราะ การแสดงความคิดเห็น

มิติที่ 3 มิติด้านผลของการคิด (Product) เป็นมิติที่แสดงถึงผลที่ได้จากการทำงานของสมองหรือผลของข้อมูลที่ได้จากกระบวนการคิดแบบต่างๆ แบ่งได้ออกเป็น 6 ลักษณะ ดังนี้

1. หน่วย (Units) เป็นส่วนย่อยที่ถูกแยกออกมา มีคุณสมบัติเฉพาะของตนเองที่แตกต่างจากสิ่งอื่น

2. กลุ่ม (Classes) หมายถึง กลุ่มของสิ่งของที่มีลักษณะหรือคุณสมบัติร่วมกัน เช่น ผลไม้

3. ความสัมพันธ์ (Relations) เป็นผลของการเชื่อมโยงความคิดแบบต่างๆ ตั้งแต่ 2 พวกเข้าด้วยกันโดยอาศัยลักษณะบางอย่างเป็นเกณฑ์ ความสัมพันธ์อาจอยู่ในรูปหน่วยกับหน่วย กลุ่มกับกลุ่ม หรือระบบกับระบบ เช่น การหาค่าตรงข้าม การอุปมาอุปไมย

4. ระบบ (System) การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของผลการคิดหลายๆ คู่เข้าด้วยกันอย่างมีระบบ

5. การแปลงรูป (Transformation) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงปรับปรุงการให้คำนิยามใหม่ การตีความ การขยายความ การเปลี่ยนแปลงข้อมูลไปใช้ในวัตถุประสงค์อื่น

6. การประยุกต์ (Implication) หมายถึง การคาดหวังหรือการทำนายเรื่องบางอย่างจากข้อมูลที่กำหนดไว้และเกิดความแตกต่างไปจากเดิม”

Cagle (1985 อ้างใน ดิลก ดิลกานนท์. 2534 : 16 – 17) ได้เสนอรูปแบบของความคิดสร้างสรรค์ในรูปสามมิติเช่นเดียวกับ Guilford ซึ่งประกอบด้วยโครงสร้างหลักสองส่วน คือ ส่วนทางด้านนามธรรม (Abstract Domain) และส่วนทางด้านรูปธรรม (Concrete Domain) ในแต่ละส่วนจะประกอบด้วย 3 มิติ คือ มิติด้านรูปแบบของการคิด (Dimension of Types of Thought) มิติด้านเจตคติทางสมอง (Dimension of Mental Attitudes) และมิติด้านลำดับขั้นของการคิด (Dimension of Stages) แต่ละมิติประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ดังนี้

1. มิติด้านรูปแบบการคิด ประกอบด้วย การคิดย้อนกลับ การคิดรับรู้ การคิดหยั่งรู้ การคิดเปรียบเทียบ และการคิดเอกลัทธิและอเนกนัย ความคิดในมิตินี้จะประสานสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องกับความคิดอีกสองมิติทั้งในส่วนที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม

2. มิติด้านเจตคติทางสมอง ประกอบด้วย จินตนาการ ความคิดยืดหยุ่น ความใจกว้าง ความกล้าเสี่ยง และความอยากรู้อยากเห็น

3. มิติด้านลำดับขั้นของความคิด มิตินี้จะเกิดความคิดขึ้นในด้านนามธรรมก่อนตามลำดับขั้น 5 ขั้น คือ

3.1 ขั้นจำแนก เป็นขั้นการจัดจำแนกและกำหนดปัญหา

3.2 สิ่งเร้าขั้นความคิดปรากฏ เป็นขั้นตอนปรากฏของความคิดใหม่ที่เกี่ยวข้องกับปัญหา

นั้น

3.3 ขั้นสังเคราะห์ เป็นขั้นการประมวลความคิดใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นจากขั้นที่สองและนำมาสังเคราะห์ให้เกิดวิธีการแก้ปัญหาขึ้น

3.4 ขั้นประเมิน เป็นความคิดที่เกี่ยวกับปัญหาที่สังเคราะห์ได้จากขั้นที่สามจะนำมาประเมินในขั้นนี้

3.5 ขั้นพิสูจน์ทบทวน วิธีการที่ได้จากการประเมินในขั้นที่สี่ จะถูกนำมาพิจารณาทบทวนดูความเที่ยงตรงอีกครั้ง ถ้าพบว่าวิธีดังกล่าวมีความเที่ยงตรงพอก็จะผ่านไปยังส่วนของรูปธรรมต่อไป

อารี ริงสินนท์ (2532 : 506 - 510) กล่าวว่า “ทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ไว้ดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดของนักจิตวิทยาจิตวิเคราะห์ พอร์ย จิตแพทย์ชาวเวียนนาเป็นผู้นำกลุ่ม ให้ความเห็นว่าความคิดสร้างสรรค์เกิดจากความขัดแย้งระหว่างแรงขับทางเพศซึ่งถูกผลักดันออกมาโดยจิตใต้สำนึกกับความรู้สึกผิดชอบชั่วดีในสังคม ดังนั้นเพื่อให้แรงขับดัน

ทางเพศได้แสดงออกมา ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น อาจเป็นความขัดแย้งเรื่องไม่พอใจในสภาพของตนจึงต้องปรับสภาพเดิมให้เป็นไปตามที่ตนพอใจ

2. ทฤษฎีโครงสร้างสมรรถภาพทางสมองหรือทฤษฎีโครงสร้างทางสติปัญญาเป็นแนวทางของ Guilford นักจิตวิทยาชาวอเมริกันได้ศึกษาวิจัยการวิเคราะห์ตัวประกอบ (Factor Analysis) ทางสติปัญญาเป็นเวลาประมาณ 20 ปี โดยค้นพบความคิดอเนกนัยและเอกนัยเป็นความคิดสร้างสรรค์ ความมีเหตุผล และการแก้ไขปัญหา Guilford ได้แบ่งสมรรถภาพทางสมองออกเป็น 3 มิติ ดังนี้

มิติที่ 1 เนื้อหา (Content) หมายถึง เนื้อหาข้อมูลหรือสิ่งเร้าที่เป็นสื่อในการคิดที่สมองรับเข้าได้แบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

1. ภาพ (Figural : f) หมายถึง ข้อมูลหรือสิ่งเร้าที่เป็นรูปธรรม หรือรูปที่แน่นอน ซึ่งสามารถรับรู้และทำให้เกิดความรู้สึกนึกคิดได้ เช่น ภาพ เป็นต้น

2. สัญลักษณ์ (Symbolic : s) หมายถึง ข้อมูลหรือสิ่งเร้าที่อยู่ในเครื่องหมายต่างๆ เช่น ตัวอักษร ตัวเลข โน้ตดนตรีและสัญลักษณ์อื่นๆ

3. ภาษา (Semantic : m) หมายถึง ข้อมูลหรือสิ่งเร้าที่อยู่ในรูปของถ้อยคำที่มีความหมายต่างๆ กันใช้ติดต่อสื่อสารได้ เช่น พ่อ แม่ เพื่อน ชอบ โกรธ เสียใจ เป็นต้น

4. พฤติกรรม (Behavior : b) หมายถึง ข้อมูลที่แสดงออก กิริยา อากักร การกระทำที่สามารถสังเกตเห็น รวมทั้งทัศนคติ การรับรู้ การคิด เช่น การยิ้ม การหัวเราะ การแสดงความคิดเห็น เป็นต้น

มิติที่ 2 วิธีการคิด (Operation) หมายถึง มิติที่แสดงลักษณะกระบวนการเชิงปฏิบัติงานหรือกระบวนการคิดของสมอง แบ่งออกเป็น 5 ลักษณะ คือ

1. การรับการเข้าใจ (Cognition : c) หมายถึง ความสามารถทางสมองของบุคคลที่ดีความเมื่อเห็นสิ่งเร้าได้

2. การจำ (Memory : m) หมายถึง ความสามารถในการเก็บสะสมความรู้และข้อมูลต่างๆ แล้วสามารถระลึกได้เมื่อต้องการ

3. การคิดแบบอเนกนัยหรือความคิดกระจาย (Divergent Thinking : d) หมายถึง ความสามารถในการคิดตอบสนองสิ่งเร้าได้หลายรูปแบบ หลายแง่มุม

4. การคิดแบบเอกนัยหรือความคิดรวม (Convergent Thinking : n) หมายถึง ความสามารถในการคิดหาคำตอบที่ดีที่สุดจากข้อมูลหรือสิ่งเร้าที่กำหนด

5. การประเมินค่า (Evaluation : e) หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่สามารถหาเกณฑ์ที่สมเหตุสมผล สามารถตัดสินเกี่ยวกับความดีความงามความเหมาะสม สารสนเทศได้ว่าข้อมูลอื่นใดบ้างที่สอดคล้องกับเกณฑ์ตั้งขึ้น

มิติที่ 3 ผลของการคิด หมายถึง มิติที่แสดงผล (Product) ที่ได้จากการทำงาน การจัดการกระทำวิธีคิดจากข้อมูลเนื้อหา ผลการคิดออกมาในรูปลักษณะต่างๆ กัน ดังนี้ คือ

1. หน่วย (Unit : u) หมายถึง สิ่งที่มีคุณสมบัติเฉพาะตัวและแตกต่างไปจากสิ่งอื่นๆ

2. จำพวก (Class : s) หมายถึง ประเภท จำพวก หรือกลุ่มของหน่วยที่มีคุณสมบัติหรือลักษณะร่วมกัน

3. ความสัมพันธ์ (Relation : r) หมายถึง ผลของการเชื่อมโยงความคิดประเภทหรือหลายประเภทเข้าด้วยกัน โดยอาศัยลักษณะบางอย่างเป็นเกณฑ์ ความสัมพันธ์อาจจะอยู่ในรูปของหน่วยจำพวกกับจำพวก หรือระบบกับระบบ

4. ระบบ (System : s) หมายถึง การเชื่อมโยงสิ่งเร้าโดยอาศัยเกณฑ์ หรือระเบียบแบบแผนบางอย่าง

5. การแปลงรูป (Transformation : t) หมายถึง การเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง ดัดแปลงตีความขยายให้นิยามใหม่ หรือจัดองค์ประกอบของสิ่งเร้าหรือข้อมูลออกมาในรูปแบบโครงสร้างของสมรรถภาพทางสมอง หรือการวัดเชาว์ปัญญาของ Guilford แบ่งออกเป็น 120 เซลล์ หรือ 120 องค์ประกอบโดยในแต่ละตัวจะประกอบด้วยหน่วยย่อยของ 3 มิติเรียงเนื้อหาจากวิธีการคิดและผลของการคิด (Content Operation - Product)

สรุปได้ว่า จากทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์จะเห็นว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นทักษะที่มีอยู่ในบุคคลทุกคนและสามารถที่จะพัฒนาให้สูงขึ้นได้โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในบรรยากาศที่เอื้ออำนวยอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

2.3.4 พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์

พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็กมีความแตกต่างของแต่ละช่วงอายุซึ่งจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมอย่างเหมาะสม ซึ่งจำเป็นต้องเข้าใจและสามารถส่งเสริมให้เด็กสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างต่อเนื่องและเหมาะสมกับวัย

Torrance (1964 : 87 – 88 อ้างใน จงใจ ขจรศิลป์. 2532) กล่าวว่า พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก สรุปได้ดังนี้

วัยแรกเกิด – 2 ขวบ ในระยะแรกของชีวิตเด็กเริ่มพัฒนาการด้านจินตนาการจะเห็นได้ว่าเด็กถามชื่อของสิ่งต่างๆ หรือจ้องหะเมื่อเมคิดทำอะไรได้ เด็กก็จะตั้งชื่อให้ เด็กเริ่มคาดหวังในเหตุการณ์ชีวิตประจำวัน เมื่อ 2 ขวบ เด็กเริ่มแสวงหาโอกาสหรือทำสิ่งแปลกไปกว่าเดิม โดยมีความกระตือรือร้นที่จะสำรวจโดยการชิมสัมผัส ด้วยความอยากรู้อยากเห็น และเด็กจะเกิดการเรียนรู้ว่าสิ่งไหนทำได้ สิ่งไหนแตะต้องได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับวิธีการที่เด็กได้แสดงออก และลักษณะของเด็กแต่ละคนในช่วงระยะเวลาที่เด็กควรได้รับการกระตุ้นโดยการให้สิ่งเร้าโดยการเล่นสิ่งต่างๆ เช่น ไม้บล็อกขนาดใหญ่ ตุ๊กตา และของเล่นที่น่าเล่นและปลอดภัย โดยที่พ่อแม่ควรจะสนใจเล่นกับเด็ก การที่พ่อแม่ร้องเพลงให้เด็กฟัง และเล่นการตั้งคำถามต่างๆ ช่วยให้เด็กพัฒนาด้านจินตนาการ

ระยะ 2 – 4 ขวบ เด็กจะเรียนรู้สิ่งต่างๆ จากประสบการณ์โดยตรง แล้วจะถ่ายทอดประสบการณ์ที่รับรู้โดยวิธีการแสดงออกและจินตนาการ เช่น ไม่เข้าใจว่าทำไมไม่ให้เล่นน้ำร้อน เมื่อเด็กได้มีโอกาสสัมผัสจับต้องน้ำร้อนเด็กก็รับรู้ว่าเป็นสิ่งที่เล่นไม่ได้ เด็กในระยะนี้จะตื่นตัวกับประสบการณ์ต่างๆ ได้งาน มีช่วงความสนใจสั้น เด็กจะเริ่มรู้สึกเป็นตัวของตัวเองและเกิดความเชื่อมั่นแต่การเรียนรู้ใหม่ๆ อาจจะทำให้เด็กเกิดความหวาดกลัว ดังนั้นพ่อแม่ควรระมัดระวังให้เด็กอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยอยู่เสมอ ในช่วงนี้ควรให้เด็กเล่นของเล่นสำเร็จรูปเพื่อให้เกิดความคิดไปด้วย เช่น ไม้บล็อก อาจสร้างเป็นบ้าน รถไฟ เป็นต้น

ระยะ 4 – 6 ขวบ ในวัยนี้เป็นวัยที่มีจินตนาการสูง แต่เด็กยังไม่มีความสามารถในการสังเกตเนื่องด้วยความจำกัดของจินตนาการ เมื่อเด็กเรียนรู้การวางแผนจะเริ่มสนุกสนานกับการวางแผนและการคาดคะเนในสิ่งที่จะเกิดขึ้นในการเล่นนั้น เด็กเริ่มเลียนแบบบทบาทของผู้ใหญ่หรือผู้

ใกล้ชิด มีความอยากรู้อยากเห็น เด็กจะพยายามค้นหาข้อเท็จจริงว่าผิดหรือถูก ในวัยนี้เด็กเริ่มตระหนักถึงความรู้สึกของผู้อื่นและเริ่มคิดถึงการกระทำของตนที่ไปกระทบผู้อื่น ความเชื่อมั่นจะพัฒนาในวัยนี้โดยงานศิลปะในทางสร้างสรรค์ จากประสบการณ์ใหม่ๆ และการทายคำพูด ในวัยนี้ไม่ควรประเมินเด็กโดยใช้มาตรฐานของเด็กวัยที่สูงกว่า เด็กจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากการเล่นเพื่อฝึกด้านจินตนาการ เช่น การจัดหาสิ่งต่างๆ ให้เล่นขายของ เล่นเป็นหมอ เล่นเป็นครู เป็นต้น และเมื่อเล่นเสร็จก็ควรจะเน้นเรื่องเก็บของเข้าที่ ซึ่งครูพ่อแม่ควรจะอนุญาตให้เด็กวัยนี้ได้แสดงออกในด้านความคิด โดยวิธีการส่งเสริมและชมเชย

Torrance (1962 อ้างใน กรมวิชาการ. 2534 : 2 - 3) กล่าวว่า พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็กวัยเรียน สรุปได้ดังนี้

อายุ 6 - 8 ปี จินตนาการสร้างสรรค์ของเด็กเปลี่ยนไปสู่ความจริงมากขึ้น เขาพยายามที่จะบรรยายออกมาแม้ในขณะที่เขาเล่น เด็กวัยนี้รักการเรียนรู้มาก ดังนั้นการจัดประสบการณ์ที่ทำทายนและสนุกสนานให้เด็กในวัยนี้ย่อมช่วยพัฒนาความอยากรู้อยากเห็นให้แก่เด็ก

อายุ 8 - 10 ปี เด็กจะใช้ทักษะหลายด้านในการสร้างสรรค์และสามารถค้นพบวิธีที่จะใช้ความสามารถเฉพาะตัวของเขาส่งเสริม เด็กมักจะเทียบตนเองกับคนที่น่ายกย่องซึ่งสามารถเอาชนะอุปสรรคได้ ความสามารถในการถามและความอยากรู้อยากเห็นของเด็กเพิ่มขึ้น

อายุ 10 - 12 ปี เด็กชอบการสำรวจค้นคว้า เด็กผู้หญิงชอบอ่านหนังสือและเล่นสมมุติ เด็กชายชอบเรียนจากประสบการณ์ตรง ช่วงเวลาของความสนใจจะนานขึ้น ความสามารถทางศิลปะและดนตรีจะพัฒนาได้เร็ว เด็กชอบทดลองทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อประสบการณ์ แต่มักขาดความมั่นใจในผลงานของตนเอง

การเจริญเติบโตของเด็กปฐมวัยเกี่ยวข้องกับพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ โดยมีแบบแผนที่แตกต่างกันออกไป จากพัฒนาการด้านอื่นๆ Torrance ได้สรุปพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์เด็กทารก - ก่อนวัยเรียน (อายุ 0 - 6 ปี) ว่าเด็กมีความสามารถพัฒนาจินตนาการได้ตั้งแต่วัยแรกด้วยการเรียนรู้จากสิ่งเร้ารอบตัว เช่น เสียง จังหวะ เมื่ออายุ 2 ขวบ ความกระตือรือร้นที่จะใช้ประสาทสัมผัสเริ่มมีมากขึ้นตามลำดับ ช่วงอายุ 2 - 4 ปี เด็กสามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ จากประสบการณ์ตรง และประสาทสัมผัสที่พร้อมสำหรับสิ่งแปลกใหม่ตามธรรมชาติ เริ่มมีความรู้สึกเริ่มเป็นตัวของตัวเอง มักทำในสิ่งที่เกินความสามารถของตนเอง ชอบจินตนาการ จวบจนอายุช่วง 4 - 6 ปี เด็กเริ่มสนุกสนานกับการวางแผน การเล่นและสามารถเชื่อมโยงเหตุการณ์ต่างๆ แม้จะไม่เข้าใจในเหตุการณ์มากนัก เด็กชอบทดลองเล่นบทบาทสมมติต่างๆ โดยใช้จินตนาการของเด็กเอง

ความคิดสร้างสรรค์เป็นลักษณะของความคิดส่วนบุคคลที่สามารถคิดได้อย่างหลากหลายและคิดได้อย่างคล่องแคล่ว เพื่อแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่กำหนดขึ้น ลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ เราสามารถสังเกตได้จากพฤติกรรมการแสดงออก สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. มีความกระหายใคร่รู้เป็นนิจ กระตุ้นความคิดด้วยความอยากรู้อยากเห็น
2. ชอบสืบเสาะแสวงหา สำรวจ ศึกษา ค้นคว้าและทดลอง
3. ชอบซักถาม พุดคุยและตั้งคำถามที่แปลกๆ
4. ช่างสงสัยและแปลกประหลาดใจในสิ่งที่พบเห็นอยู่เสมอ
5. ช่างสังเกต จดจำ และค้นพบสิ่งที่ขาดหายไปได้อย่างง่ายดายและรวดเร็ว
6. ชอบแสดงออกมากกว่าเก็บกด ถ้าเกิดข้อสงสัยจะต้องรีบหาคำตอบโดยไม่ต้องรีรอ
7. มีอารมณ์ขันเสมอ สร้างความสุขในโลกส่วนตัวด้วยมุมมองที่แปลก

8. มีสมาธิในสิ่งที่ตนสนใจ
9. พึงพอใจและสนุกสนานกับการใช้ความคิด
10. สนใจสิ่งต่างๆ อย่างกว้างขวาง
11. มีความเป็นตัวของตัวเองสูง เปิดกว้างทางความคิดเพื่อพิจารณา
12. มีความเป็นตัวของตัวเองสูง มีความเชื่อมั่นทางความคิดและการกระทำ
13. มีความสามารถทางด้านการจินตนาการ ขอบคิดหาวิธีการที่หลากหลายเพื่อให้

แก้ปัญหา

ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล (2533) กล่าวว่า พัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ของเด็กก่อนอนุบาลแบ่งออกเป็น 2 ชั้น ดังนี้

ชั้นที่ 1 ชั้นลอกผิดลอกถูก (Manipulative Stage) เด็กช่วงอายุ 2 - 5 ปี เป็นชั้นที่เด็กฝึกควบคุมตนเอง การทดลองต่างๆ เด็กเริ่มผสมผสานสิ่งต่างๆ เพื่อการสำรวจ เด็กแสดงออกด้วยการขีดเขียนตามพัฒนาการทางศิลปะ

ชั้นที่ 2 ชั้นก่อนสัญลักษณ์ (Presymbolic Stage) เด็กช่วงอายุ 5 - 7 ปี เป็นชั้นของการแสดงออกเพื่อแทนความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง สนใจและหมกมุ่นในการใช้เครื่องมือในการพยายามถ่ายทอดความรู้ ความคิดและความรู้สึกของตน ความสำเร็จของเด็กในชั้นนี้มีผลต่อความเชื่อมั่นของตนเอง

Urban (2005) กล่าวว่า ชั้นของพัฒนาการของความสามารถด้านการคิดสร้างสรรค์ของเด็กก่อนอนุบาลที่ได้จากการศึกษาแบบทดสอบ TCT-DP ประกอบด้วย 6 ชั้น ดังนี้

1. ชั้นขีดเขียน (Autonomous scribbling/Drawing) เด็กขีดเขียน วาดสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกับรูปร่างที่มีอยู่ ไม่สนใจที่จะรับรู้ตัดแปลง ข้อมูลหรือปัญหา
2. ชั้นคัดลอก (Imitation) เด็กคัดลอกรูปร่างที่มีอยู่ เริ่มการใช้รูปร่างนั้นแต่ไม่พบการเพิ่มเติม สร้างรูปร่างหรือเปลี่ยนแปลง
3. ชั้นต่อเติม (Concluding/Completing) ชั้นเด็กต่อเติมรูปร่างที่ให้ไว้เป็นภาพสมบูรณ์ รูปร่างปิด มากขึ้นหรือเป็นรูปร่างพื้นฐาน เช่น วงกลม สี่เหลี่ยม เป็นต้น แต่ยังไม่พบการวาดที่สร้างสรรค์
4. ชั้นรูปวัตถุเดี่ยว (Isolated animation/Objectivation) ชั้นเด็กเริ่มใช้รูปแบบของตนเอง มีความเป็นปัจเจก และซับซ้อนมากขึ้น การนำรูปร่างที่ให้ไว้มาเชื่อมโยงโดยเกิดความหมายในการสร้างสรรค์ออกมาเป็นวัตถุหรือสัตว์เดี่ยว
5. ชั้นสร้างความเชื่อมโยง (Producing The Matrical Relations) ชั้นเด็กเริ่มสร้างความเชื่อมโยงภายในระหว่างรูปร่าง วัตถุของภาพวาดแบบโครงสร้างที่ไม่เป็นอิสระ หรือความตั้งใจในการใช้รูปร่าง และองค์ประกอบต่างๆ
6. ชั้นสร้างภาพและองค์รวม (Formed Holistic Composition) ชั้นสูงสุดที่เกิดการมองในภาพรวมของรูปร่างต่างๆ มีความหมายเป็นหนึ่งเดียวสมบูรณ์

สรุปได้ว่า เด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์จะมีการแสดงออกทางพฤติกรรม ซึ่งเราสามารถสังเกตและส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทางความคิดให้เป็นบุคคลที่สร้างสรรค์สังคมและตนเองได้เป็นอย่างดี การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์จำเป็นที่จะต้องเรียนรู้และฝึกฝน โดยเน้นกระบวนการ เทคนิควิธีเป็นสำคัญ มากกว่าการเรียนรู้ที่ตัวเนื้อหาสาระ เมื่อความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่ดีที่แฝงเร้นภายใต้ตัวตน

ของบุคคล การส่งเสริม และพัฒนาให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ตั้งแต่เยาว์วัยจึงสามารถที่จะกระทำได้ โดยอาศัยเทคนิควิธีการต่างๆ อย่างหลากหลาย

2.3.5 องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์

นักจิตวิทยาและผู้เชี่ยวชาญที่สำคัญหลายท่านได้กล่าวถึงองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ไว้ ดังนี้

Guilford (1967 : 145 - 151) กล่าวว่า องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

1. ความคิดริเริ่ม (Originality) หมายถึง ความคิดแปลกใหม่ไม่ซ้ำกันกับความคิดของคนอื่น และแตกต่างจากความคิดธรรมดา ความคิดริเริ่มอาจเกิดจากการคิดจากเดิมที่มีอยู่แล้วให้แปลกแตกต่างจากที่เคยเห็น หรือสามารถพลิกแพลงให้กลายเป็นสิ่งที่ไม่เคยคาดคิด ความคิดริเริ่มอาจเป็นการนำเอาความคิดเก่ามาปรุงแต่งผสมผสานจนเกิดเป็นของใหม่ ความคิดริเริ่มมีหลายระดับซึ่งอาจเป็นความคิดครั้งแรกที่เกิดขึ้นโดยไม่มีใครสอนแม้ความคิดนั้นจะมีผู้อื่นคิดไว้ก่อนแล้วก็ตาม

2. ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) หมายถึง ปริมาณความคิดที่ไม่ซ้ำกันในเรื่องเดียวกัน โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

2.1 ความคล่องแคล่วทางด้านถ้อยคำ (Word Fluency) เป็นความสามารถในการใช้ถ้อยคำอย่างคล่องแคล่ว

2.2 ความคิดคล่องแคล่วทางการโยงสัมพันธ์ (Associational Fluency) เป็นความสามารถที่จะคิดหาถ้อยคำที่เหมือนกันได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ภายในเวลาที่กำหนด

2.3 ความคล่องแคล่วทางการแสดงออก (Expression Fluency) เป็นความสามารถในการใช้วลีหรือประโยค กล่าวคือ สามารถที่จะนำคำมาเรียงกันอย่างรวดเร็วเพื่อให้ได้ประโยคที่ต้องการ

2.4 ความคล่องแคล่วในการคิด (Ideational Fluency) เป็นความสามารถที่จะคิดค้นสิ่งที่ต้องการภายในเวลาที่กำหนด เช่น ใช้คิดหาประโยชน์ของก้อนอิฐให้ได้มากที่สุดภายในเวลาที่กำหนดซึ่งอาจเป็น 5 นาที หรือ 10 นาที

3. ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) หมายถึง ประเภทหรือแบบของการคิดแบ่งออกเป็น

3.1 ความคิดยืดหยุ่นที่เกิดขึ้นทันที (Spontaneous Flexibility) เป็นความสามารถที่จะพยายามคิดได้หลายทางอย่างอิสระ ตัวอย่างของคนที่มีความคิดยืดหยุ่นในด้านนี้จะคิดได้ว่าประโยชน์ของหนังสือพิมพ์มีอะไรบ้าง ความคิดของผู้ที่ยืดหยุ่นสามารถจัดกลุ่มได้หลายทิศทางหรือหลายด้าน เช่น เพื่อรู้ข่าวสาร เพื่อโฆษณาสินค้า เพื่อธุรกิจ ฯลฯ ในขณะที่คนที่ไม่มีความคิดสร้างสรรค์จะคิดได้เพียงทิศทางเดียว คือ เพื่อรู้ข่าวสาร เท่านั้น

3.2 ความคิดยืดหยุ่นทางการดัดแปลง (Adaptive Flexibility) หมายถึง ความสามารถในการดัดแปลงความรู้ หรือประสบการณ์ให้เกิดประโยชน์หลายๆ ด้าน ซึ่งมีประโยชน์ต่อการแก้ปัญหา ผู้ที่มีความยืดหยุ่นจะคิดดัดแปลงได้ไม่ซ้ำกัน

4. ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) หมายถึง ความคิดในรายละเอียดเป็นขั้นตอนสามารถอธิบายให้เห็นภาพชัดเจน หรือเป็นแผนงานที่สมบูรณ์ขึ้น ความคิดละเอียดลออจัดเป็นรายละเอียดที่นำมาตกแต่ง ขยายความคิดครั้งแรกให้สมบูรณ์ขึ้น

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523 : 7) กล่าวว่า องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ มีดังนี้

1. ความคิดริเริ่ม หมายถึง ความคิดที่แปลก แตกต่างไปจากผู้อื่น

2. ความว่องไวหรือความพรั่งพร้อม ปริมาณการคิดพรั่งพร้อมมากกว่าบุคคลอื่นๆ
 3. ความคิดคล่องแคล่ว คือ ชนิดของความคิดที่ปรากฏออกมาจะแตกต่างกันออกไปโดยไม่ซ้ำกันเลย
 4. ความละเอียดลออประณีต คือ ชนิดของความคิดที่ปรากฏออกมานั้นละเอียดลออสามารถที่จะนำมาทำให้สมบูรณ์และประณีตต่อไปได้อย่างเต็มที่”
- อารี รังสินันท์ (2527 : 24 - 34) กล่าวว่า องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ไว้โดยสรุปดังนี้

1. ความคิดริเริ่ม หมายถึง ลักษณะความคิดแปลกใหม่แตกต่างความคิดธรรมดาหรือความคิดง่าย ๆ ความคิดริเริ่มที่เรียกว่า Wild Idea เป็นความคิดที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ความคิดริเริ่มเป็นลักษณะความคิดที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก เป็นความคิดที่จำเป็นต้องอาศัยจินตนาการผสมกับเหตุผลแล้วหาทางทำให้เกิดผลงาน ผู้ที่มีความคิดริเริ่มเป็นคนกล้าคิด กล้าแสดงออก พร้อมทั้งกับทดลอง ทดสอบความคิดนั้นอยู่เสมอ

2. ความคล่องตัว หมายถึง ปริมาณความคิดที่ไม่ซ้ำกันเมื่อตอบปัญหาเรื่องเดียวกัน ความคล่องในการคิดนี้มีความสำคัญต่อการแก้ปัญหาหลายๆ วิธี และต้องการนำวิธีการเหล่านั้นมาทดลอง จนกว่าจะพบวิธีการที่ถูกต้อง

3. ความคิดยืดหยุ่น หมายถึง ประเภท หรือแบบของความคิด แบ่งออกเป็น

- 3.1 ความคิดยืดหยุ่น ที่เกิดขึ้นทันที เป็นความสามารถในการคิดอย่างอิสระให้ได้คำตอบหลายแนวทางในขณะที่คนทั่วไปจะคิดได้แนวทางเดียว

- 3.2 ความคิดยืดหยุ่นทางการดัดแปลง เป็นความสามารถในการดัดแปลง ของสิ่งเดียวให้เกิดประโยชน์หลายด้าน

4. ความคิดละเอียดลออ เป็นลักษณะของความพยายามในการใช้ความคิด และประสานความคิดต่างๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดความสำเร็จ

หลักความคิดสร้างสรรค์ของ Guilford มุ่งไปที่ความสามารถของบุคคลที่จะคิดได้ รวดเร็ว กว้างขวาง และมีความคิดริเริ่ม ถ้ามีสงเร้ามากระตุ้นให้เกิดความคิดนั้นๆ สิ่งเร้าที่จะมากระตุ้นให้เกิดความคิด มีอยู่ 4 ชนิด ได้แก่ รูปภาพ สัญลักษณ์ ภาษา พฤติกรรม กล่าวโดยสรุปว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถด้านสมองที่จะคิดได้หลายแนวทางหรือคิดได้หลายคำตอบ เรียกว่า การคิดแบบอนกนัย

Wilson (1958 : 114 – 115 อ้างใน สิริลักษณ์ วงษ์เพชร. 2542 : 55) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วย ความคล่องแคล่วในการคิด (Fluency) และความยืดหยุ่นในการคิด (Flexibility) โดยแบ่งเป็นชนิดย่อยๆ ได้อีกประเภทละ 2 ชนิด ความคล่องแคล่วในการคิดแบ่งเป็น ความคล่องแคล่วในด้านการเชื่อมโยง (Associative Fluency) คือ ความสามารถในการคิดคำนึงหรือข้อความที่เขียนแล้วให้มีความหมายชัดเจน ถูกต้องรวดเร็วดังที่ต้องการ ความสามารถนี้มีความสำคัญต่อการอธิบายความคิดของตนได้เป็นอย่างดี และความคล่องแคล่วในด้านแนวความคิด (Ideational Fluency) เน้นถึงอัตราเร็วที่แต่ละคนสามารถเกิดความคิดในด้านต่างๆ ขึ้นมา ความยืดหยุ่นในการคิดแบ่งได้เป็น 2 ชนิดคือ ความยืดหยุ่นในการปรับความคิด (Adaptive Flexibility) คือ ความสามารถในการเปลี่ยนทิศทางของความคิด เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นใหม่เพื่อจะได้ค้นพบสิ่งใหม่ๆ ความยืดหยุ่นในการคิดหลายแนวทาง (Spontaneous Flexibility) คือ ความสามารถในการคิดที่จะตอบสนองปัญหาอย่างเดียวกันนั้นได้หลายๆ แบบ โดยคิดถึงปัญหานั้นในหลายๆ ด้าน โดยทั่วไป

เมื่อกล่าวถึงความคิดสร้างสรรค์มักเข้าใจและมุ่งเน้นไปที่ความคิดริเริ่ม ซึ่งแท้ที่จริงแล้วความคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วยลักษณะความคิดอื่นๆ ด้วยมิใช่เพียงแต่ความคิดริเริ่มเพียงอย่างเดียว

Barlett (1958 อ้างใน อารี พันธุ์มณี. 2545 : 35 – 43) กล่าวว่า ความคิดริเริ่มเป็นความคิดที่นำต้นตอหรือที่เรียกว่า "Adventurous Thinking" ซึ่งเป็นความคิดไปจากความคิดเก่าหรือความคิดเดิมหรือจากแบบพิมพ์และนำไปสู่ความคิดใหม่โดยอาศัยความไม่มีอคติ หรือไม่ปิดบัง และสกัดกั้นความคิด แต่ยอมเปิดรับความคิดและประสบการณ์ใหม่ๆ ซึ่งจะนำไปสู่ความคิดที่ไม่ซ้ำกับความคิดเดิม

Torrance (1962) กล่าวว่า ความคิดริเริ่มเป็นกระบวนการทางสมองที่สามารถคิดแตกต่างไปจากสิ่งธรรมดา หรือสิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว ความคิดริเริ่มเป็นลักษณะความคิดที่ไม่ยอมคล้อยตามความคิด (Non – Conformity) ของผู้อื่นอย่างง่ายดาย แต่จนกว่าจะมีเหตุผลสมควร และพร้อมกันนั้นก็ยังสามารถขยายความคิดของผู้อื่นได้เด่นชัด และมีน้ำหนักขึ้นอีกด้วย

พฤติกรรมด้านความคิดริเริ่ม

ลักษณะของบุคคลที่มีความคิดริเริ่ม สรุปลงจากการศึกษาค้นคว้าก็พบว่าคนที่มีความคิดริเริ่มมักไม่ชอบความจำเจ ซ้ำซาก แต่จะชอบปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงให้งานของเขามีชีวิตชีวา และมีความแปลกใหม่กว่าเดิม เขาจะเป็นบุคคลที่มีความศรัทธาที่จะทำงานที่ค่อนข้างซับซ้อนอาศัยความสามารถสูงให้สำเร็จได้ และเขาจะเป็นบุคคลที่มุ่งมั่นและมีสมาธิแน่วแน่ในงานของตนโดยไม่เห็นแก่สินจ้างและรางวัล แต่เป็นการทำงานที่เกิดจากแรงจูงใจภายในหรือเกิดจากความศรัทธาและพอใจที่จะทำงานนั้นๆ

พฤติกรรมของคนที่มีความคิดริเริ่ม จึงมักเป็นบุคคลที่กล้าคิด กล้าแสดงออก กล้าทดลอง กล้าเสี่ยง และเล่นกับความคิดของตน เข้าใจเป็นบุคคลที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง และมีความเชื่อมั่นในตนเองจะไม่พลาดกลัวต่อสิ่งที่ลึกลับ ประหลาด หรือคลุมเครือ แต่กลับช่วยและท้าทายให้ยากลอง และรู้สึกพอใจและตื่นเต้นที่จะเผชิญกับสิ่งเหล่านั้น จัดว่าเป็นบุคคลที่มีสุขภาพจิตดีทีเดียว

Weisberg and Springer (1961 อ้างใน อารี พันธุ์มณี. 2545 : 35 – 43) กล่าวว่า เด็กที่มีความคิดริเริ่มสูงจะมีความรู้สึกดีเกี่ยวกับตนเองมักเป็นเด็กที่ระลึกลึงสิ่งต่างๆ ได้ง่าย เป็นคนมีอารมณ์ขัน มีความเป็นอิสระ มีความรู้สึกไว ช่างสังเกต มีความคิดแปลกใหม่ชอบการผจญภัย ชอบเสี่ยง ชอบทดลอง มีนิสัยอยากรู้อยากเห็น กระจายใคร่รู้อยู่เสมอ ไม่ยอมคล้อยตามความคิดของคนอื่นง่ายๆ (Non - Conformity)

ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) หมายถึง ปริมาณความคิดที่ไม่ซ้ำกันในเรื่องเดียวกันโดยแบ่งออกเป็นความคิดคล่องแคล่วทางด้านถ้อยคำ (Word Fluency) เป็นความสามารถในการใช้ถ้อยคำอย่างคล่องแคล่วนั่นเอง

ความคิดคล่องแคล่วทางการเชื่อมโยงสัมพันธ์ (Associational Fluency) เป็นความสามารถที่จะคิดหาถ้อยคำที่เหมือนกันหรือคล้ายกันได้มากที่สุดที่จะมากได้ภายในเวลาที่กำหนด

ความคิดคล่องแคล่วทางการแสดงออก (Expressional Fluency) เป็นความสามารถในการใช้วลีหรือประโยค กล่าวคือ สามารถที่จะนำคำมาเรียงกันอย่างรวดเร็วเพื่อให้ได้ประโยคที่ต้องการ จากการวิจัยพบว่าบุคคลที่มีความคิดคล่องแคล่วทางการแสดงออกสูงจะมีความคิดสร้างสรรค์

ความคิดคล่องแคล่วในการคิด (Ideational Fluency) เป็นความสามารถที่จะคิดสิ่งที่ต้องการภายในเวลาที่กำหนด เช่น ให้คิดหาประโยชน์ของก้อนอิฐ มาให้ได้มากที่สุดภายในเวลาที่กำหนดให้ ซึ่งอาจเป็น 5 นาที หรือ 10 นาที

ความคิดคล่องแคล่วในการคิด มีความสำคัญต่อการแก้ปัญหา เพราะในการแก้ปัญหาจะต้องแสวงหาคำตอบหรือวิธีแก้ไขหลายวิธี และต้องนำวิธีการเหล่านั้นมาทดลองจนกว่าจะพบวิธีการที่ถูกต้องตามต้องการ ความคิดคล่องแคล่วนับว่าเป็นความสามารถอันดับแรกในการที่จะพยายามเลือกเฟ้นให้ได้ความคิดที่ดีที่สุดและเหมาะสมที่สุด ก่อนอื่นจึงจำเป็นต้องคิด คิดออกมาให้ได้มากหลายๆ อย่าง และแตกต่างกันแล้วจึงนำเอาความคิดที่ได้ทั้งหมดมาพิจารณาแต่ละอย่างเปรียบเทียบกับว่าความคิดอันใดจะเป็นความคิดที่ดีที่สุดและให้ประโยชน์ค้ำค่าที่สุด โดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์ในการพิจารณา เช่น ประโยชน์ที่ใช้ เวลา การลงทุน ความยากง่าย บุคลากร เป็นต้น

ความคิดคล่องแคล่วนอกจากจะช่วยให้เด็กได้เลือกคำตอบที่ดีที่สุด และเหมาะสมที่สุดแล้วยังช่วยจัดหาทางเลือกอื่นๆ ที่อาจเป็นไปได้ให้อีกด้วย ยกตัวอย่างเช่น ในการแก้ปัญหาใดๆ ก็ตามมักจะพยายามหาวิธีการแก้ปัญหาได้หลายๆ วิธี โดยให้โอกาสในการเลือกเป็นอันดับลงมา เช่น ถ้าเราไม่สามารถทำได้อย่างวิธีที่ 1 วิธีที่ 2 ก็อาจนำมาทดลองใช้ได้ หรือวิธีที่ 3 ก็ยังเป็นที่น่าสนใจ เป็นต้น ความคิดคล่องแคล่วนอกจากช่วยให้มีข้อมูลมากพอในการเลือกสรรแล้วยังมีช่องทางอื่นที่เป็นไปได้ให้เลือกด้วย จึงนับได้ว่าความคิดคล่องแคล่วเป็นความสามารถเบื้องต้นที่จะนำไปสู่ความคิดที่มีคุณภาพหรือความคิดสร้างสรรค์นั่นเอง

ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) หมายถึง ประเภทหรือแบบของความคิดแบ่งออกเป็นความคิดยืดหยุ่นที่เกิดขึ้นทันที (Spontaneous Flexibility) เป็นความสามารถที่จะพยายามคิดให้หลายประเภทอย่างอิสระ เช่น คนที่มีความคิดยืดหยุ่นจะคิดได้ว่าประโยชน์ของก้อนหินมีอะไรบ้างหลายประเภท ในขณะที่คนที่ไม่มีความคิดสร้างสรรค์ จะคิดได้เพียงประเภทเดียวหรือสองประเภทเท่านั้น

ความคิดยืดหยุ่นทางการเปลี่ยนแปลง (Adaptive Flexibility) ซึ่งมีประโยชน์ต่อการแก้ปัญหา คนที่มีความคิดยืดหยุ่นจะคิดได้ไม่ซ้ำกัน ตัวอย่างเช่น ในข้อ 1 ในเวลา 5 นาที ท่านลองคิดว่าท่านสามารถใช้ถ้วยทำอะไรได้บ้าง คำตอบ กระทบงู กระทบดาบ ตะกร้า กลองใส่ดินสอ กระทบมกเก็บน้ำ เปล เตียงนอน ตู้ โต๊ะเครื่องแป้ง แก้ว อ้อ แก้วอื่นนอนเล่น โซฟา ตะกร้อ ชะลอม กรอบรูป เป็นต้น หรือหากนำเอาคำตอบดังกล่าวมาจัดประเภท ก็จะจัดได้ 5 ประเภท ดังนี้ เฟอร์นิเจอร์ เครื่องใช้ เครื่องกีฬา เครื่องประดับ เครื่องเขียน

เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่าความคิดยืดหยุ่นจะเป็นตัวเสริมให้ความคิดคล่องแคล่วมีความแปลก แตกต่างออกไป หลีกเลียงการซ้ำซ้อน หรือเพิ่มความคิดให้มากขึ้นด้วย

นับได้ว่าความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น เป็นความคิดพื้นฐานที่จะนำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ได้หลายหมวดหมู่ หลายประเภทตลอดจนสามารถเตรียมทางเลือกไว้หลายๆ ทาง ความคิดยืดหยุ่นจึงเป็นความเสริมสร้างคุณภาพให้ได้ดีขึ้น

ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) แม้ว่าลักษณะของความคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วยลักษณะความคิดหลายลักษณะ เช่น ความคิดริเริ่ม ความคิดยืดหยุ่น ความคิดคล่องแคล่วก็ตาม แต่ลักษณะความคิดละเอียดลออก็จะขาดเสียมิได้ หากปราศจากความคิดละเอียดลออแล้วก็ไม่อาจทำให้เกิดผลงานหรือผลิตผลสร้างขึ้นมาได้ และตรงจุดนี้ที่เป็นจุดสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ที่มุ่งเน้นผลิตผลสร้างสรรค์เป็นสำคัญด้วย

Kneller (1956 อ้างใน อารี พันธุ์มณี. 2545 : 35 – 43) กล่าวว่า ความคิดละเอียดล่อ เป็นคุณลักษณะที่จำเป็นในการสร้างผลงานที่มีความแปลกใหม่เป็นพิเศษให้สำเร็จและยังขยายความ อีกว่า ความคิดสร้างสรรค์จึงไม่เพียงแต่ประกอบด้วยสิ่งแปลกใหม่แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ใน ความแปลกใหม่ และความพิเศษนั้นจะต้องตระหนักถึงความสำเร็จอย่างสร้างสรรค์ด้วย ดังนั้น บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์จึงไม่เพียงแต่มีความคิดใหม่เท่านั้น แต่จะต้องพยายามคิดและประสาน ความคิดติดตามให้ตลอด หรือให้เกิดความสำเร็จอีกด้วย ตัวอย่างเช่น บุคคลที่มีท่าทีจะเป็นกวีนั้น ไม่เพียงแต่ชอบและคิดในเรื่องความงดงามของบทกลอนเท่านั้น แต่ต้องพยายามสร้างผลงานกวีขึ้นมา ด้วย หรือหากบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ในทางทักษะการประดิษฐ์ต่างๆ แทนที่จะเล่นเฉยๆ กับ ลวดก็จะคิดและสร้างมันให้เป็นวิหุขขึ้นมาได้

พัฒนาการของความละเอียดล่อขึ้นอยู่กับอายุ กล่าวคือ เด็กที่มีอายุมากจะมีความสามารถ ด้านนี้มากกว่าเด็กอายุน้อย เด็กหญิงจะมีความสามารถมากกว่าเด็กชายในด้านความละเอียดล่อ เด็กที่มีความสามารถสูงทางด้านความละเอียดล่อจะเป็นเด็กที่มีความสามารถทางการสังเกตสูง ด้วย

Jellen & Urban กล่าวว่า องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์มี 7 องค์ประกอบ โดย องค์ประกอบที่ 5 ถึง 7 เป็นส่วนเพิ่มเติมจากการศึกษาองค์ประกอบจาก นักจิตวิทยาท่านอื่นๆ เนื่องจากความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถด้านความรู้ความจำ ด้านอารมณ์และจิตใจจึงจำเป็น ต้องทำให้องค์ประกอบสมบูรณ์และมีความเป็นองค์รวม ดังนี้

1. ความคิดคล่องแคล่ว หมายถึง ความสามารถในการคิดที่สามารถดัดแปลงได้จำนวน มากภายในเวลาที่กำหนด
2. ความคิดยืดหยุ่น หมายถึง ความสามารถในการคิดได้หลายทิศทางและปรับเปลี่ยนตาม สถานการณ์ได้เป็นอย่างดี
3. ความคิดริเริ่ม หมายถึง ความสามารถในการคิดที่แปลกใหม่ ไม่เป็นไปตามรูปแบบเดิม หรือตามที่บุคคลทั่วไปคิดกัน การทำให้เป็นความคิดใหม่ต่างจากเดิม
4. ความคิดละเอียดล่อ หมายถึง ความสามารถในการคิดอย่างละเอียด ชับซ้อนเป็น ขั้นตอนซึ่งขยายความคิดออกจากความคิดแรกเริ่มเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น
5. การกล้าเสี่ยง หมายถึง ความสามารถในการกล้าคิดในแนวทางอื่นๆ ที่แปลกแตกต่าง โดยไม่กลัวผลที่เกิดขึ้น
6. การสร้างเรื่องราว หมายถึง ความสามารถในการคิดอย่างต่อเนื่อง เชื่อมโยงความคิด หรือสิ่งต่างๆ ให้เป็นเรื่องราวเดียวกันหรือเกี่ยวข้องกัน
7. อารมณ์ขัน หมายถึง ความสามารถในการคิดด้วยอารมณ์หรือความรู้สึกที่ดีแปลกใหม่ น่าขบขัน

Urban (1997 อ้างใน อุษณีย์ อนุรุทธ์วงศ์. 2547 : 95) กล่าวว่า องค์ประกอบของ ความคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ

1. องค์ประกอบทางความคิดความรู้ ได้แก่
 - 1.1 ความคิดและการปฏิบัติที่มีความหลากหลาย มีลักษณะอนงนัย
 - 1.2 ความรู้ทั่วไปและความคิดที่เป็นฐาน
 - 1.3 ความรู้เฉพาะทางและลักษณะเฉพาะทาง
2. องค์ประกอบด้านบุคลิกภาพ ได้แก่

2.1 ความมีใจจดจ่อต่อผลงาน มีความมุ่งมั่นทำงานจนสำเร็จ

2.2 มีแรงจูงใจและผลักดันภายในสูงมาก

2.3 เป็นคนเปิดเผยอดทนที่จะพยายามหาทางพิสูจน์ความสงสัยหรือความคลุมเครือ

สวิทย์ มูลคำ (2547 : 19 – 20) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถทางสมองที่คิดได้กว้างไกลหลายทิศทาง ซึ่งจะประกอบไปด้วยลักษณะของความคิด 4 อย่าง ตามแนวความคิดของ Guilford คือ

1. ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) หมายถึง ความสามารถในการคิดตอบสนองต่อสิ่งเร้าให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ หรือความสามารถคิดหาคำตอบที่เด่นชัดและตรงประเด็นมากที่สุด ซึ่งจะนับปริมาณความคิดที่ไม่ซ้ำกันในเรื่องเดียวกัน

2. ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) หมายถึง ความสามารถในการปรับสภาพความคิดในสถานการณ์ต่างๆ ได้ ความคิดยืดหยุ่นเน้นในเรื่องของปริมาณที่เป็นประเภทใหญ่ๆ ของความคิดแบบคล่องแคล่วให้มากขึ้นด้วยการจัดเป็นหมวดหมู่และมีหลักเกณฑ์ยิ่งขึ้น

3. ความคิดริเริ่ม (Originality) หมายถึงความสามารถคิดแบบใหม่แตกต่างจากความคิดธรรมดาหรือความคิดและง่ายความคิดริเริ่มอาจจะเกิดจากการนำความรู้เดิมมาคิดดัดแปลงและประยุกต์ให้เกิดเป็นสิ่งใหม่ขึ้น

4. ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) หมายถึงความสามารถในการมองเห็นรายละเอียดในสิ่งที่คนอื่นมองไม่เห็นและยังรวมถึงการเชื่อมโยงสัมพันธ์สิ่งต่างๆ อย่างมีความหมาย

Isbell and Raines (2007) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ไม่สามารถอธิบายด้วยองค์ประกอบเพียงด้านใดด้านหนึ่ง ความคิดสร้างสรรค์สามารถแบ่งและแยกอธิบายด้วยองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ผ่านกระบวนการ ความคิดสร้างสรรค์ผ่านตัวบุคคล ความคิดสร้างสรรค์ผ่านผลผลิต และความคิดสร้างสรรค์ผ่านบริบท

Hargreaves (2012) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์สามารถอธิบายเป็นองค์ประกอบ 4 ด้าน หรือองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านกระบวนการ ด้านบุคคล ด้านผลผลิต และด้านบริบท เพราะความคิดสร้างสรรค์สามารถวิเคราะห์จากมุมมองที่กว้าง ความคิดสร้างสรรค์เกิดจากกระบวนการในการเรียนรู้ซึ่งผ่านตัวบุคคลที่เป็นผู้ขับเคลื่อนกระบวนการด้วยตนเอง ความคิดสร้างสรรค์ถูกถ่ายทอดออกมาถึงผลผลิตนอกจากนี้บริบทหรือสภาพแวดล้อมที่กระบวนการเหล่านั้นเกิดขึ้นล้วนมีอิทธิพลต่อกระบวนการและเรียนรู้ทั้งสิ้น รายละเอียดดังนี้

1. ความคิดสร้างสรรค์ด้านกระบวนการ

Wallas (1926) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เน้นด้านกระบวนการ ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การเผชิญหน้ากับปัญหาหรือการเจอปัญหา

2. การนำตนเองไปอยู่กับปัญหา โดยรู้ว่าปัญหาคืออะไร รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ

รวมทั้งจากประสบการณ์เดิม

3. การตั้งสติ จดจ่อและอยู่กับข้อมูลต่างๆ

4. กระบวนการครุ่นคิดที่เกิดโดยการเชื่อมโยงและการสะท้อนความคิดและพัฒนาของจิตไร้

สำนึก

5. การเกิดประกายความคิดขึ้นทันทีทันใดเมื่อตระหนักถึงทางเลือกของปัญหาที่เกิดขึ้น

6. การหาทางเลือกอย่างสร้างสรรค์เพื่อใช้สำหรับแก้ปัญหา ทดสอบ สมมติฐาน คิดอย่างมีเหตุผลเพื่อนประเมินวิธีที่ใช้สำหรับแก้ปัญหา

7. การตัดสินใจและยอมรับคำตอบจากกระบวนการคิด

Amabile (1996) กล่าวว่า กระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลนั้นมี ความรู้และทักษะต่างๆ เพื่อนำมาเป็นพื้นฐานสำคัญในการเชื่อมโยงข้อมูลและการแก้ปัญหาได้อย่าง สร้างสรรค์

Cropley (1997) กล่าวว่า กระบวนการของความคิดสร้างสรรค์หรือกระบวนการแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์ มีทั้งหมด 4 ขั้น ดังนี้

1. การค้นพบปัญหาหรือการระบุปัญหา
2. การคิด ค้นหาตัวเลือกหรือทางเลือกต่างๆ
3. การทดลองหรือทดสอบทางเลือก
4. การสื่อสารและรับฟังการตอบรับที่มีผลที่เกิดจากกระบวนการคิด

สรุปได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ด้านกระบวนการ เริ่มจากการเผชิญหน้ากับปัญหา การนำตนเองเข้าไปอยู่ในปัญหาเพื่อครุ่นคิดในการเชื่อมโยงสิ่งต่างๆ เข้าด้วยกัน จากนั้นตั้งสมมติฐาน เกี่ยวกับทางเลือกต่างๆ ทดสอบทางเลือก แล้วประเมินผลที่เกิดจากการทดลองและยอมรับผลที่เกิดขึ้น จากนั้นกระบวนการใหม่จะเริ่มต้นขึ้นอีกครั้งเมื่อเจอสิ่งเร้าหรือสิ่งท้าทายสิ่งใหม่

2. ความคิดสร้างสรรค์ด้านบุคคล

Simon (2001) กล่าวว่า ความสามารถหรือทักษะการใช้จินตภาพหรือการมองเห็นภาพ ของนักคิดทั้งหลายเป็นปัจจัยสำคัญในการแก้ปัญหาต่างๆ อย่างสร้างสรรค์

จีระพันธุ์ พูลทรัพย์ (2542) กล่าวว่า ลักษณะของเด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์จากแนวคิด ของนักการศึกษาต่างๆ ทั้งหมด 6 ลักษณะ ดังนี้

1. เด็กที่มีความอยากรู้อยากเห็น สงสัย สำรวจ ค้นคว้าเพื่อพิสูจน์หาความจริงที่เกิดขึ้นที่ตนเองสนใจ
2. เด็กที่มองปัญหาอย่างใคร่ครวญ และมองเห็นความเชื่อมโยงสิ่งต่างๆ
3. เด็กกล้าคิดกล้าทำทดลองทำด้วยวิธีการที่หลากหลายรูปแบบ มีความยืดหยุ่นสูง สามารถปรับตัวตามความจำเป็นได้
4. เด็กที่สามารถอดทนต่อการทำงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อผลงานที่ตนเองตั้งเป้าหมายไว้ ไม่กลัวความยากลำบาก
5. เด็กที่มีความเชื่อมั่นในตนเองและเป็นตัวของตัวเอง
6. เด็กที่มีอารมณ์ขัน

อารี พันธุ์ณี (2547) กล่าวว่า ลักษณะนิสัยที่โดดเด่นของคนที่มีความคิดสร้างสรรค์สูง คือ บุคคลผู้ซึ่งมีความคิดที่แปลกแตกต่างในการแก้ปัญหาแต่ละครั้ง กล้าเผชิญหน้ากับความจริง ไม่ยอมแพ้หรือบ่นเล็กน้อยความตั้งใจง่ายๆ มีความยืดหยุ่นสูงและนับถือตนเองมาก และมักทำงานเพื่อสนองความพึงพอใจของตนเอง

Isbell and Raines (2007) กล่าวว่า ลักษณะเฉพาะของเด็กอนุบาลที่มีความคิดสร้างสรรค์ คือ เด็กที่มีความสงสัยใคร่รู้ การใช้ภาษาอย่างหลากหลาย ไม่สามารถยับยั้งได้ อีสระ ขี้เล่น ชอบผจญภัยหรือกล้าเสี่ยง ช่างซักถาม และเป็นนักกิจกรรมที่กระตือรือร้น

Hargreaves (2012) กล่าวว่า เนื่องจากรูปแบบทางสติปัญญา ความคิดแบบเอกนัย (Convergent) หรือ แบบอนกนัย (Divergent) และลักษณะนิสัยของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน ซึ่งส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ นักสร้างสรรค์มักมีความอิสระ ความไม่สอดคล้องกัน ความมั่นใจ ซึ่งลักษณะนิสัยเหล่านี้มักจะระบุได้เมื่ออยู่ในสถานการณ์และบริบทที่เฉพาะเจาะจง

สรุปได้ว่า ลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ไม่ได้มีเพียงลักษณะเดียว แต่เกิดจากหลายคุณลักษณะรวมกัน กล่าวคือ บุคคลที่มีความคิดแปลกแตกต่าง สงสัยใคร่รู้ กล้าเผชิญหน้ากับปัญหา กล้าคิดและลองสิ่งใหม่ๆ การมีความมั่นใจและเชื่อมั่นในความคิดของตนเอง มีความอดทน และยืดหยุ่นสูง นอกจากนี้ยังมีพัฒนาการด้านอารมณ์ที่ดีด้วย

3. ความคิดสร้างสรรค์ด้านผลผลิต

Amabile (1996) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นเป็นผลผลิตในชั้นเรียน การที่บุคคลนั้นตอบสนองต่องานประเภทต่างๆ เช่น งานเขียน งานวาด หรือดนตรี ความคิดสร้างสรรค์ถูกตัดสินจากผลผลิตโดยขึ้นอยู่กับผู้เชี่ยวชาญของศาสตร์นั้นๆ

Isbell and Raines (2007) กล่าวว่า ในแง่ของผลผลิตความคิดสร้างสรรค์ เป็นอีกทางหนึ่งในการดูความคิดสร้างสรรค์ สามารถวัดจากความเป็นเอกลักษณ์ แตกต่างหรือประโยชน์ที่เกิด หากแต่การเน้นที่ผลผลิตอาจเป็นการจำกัดขอบเขต เนื่องจากเด็กอนุบาลมุ่งความสนใจที่กระบวนการสร้างงานมากกว่าผลผลิตสุดท้าย สนใจสำรวจและทดลองสิ่งต่างๆ การตัดสินหรือประเมินผลงานอย่างผิดวิธีอาจทำให้แรงจูงใจและความคิดสร้างสรรค์ของเด็กถูกทำลายได้

อารี พันธมณี (2547) กล่าวว่า ผลผลิตที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ คือ โครงสร้างหรือรูปแบบใหม่ที่แสดงออกมาอย่างเป็นอิสระจากความคิดใดความคิดหนึ่ง สามารถเป็นไปได้ทั้งความคิดหรือผลผลิต อาจเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ได้

สรุปได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ที่วิเคราะห์จากมุมมองของผลผลิตทั้งในรูปแบบของรูปธรรมหรือนามธรรม เป็นผลผลิตที่เกิดจากกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งสามารถตัดสินได้ตามศาสตร์ของวิชานั้นๆ แต่สำหรับเด็กอนุบาลหากมุ่งผลสำเร็จหรือชิ้นงานเพียงด้านเดียวอาจไม่มีความเหมาะสมกับวัย ดังนั้นควรใช้ความระมัดระวังอย่างมากในการประเมินผลงานของเด็ก

4. ความคิดสร้างสรรค์ด้านบริบท

Vygotsky (1966 อ้างใน Hargreaves. 2012) กล่าวว่า สังคมวัฒนธรรมและบริบทมีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมของบุคคลด้านความคิดสร้างสรรค์

Garner (1993 อ้างใน Hargreaves. 2012) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เกิดขึ้นตามบริบท ได้แก่ small C คือ ความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันตามประสบการณ์และสถานการณ์ และ big C คือ ความคิดสร้างสรรค์จากการค้นพบครั้งยิ่งใหญ่ที่เกิดขึ้นเฉพาะยอดนักคิด ได้แก่ ไอน์สไตน์ เดอบูซซี และ ปิคาซโซ

ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ (2546) กล่าวว่า สภาพแวดล้อมทางสังคมที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่อาจเป็นตัวกำหนดหรืออุปสรรคต่อความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง เนื่องจากบุคคลเหล่านั้นถูกหล่อหลอมจากความคิด ความเชื่อและวัฒนธรรมของสังคมนั้นซึ่งยากต่อการเปลี่ยนแปลงในบางครั้ง

สรุปได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถด้านความรู้ ความจำ ด้านอารมณ์และจิตใจ จึงจำเป็นต้องทำให้องค์ประกอบสมบูรณ์และมีความเป็นองค์รวม ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ดังนี้ ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น ความคิดริเริ่ม ความคิดละเอียดลออ การกล้าเสี่ยง การสร้างเรื่องราว อารมณ์ขัน

2.3.6 กระบวนการของความคิดสร้างสรรค์

นิพนธ์ จิตต์ภักดี (2523 : 20) กล่าวว่า จากการวิเคราะห์ของนักการศึกษาและนักจิตวิทยา ได้ศึกษาเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์และได้จัดลำดับกระบวนการของความคิดสร้างสรรค์ไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเตรียม (Preparation) เป็นขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับความรู้ทั่วไปและความรู้เฉพาะ เพื่อมาประกอบการพิจารณา โดยอาศัยพื้นฐานของกระบวนการต่อไปนี้

1.1 การสังเกตนักคิดสร้างสรรค์จำเป็นต้องเป็นนักสังเกตที่ดี และสนใจต่อสิ่งแปลกๆ ใหม่ ที่ได้พบเห็นเสมอ

1.2 การจำแนก หมายถึง กระบวนการจำแนกข้อมูลที่ได้จากการสังเกตเป็นหมวดหมู่ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการลำดับความคิดต่อไป

1.3 การทดลอง เป็นหัวใจของการสร้างสรรค์งาน เพราะผลการทดลองจะเป็นข้อมูลสำหรับคิดสร้างสรรค์ต่อไป

2. ขั้นฟักตัว (Incubation) เป็นขั้นที่ใช้เวลาสำหรับการครุ่นคิดเป็นระยะที่ยังคิดไม่ออก บางครั้งแทบไม่ได้ใช้ความคิดเลย การฟักตัวนี้บางครั้งความคิดอื่นจะแวบมาโดยไม่รู้ตัว

3. ขั้นคิดออก (Illumination or Inspiration) เป็นขั้นของการแสดงภาวะสร้างสรรค์อย่างแท้จริง คือสามารถมองเห็นลู่วางในการริเริ่ม หรือสร้างสรรค์งานอย่างแจ่มชัด โดยตลอด

4. ขั้นพิสูจน์ (Verification) เป็นขั้นการทบทวน ตรวจสอบ ปรับปรุงประเมินค่าวิธีการว่าใช้ได้หรือไม่เพื่อให้คำตอบที่ถูกต้องแน่นอนเป็นกฎเกณฑ์ต่อไป

Divito (1971 : 208) กล่าวว่า กระบวนการของความคิดสร้างสรรค์ มีดังนี้

1. ขั้นวิเคราะห์ (Analysis) คือ ขั้นสัมพันธ์หรือเผชิญกับสถานการณ์ ซึ่งส่วนมากจะเป็นปัญหาต่างๆ ปัญหาจะถูกนำมาวิเคราะห์ กำหนดนิยามเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจในปัญหาและส่วนประกอบ

2. ขั้นผสมผสาน (Manipulate) หลังจากรู้สภาพปัญหา วิเคราะห์ปัญหา ความคิดที่จะแก้ปัญหาจะถูกนำมาผสมผสานกัน ซึ่งจะต้องอาศัยความค้ำข้องใจและความเข้าใจในปัญหา

3. ขั้นการพบอุปสรรค (Impasse) เป็นขั้นที่เกิดขึ้นบ่อยและเป็นขั้นสูงสุดของการแก้ปัญหาในขั้นนี้จะมีความรู้สึกว่าวิธีการบางอย่างในการแก้ปัญหา นั้นใช้ไม่ได้ คิดไม่ออกรู้สึกล้มเหลวในการแก้ปัญหา

4. ขั้นคิดออก (Eureka) เป็นขั้นคิดแก้ปัญหาได้ทันทีทันใดหลังจากที่ได้พบอุปสรรคมาแล้ว ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งในการแก้ปัญหา นั้นๆ

5. ขั้นพิสูจน์ (Verification) เป็นขั้นต่อจากขั้นพบอุปสรรคและขั้นคิดออกเพื่อพิสูจน์ตรวจสอบความคิดเพื่อยืนยันความคิดดังกล่าว

2.3.7 ลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์

ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมแนวคิดและผลงานวิจัยเกี่ยวกับลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ของนักจิตวิทยาและผู้เชี่ยวชาญทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ รายละเอียดต่างๆ แสดงในตารางที่ 2.13

ตารางที่ 2.13 ลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ของนักจิตวิทยาและผู้เชี่ยวชาญ

นักจิตวิทยา/ผู้เชี่ยวชาญ	ลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์
Maslow (1953 อ้างใน อารี พันธุ์มณี. 2545 : 14)	1. ความเป็นตัวของตัวเอง 2. ไม่ฉลาดกลัวต่อสิ่งที่ยังไม่ทราบต่อสิ่งลึกลับ 3. พอใจและตื่นเต้นที่จะเผชิญต่อสิ่งลึกลับ
Anatasi (1958 อ้างใน กรมวิชาการ. 2534 : 14)	1. มีความรู้สึกไวต่อปัญหา 2. มองเห็นการไกล 3. ความเป็นตัวของตัวเอง 4. มีความสามารถในการคิดหลายแง่หลายมุม 5. มีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงความคิดอย่างคล่องแคล่ว
Wilson (1958 : 114 – 115 อ้างใน สิริลักษณ์ วงษ์เพชร. 2542 : 55)	1. ความคล่องแคล่วในการคิด 2. ความยืดหยุ่นในการคิด
Weisberg and Springer (1961 อ้างใน อารี พันธุ์มณี. 2545 : 35 – 43)	1. มีอารมณ์ขัน 2. ความเป็นอิสระ 3. มีความรู้สึกไว 4. ช่างสังเกต 5. มีความคิดแปลกใหม่ชอบการผจญภัย 6. ชอบเสี่ยง 7. ชอบทดลอง 8. มีนิสัยอยากรู้อยากเห็น 9. ไม่ยอมคล้อยตามความคิดของคนอื่นง่ายๆ
Weschler (1961 อ้างใน ประสาทอิศรปรีดา. 2547 : 143)	1. มีความไวในการรับรู้สิ่งรอบตัว 2. มีความยืดหยุ่นทางการคิด 3. มีอิสระในการตัดสินใจ 4. มีใจกว้างอดทนต่อภาวะปัญหา 5. มีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหา 6. มีความสามารถในการสังเคราะห์และมีแรงจูงใจสูง
Torrance (1962 อ้างใน Schirmacher. 1998 : 9 – 10)	1. มีความอยากรู้อยากเห็น 2. มีความยืดหยุ่น 3. มีความไวต่อปัญหา 4. กำหนดนิยามใหม่ 5. มีความเชื่อมั่นในตนเอง 6. มีความคิดริเริ่ม 7. มีความหยั่งรู้

ตารางที่ 2.13 (ต่อ)

นักจิตวิทยา/ผู้เชี่ยวชาญ	ลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์
Cropley (1966 อ้างใน กรมวิชาการ. 2534 : 14)	1. เป็นผู้ที่มีประสบการณ์กว้างขวาง 2. มีความเต็มใจที่จะเสี่ยง 3. รักความก้าวหน้า 4. มีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงความคิดอย่างคล่องแคล่ว
Guilford (1967 อ้างใน กรมวิชาการ. 2534 : 14)	1. มีความรู้สึกไวต่อปัญหา 2. สามารถที่จะผลิตแนวคิดใหม่ๆ หรือวิธีการแก้ปัญหาคือใหม่ 3. มีความยืดหยุ่นในการแก้ปัญหาคือ 4. มีความสามารถในการวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดที่ซับซ้อน
Anderson (1970 อ้างใน วีรพล แสงปัญญา. 2540 : 29)	1. พอใจที่จะทำงานยากๆ ชอบทำงานหลายชนิด 2. มีความพยายามที่จะแก้ปัญหาคือ 3. มีพลังงานจำนวนมากที่จะใช้เชิงวิชาการ 4. สนุกที่จะคิด ยอมรับในสิ่งที่ท้าทายความสามารถ 5. มีความพอใจที่จะทำงานฝีมือพอกับ การใช้ความคิดต้องการที่จะขยายความคิด 6. ชอบตั้งคำถามว่าทำไม อย่างไร 7. ไม่ชอบแนะนำที่มากเกินไป 8. ไม่ด่วนสรุปเหตุการณ์ต่างๆ แต่ต้องการที่จะสำรวจสิ่งนั้นๆ ให้แน่ชัดเสียก่อน 9. ต้องการที่จะตอบปัญหาในรูปแบบต่างๆ 10. ไม่กังวลใจในความไม่ถูกต้องหรือความผิดพลาด
Gilmore (1974. อ้างใน วีรพล แสงปัญญา. 2540 : 29)	1. เป็นคนที่มีความเป็นอิสระ 2. มีความสามารถแก้ปัญหาคือ 3. มีความคล่องแคล่วยืดหยุ่น 4. เป็นคนใจกว้างในการรับประสบการณ์ต่างๆ
Earp (1974 อ้างใน จีรพันธ์ พูลพัฒน์. 2542 : 19 – 20)	1. มีความคิดอ่อนกนัย 2. มีอารมณ์ขัน 3. มีเหตุผลแตกต่างออกไป 4. กล้าทำในสิ่งที่แตกต่างออกไป 5. มองปัญหาได้ลึกซึ้ง 6. ไม่กังวลกับผลกระทบสนใจแสวงหาความคิดใหม่ๆ

ตารางที่ 2.13 (ต่อ)

นักจิตวิทยา/ผู้เชี่ยวชาญ	ลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์
Lugo and Hershey (1979 อ้างใน ผู้สดี กุฏอินทร์. 2526 : 71)	1. ชอบสิ่งแปลกใหม่ 2. มีความมั่นใจในตนเอง 3. มีใจเปิดกว้างที่จะรับสถานการณ์ใหม่ 4. มีความอดทน 5. มีอารมณ์ขัน 6. ไม่ตึงเครียด
Jellen and Urban (1986)	1. ความคิดคล่องแคล่ว 2. ความคิดยืดหยุ่น 3. ความคิดริเริ่ม 4. ความคิดละเอียดลออ 5. การกล้าเสี่ยง 6. การสร้างเรื่องราว 7. อารมณ์ขัน
อัญชลี แจ่มเจริญและคณะ (2523 : 23)	1. มีความอยากรู้อยากเห็น 2. ชอบคิดริเริ่ม 3. มีความสามารถในการติดต่ออย่างกว้างขวาง 4. มีความยืดหยุ่นในการคิดและการทำ 5. ชอบแก้ไขดัดแปลง 6. ช่างคิด ช่างฝัน 7. มีอุดมการณ์ 8. มีความเชื่อมั่นในตนเองแลอบตัดสินใจด้วยตนเอง 9. ไม่ชอบคล้อยตามผู้อื่น 10. ชอบเสี่ยงและผจญภัย 11. ชอบเดา ชอบตั้งสมมติฐาน 12. ทำงานเพื่อความสุขโดยไม่หวังผลตอบแทน
วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523 : 9)	1. มีความอยากรู้อยากเห็น 2. ประหลาดใจหรือสนใจในสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ 3. ชอบเสี่ยง 4. มีความสามารถในการคิดได้กว้างขวางลึกซึ้ง 5. ไม่ชอบคล้อยตามผู้อื่น 6. เป็นอิสระทั้งความคิดและการกระทำ 7. มีความพินิจพิเคราะห์ละเอียดลออ 8. มีความยืดหยุ่นทั้งความคิดและการกระทำ 9. ทำงานเพื่อความสุขของตนเอง 10. มีความไวต่อปัญหา 11. มีความเห็นที่จะทำสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นใหม่เสมอ

ตารางที่ 2.13 (ต่อ)

นักจิตวิทยา/ผู้เชี่ยวชาญ	ลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์
	12. มีความคิดของตนเองไม่ซ้ำแบบใคร 13. คิดลึกซึ้งแตกฉาน 14. รู้จักตัดแปลงความคิดให้เหมาะสม 15. มีความมุ่งมั่นในการทำงาน
อารี รังสินันท์ (2527 : 24 - 34)	1. ความคิดคล่องแคล่ว 2. ความคิดยืดหยุ่น 3. ความคิดริเริ่ม 4. ความคิดละเอียดลออ
วรารณณ์ รักวิชัย (2533 : 25 - 26)	1. เป็นคนอยากรู้อยากเห็น สังเกตดี 2. มีความสนใจและประหลาดใจในเหตุการณ์หรือสิ่งใหม่ 3. คิดได้กว้าง รับรู้ไวต่อปัญหา 4. คิดริเริ่มสิ่งแปลกใหม่ ช่างคิดฝัน 5. เป็นตัวของตัวเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง 6. ชอบเสี่ยงภัย 7. ชอบอิสระ 8. มีความสามารถในการแก้ปัญหาได้สำเร็จ 9. มีความสามารถรู้จักใช้ภาษาและคำได้มาก 10. รู้จักใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา 11. ชอบคิดและตั้งสมมติฐาน 12. ไม่แสดงความกังวลต่อความล้มเหลว 13. ชอบการวิพากษ์วิจารณ์มาก
ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2546 : 35 - 36)	1. ความรู้้อยากเห็น เปิดประสบการณ์ใหม่ 2. ความต้องการสิ่งแปลกใหม่ ชอบสำรวจ 3. ความกล้าเสี่ยง 4. ความพอใจชอบเผชิญกับสิ่งที่ซับซ้อน 5. ความเป็นตัวของตัวเอง 6. ความคิดริเริ่มแตกต่างจากคนอื่น 7. ความไวต่อการรู้สึก 8. มีอารมณ์ขัน 9. มั่นใจในตัวเอง 10. ความยืดหยุ่น 11. ชอบจินตนาการ

ตารางที่ 2.13 (ต่อ)

นักจิตวิทยา/ผู้เชี่ยวชาญ	ลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์
สุวิทย์ มูลคำ. (2547 : 19 – 20)	1. ความคิดคล่องแคล่ว 2. ความคิดยืดหยุ่น 3. ความคิดริเริ่ม 4. ความคิดละเอียดลออ
รุ่งศิริ เข้มตระกูล (2547 : 23)	1. มีบุคลิกภาพเข้มแข็งเชื่อมั่นในตนเอง 2. มีสมาธิดี ไม่ยอมแพ้ต่อปัญหา กล้าเสี่ยง 3. เป็นผู้มีความแปลกแตกต่างจากคนอื่นทั่วไป 4. อยากรู้อยากเห็น 5. เป็นผู้มีความรู้สึกไวต่อปัญหา 6. มีประสบการณ์กว้างขวาง 7. ยอมรับความเปลี่ยนแปลงและความขัดแย้งที่เกิดขึ้น 8. ชอบความเป็นอิสระ 9. มีจินตนาการสูง

จากตารางที่ 2.13 พบว่าลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดของนักจิตวิทยาและผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านเสนอไว้ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญหลักๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Jellen & Urban (1986) โดยความคิดสร้างสรรค์ประกอบไปด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่

1. ความคิดคล่องแคล่ว หมายถึง ความสามารถในการคิดที่สามารถดัดแปลงได้จำนวนมากภายในเวลาที่กำหนด
 2. ความคิดยืดหยุ่น หมายถึง ความสามารถในการคิดได้หลายทิศทางและปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ได้เป็นอย่างดี
 3. ความคิดริเริ่ม หมายถึง ความสามารถในการคิดที่แปลกใหม่ ไม่เป็นไปตามรูปแบบเดิมหรือตามที่บุคคลทั่วไปคิดกัน การทำให้เป็นความคิดใหม่ต่างจากเดิม
 4. ความคิดละเอียดลออ หมายถึง ความสามารถในการคิดอย่างละเอียด ซ้ำซ้อนเป็นขั้นตอนซึ่งขยายความคิดออกจากความคิดแรกเริ่มเพื่อให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น
 5. การกล้าเสี่ยง หมายถึง ความสามารถในการกล้าคิดในแนวทางอื่นๆ ที่แปลกแตกต่างโดยไม่กลัวผลที่เกิดขึ้น
 6. การสร้างเรื่องราว หมายถึง ความสามารถในการคิดอย่างต่อเนื่อง เชื่อมโยงความคิดหรือสิ่งต่างๆ ให้เป็นเรื่องราวเดียวกันหรือเกี่ยวข้องกัน
 7. อารมณ์ขัน หมายถึง ความสามารถในการคิดด้วยอารมณ์หรือความรู้สึกที่ดีแปลกใหม่น่าขบขัน
- ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงศึกษาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย 7 องค์ประกอบดังกล่าว ข้างต้น

2.3.8 ประโยชน์ของความคิดสร้างสรรค์

1. ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดแนวทางใหม่ๆ ในการดำเนินชีวิตและหนทางใหม่ๆ ในการแก้ปัญหาชีวิตและการทำงาน
 2. ก่อให้เกิดความสุข เป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่ต้องค้นหาวิธีการคิดใหม่ๆ ขึ้นมาทดแทนความคิดเก่าๆสำหรับโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การที่มนุษย์ต้องคิดอะไรใหม่ๆ อยู่เสมอย่อมเป็นเรื่องสนุกเพราะทำให้ชีวิตไม่จำเจ
 3. พัฒนาสมองของคนให้มีความฉลาดเฉลียวคม การฝึกการคิดหรือพยายามคิดเรื่องใหม่ๆ เป็นประจำ จะทำให้เกิดความเฉียบแหลมในการคิดแก้ปัญหาต่างๆ เพิ่มขึ้น
 4. สร้างความเชื่อมั่น ความน่านับถือและความพอใจในตัวเองขึ้นมา เมื่อใดก็ตามที่เราพัฒนาขีดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์จนสามารถเผชิญหน้าและแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างราบรื่น ก็จะสามารถกลายเป็นผู้นำทางด้านความคิดและเกิดความภูมิใจในตนเอง
- นอกจากนี้ความคิดสร้างสรรค์ยังช่วยยกระดับความสามารถ ความอดทนและความคิดริเริ่มของผู้นำให้เพิ่มมากขึ้นและยังเป็นการพัฒนาความสนใจในงาน พัฒนาการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และพัฒนาชีวิตให้ทันสมัยมากขึ้น

2.3.9 การพัฒนาและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

ในสมัยก่อนเราเชื่อกันว่าความคิดสร้างสรรค์นั้นเป็นพรสวรรค์ที่ติดตัวคนบางคนมาตั้งแต่เกิด แต่พอมาถึงปัจจุบันที่เป็นยุคแห่งวิทยาการทำให้ความเชื่อดั้งเดิมที่มีเคยมีมาปรับเปลี่ยนไป เพราะนักจิตวิทยาส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันว่าความคิดสร้างสรรค์นั้นเป็นความสามารถที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคนตั้งแต่เกิด เพียงแต่มีการแสดงออกหรือมีพัฒนาการมากน้อยต่างกันไป และยังสามารถพัฒนาเพิ่มให้มากยิ่งขึ้นด้วยการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ

การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์นั้นอาจทำได้ทั้งทางตรงโดยการสอนและฝึกอบรมและทางอ้อมก็สามารถทำได้ด้วยการจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความเป็นอิสระในการเรียนรู้ อย่างเช่น

- การส่งเสริมให้ใช้จินตนาการตนเอง
- ส่งเสริมและกระตุ้นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
- ยอมรับความสามารถและคุณค่าของคนอย่างไม่มีเงื่อนไข
- แสดงให้เห็นว่าความคิดของทุกคนมีคุณค่า และนำไปใช้ประโยชน์ได้
- ให้ความเข้าใจ เห็นใจและความรู้สึกของคนอื่น
- อย่าพยายามกำหนดให้ทุกคนคิดเหมือนกัน ทำเหมือนกัน
- ควรสนับสนุนผู้คิดค้นผลงานแปลกใหม่ได้มีโอกาสนำเสนอ
- เอาใจใส่ความคิดแปลกๆของคนด้วยใจเป็นกลาง
- ระวังเสมอว่าการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ต้องค่อยเป็นค่อยไปและใช้เวลา

2.3.10 เทคนิคการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์นั้นมีเทคนิคที่ใช้กันอยู่หลายวิธีการด้วยกันอันได้แก่

1. การระดมสมอง (Brainstorming) เป็นเทคนิคเพื่อรวบรวมทางเลือกและการแก้ปัญหา โดยให้ออกาสในการคิดอย่างอิสระที่สุดและไม่มีกรอบการวิพากษ์วิจารณ์ใดๆ ระหว่างการคิด เพราะการวิพากษ์วิจารณ์จะเป็นการขัดขวางความคิดสร้างสรรค์

2. การปลูกฝังความกล้าที่จะทำสิ่งสร้างสรรค์ เป็นเทคนิคที่ใช้การตั้งคำถามง่ายๆ เพื่อให้ให้คิดโดยจัดให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น เมื่อฝึกฝนมากเข้าก็จะช่วยในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้มีมากขึ้น

3. การสร้างความคิดใหม่ เป็นอีกเทคนิคหนึ่งที่ใช้การแจกแจงวิธีการในการแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่งมาให้ได้ 10 วิธีการ จากนั้นก็แบ่ง 10 วิธีการที่ได้ออกเป็นวิธีการย่อยๆ ลงไปอีก เพื่อให้ได้ทางเลือกหรือคำตอบที่ดีที่สุด

4. การตรวจสอบความคิด เป็นเทคนิคที่ใช้การค้นหาความคิดหรือแนวทางที่ใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ โดยการตรวจสอบความคิดของผู้ที่เคยทำไว้แล้ว

2.3.11 บทบาทของครูเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

ครูมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นและส่งเสริมให้เด็กอยู่ในสถานการณ์หรือประสบการณ์ของการคิดอย่างสร้างสรรค์ เนื่องจากความคิดสร้างสรรค์ไม่สามารถเกิดได้ในทันทีทันใด หากต้องเกิดจากการบ่มเพาะอย่างต่อเนื่องและใช้เวลานาน

Presbury, Benson and Torrance (1987 อ้างใน จีระพันธุ์ พูลพัฒน์. 2542) กล่าวว่าแนวทางสำหรับครูในการกระตุ้นพัฒนาการของกระบวนการความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็ก 12 ข้อ ดังนี้

1. การเคารพความคิดและวิธีคิดของเด็กแต่ละคน ไม่ควรด่วนตัดสินถึงสิ่งที่เด็กคิดว่าผิดหรือไม่ยอมรับคำตอบ
2. การจัดของเล่นและกิจกรรมที่สามารถส่งเสริมจินตนาการ
3. การให้เวลาเด็กได้คิดและฝันกลางวัน
4. การยอมรับมุมมองของเด็กในการมองสิ่งต่างๆ แยกออกไป
5. การยอมรับความเป็นตัวของตัวเองของเด็กแต่ละคน ระวังการสร้างกรอบหรือแนวทางที่บังคับเด็กเกินไป
6. การระมัดระวังเวลาแก่ไขงาน วิจารณ์ และเกิดข้อสงสัยในงานของเด็กจนทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณค่าความคิดของตนเองไม่มีค่า
7. การกระตุ้นด้วยวิธีการที่สร้างสรรค์ในการให้เด็กวนเวียนอยู่กับงานโดยไม่กำหนดเป็นข้อบังคับหรือกล่าวถึงเป็นเรื่องที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้
8. การส่งเสริมให้เด็กสร้างสรรค์หรือผลิตผลงานต่างๆ
9. การกระตุ้นไม่让孩子ยอมรับความคิดหรือความจริงที่ขึ้นอยู่กับอำนาจเพียงอย่างเดียว
10. การกระตุ้นให้เด็กคาดคะเน ติดตามผล และสรุปสิ่งที่เกิดขึ้น
11. การเป็นต้นแบบของการคิดอย่างสร้างสรรค์ กระตือรือร้น ชื่นชมความคิดแปลกๆ และการคิดที่มีความหลากหลาย
12. การปฏิบัติตนให้เป็นที่ไว้วางใจสำหรับเด็ก ยินดีกับพัฒนาการของเด็กและแนะนำแนวทางแก่เด็ก

Koster (2001) กล่าวว่า ครูสามารถกระตุ้นและส่งเสริมกระบวนการสร้างสรรค์ของเด็กได้ ความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่ครูสามารถส่งเสริมให้เกิดขึ้นได้คล้ายกับพัฒนาการด้านอื่น แต่เป็นสิ่งที่ไม่สามารถสอนได้โดยตรง หากต้องสอนผ่านทัศนคติ พฤติกรรม และกิจกรรมที่ใช้ โดยการจัด

สภาพแวดล้อมรอบตัวเด็กต้องถูกออกแบบเพื่อให้ส่งเสริมการเกิดกระบวนการสร้างสรรค์ที่มีคุณภาพ มีข้อคำนึงทั้งหมด 3 ประการ ดังนี้

1. ความต้องการส่วนบุคคลของเด็กที่ต้องจัดเตรียมให้พร้อมสำหรับการสร้างสรรค์ หากเด็กป่วย เหนื่อย หรือหิวทำให้ไม่มีสมาธิจดจ่อในกระบวนการได้ ความกังวลหรือตื่นกลัว ไม่กล้าเสี่ยงจะเป็นปัจจัยที่ทำให้เด็กไม่กล้าคิดและแสดงออก

2. ครูต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้ดำเนินกิจกรรมตามแนวความคิด ความสงสัยใคร่รู้ การสำรวจ และนิสัยพื้นฐานของเด็กแต่ละคนที่มีจังหวะที่ต่างกัน ให้เด็กค้นพบด้วยตนเอง หลีกเลี่ยงการทำให้ดูเป็นต้นแบบหรือตามแบบเกณฑ์ของผู้ใหญ่ ฟังและสนใจความคิดของเด็กโดยสอนให้ยอมรับถึงความแตกต่างของแต่ละคน กระตุ้นให้เด็กกล้าและลองเสี่ยงกับสิ่งแปลกใหม่ ครูใช้การเฝ้าดูกระบวนการต่างๆ ของเด็กเพื่อให้ผ่านพ้นปัญหาที่เกิดขึ้น สอนให้เด็กเรียนรู้ว่าปัญหาแต่ละปัญหามีทางแก้หลายแบบ และอย่าสนใจผลผลิตมากกว่ากระบวนการ

3. การจัดและออกแบบกิจกรรมที่มีความหลากหลายเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ สำรวจ และลงมือปฏิบัติอย่างปลอดภัยและปราศจากการแทรกแซงจากสิ่งอื่น การเลือกกิจกรรมที่สนุก น่าสนใจ และส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์จะต้องเป็นกิจกรรมที่มีกรอบและขอบเขตที่ไม่ใช่ข้อบังคับ กรอบหรือขอบเขตเป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นและท้าทายให้เด็กเกิดกระบวนการสร้างสรรค์ รวมทั้งยังหมายถึง ขอบเขตในการใช้วัสดุและอุปกรณ์อย่างปลอดภัย

Greenfield (2012) กล่าวว่า ผู้ใหญ่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของเด็ก เด็กที่มีระดับในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นๆ สูงจะมีโอกาสในการแสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้น นอกจากนี้ การที่ผู้ใหญ่ช่วยเหลือเด็กด้วยการใช้คำถามปลายเปิด การให้เด็กได้คิดอย่างใคร่ครวญ และการสืบค้น ยังช่วยสนับสนุนเด็กในการหาความรู้ใหม่ๆ พัฒนาทักษะใหม่ๆ และใช้สิ่งเหล่านี้ในการสนับสนุนการคิดอย่างสร้างสรรค์ โอกาสสำหรับเด็กในการสืบค้นวัสดุ แนวความคิดต่างๆ และการใช้แหล่งข้อมูลที่แปลกใหม่ ในทางที่ไม่คาดคิด สิ่งเหล่านี้จะช่วยสนับสนุนพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก นอกชั้นเรียนเป็นบริบทชั้นเยี่ยมสำหรับการสนับสนุนการคิดอย่างสร้างสรรค์ของเด็ก

ในบทบาทของครูเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ควรจัดการเรียนการสอนที่ใช้วิธีการที่เหมาะสม ดังนี้

1. การสอน (Paradox) หมายถึง การสอนเกี่ยวกับการคิดเห็นในลักษณะความคิดเห็นที่ขัดแย้งในตัวเอง ความคิดเห็นซึ่งค้านกับสามัญสำนึก ความจริงที่สามารถเชื่อถือหรืออธิบายได้ ความเห็นหรือความเชื่อที่ฝังใจมานาน ซึ่งการคิดในลักษณะดังกล่าว นอกจากจะเป็นวิธีการฝึกประเมินค่าระหว่างข้อมูลที่แท้จริงแล้ว ยังช่วยให้คิดในสิ่งที่แตกต่างไปจากรูปแบบเดิมที่เคยมี เป็นการฝึกมองในรูปแบบเดิมให้แตกต่างออกไปและเป็นส่งเสริมความคิดเห็นไม่ให้คล้อยตามกัน (Non-Conformity) โดยปราศจากเหตุผล ดังนั้นในการสอนของครูจึงควรกำหนดให้นักศึกษารวบรวมข้อคิดเห็นหรือคำถาม แล้วให้นักศึกษาแสดงทักษะด้วยการอภิปรายโต้แย้ง หรือแสดงความคิดเห็นในกลุ่มย่อยก็ได้

2. การพิจารณาลักษณะ (Attribute) หมายถึง การสอนให้นักศึกษา คิดพิจารณาลักษณะต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ ทั้งของมนุษย์ สัตว์ สิ่งของ ในลักษณะที่แปลกแตกต่างไปกว่าที่เคยคิด รวมทั้งในลักษณะที่คาดไม่ถึง

3. การเปรียบเทียบอุปมาอุปมัย (Analogies) หมายถึง การเปรียบเทียบสิ่งของหรือสถานการณ์การณ์ที่คล้ายคลึงกัน แตกต่างกันหรือตรงกันข้ามกัน อาจเป็นคำเปรียบเทียบ คำพังเพย สุภาษิต

4. การบอกสิ่งที่คลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง (Discrepancies) หมายถึง การแสดงความคิดเห็น บ่งชี้ถึงสิ่งที่คลาดเคลื่อนจากความจริง ผิดปกติไปจากธรรมดาทั่วไป หรือสิ่งที่ยังไม่สมบูรณ์

5. การใช้คำถามยั่วและกระตุ้นให้ตอบ (Provocative Question) หมายถึง การตั้งคำถามแบบปลายเปิดและใช้คำถามที่ยั่ว เร้าความรู้สึกให้ชวนคิดค้นคว้า เพื่อความหมายที่ลึกซึ้ง สมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

6. การเปลี่ยนแปลง (Example of Change) หมายถึง การฝึกให้คิดถึงการเปลี่ยนแปลง ดัดแปลงการปรับปรุงสิ่งต่างๆ ที่คงสภาพมาเป็นเวลานานให้เป็นไปในรูปลักษณ์ และเปิดโอกาสให้เปลี่ยนแปลงด้วยวิธีการต่างๆ อย่างอิสระ

7. การเปลี่ยนแปลงความเชื่อ (Exchange of Habit) หมายถึง การฝึกให้นักศึกษาเป็นคนมีความยืดหยุ่น ยอมรับความเปลี่ยนแปลง คลายความยึดมั่นต่างๆ เพื่อปรับตนเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ๆ ได้ดี

8. การสร้างสิ่งใหม่จากโครงสร้างเดิม (An Organized Random Search) หมายถึง การฝึกให้นักศึกษารู้จักสร้างสิ่งใหม่ กฎเกณฑ์ใหม่ ความคิดใหม่ โดยอาศัยโครงสร้างเดิมหรือกฎเกณฑ์เดิมที่เคยมี แต่พยายามคิดพลิกแพลงให้ต่างไปจากเดิม

9. ทักษะการค้นคว้าหาข้อมูล (The Skill of Search) หมายถึง การฝึกเพื่อให้นักศึกษารู้จักหาข้อมูล

10. การค้นหาคำตอบคำถามที่กำกวมไม่ชัดเจน (Tolerance for Ambiguity) เป็นการฝึกให้นักศึกษามีความอดทนและพยายามที่จะค้นคว้าหาคำตอบต่อปัญหาที่กำกวม สามารถตีความได้เป็นสองนัย ลึกลับ รวมทั้งท้าทายความคิด

11. การแสดงออกจากการหยั่งรู้ (Invite Expression) เป็นการฝึกให้รู้จักการแสดงความรู้สึก และความคิด ที่เกิดจากสิ่งที่เรารู้หรือสัมผัสทั้งห้า

12. การพัฒนาตน (Adjustment for Development) หมายถึง การฝึกให้รู้จักพิจารณา ศึกษาดูความ ล้มเหลว ซึ่งอาจเกิดขึ้นโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ แล้วหาประโยชน์จากความผิดพลาดนั้น หรือข้อบกพร่องของตนเองและผู้อื่น ทั้งนี้ใช้ความผิดพลาดเป็นบทเรียนนำไปสู่ความสำเร็จ

13. ลักษณะบุคคลและกระบวนการคิดสร้างสรรค์ (Creative Person and Creative) หมายถึง การศึกษาประวัติบุคคลสำคัญทั้งในแง่ลักษณะพฤติกรรมและกระบวนการคิด ตลอดจนวิธีการ และประสบการณ์ของบุคคลนั้น

14. การประเมินสถานการณ์ (A Creative Reading Skill) หมายถึง การฝึกให้หาคำตอบ โดยคำนึงถึงผลที่เกิดขึ้นและความหมายเกี่ยวเนื่องกัน ด้วยการตั้งคำถามว่าถ้าสิ่งเกิดขึ้นแล้วจะเกิดผลอย่างไร

15. พัฒนาทักษะการอ่านอย่างสร้างสรรค์ (A Creative Reading Skill) หมายถึง การฝึกให้รู้จักคิดแสดงความคิดเห็น ควรส่งเสริมและให้โอกาสเด็กได้แสดงความคิดเห็นและความรู้สึกต่อเรื่องที่อ่านมากกว่าจะมุ่งทบทวนข้อต่างๆ ที่จำได้หรือเข้าใจ

16. การพัฒนาการฟังอย่างสร้างสรรค์ (A Creative Listening Skill) หมายถึง การฝึกให้เกิดความรู้สึกนึกคิดในขณะที่ฟัง อาจเป็นการฟังบทความ เรื่องราวหรือดนตรี เพื่อเป็นการศึกษาข้อมูล ความรู้ ซึ่งโยงไปหาสิ่งอื่นๆ ต่อไป

17. พัฒนาการเขียนอย่างสร้างสรรค์ (A Creative Writing Skill) หมายถึง การฝึกให้แสดงความคิด ความรู้สึก การจินตนาการผ่านการเขียนบรรยายหรือพรรณนาให้เห็นภาพชัดเจน

18. ทักษะการมองภาพในมิติต่างๆ (Visualization Skill) หมายถึง การฝึกให้แสดงความรู้สึกนึกคิดจากภาพในแง่มุม แพลกใหม่ ไม่ซ้ำเดิม

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เน้นเรื่องการให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน และการออกแบบผลิตภัณฑ์ชิ้นงานทั้งในแง่ของสวยงาม ประโยชน์ใช้สอยและการสร้างมูลค่าเพิ่ม

สรุปได้ว่า บทบาทของครูเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประการ ดังนี้

1. การยอมรับ เคารพ และสนใจในความต้องการ ความคิด และความแตกต่างของเด็ก เป็นรายบุคคล
2. การจัดโอกาส กิจกรรม สื่อ วัสดุ และอุปกรณ์ต่างๆ ที่หลากหลายรูปแบบให้เด็กได้คิดสำรวจ ทดลองและแสดงออกอย่างสร้างสรรค์
3. การเป็นต้นแบบที่ดีในด้านความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กซึ่งครูจำเป็นต้องปฏิบัติจนเป็นนิสัย รวมทั้งเป็นผู้สนับสนุนที่ดีสำหรับเด็ก

2.4 เด็กปฐมวัยกับความคิดสร้างสรรค์

2.4.1 ความหมายของเด็กปฐมวัย

พัชรี สวนแก้ว (2536 : 3) กล่าวว่า เด็กปฐมวัย คือ เด็กที่มีอายุตั้งแต่ 1 ปี 6 เดือน หรือ 2 ปี ถึง 6 ปี ซึ่งมีการเจริญเติบโตในลักษณะที่ค่อนข้างช้า เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงระยะการเจริญเติบโตในวัยเด็กก่อนหรือเด็กทารก

ดวงเดือน แจ่มสว่าง (2542 : 10) กล่าวว่า เด็กปฐมวัย หมายถึง วัยต้นของชีวิตอายุระหว่าง 0 - 6 ขวบ

บรรพต พรประเสริฐ (2545 : 2) กล่าวว่า เด็กปฐมวัย (Early Childhood) หมายถึง เด็กตั้งแต่ 0 - 6 ปี

สรุปได้ว่า เด็กปฐมวัยคือ เด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิด ถึง 6 ขวบ

2.4.2 ความสำคัญของเด็กปฐมวัย

เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นวัยที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ - จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา ดังนั้นจึงเหมาะสมในการปูพื้นฐานการเรียนรู้ในทุกๆ เรื่องและควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาการด้านต่างๆ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เด็กเรียนรู้ตลอดชีวิต เด็กเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้นั้นต้องเป็นคนที่ไม่หาความรู้อยู่เสมอ

จันทน์กฤษณา ผลวิวัฒน์ (2548 : 38 -39) กล่าวว่า วัยเด็กเป็นช่วงเวลาที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านสติปัญญา มีการวิจัยพบว่า สมรรถนะของเด็กหลังคลอดมีการ

เจริญเติบโตอย่างรวดเร็วมากในช่วง 2 – 3 ปีแรก สมองของเด็ก 2 – 3 ขวบจะมีขนาดประมาณ 80% ของผู้ใหญ่ และมีการสร้างเส้นใยประสาทและจุดเชื่อมต่อ (Synapse) ขึ้นมากมายเพื่อส่งข้อมูลออก และรับข้อมูลเข้า ในสมองของเรามีเซลล์ประสาทอยู่ 1 แสนล้านเซลล์ มีจุดเชื่อมต่อเป็นพันล้านจุด เซลล์สมองของเด็ก 6 – 7 ขวบ มีการเชื่อมโยงกับเซลล์ประสาทอื่นๆ ได้ถึง 60,000 – 70,000 เซลล์ประสาท ดังนั้นการกระตุ้นให้เด็กคิดจึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะความคิดสร้างสรรค์

กระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักถึงความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ จึงได้มีการส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อตอบสนองธรรมชาติของพัฒนาการในตัวเด็ก และให้เด็กเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้เพื่อจะได้เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ และมีความคิดสร้างสรรค์ ในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป

ดังนั้น เด็กปฐมวัยจึงมีความสำคัญและเป็นวัยที่เหมาะสมในการปูพื้นฐานการเรียนรู้ เนื่องจากเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการอย่างรวดเร็วในทุกๆ ด้าน จึงจำเป็นที่ส่งเสริมให้เด็กเกิดความคิดและจินตนาการอย่างกว้างขวางโดยครูเป็นผู้ดูแลและจัดประสบการณ์ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับการเรียนรู้ของเด็ก

2.4.3 พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย

พัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่แตกต่างไปจากพัฒนาการด้านอื่นๆ จากการวิจัยพบว่า ลักษณะความคิดริเริ่มในวัยเด็กจะมีพัฒนาการสูงกว่าวัยผู้ใหญ่ เด็กมีความคิดคล่องตัว กล้าคิด กล้าเสี่ยง และกล้าแสดงออกมาก ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กเจริญสูงสุดในช่วงแรกของชีวิตเมื่อตอนอายุ 4 ปี 6 เดือน และจะเริ่มลดลงเมื่อเด็กเข้าโรงเรียนอนุบาล หลังจากเด็กปรับตัวเข้ากับสภาพบรรยากาศ และวิธีสอนของโรงเรียนแล้ว ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กจึงค่อยพัฒนาขึ้น (อารี พันธุ์ณี. 2546 : 47) ซึ่งสอดคล้องกับ ยูวรี ศิริธัญญาลักษณ์. (2542 : 19) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กจะมีการพัฒนาไปตามลำดับขั้นและพัฒนาไปเรื่อยๆ จนถึงอายุ 4 ขวบ ถึง 4 ขวบ 6 เดือน ความคิดสร้างสรรค์จะพัฒนาถึงจุดสูงสุดและลดต่ำลง เมื่ออายุ 5 ขวบ ดังนั้นความคิดสร้างสรรค์เป็นสมรรถภาพที่สามารถส่งเสริมให้พัฒนาขึ้นได้ด้วยการสอน ฝึกฝน และปฏิบัติถูกวิธี ถ้าเด็กในช่วงเยาว์วัยได้รับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์มากเท่าใด ก็ยิ่งได้รับผลดีมากเท่านั้น

พัฒนาการความคิดสร้างสรรค์แตกต่างกับพัฒนาการด้านสติปัญญา คือพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กจะค่อยเจริญงอกงามขึ้นตามระดับอายุ วุฒิภาวะ และประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้น ในขณะที่พัฒนาการความคิดสร้างสรรค์กลับเจริญสูงสุดในช่วงแรกในตอนวัยเด็ก และจากแนวคิดที่ว่าความคิดสร้างสรรค์สามารถส่งเสริมให้พัฒนาได้ จึงเป็นเรื่องที่ควรพิจารณาอย่างรอบคอบเพื่อจะช่วยกันเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ของเด็กให้เจริญต่อไปถึงวัยผู้ใหญ่

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาล ควรจัดบนพื้นฐานของความเข้าใจพัฒนาการตามวัย ลักษณะการเรียนรู้ของเด็ก และปัจจัยที่ส่งผลต่อเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยศึกษาและสรุปหลักการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย จากนักวิชาการ รายละเอียดดังนี้

Schirmmacher (1998) กล่าวว่า เด็กต้องการความรักที่ไม่มีเงื่อนไข การยอมรับ การสนับสนุน และการดูแลจากผู้ใหญ่ เด็กต้องการผู้ใหญ่ที่คอยผลักดันให้มีอิสระในการทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง การที่เด็กสามารถสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ สำเร็จด้วยตนเอง การรู้สึกดีกับตนเองเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้เด็กกล้าลองสิ่งใหม่ๆ จนกลายเป็นความสามารถ ความคิดสร้างสรรค์เกิดขึ้นเมื่อเด็กรู้สึกดีกับการ

กล้าลองและมีความเชื่อมั่นตามหลักการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กอนุบาลมีทั้งหมด 7 ข้อ ดังนี้

1. การสอดแทรกกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดอย่างสร้างสรรค์ลงในหลักสูตรหรือโปรแกรม โดยหลีกเลี่ยงการทำตามรูปแบบ และการใช้ตรรกะ (Convergent Thinking) เพียงอย่างเดียว
2. การเป็นต้นแบบที่ดีในการคิดอย่างสร้างสรรค์ ครูต้องเป็นนักคิดอย่างสร้างสรรค์และแสดงตัวอย่างของกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์
3. การเล็งเห็น สนับสนุนและให้คุณค่ากับการคิดอย่างสร้างสรรค์ การแก้ปัญหาอย่างมีกระบวนการ
4. การช่วยให้เด็กเห็นคุณค่าของความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง ไม่ว่าความคิดนั้นจะเป็นที่ยอมรับหรือไม่ แต่เด็กต้องยอมรับและยืนยันกับความคิดของตนเอง เมื่อนั้นเด็กจะเข้าใจว่าไม่เป็นไร หากความคิดจะแตกต่างจากผู้อื่น
5. การชี้ให้เห็นปัญหาและการช่วยกันหาทางแก้ปัญหาที่สร้างสรรค์ ช่วยเหลือเด็ก ทดสอบ และทดลองถึงทางเลือกต่างๆ
6. การส่งเสริมให้เด็กใช้การคิดแบบวิพากษ์วิจารณ์ เป็นการกระตุ้นเด็กคิดและสื่อสารความคิดออกมา
7. การใช้คำถามปลายเปิดในการตั้งคำถาม เพราะการตั้งคำถามแบบนี้เป็นคำถามที่ไม่มีเพียงคำตอบเดียว จึงสามารถช่วยให้เด็กได้เห็นว่ามีความเป็นไปได้อื่นมากมายสำหรับคำถามหรือปัญหานั้นๆ คำถามปลายเปิดช่วยกระตุ้นการคิดอย่างสร้างสรรค์ได้ดี

Andrew (1930 อ้างใน อารี พันธุ์มณี. 2543 : 54) กล่าวว่า พัฒนาการทางจินตนาการของเด็กในช่วงวัยก่อนเรียน พบว่า คะแนนจินตนาการของเด็กที่สูงที่สุดในช่วงอายุระหว่าง 4 - 4 ขวบ 6 เดือน และลดทอนที่เมื่ออายุ 5 ขวบ ซึ่งเป็นช่วงที่เด็กเข้าเรียนระดับอนุบาล ความสามารถที่จะตีความสร้างเค้าโครงขึ้นใหม่ หรือคิดประสมประสานจะพัฒนาสูงสุดระหว่าง 3 - 4 ขวบ และจากนั้นก็เริ่มลดลง หากเปรียบเทียบให้เห็นชัดเจนก็คือ ความคิดจินตนาการสูงสุดเมื่ออายุ 4 ขวบ และลดต่ำเมื่ออายุ 5 ขวบ การตอบว่าไม่ทราบ ลดลงจากอายุปฏิบัติจนกระทั่งอายุ 5 ขวบ ต่อจากนั้นเพิ่มขึ้น

Macmillan (1924 อ้างใน อารี พันธุ์มณี. 2543 : 47 - 48) กล่าวว่า พัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นแรก เป็นขั้นที่เด็กเล็กๆ มีความรู้สึกเกี่ยวกับความสวยงามอยู่ในช่วงของจินตนาการหรือคิดฝันซึ่งจะเป็นทางนำไปสู่โลกความจริง เด็กจะมีความรู้สึก ความสวยงาม คือ The city of gold with pearly gates, with crystal fountains and unblackened skies. ซึ่งเด็กในวัยนี้เชื่อว่าเป็นความจริงซึ่งถอดความเป็นภาษาไทยได้ดังนี้

เมืองที่สร้างด้วยทองคำ
มีประตูที่ทำด้วยไข่มุก
มีน้ำพุใสตั้งแก้วเจียรระโน
มีท้องฟ้าสดใส
ไม่เคยมีความมืดครึ้มเลย

ขั้นที่สอง เป็นระยะที่เด็กเริ่มเข้าใจถึงความเป็นจริง เด็กจึงเริ่มมีคำถามถึงสาเหตุและผลด้วยภาษาอังกฤษ Why there are so many streets that are not golden, so many

fountains that are turbid with fifth, and so many skies that are blackened all the time. หรือแปลเป็นภาษาไทยว่า

ทำไมถนนตั้งหลายสายจึงไม่เป็นทองคำ

ทำไมน้ำพุกมากมายจึงขุ่นมัว

ทำไมท้องฟ้าบางแห่งจึงมีตมมอยู่ตลอดเวลา

ขั้นที่สาม เด็กเริ่มเข้าใจคิดทีละน้อยๆ ในสิ่งที่เด็กพบเห็นในโลกแห่งความเป็นจริงและอยู่กับความจริงมากขึ้น

Ligon (1957 อ้างใน อารี พันธุ์มณี. 2543 : 50) กล่าวว่า เด็กวัย 4 – 6 ขวบ จะมีจินตนาการดี เด็กที่ได้เรียนรู้ทักษะการวางแผนเป็นครั้งแรก เด็กเริ่มที่จะสนุกสนานกับการวางแผนการเล่นหรือการทำงาน เรียนรู้บทบาทของผู้ใหญ่จากการเล่นบทบาทสมมติ ความอยากรู้อยากเห็นทำให้เด็กแสวงหาความจริง และความถูกต้อง แม้แต่เรื่องอันเป็นที่น่าอัศจรรย์สำหรับผู้ใหญ่ ตอนนี้เด็กสามารถโยงความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ต่างๆ ได้ แม้ว่าเขาไม่เข้าใจเหตุผลของความสัมพันธ์ก็ตาม เด็กในวัยนี้พยายามทดลองแสดงบทบาทหลายๆ บทบาทจากการเล่นจินตนาการ เด็กเริ่มเข้าใจถึงความรู้สึกของบุคคลอื่นที่เริ่มคิดว่าการกระทำของตนมีผลกระทบต่อบุคคลอื่นได้อย่างไรบ้าง การพัฒนาความมั่นใจในช่วงนี้ทำได้โดยการใช้การสร้างสรรค์ทางศิลปะ การจัดประสบการณ์ใหม่ๆ การเล่นเกมทางภาษา การสร้างสรรค์ของเด็กวัย 4 – 6 ขวบ ไม่ควรประเมินผลโดยการใช้มาตรฐานของผู้ใหญ่ เด็กๆ อาจต้องการความช่วยเหลือในการรวบรวมสิ่งของเศษวัสดุเหลือใช้เพื่อนำมาเล่นขายของ เป็นหม้อ เป็นครุ หรืออื่นๆ ในการแต่งกาย การจัดชั้นวางของ การจัดร้าน ผู้ใหญ่เพียงแต่ให้คำแนะนำก็เป็นเพียงพอ พ่อแม่และครูควรให้อิสระเด็กได้คิดวางแผนการเล่นของเขาเอง ความคิดเห็นของเด็กควรได้รับการยอมรับและนำมาใช้ปฏิบัติบ้าง พ่อแม่ควรส่งเสริมให้เด็กเล่นตามลำพังซึ่งช่วยให้เด็กพัฒนาจินตนาการหรือความคิดสร้างสรรค์ได้ด้วยทางหนึ่ง นอกจากนี้พ่อแม่ควรเห็นความสำคัญของการถามคำถามของเด็กและกระตุ้นให้ตอบอย่างง่ายๆ และตรงความเป็นจริง Ligon ย้ำว่าการแสวงหาความจริงของเด็กไม่ควรถือเป็นเรื่องอับอายหรือเป็นความผิดพลาดของเด็ก พ่อแม่ควรมีส่วนร่วมในการค้นหาสิ่งใหม่ เด็กในวัยนี้เป็นวัยที่ดีที่สุดที่จะสนับสนุนจินตนาการที่น่าตื่นเต้นแก่ครอบครัวและเพื่อนๆ ความประทับใจเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการวางแผนรวมทั้งการแสดงออกอย่างรอบคอบ

Ribot (1906 อ้างใน อารี พันธุ์มณี. 2543 : 46) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์คือจินตนาการ จินตนาการเริ่มพัฒนาขึ้นก่อนเหตุผลโดยที่ในช่วงวัยเด็กจินตนาการจะพัฒนาขึ้นสูงมาก และเมื่อโตขึ้นพัฒนาการทางเหตุผลจะเพิ่มขึ้นไปจนถึงระดับหนึ่งที่จินตนาการและเหตุผลพัฒนาอยู่ในระดับเดียวกัน ต่อจากนั้นจินตนาการจะเริ่มลดลง ในขณะที่เหตุผลเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

บรรพต พรประเสริฐ (2545 : 3) กล่าวว่า เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการของความคิดสร้างสรรค์เมื่ออายุ 4 ปี 6 เดือน ดังนั้น การพัฒนาและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์แก่เด็กปฐมวัยให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 ประการ คือ การจัดกิจกรรมและประสบการณ์ความสามารถเฉพาะตัวของผู้เรียน และการใช้สื่อประกอบกิจกรรมและประสบการณ์

เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่ยังไม่สามารถใช้เหตุผลได้อย่างลึกซึ้ง แต่สามารถเรียนรู้ให้เข้าใจทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัว การเรียนรู้ของเด็กวัยนี้ต้องอาศัยประสบการณ์ตรงจากการที่ได้ตอบสนองต่อสิ่งที่เป็นรูปธรรม โดยเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการของความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามองค์ประกอบ 3

ประการที่ได้รับในวัยนี้ ดังนั้น การวัดความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยให้สูงขึ้นตามศักยภาพสูงสุดของเด็กปฐมวัยแต่ละคน

Greenfield (2012) กล่าวว่า หัวข้อเกี่ยวกับบริบทที่เหมาะสมของการพัฒนาการคิดอย่างสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย มีดังนี้

1. โอกาสสำหรับเด็กในการสืบค้นหรือค้นพบแนวความคิดและสื่อวัสดุต่างๆ และได้มีโอกาสในการตัดสินใจเลือกกิจกรรมที่หลากหลายตามความสนใจของตนเอง
2. โอกาสสำหรับเด็กในการลงมือทำและเล่นสนุกกับแนวความคิดต่างๆ พิจารณาและตั้งสมมติฐาน และได้ใช้จินตนาการของพวกเขาด้วยตนเองแะกับผู้อื่น
3. การสร้างบรรยากาศที่สนับสนุน และกระตุ้นให้เด็กได้ลองกล้าที่จะเสี่ยง ตั้งมั่นที่จะเผชิญกับความท้าทายที่ตนเองตั้งไว้
4. ปลูกฝังเด็กผ่านการเรียนรู้ในบริบทที่มีความหมายซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการเล่นของเด็ก
5. การใช้แนวคิดการฝึกหัดทางสติปัญญาซึ่งใช้วิธีช่วยเหลือเด็กที่ไม่ประสบความสำเร็จโดยผู้ใหญ่ ได้แก่ การเป็นต้นแบบ การตั้งคำถาม และการสร้างความคิดเห็นที่ชัดเจนต่อเด็ก
6. เน้นการพูด การสื่อสาร และการมีส่วนร่วม โดยการกระตุ้นให้เด็กมีความคิดเป็นของตนเอง และสามารถสะท้อนความคิดที่ผ่านการคิดและการเรียนรู้

สรุปได้ว่า พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยมีมาตั้งแต่แรกเกิด และความคิดสร้างสรรค์จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับตัวบุคคล การส่งเสริมและการพัฒนาให้เด็กได้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้นความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยเป็นความสามารถของนักเรียนที่คิดหาคำตอบที่แปลกใหม่และรวดเร็ว คิดในรายละเอียดที่นำมาตกแต่งความให้สมบูรณ์และมีความหมาย โดยการแสดงออกเป็นผลงานไม่ซ้ำกับผู้อื่น

2.4.4 การวัดและประเมินความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย

การเฝ้ามองเด็กผ่านกระบวนการและผลงานศิลปะของเด็ก เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ครูสามารถทราบถึงพัฒนาการต่างๆ ความคิด ความรู้สึก อารมณ์ และมุมมองที่มีต่อโลกรอบตัวของเด็กได้เป็นอย่างดี การประเมินเด็กก่อนุบาลต้องประเมินตามสภาพจริงซึ่งมีหลักการ วิธีการ และข้อคำนึงหลายประการ ครูต้องมีความรู้ความเข้าใจและสามารถเลือกใช้วิธีการหรือรูปแบบในการประเมินที่เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ ของเด็ก

Schirmacher (1998) กล่าวว่า ครูเปรียบเสมือนนักสังเกต นักบันทึกและนักประเมินในเวลาเดียวกัน การสังเกตเปิดโอกาสให้ครูได้เห็นการเรียนรู้และพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็กผ่านกระบวนการ การบันทึกมีบทบาทสำคัญเพื่อใช้สำหรับเป็นข้อมูลในการประเมิน โดยบันทึกช่วงเวลาหรือเหตุการณ์สำคัญ นอกจากนี้ การประเมินช่วยให้ครูทราบถึงความก้าวหน้าของเด็กและมีประโยชน์ในการสื่อสารกับผู้ปกครองและการพัฒนาหลักสูตรต่อไป เหตุผลสำคัญในการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมของเด็ก สามารถแบ่งออกเป็น 5 ประเด็น ดังนี้

1. สังเกตและบันทึกเพื่อเข้าใจเด็ก ผลงานศิลปะของเด็กสามารถช่วยครูในการเข้าใจว่า เด็กเป็นใครและมีความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองอย่างไร รู้ว่าใคร สิ่งใดหรือเหตุการณ์ใดมีความสำคัญต่อตัวเด็ก สูดท้ายรู้การใช้ชีวิต ครอบครัวยุคและความเป็นอยู่ของเด็ก ความสุขหรือความทุกข์ใจ สิ่งเหล่านี้เด็กใช้ศิลปะบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ผ่านเส้น สี รูปร่าง และขนาด

2. สังเกตและบันทึกเพื่อบันทึกเกี่ยวกับปัญหาและสิ่งที่ต้องคำนึง เพื่อใช้ในการวางแผนเพื่อช่วยเหลือเด็กได้

3. สังเกตและบันทึกเพื่อพัฒนาการประเมินที่ครอบคลุมในด้านจุดแข็ง จุดด้อยและข้อเสนอแนะ เนื่องจากเด็กเติบโตอย่างรวดเร็ว เพื่อไม่ให้พลาดพัฒนาการด้านต่างๆของเด็กที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นครูต้องกำหนดประเด็นที่ครอบคลุม สามารถแบ่งได้เป็น 7 ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านกายภาพ การใช้อุปกรณ์ทางศิลปะในประเด็นการควบคุมกล้ามเนื้อมัดเล็ก - ใหญ่ การใช้อุปกรณ์จำพวกกรรไกร กาว แปรง สีประเภทต่างๆ ดินชนิดต่างๆ สำหรับงานปั้น การสนใจต่อกระบวนการทำงาน และการทำกิจกรรมสำเร็จ

3.2 ด้านสังคม ความสามารถในการทำงานเดี่ยว การแสดงออกของความรับผิดชอบต่อตนเองในด้านการหยิบและเก็บสื่อศิลปะต่างๆ การทำความสะอาด การปฏิบัติตามกฎของกิจกรรมนั้นๆ การกำกับตนเองในการใช้ความคิดของตนเองโดยไม่ลอกผู้อื่น ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นในสถานที่ต่างๆ และสุดท้ายการยอมรับความคิด รูปแบบและผลงานของผู้อื่น

3.3 ด้านอารมณ์ การยอมรับความผิดพลาด ข้อผิดพลาด และความพยายามที่ไม่ประสบความสำเร็จในการทำงานศิลปะ ความเชื่อมั่นต่อตนเองและมั่นใจในผลงานศิลปะมากกว่าความไม่กล้า กลัวและทัศนคติที่ระมัดระวังมากเกินไป การแสดงออกความรู้สึก พื้นอารมณ์ อารมณ์ต่างๆ และบุคลิกลักษณะผ่านงานศิลปะ ความสุขและภูมิใจในผลงานของตนเอง การเพิ่ม ตัดทอนทำลายและมากเกินจริงของสิ่งที่สำคัญต่อความรู้สึกของเด็ก

3.4 ด้านสติปัญญา ความเข้าใจในศิลปะและทำไมถึงต้องสร้างงานศิลปะความสนใจของเด็กในการพูดคุยเกี่ยวกับผลงานตนเองด้วยการตั้งชื่อ พูดเป็นประโยค หรือเรื่องเล่า รู้และใช้คำศัพท์ทางศิลปะ ความรู้เรื่องสีและรูปร่างต่างๆ ร่องรอยที่แสดงถึงเรื่องส่วนตัวและเป็นที่ยึดจำของผู้อื่น การสะท้อนเรื่องราวเกี่ยวกับผู้คน สถานที่ วัตถุ ประสบการณ์ และเหตุการณ์ที่สำคัญในสภาพแวดล้อม สุดท้ายการวาดรูปร่างของมนุษย์

3.5 ด้านความคิดสร้างสรรค์ การแสดงออกด้วยการผสมผสานโดยใช้สื่อวัสดุศิลปะในหลากหลายรูปแบบ การใส่ใจในรายละเอียด ตกแต่งและมีความซับซ้อน ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว

3.6 ด้านความงาม ความสนุกระหว่างกระบวนการใช้สื่อและสร้างผลงาน การใช้รูปแบบทั้งสองมิติและสามมิติ การแสดงออกในด้านที่ละเอียดอ่อนของผลงานด้วยประสาทสัมผัสด้านต่างๆ เช่น การมอง การสัมผัส การฟัง การดม และการชิม การสะท้อนการรับรู้จากสิ่งรอบด้าน ธรรมชาติและสภาพแวดล้อม การชื่นชมผลงานและการพูดคุยถึงผลงานในแง่ของความงามทางศิลปะ

3.7 ด้านส่วนบุคคล การแสดงออกถึงความชื่นชอบตามความสนใจของตัวเอง ครูจะบันทึกกิจกรรมแต่ละชนิดโดยเรียงลำดับตามความชอบ

4. สังเกตและบันทึกเพื่อวางแผนกิจกรรมที่เหมาะสมตามพัฒนาการและตามแต่ละบุคคลของเด็ก ความสนใจของเด็กแต่ละคน พัฒนาการด้านต่างๆ ที่ต้องส่งเสริมและการช่วยเหลือเป็นรายบุคคล

5. สังเกตและบันทึกเพื่อใช้ในการสื่อสารกับครอบครัวของเด็ก การเก็บข้อมูลที่ได้จากการสังเกตช่วยครอบครัวให้เข้าใจเด็กมากขึ้น เนื่องจากเด็กแสดงออกที่บ้านกับที่โรงเรียนมักมีความแตกต่างกัน ใช้เป็นหลักฐานเพื่อยืนยันและต้องเป็นกระบวนการแบบสองทาง ทั้งรายงานให้ทราบและสอบถามกลับเพื่อเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากครอบครัวในประเด็นที่ไม่สามารถทราบได้จากการสังเกตใน

ระหว่างทำกิจกรรม ทั้งเรื่องดีและปัญหาที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถสร้างบทบาทให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและติดตามผลต่อไป

Koster (2001) กล่าวว่า การประเมินผลงานศิลปะตามสภาพจริงสำหรับเด็กปฐมวัยไม่ใช่ การตัดสินที่ผลผลิตสุดท้ายหรือการได้มาซึ่งลักษณะงานที่มีเกณฑ์สวยงามตามแบบผู้ใหญ่ การประเมินจะมุ่งไปที่กระบวนการที่เกิดขึ้นระหว่างสร้างสรรค์ ซึ่งใช้เครื่องมือหลากหลายรูปแบบเพื่อความเหมาะสมตามประเด็นที่ต้องการประเมิน ทั้งนี้ การประเมินนอกจากจะช่วยให้ครูรับรู้พัฒนาการของเด็ก ครูยังใช้ข้อมูลจากการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงกิจกรรมเพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณภาพยิ่งขึ้นไป ประเภทของการประเมินสามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ดังนี้

1. การประเมินรายบุคคล ลักษณะและรูปแบบของเด็กแต่ละคนสามารถให้ข้อมูลแก่ครูในเชิงลึก และครูสามารถติดตามพัฒนาการแต่ละด้าน ดังนี้

1.1 ด้านกายภาพ การควบคุมด้านร่างกายของเด็กในการใช้สื่อวัสดุ และอุปกรณ์ของศิลปะประเภทต่างๆ

1.2 ด้านสังคม ความสามารถของเด็กในการทำงานกับผู้อื่นในกิจกรรมต่างๆ

1.3 ด้านอารมณ์ ระดับความสนใจของเด็กเมื่ออยู่กับสื่อวัสดุ และอุปกรณ์ศิลปะต่างๆ และการแสดงออกด้วยศิลปะ

1.4 ด้านมิติ ทักษะการรับรู้ทางสายตาของเด็ก

1.5 ด้านภาษาสัญลักษณ์ ทักษะของเด็กในการเชื่อมโยงภาพสัญลักษณ์และภาษาพูด

1.6 ด้านความเข้าใจทางสติปัญญา ความสามารถของเด็กในการแสดงออกทางแนวความคิดด้วยศิลปะอย่างเป็นสัญลักษณ์และผ่านภาษาพูด

2. การประเมินรายกลุ่ม เนื่องจากไม่มีเด็กคนไหนสามารถทำงานเพียงลำพังตลอดเวลา ครูจำเป็นต้องจัดเด็กให้อยู่ในบริบทของกลุ่ม เด็กสามารถเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนเช่นเดียวกับการทำงานกับผู้ใหญ่ แต่ละกลุ่มก็มีแรงขับเคลื่อนที่ต่างกัน ไม่มีกลุ่มไหนที่เหมือนกันทุกอย่างแม้จะทำการกิจกรรมเดียวกัน การเฝ้ามองการทำงานเป็นกลุ่มของเด็กครูจะได้ข้อมูลของเด็กรายบุคคลในภาพที่กว้างขึ้น ซึ่งข้อมูลที่ได้มีประเด็น ดังนี้

2.1 ประสบการณ์ศิลปะที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่ม

2.2 ประเด็นหรือเรื่องที่เป็นความสนใจของกลุ่ม

2.3 บทบาทของเด็กแต่ละคนในกลุ่ม

Eglinton (2003) กล่าวว่า ประเภทของข้อมูลที่ครูจำเป็นต้องบันทึกเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการประเมิน สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. ข้อมูลจากการสังเกต

1.1 เด็กใช้สื่อวัสดุและอุปกรณ์อย่างไร สังเกตการใช้อุปกรณ์ต่างๆ ในด้านความถูกต้องหรือไม่ เด็กพร้อมที่จะเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ หรือไม่ ทักษะเก่าของเด็กควรได้รับการสอนใหม่หรือไม่

1.2 เด็กแสดงออกทางความคิดและความรู้สึกผ่านรูปร่างต่างๆ อย่างไร เด็กแสดงออกอย่างไร การใช้สื่อในการสื่อสาร ความรู้สึกของเด็กหลังจากแสดงออกผ่านรูปร่างต่างๆ เด็กพึงพอใจกับผลงานของตนเองหรือไม่

1.3 สิ่งที่เด็กเล่นคืออะไร สังเกตสื่อและของเล่นที่เด็กเล่นคืออะไรและการเชื่อมโยงการเล่นกับประสบการณ์ศิลปะของตนเอง เช่น หากเด็กมักเล่นกับบล็อกไม้รูปสามเหลี่ยม พยายามแนะนำรูปร่างเรขาคณิตในการสร้างผลงาน

1.4 เด็กเล่นอย่างไร สังเกตสิ่งที่เด็กเล่น เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือไม่ ประสิทธิภาพของเด็กในการแสดงบทบาทสมมุติเป็นอย่างไร ใช้ธรรมชาติการเล่นของเด็กในการจัดประสบการณ์ศิลปะของเด็ก ถ้าเด็กมักเล่นแต่งตัว ให้ครูคิดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับผ้าหรือสิ่งทอชนิดต่างๆ จากทั่วโลก หรือการเรียนรู้รูปแบบหรือลาย

1.5 เด็กวาดอะไรและอะไรคือแรงบันดาลใจ เด็กพูดถึงสิ่งไหนมากที่สุด ชุดที่เด็กมักเลือกใส่ สัตว์ที่เด็กชื่นชอบมากที่สุด ส่วนไหนของห้องที่เด็กมักไปบ่อยที่สุด ผลงานของเด็กมักจะประกอบด้วยอะไรหรืออะไรที่เป็นแรงบันดาลใจ

2. คำพูดและบทสนทนาของเด็ก

2.1 บทสนทนาระหว่างเด็กกับเพื่อน สิ่งที่เด็กและเพื่อนพูดคุยระหว่างทำงานศิลปะและการเล่น อะไรคือสิ่งที่เด็กสนใจในโครงการแต่ละครั้ง อะไรที่เชื่อมโยงกับชีวิตของเด็ก

2.2 บทสนทนาระหว่างเด็กกับครู นอกจากครูประจำชั้นแล้ว ต้องบันทึกบทสนทนาเด็กกับครูคนอื่นๆ ด้วย

2.3 บทสนทนาระหว่างที่ประสบการณ์ศิลปะของเด็ก เพราะสิ่งที่เด็กพูดเป็นคำสั่ง การให้ข้อมูล และสามารถเป็นร่องรอยของกระบวนการทางศิลปะของเด็ก

2.4 บทสนทนาระหว่างเด็กกับกลุ่ม สังเกตคำวิจารณ์ที่สำคัญของเด็กระหว่างการสนทนากลุ่ม คำวิจารณ์นั้นเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ที่เกิดขึ้นหรือไม่

2.5 บทสนทนาระหว่างการพูดคุยถึงผลงาน ฟังเพื่อระบุความต้องการ ความอึดอัดใจ กระบวนการที่เด็กใช้ บันทึกเพื่อนำไปขยายขอบเขตการจัดประสบการณ์

2.6 คำวิจารณ์ทุกประเภท เพื่อใช้ในการนำไปสู่การจัดประสบการณ์ใหม่โดยยึดเอาความจำของเด็กถึงคำพูดของตนเอง และใช้คำพูดของเด็กในการสอนและสร้าง

3. ผลงานศิลปะที่เกิดจากการสร้างงานผ่านกระบวนการ รวมทั้งระหว่างการสร้างงานและผลงานที่ยังไม่เสร็จ อาจใช้ภาพถ่ายหรือสื่อวีดิทัศน์อื่นๆ ในการบันทึกข้อมูลการบันทึกและรวบรวมข้อมูลทั้ง 3 ประเภทที่กล่าวมาแล้ว ครูต้องมองหาประเด็นต่างๆ ในการประเมินเด็ก 7 ประเด็น ดังนี้

3.1 ระดับพัฒนาการของเด็ก

3.2 สิ่งที่เด็กสนใจจากการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง

3.3 แนวความคิดสำหรับประสบการณ์ในอนาคต

3.4 รูปแบบการเรียนรู้รายบุคคลที่เรียนรู้ได้ดีที่สุด

3.5 ความพร้อมสำหรับการพัฒนาทักษะ

3.6 ความอึดอัดใจหรือความเบื่อหน่ายของเด็กที่มีต่อสื่อใดๆ

3.7 ความสำเร็จของเด็กที่เกิดจากสื่อใดๆ

สรุปได้ว่า ครูต้องเป็นนักสังเกต นักบันทึก และนักประเมินที่ดี เป้าหมายในการประเมิน คือ การเข้าใจเด็ก การบันทึกปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อช่วยเหลือเด็กซึ่งต้องครอบคลุมทั้งด้านจุดแข็ง จุดด้อย เพื่อนำข้อมูลเหล่านี้มาวางแผนการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมให้กับเด็กครูควรประเมินทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม ประเภทของข้อมูลมีทั้งจากการสังเกตข้อมูลด้านคำพูดหรือการสนทนาของเด็ก และผลงานของเด็ก ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สามารถเก็บรวบรวมด้วยการเขียน ภาพถ่าย และภาพเคลื่อนไหว จากนั้น ครูควรรวบรวมข้อมูลต่างๆ ใส่แฟ้มสะสมผลงานเพื่อใช้สำหรับการประเมิน

การประเมินความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กอนุบาลมีความเฉพาะอย่างยิ่ง แบบประเมินบางฉบับที่ใช้กับเด็กโตหรือผู้ใหญ่อาจไม่สามารถใช้ได้กับเด็กอนุบาล เนื่องจากพัฒนาการหลายด้านที่ยังมี

ไม่เพียงพอสำหรับการประเมิน ผู้วิจัยค้นคว้าและค้นพบแบบประเมินความคิดสร้างสรรค์ที่มีความเหมาะสมและมีการนำมาใช้กับเด็กปฐมวัยโดยนักจิตวิทยาหลายท่าน โดยรวมเป็นแบบประเมินที่ให้เด็กต่อเติมภาพจากองค์ประกอบที่มีให้ เนื่องจากการขีดเขียนและวาดเป็นวิธีการที่ง่ายและเหมาะสมกับวัย แบบประเมินที่ผู้วิจัยเลือกใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ TCT-DP (Test for Creative Thinking Drawing Production) ของ Jellen และ Urban (Urban. 2005)

Jellen และ Urban พัฒนาเครื่องมือสำหรับประเมินความคิดสร้างสรรค์ที่สามารถวัดมุมมองที่กว้างขึ้นจากเครื่องมือยุคแรกเริ่มในประเทศเยอรมัน ซึ่งมีข้อจำกัดในการวัดหลายด้าน ได้แก่ อายุของผู้ที่ถูกวัดซึ่งส่วนมากจะอยู่ในช่วงวัยรุ่นและผู้ใหญ่ที่ได้รับการศึกษาที่ดี เพราะเป็นเครื่องมือที่ใช้ภาษาพูดในระดับสูง และยังขาดทฤษฎีพื้นฐานในการสร้างเครื่องมือตามที่นักทฤษฎีทั้งหลายได้กล่าวไว้ เช่น Guilford , Torrance, Wallach และ Kogan ดังนั้น TCT-DP (Test for Creative Thinking Drawing Production) คือ เครื่องมือที่ Urban และ Jellen พัฒนาขึ้นเพื่อวัดความคิดสร้างสรรค์ในลักษณะองค์รวมและใช้แนวคิดของแกสตัลท์ เครื่องมือนี้ใช้ได้กับช่วงอายุที่กว้างมากขึ้น ตั้งแต่เด็กไปจนถึงผู้ใหญ่ และตัดปัญหาด้านข้อจำกัดทางภาษาของแต่ละบุคคล เนื่องจาก TCT-DP เป็นเครื่องมือที่ใช้การวาด สามารถระบุความคิดสร้างสรรค์ได้ทั้งสูงและต่ำได้ มีเกณฑ์ในการให้คะแนนซึ่งง่ายต่อการปรับใช้ ประหยัดทั้งสื่อและเวลา สุดท้ายมีความเท่าเทียมกันทุกเพศและทุกวัฒนธรรม (Urban. 2005)

Urban. (2005) สร้างแบบประเมิน TCT-DP ที่มีการใช้องค์ประกอบขึ้นเล็กๆ ที่แตกต่างกันออกไปซึ่งมีความหมายหรือลักษณะที่คลุมเครือโดยถูกจัดอยู่หมวดต่างๆ สำหรับการประเมินรูปแบบที่เรียบง่าย พื้นฐานและมีความเป็นเอกลักษณ์สร้างให้เกิดการตอบสนองอย่างสร้างสรรค์ ขึ้นส่วนเล็กๆ 6 ชิ้นถูกออกแบบตามเกณฑ์ ได้แก่ 1) มีความแตกต่างกัน 2) รูปเรขาคณิตและไม่ใช้รูปเรขาคณิต 3) มีทั้งเส้นโค้งและเส้นตรง 4) วางอยู่เดี่ยวและถูกจัดวางตามองค์ประกอบ 5) รูปร่างแตกและไม่แตก 6) มีทั้งภายในและภายนอกกรอบ 7) วางอย่างไม่ปกปิดบนพื้นที่ที่จัดให้ 8) ไม่สมบูรณ์ องค์ประกอบที่สำคัญคือ กรอบสี่เหลี่ยมจัตุรัสอันใหญ่ และสี่เหลี่ยมจัตุรัสอันเล็กที่เปิดอยู่ด้านนอกกรอบ สิ่งนี้มีไว้เพื่อใช้วัดความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดจากการเสี่ยง และการออกจากกรอบ เกณฑ์การประเมินมีทั้งหมด 14 ประเด็น ที่จัดกลุ่มได้ 11 ข้อ โดยแต่ละเกณฑ์เพียงส่วนเดียวไม่สามารถตีความหมายได้ จำเป็นต้องใช้คะแนนทั้งหมดเพื่อสะท้อนแนวความคิดของการสร้างสรรค์ ดังนั้น ในการประเมินจะใช้คะแนนรวมเพื่อวัดค่าของความคิดสร้างสรรค์ ดังนี้

1. การต่อเติม (Continuation : Cn)
2. ความสมบูรณ์ (Completion : Cm)
3. ภาพที่สร้างขึ้นใหม่ (New elements : Ne)
4. การต่อเนื่องกันด้วยเส้น (Connect made with a line : Cl)
5. การต่อเนื่องที่ทำให้เกิดเรื่องราว (Connections made to produce a theme : Cth)
6. การข้ามเส้นกั้นเขต (Boundary breaking that is fragment dependent : Bfd)
7. การข้ามเส้นกั้นอย่างอิสระ (Boundary breaking that is fragment independent : Bfi)
8. การแสดงความรู้สึก ใกล้-ไกล หรือมิติของภาพ (Perspective : Pe)
9. อารมณ์ขัน (Humour : Hu)
10. การคิดแปลกใหม่ ไม่ติดตามแบบแผน (Unconventionality) ประกอบด้วย
 - 10.1 การวาง หรือการใช้กระดาษแตกต่างไปเมื่อวางกระดาษทดสอบให้แบบปกติ

ธรรมดา (Uc, a)

10.2 ภาพที่เป็นนามธรรมหรือไม่เป็นภาพของจริง (Uc, b)

10.3 ภาพรวมของการใช้สัญลักษณ์หรือเครื่องหมาย (Uc, c)

10.4 ภาพที่ต่อเติมไม่ใช่ภาพที่แพร่หลายทั่วไป (Uc,d)

11. ความเร็ว (Speed : Sp)

นอกเหนือจากเกณฑ์ทั้ง 11 ข้อที่กล่าวมาข้างต้น ส่วนสำคัญที่สุดของเครื่องมือฉบับนี้คือการคิดที่เหนือไปกว่าการคิดแบบปกติทั่วไป เช่น การไม่วาดต่อเติมชิ้นส่วนครึ่งหนึ่งของวงกลมเป็นรูปใบหาคันหรือพระอาทิตย์ แต่เป็นการสร้างภาพที่แตกต่างออกไปหรือนำชิ้นส่วนดังกล่าวไปเป็นส่วนหนึ่งของภาพรวมที่มีเรื่องราว ดังนั้น นักวิจัยทั้งสองท่านจึงเพิ่มการให้คะแนนที่เกิดจากการคิดที่แปลกใหม่ 4 ประการ ดังนี้

1. การวาง พับ หมุนหรือพลิกกระดาษแบบทดสอบ
2. การวาดภาพที่เป็นนามธรรม หรือไม่เป็นความจริงแท้
3. ภาพรวมของรูปทรง ตัวอักษร ตัวเลข เครื่องหมาย และสัญลักษณ์ต่างๆ
4. การต่อเติมชิ้นส่วนทั้ง 6 ของแบบทดสอบที่ไม่ใช่ภาพทั่วไปหรือเป็นที่แพร่หลาย

สรุปได้ว่า TCT-DP (Test for Creative Thinking-Drawing Production) เป็นแบบประเมินความคิดสร้างสรรค์ที่สามารถใช้กับเด็กอนุบาลด้วยการวาดต่อเติมภาพ ซึ่งมีองค์ประกอบในการวัด 7 ข้อ ได้แก่ ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น ความคิดริเริ่ม ความคิดละเอียดลออ การกล้าเสี่ยง การสร้างเรื่องราว และอารมณ์ขัน โดยคำนวณเป็นคะแนนรวมตามเกณฑ์ 14 ประเด็น 11 ข้อ

2.5 กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

2.5.1 ความหมายของกิจกรรมสร้างสรรค์

ละออง ชูติกร (2529 : 105) กล่าวว่า กิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่เด็กจะได้พัฒนาไปทุก ๆ ด้าน ทั้งทักษะมือพัฒนากล้ามเนื้อ ความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ เช่น วาดภาพด้วยสีเทียน การปั้นดินน้ำมัน การเล่นสี การพับฉีกกระดาษ การประดิษฐ์เศษวัสดุ ฯลฯ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 13) กล่าวว่า กิจกรรมเกี่ยวกับงานศิลปะศึกษาต่างๆ ได้แก่ การตัดกระดาษ การลากโยงเส้นการวาดภาพระบายสี การร้อยลูกปัดและวัสดุต่างๆ ที่มุ่งพัฒนากระบวนการคิดสร้างสรรค์ การรับรู้เกี่ยวกับความงามและส่งเสริมกระตุ้น ให้เด็กแต่ละคนได้แสดงออกตามความรู้สึกและความสามารถของตนเอง

กรมวิชาการ (2540 : 15) กล่าวว่า กิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาเด็กให้แสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้ศิลปะหรือวิธีการต่างๆ เป็นเครื่องมือ เช่น การวาดภาพ ระบายสี พิมพ์ภาพ ปั้น ฉีก ตัด ปะ การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งแปลกใหม่ ฯลฯ การทำกิจกรรมเหล่านี้จะเน้นที่กระบวนการทำงานมากกว่าผลงาน ครูควรจัดกิจกรรมดังกล่าวทุกวัน และเลือกจัดตามความเหมาะสม

จารุณี เนตรบุตร (2543 : 9) กล่าวว่า กิจกรรมทางศิลปะ คือ วิธีการหนึ่งที่จะพัฒนาศักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์ได้เป็นอย่างดี ในทำนองเดียวกันการศึกษาพฤติกรรมมนุษย์เพื่อเป็น

แนวทางต่อวิธีพัฒนาศักยภาพให้เกิดขึ้นได้นี้ จะพบว่าพฤติกรรมการใช้สติปัญญาและความคิดของมนุษย์ได้ถูกพัฒนาควบคู่พร้อมๆ ไปด้วยการเจริญเติบโต

ศรีแพร จันทราภิรมย์ (2550 : 28) กล่าวว่า ศิลปะสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าในการรับรู้โดยอาศัยประสบการณ์สิ่งแวดล้อมจนเกิดความเข้าใจทำให้เกิดความคิด จินตนาการ และมีการแสดงออก โดยใช้การถ่ายทอดผลงานแสดงความรู้สึกต่างๆ ที่ตนเองได้เรียนรู้ซึ่งแสดงออกทั้งความคิด ความรู้สึก ปัญญา อารมณ์ และทำให้ศักยภาพที่อยู่ในตัวบุคคลให้มีการพัฒนาสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่ พร้อมทั้งเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านให้มีความพร้อมในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

สมศรี เมฆไพบุลย์วัฒนา (2551 : 8 - 9) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ หมายถึง การถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ ธรรมชาติ ประสบการณ์ อารมณ์ ความรู้สึก เพื่อสื่อสารและแสดงออกผ่านสื่อ วัสดุให้ผู้อื่นเข้าใจเกิดเป็นผลงานออกมา ซึ่งการจัด กิจกรรมจะไม่มีการบังคับให้เด็กทำแต่เป็นกิจกรรมเสรีที่เด็กทุกคนสามารถจะทำได้เมื่อตนเองเกิดความต้องการพอใจและสนใจ โดยใช้ศิลปะหรือวิธีการต่างๆ เป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรม เช่น การวาดภาพ ระบายสี พิมพ์ภาพ ปั้น ฉีก ตัดปะ การประดิษฐ์ ฯลฯ โดยเด็กจะใช้ประสาทสัมผัสในการรับรู้ และการเคลื่อนไหวร่างกายในการควบคุมลำตัว แขน นิ้วมือให้ประสานสัมพันธ์กันกับการใช้เครื่องมือต่างๆ และกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ร้อยดอกไม้เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญกิจกรรมหนึ่งในการสร้างงานศิลปะสร้างสรรค์

Peterson (1958 อ้างใน ปรีชา บุญมาศ. 2551 : 20) กล่าวว่า เด็กทุกคนต้องการที่จะแสดงออกทางด้านความคิด และความรู้สึกต่างๆ ศิลปะเป็นแนวทางที่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกอีกทั้งยังสามารถถ่ายทอดความรู้ ความรู้สึก และความเข้าใจรวมทั้ง 7 บุคลิกภาพ และความเป็นอิสระของเด็กออกมาซึ่งเป็นที่ถ่ายทอดประสบการณ์ และจินตนาการของเด็กแต่ละคนออกมา

สรุปได้ว่า กิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กเพื่อพัฒนาการคิดสร้างสรรค์ การรับรู้ความงาม ให้เด็กได้แสดงออกทางอารมณ์หรือ ความรู้สึก ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และจินตนาการโดยใช้ศิลปะสำหรับเด็กหลากหลายแบบ ได้แก่ การเขียนภาพ การปั้น การฉีกปะ การตัดปะ การพิมพ์ภาพ การปั้น การร้อย การประดิษฐ์ หรือวิธีอื่นๆ ในการถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ ธรรมชาติ ประสบการณ์ อารมณ์ ความรู้สึก และสะท้อนความคิดของตนเองออกมาเป็นผลงานผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้าซึ่งในระหว่างการทำกิจกรรมหรือสร้างสรรค์งานศิลปะนั้น เด็กจะมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างและสิ่งแวดล้อมรอบตัว

2.5.2 ความสำคัญและจุดประสงค์ของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย

กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กทำอย่างเสรีซึ่งจะช่วยพัฒนาเด็กทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยครูพึงระลึกเสมอว่า ศิลปะสำหรับเด็กมิได้เน้นให้เด็กทำได้สวยหรือเหมือนจริง แต่เพื่อให้เด็กได้พัฒนาครบทุกด้านจากกิจกรรมนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. ม.ป.ป. : 1) นอกจากนี้กิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะยังเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสนใจ ความสามารถและสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก กิจกรรมสร้างสรรค์จึงไม่เป็นเพียงแต่ส่งเสริมการประสานสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อและตา และการผ่อนคลายความเครียดทางอารมณ์เท่านั้นแต่ยังเป็นการส่งเสริมความคิดอิสระ ความคิดจินตนาการฝึกการรู้จักทำงานด้วยตนเองและฝึกการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ทั้งทางความคิดและการกระทำซึ่งถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานทางศิลปะและยังนำไปสู่การเรียนรู้ เขียน อ่าน อย่างสร้างสรรค์ต่อไป

วีรุธ ตั้งเจริญ (2526) กล่าวว่า เมื่อเด็กได้ลงมือทำกิจกรรมศิลปะนอกจากความเพลิดเพลินที่ได้สร้างสรรค์อย่างอิสระ กิจกรรมศิลปะยังช่วยให้เด็กกระบายความคิด อารมณ์ และมีความเป็นตัวของตัวเอง เด็กได้ใช้ศักยภาพหลากหลายด้านในการสร้างรูปแบบของตนเอง การนำศิลปะมาใช้ทางการศึกษามาเสริมสร้างลักษณะนิสัยแก่เด็กอนุบาล ดังนี้

1. นิสัยด้านการแสดงออกทางศิลปะ กระบวนการตัดสินใจและการเสนอความคิด
2. นิสัยด้านความคิดสร้างสรรค์
3. นิสัยด้านศิลปะที่สะสมจนทำให้เกิดความคิดคำนึง
4. นิสัยด้านสุนทรียภาพ สร้างการรับรู้และซาบซึ้งคุณค่าของสิ่งต่างๆ รอบตัว
5. นิสัยด้านความประณีตที่เกิดจากการสังเกตและความเรียบร้อย
6. นิสัยด้านการทำงาน เพราะศิลปะเป็นแรงผลักดันให้เกิดการทำงานและผลงาน
7. นิสัยด้านการทำงานร่วมกัน เกิดจากการสนทนาร่วมกัน การแลกเปลี่ยนความคิดกับผู้ร่วมงานหรือใช้อุปกรณ์ร่วมกัน

องค์การ อินทรมัพรพรีย์ และคณะ (2526 : 279 – 282) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระช่วยให้เด็กเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินในการทำงานมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์ มีเหตุผลรู้จักสังเกตมีความสามารถในการประยุกต์ใช้เป็นผู้กล้าตัดสินใจและฝึกให้เป็นผู้ที่มีความสามารถในการแก้ปัญหา

Lowenfeld and Brittain (1987) กล่าวว่า ความหมายและความสำคัญของศิลปะเป็นการแสดงออกของเด็กแต่ละคนที่มีความเฉพาะตัว ศิลปะในเด็กเติบโตและเปลี่ยนแปลงตามวัยเมื่อการรับรู้ ความเข้าใจ และการตีความที่มีต่อสิ่งแวดล้อมรอบข้างเพิ่มมากขึ้น ศิลปะกลายเป็นภาษาหนึ่งในการถ่ายทอดความคิด เด็กใช้ศิลปะในการเรียนรู้ผ่านการสร้างสัญลักษณ์แทนความหมายของสิ่งต่างๆ รอบตัว ศิลปะเป็นกิจกรรมที่ไม่หยุดนิ่ง เด็กนำองค์ประกอบต่างๆมารวมกันจากประสบการณ์เพื่อสร้างสิ่งใหม่ขึ้นมาผ่านกระบวนการในการเลือกสรร ตีความ และสร้างใหม่ ที่เด็กแสดงให้เห็นมากกว่าเพียงรูปภาพหรือผลงานชิ้นงาม หากเป็นการบอกถึงตัวตนของเด็กว่า พวกเขาคิด รู้สึก และเห็นอะไรบ้าง

พรมารินทร์ สุทธิจิตตะ (2529 : 24) กล่าวว่า กิจกรรมทางศิลปะเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสนใจ ความสามารถ และสอดคล้องกับหลักพัฒนาการของเด็กเป็นอย่างดี ทั้งยังช่วยให้กล้ามเนื้อและตาสัมพันธ์กัน ช่วยผ่อนคลายความเครียดทางอารมณ์ และส่งเสริมความคิดอิสระ ความคิดจินตนาการ การรู้จักทำงานด้วยตนเอง ฝึกการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ทั้งความคิดและการกระทำ ซึ่งสามารถถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานศิลปะและนำไปสู่การเรียนรู้เขียนอ่านต่อไป

อารี รังสินันท์ (2532) กล่าวว่า ศิลปะเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับพัฒนาการความสามารถและความสนใจของเด็กอนุบาลอย่างยิ่ง นอกจากการส่งเสริมการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อเล็กและตาแล้ว ศิลปะยังช่วยผ่อนคลายความเครียดทางอารมณ์ที่อาจเกิดขึ้น ศิลปะมุ่งส่งเสริมความคิด จินตนาการและการสร้างสรรค์ ฝึกให้เด็กรู้จักทำงานด้วยตนเอง แสดงออกถึงความคิดและความรู้สึกของตนเองอย่างสร้างสรรค์ สิ่งเหล่านี้นำไปสู่พื้นฐานการเรียนรู้และการเขียนอ่านอย่างสร้างสรรค์ต่อไป

ชัยณรงค์ เจริญพาณิชย์ (2533) กล่าวว่า จุดประสงค์ของศิลปะศึกษาหรือการนำศิลปะมาใช้ในการเรียนการสอน ทั้งหมด 7 ข้อ ดังนี้

1. มุ่งสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ และการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์

2. ศิลปะถูกใช้เป็นเครื่องมือในการแสดงและความคิดสร้างสรรค์
3. กระบวนการสร้างสรรค์งานถือเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้สำหรับเด็ก
4. ส่งเสริมการรับรู้ด้านอารมณ์ ความคิดที่ไวจากสิ่งที่มองเห็นได้ดี
5. เน้นความรู้สึกที่อยู่เบื้องหลังผลงานมากกว่าความสวยงามของภาพ
6. สนับสนุนการเรียนรู้ด้วยการค้นคว้าและทดลอง
7. นำศิลปะไปประยุกต์ในการพัฒนาชีวิตด้านอื่นๆ ได้

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2538) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะว่ามีจุดประสงค์ในการช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก ดังนี้

1. การเรียนรู้เชิงสังเคราะห์ ศิลปะช่วยให้เด็กนำประสบการณ์ต่างๆ จากการสัมผัสมารวบรวมอย่างมีเอกภาพ ตัวอย่างเช่น เด็กวาดภาพด้วยการน อองค์ประกอบย่อยๆ รวมกัน จากจุด เส้น สีและรูปร่างต่างๆ ประกอบขึ้นตามอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด และจินตนาการของตนเอง

2. การเรียนรู้เชิงวิเคราะห์ ศิลปะช่วยส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้ผ่านสัมผัสทั้งหลาย รับรู้จากประสบการณ์ย่อยๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการทางศิลปะ เช่น รู้จักสื่อ วัสดุและเครื่องมือต่างๆ และการแก้ไขปัญหาระหว่างการทำงาน

ลลิตพรรณ ทองงาม (2539 : 12 – 14) กล่าวว่า ศิลปะเป็นสิ่งจำเป็นในการปูพื้นฐานและเป็นสิ่งสำคัญทางการศึกษา ดังนั้น ศิลปะจึงมีประโยชน์ในการพัฒนาเด็กได้หลายด้าน ดังนี้

1. ศิลปะช่วยพัฒนาการทางด้านอารมณ์ การวาดเขียนช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางอารมณ์ดีขึ้นระดับของพัฒนาการจะขึ้นอยู่กับ การแสดงออกมาจากรูปร่างซึ่งเป็นงานของเด็กๆ ระดับของการแสดงตัวตนจะมีตั้งแต่การพัฒนาการขั้นต่ำซึ่งเด็กวาดรูปซ้ำๆ ออกมาเป็นพิมพ์เดียวกันหมด จนกระทั่งถึงพัฒนาการขั้นสูงซึ่งเด็กจะวาดภาพอย่างมีความหมายและมีความสำคัญต่อตัวเอง โดยเฉพาะเด็กเล็กเริ่มวาดรูปตนเองได้สำเร็จจุดนี้เองที่เด็กปล่อยอารมณ์ได้ดีที่สุด

2. ศิลปะช่วยพัฒนาการทางสติปัญญา พัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กเราสามารถสังเกตเห็นได้จาก พัฒนาการของการรู้จักตนเองและสภาพแวดล้อม ความรู้ต่างๆ ที่เด็กนำมาใช้ในขณะวาดรูป จะชี้ให้เห็นระดับของสติปัญญาของเด็ก ดังนั้นภาพวาดของเด็กจึงเป็นเครื่องชี้ระดับของความสามารถทางสมองหรือสติปัญญาของเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยที่เด็กยังไม่สามารถใช้คำพูดในการสื่อสารได้คล่องแคล่ว ไม่ได้หมายถึงว่าทุกคนสามารถวัดระดับความสามารถทางสติปัญญาของเด็กได้จากการพิจารณาภาพวาดของเด็กแต่เพียงอย่างเดียว ครูที่มีความถี่ถ้วนจะพิจารณาภาพของเด็กพร้อมทั้งทำความเข้าใจในปัญหาที่เด็กแก้ไม่ได้ด้วยตนเอง และช่วยให้เด็กพัฒนาความสัมพันธ์ที่มีความหมายกับภาพวาด ช่วยให้เด็กมีประสบการณ์ทางการมองเห็น ทางความคิด เกิดพัฒนาการทางสติปัญญา ช่วยให้เด็กเกิดความเชื่อมั่น และกล้าแสดงออก โดยการชี้ให้เด็กเห็นถึงความแตกต่างของสภาพแวดล้อมที่ได้เห็นโดยการสัมผัส สังเกต เป็นการช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ และพัฒนาการทางสติปัญญาให้มีความสมดุลกัน

3. ศิลปะช่วยพัฒนาการทางด้านกายภาพ (ทางกาย) พัฒนาการทางกายภาพในงานของนักเรียนจะสังเกตได้จาก ความสัมพันธ์ของการมองเห็นและการใช้กล้ามเนื้อมือ การควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกาย เช่น การควบคุมกล้ามเนื้อมือและตาในการลากเส้นตลอดจนการฝึกทักษะต่างๆ ในกิจกรรมทางศิลปะ เช่น การพิมพ์ การตัด ปะ ตัด ความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพสามารถเห็นได้ง่ายในเด็กวัยเริ่มขีดเขียน จากเด็กเล็กที่ลากเส้นแบบสะเปะสะปะ มาเป็นการลากเส้นที่มีความแน่นอน และมีพัฒนาการการทำงานอย่างมีเป้าหมายมีขั้นตอนในการทำงาน และใช้เวลาอย่าง

ต่อเนื่องได้ ครูควรจัดกิจกรรมที่ใช้ความคิด มือ และตาเพื่อจะช่วยให้เด็กเกิดพัฒนาการทางการเคลื่อนไหวได้ดียิ่งขึ้น

4. ศิลปะช่วยพัฒนาการทางการรับรู้ ความเจริญเติบโตและการเรียนรู้ทางประสาทสัมผัสเป็นส่วนสำคัญของประสบการณ์ทางศิลปะ โดยครูเป็นผู้ส่งเสริมการรับรู้ สร้างประสบการณ์ทางการเห็น ฝึกการสังเกต ฝึกความละเอียดอ่อน ครูจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาการทางการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้นสามารถสังเกตได้ในการที่เด็กได้รับประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เพิ่มขึ้นอย่างหลากหลาย สังเกตโดยใช้สายตา สามารถแยกแยะสี รูป และพื้นผิวและเทคนิควิธีในการระบายสีซึ่งเป็นพัฒนาการในขั้นต้นๆ จะชี้ให้เห็นว่าเด็กชอบใช้สีและจำสีต่างๆ แล้วพัฒนาสูงขึ้นเด็กจะมีความสนใจถึงความเกี่ยวข้องของสีแสงเงาด้านความรู้สึกเกี่ยวกับการสัมผัสวัตถุ เช่น การนวดดินเหนียวและการสัมผัสความหมายละเอียดในการปั้นรูปและความเพลิดเพลินพอใจในพื้นที่ผิวของวัสดุต่างๆ และในคุณภาพของความหยาบละเอียดของเนื้อวัตถุในรูปแบบงานศิลปะ

5. ศิลปะช่วยพัฒนาการทางด้านสังคม พัฒนาการทางสังคมของเด็กจะเห็นได้จากความพยายามในการสร้างสรรค์ของเด็ก ภาพเขียนและภาพวาดต่างๆ จะเป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดของเด็กที่มีต่อประสบการณ์ของตนเองและผู้อื่น เด็กเล็กๆ จะเริ่มวาดรูปคนไว้ในภาพพื้นที่ที่พื้นระยะขีดเขียนแบบสะเปะสะปะ และสิ่งแรกที่เด็กวาดแล้วมีผู้ดูออกกว่าเด็กวาดอะไรนั้น ก็คือรูปคน เมื่อเด็กโตขึ้นงานศิลปะจะสะท้อนถึงความเข้าใจความรู้สึกที่เด็กมีต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคมของเขาเมื่อเด็กมีพัฒนาการทางด้านความเข้าใจผู้คนรอบข้างมากขึ้น และเข้าใจถึงอิทธิพลของคนที่มีต่อชีวิตของเขา เรื่องราวที่เด็กจะวาดรูปไว้ในงานศิลปะก็คือสิ่งเหล่านี้

6. ศิลปะช่วยพัฒนาการทางด้านสุนทรียะ ผลงานในเชิงสร้างสรรค์ของเด็กตามความเจริญเติบโตทางความงาม (สุนทรียะ) จะสังเกตเห็นได้จากความสามารถในการบูรณาการประสบการณ์ ความชำนาญหรือการใช้ทักษะต่างๆ โดยแสดงออกมาเป็นภาพของผลงานเป็นหนึ่งเดียว ซึ่งเด็กจะแสดงออกโดยการวาดภาพแสดงความคิดความรู้สึกโดยใช้เส้นสี และพื้นผิวอย่างผสมกลมกลืนเป็นสัดส่วน เด็กเล็กๆ จะจัดภาพตามสัญชาตญาณในขณะที่นักเรียนระดับมัธยมจะเพลิดเพลินกับการจัดภาพตามความรู้ที่มีอยู่ อย่างไรก็ตามวัตถุในงานศิลปะแต่ละชนิดจะมีคุณสมบัติทางความงามต่างกัน

7. ศิลปะช่วยพัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์นั้นเริ่มมีมาตั้งแต่เด็กๆ เริ่มขีดเขียน เด็กจะขีดรูปต่างจากความคิดของตนเองและมีลักษณะเป็นหนึ่งเดียวซึ่งไม่มีใครเหมือน จากการขีดเขียนแบบต่างๆ ไปสู่ผลงานที่ซับซ้อนสร้างสรรค์จะมีขั้นตอนต่างๆ คั่นอยู่มากมายในภาพวาดภาพเขียนของเด็กเราจะเห็นพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์จากจินตนาการและความเป็นตัวของตัวเองในงานของเด็ก เด็กไม่จำเป็นต้องคล่องแคล่วเชี่ยวชาญหรือชำนาญในการทำผลงาน แต่ในรูปแบบของการสร้างสรรค์ เด็กต้องมีอิสระทางอารมณ์ มีอิสระที่จะสำรวจและทดลอง มีอิสระที่จะมีส่วนเกี่ยวข้องรับรู้ซึ่งกันและกันทั้งในการใช้วัสดุและเรื่องราวในการวาดภาพงานศิลปะทุกชิ้นที่เป็นผลงานของเด็ก ถือว่าเป็นประสบการณ์การทำงานเชิงสร้างสรรค์ในตัวเองทั้งสิ้น

เยาวพา เดชะคุปต์ (2542 : 107) กล่าวว่า ศิลปะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กได้แสดงความสามารถและความรู้สึกนึกคิดของตนออกมาในรูปภาพหรือสิ่งของที่เด็กจะสามารถแลเห็นได้ เด็กจะใช้ศิลปะเพื่อเป็นสื่ออธิบายสิ่งที่เขาทำ เห็น รู้สึก และคิดออกมาเป็นผลงานการจัดประสบการณ์ทางศิลปะให้แก่เด็กช่วยให้เด็กมีโอกาสค้นคว้า ทดลอง และสื่อสารความคิดความรู้สึกของตน ให้ผู้อื่นและโลกที่อยู่รอบตัวเขาได้เข้าใจได้ นอกจากนั้นยังได้มีโอกาสพัฒนาความสามารถในการคิด และการใช้จินตนาการ การสังเกต และเพิ่มพูนการรับรู้ที่มีต่อตนเองและผู้อื่นและพัฒนาความเชื่อมั่นเกี่ยวกับ

ตนเองในการเลือกใช้วัสดุต่างๆ ส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนากล้ามเนื้อความสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับ รูปร่าง สี และมีโอกาส พัฒนาทักษะพื้นฐานในการอ่าน พัฒนาทักษะทางสังคมจากการแบ่งปันอุปกรณ์ที่ใช้ แบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลทำความสะอาดอุปกรณ์เหล่านั้น

เบญจมา แสงมะลิ (2545 : 262) กล่าวว่า ศิลปะเป็นสื่อการแสดงออกของเด็กในสิ่งที่เด็กทำ เห็นรู้สึกและคิด กิจกรรมศิลปะให้โอกาสเด็กสำรวจ ทดลอง แสดงความคิด ความรู้สึกเกี่ยวกับตัวเด็ก สิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว ความสามารถในการจินตนาการ สังเกต และความ รู้สึกที่มีต่อตนเองและผู้อื่นมีมากขึ้น เพราะขณะที่เด็กทำงานกับวัสดุต่างๆ เด็กมีความรับผิดชอบในการเลือกและการกำหนดรูปร่างใช้การตัดสับ การควบคุมประสบการณ์ที่เป็นผลสำเร็จจะสร้างความเชื่อมั่นในตนเองและรู้คุณค่าของความเป็นมนุษย์จากทักษะข้างต้นจะเห็นได้ว่าศิลปะเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อเด็กปฐมวัยในการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ - จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา เพราะเป็นสื่อในการแสดงออกถึงความสนใจ ความต้องการ ความรู้สึกและเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์เดิมของเด็ก ผ่านงานศิลปะ ทำให้เด็กได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์อย่างเสรี ขณะที่กิจกรรมจะต้องให้เด็กมีอิสระในการทำงาน เพื่อนำไปสู่การส่งเสริมให้เด็กมีความกล้าคิด กล้าทำ สามารถแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม มีความรับผิดชอบ รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีวินัย รู้จักการแบ่งปัน รวมทั้งการมีจิตใจที่อ่อนโยน และศิลปะยังเป็นพื้นฐานในการเตรียมความพร้อมทางด้านการเรียนด้านการอ่านและการเขียนต่อไป

Eglinton (2003) กล่าวว่า จุดประสงค์ของการสอนศิลปะในเด็กอนุบาลเป็นการส่งเสริมการสำรวจสิ่งต่างๆ ผ่านประสาทสัมผัสทุกด้าน เด็กเรียนรู้และฝึกฝนการใช้ประสาทสัมผัสเหล่านั้นให้มีความเฉียบแหลม ศิลปะกระตุ้นการรับรู้ด้านสุนทรียะในตัวเด็ก รวมถึงการสร้างเสริมจินตนาการ นอกจากนี้ ศิลปะยังช่วยเสริมความมั่นใจให้กับเด็ก ศิลปะเป็นเครื่องมือที่ดีในการเรียนรู้ในวิชาอื่น ได้แก่ วิทยาศาสตร์หรือคณิตศาสตร์ให้มีความสนุกและเป็นไปตามพัฒนาการและธรรมชาติของวัย

Wright (2003) กล่าวว่า ศิลปะหากถูกมองในแง่ของความต้องการพื้นฐานทางชีวภาพซึ่งอธิบายการมีอยู่ของมนุษย์ ศิลปะจะถูกนำมาใช้กับเด็กเริ่มจากการชื่นชมความงามของสิ่งต่างๆ รอบตัว เน้นการแสดงออกอย่างอิสระของแต่ละบุคคล ด้วยความเป็นธรรมชาติ จินตนาการ การเล่น และการทดลอง ในเรื่องของอารมณ์สำหรับการสื่อสารในสิ่งที่ไม่สามารถบอกเล่าได้ อีกทั้งการส่งเสริมกระบวนการทางสติปัญญาของเด็ก ศิลปะทำให้เด็กได้สามารถแก้ปัญหา คิด ใช้สัญลักษณ์เพื่อบันทึกความคิดและความรู้สึกต่างๆ ของตน นอกจากนี้ ยังเป็นตัวก่อให้เกิดการเรียนรู้ทางจิต ศิลปะปลดปล่อยตัวตนผ่านหัวใจและการหยั่งรู้ ก่อให้เกิดหนทางในการเรียนรู้

Isbell and Raines (2007) กล่าวว่า ศิลปะเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการศึกษาปฐมวัย ซึ่งต้องออกแบบให้เหมาะสมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางศิลปะของเด็กและบ่มเพาะการชื่นชมความงามของธรรมชาติรอบตัวช่วงต้นปีของชีวิต ศิลปะเป็นแนวทางในการเรียนรู้ และเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของภาษาที่ไม่ต้องใช้คำพูดซึ่งเด็กแสดงออกผ่านสัญลักษณ์ต่างๆ

สรุปได้ว่า ศิลปะมีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็กอนุบาล ศิลปะส่งเสริมพัฒนาการในทุกด้านตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ศิลปะเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสทุกด้านในการเรียนรู้และปฏิบัติด้วยตนเองผ่านการสังเกต สำรวจ ทดลอง และเล่นอย่างอิสระ ฝึกให้เด็กเรียนรู้แบบสังเคราะห์และวิเคราะห์ผ่านกระบวนการศิลปะ ศิลปะเป็นเครื่องมือในการแสดงออกด้านความคิด จินตนาการ อารมณ์และความรู้สึกของเด็ก

แทนคำพูดหรือตัวอักษรอย่างสร้างสรรค์ ศิลปะหล่อหลอมให้เด็กมีสุนทรียภาพและชื่นชมความงามของสิ่งต่างๆ รอบตัว เสริมสร้างความมั่นใจในตนเองให้กับเด็ก นอกจากนี้ ยังเปิดโอกาสให้เด็กเกิดการแลกเปลี่ยนความคิดและร่วมทำงานกับผู้อื่นในสังคมได้

2.5.3 พัฒนาการทางด้านศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย

ลลิตพรรณ ทองงาม (2539 : 85 – 103) กล่าวว่า ลักษณะการวาดรูปของเด็ก 4 – 7 ปี จะวาดภาพโดยมีลักษณะดังนี้

1. ลักษณะของการวาดรูป (Drawing Characteristics)

- ใช้รูปร่างเรขาคณิตในการสื่อความหมายในการวาด
- พิจารณาจัดวางวัตถุและเริ่มใส่ใจเรื่องขนาดของวัตถุที่วาด
- ศิลปะเป็นหนทางที่เด็กสื่อความหมายกับตนเองและสื่อสารพูดคุยกับผู้ใหญ่
- การวาดของเด็กคล้ายกับการพยายามเรียงเรียงสิ่งที่ได้กักรู้จักลงในภาพ
- เด็กสามารถลอกแบบรูปสี่เหลี่ยมสามเหลี่ยม
- เด็กจะวาดสิ่งที่เห็นในสิ่งแวดล้อมและวาดสิ่งที่มีความสำคัญกับเด็ก
- มีการวาดภาพลักษณะเดิมซ้ำๆ เป็นสัญลักษณ์ (Schema)
- วาดภาพโดยมีเนื้อหาและรายละเอียด
- ใช้สีตามความพอใจไม่คำนึงถึงความเป็นจริง
- นำรูปทรงเรขาคณิตต่างๆ มาประกอบเป็นภาพ
- ระบายสีในขอบเขตได้
- ไม่วาดรูปเลียนแบบสิ่งที่เด็กเห็น ไม่ลอกธรรมชาติหากเอารูปมาให้ดูก็จะไม่วาดตาม

2. การใช้เนื้อที่ในการวาดรูป (Space Representation)

- รูปที่เด็กวาดจะลอยอยู่รอบๆ หน้ากระดาษ
- ขนาดของวัตถุต่างๆ ในภาพไม่เป็นสัดส่วนกัน
- ขนาดของวัตถุนั้นบางครั้งก็ถือว่าวาดเหมาะสมกับเนื้อที่ที่มีอยู่
- วาดส่วนสำคัญให้มีขนาดใหญ่เกินความเป็นจริง
- วาดภาพโดยมีเส้นฐานรองรับหรือใช้ขอบกระดาษเป็นฐาน
- มีการใช้พื้นว่างระยะห่างของวัตถุและการจัดวางตำแหน่งที่ยังไม่เหมาะสม

3. การแสดงออกในการวาดรูปคน (Human Figure Representation)

- หัวและขามีวิวัฒนาการจากการขีดเขียน
- รูปคนอยู่ในลักษณะบันทึกนิ้วมือและเท้า
- คนจะหันหน้าเข้าหาผู้ดูและมีใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส
- มีลักษณะเพิ่มรายละเอียดเพิ่มเติม เช่น ลายและลักษณะของเสื้อผ้า

จรัส คำภารัตน์ (2541 : 14) กล่าวว่า การศึกษาถึงพฤติกรรมการเรียนรู้การพัฒนาศิลปะและจินตนาการของเด็กมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะจะช่วยให้ครูเข้าใจในความรู้สึกความคิดและจินตนาการของเด็กได้ดังต่อไปนี้

เด็กวัย 2 – 4 ปี

พัฒนาการของเด็กในวัยนี้จะมีพัฒนาการด้านจินตนาการสูงมาก เด็กจะมีความคิดการแสดง

ออกอย่างอิสระเสรี (Free Expression) เด็กจะเกิดการเรียนรู้โดยประสบการณ์ตรงการเรียนรู้จะเกิดจากการกระทำซ้ำๆ พัฒนาการทางด้านศิลปะเด็กจะเริ่มต้นจากการขีดเขียนจนสามารถควบคุมเป็นภาพต่างๆ ได้ ลักษณะของภาพจะเป็นเส้นง่ายๆ เหตุผลการแสดงออกจะเห็นความจริง

เด็กวัย 4 - 6 ปี

จินตนาการของเด็กจะเริ่มเป็นเหตุเป็นผล ถ้าสิ่งนั้นหรือเหตุการณ์เป็นโครงสร้างใหญ่ๆ ส่วนรายละเอียดเด็กจะยังไม่สนใจมากนัก เด็กจะเริ่มมีการวางแผนในการทำงาน การเล่นการแสดงออก มักจะเป็นในลักษณะของบทบาทสมมติ พัฒนาการด้านศิลปะเด็กเริ่มมองเห็นความเป็นจริงมากขึ้น มีเหตุผล สามารถเชื่อมโยงเหตุการณ์ต่างๆ ได้ดี การแสดงออกสามารถเล่าเป็นเรื่องราวได้

นที เถกิงศรี (2548 : 34) กล่าวว่า พัฒนาการทางศิลปะของเด็กอายุ 5 - 6 ปี อยู่ในช่วงที่วาดภาพเป็นเรื่องราว การวาดเป็นการบอกเล่าของเด็ก โดยมีลักษณะคือ

1. เด็กจะวาดภาพคนก่อนจะตัดแปลงเป็นสิ่งต่างๆ
2. วาดเรื่องที่ประสมมากับตัว เรื่องที่ได้ฟัง
3. ใช้รูปเรขาคณิตมาประกอบเป็นภาพ
4. มีการกำหนดสัญลักษณ์ซ้ำๆ
5. รู้จักระบายสีในขอบเขตภาพและขอบเขตของกระดาษ
6. มีการจัดวางภาพอยู่บนเส้นฐานหรือใช้ขอบกระดาษเป็นเส้นฐาน

จะเห็นได้ว่าการจัดสภาพแวดล้อม วิธีการการอบรมเลี้ยงดู ระดับอายุ เป็นปัจจัยที่จะส่งผลต่อพัฒนาการทางด้านศิลปะ ส่งผลทำให้เด็กแต่ละคนมีพัฒนาการทางศิลปะไม่เหมือนกัน รวมถึงระดับความสามารถในการเรียน เช่น การเขียน และการอ่านไม่เหมือนกันอีกด้วย

พระพงษ์ กุลพิศาล (2546 : 159) กล่าวว่า พัฒนาการทางศิลปะ หมายถึง กระบวนการแสดงออกทางศิลปะที่มีลักษณะเฉพาะตัวของเด็กซึ่งปรากฏอยู่ในผลงานพัฒนาการจากวัยหนึ่งไปสู่วัยหนึ่งอย่างต่อเนื่องพัฒนาการดังกล่าวจะดำเนินไปช้าหรือเร็วขึ้นขึ้นอยู่กับพื้นฐานความสนใจและความสามารถทางศิลปะ ประกอบกับสิ่งแวดล้อมและแรงจูงใจของแต่ละบุคคล พัฒนาการทางศิลปะจะมีลักษณะเป็นสากล เด็กทุกชาติจะมีลักษณะการแสดงออกคล้ายๆ กัน ยกเว้นกรณีที่พัฒนาการนั้นถูกสกัดกั้นอันเป็นผลให้พัฒนาการนั้นขาดช่วงหรือหยุดไป เด็กอายุ 2 - 5 ปี ช่วงก่อนประถมศึกษาส่วนใหญ่ยังอยู่บ้าน โดยมีพี่เลี้ยงหรือพ่อแม่ดูแล โอกาสที่จะได้รับประสบการณ์ทางศิลปะจึงมีน้อยหากพ่อแม่ไม่มีความรู้ความเข้าใจในศิลปะ ขาดความสนใจในพฤติกรรมทางด้านศิลปะของเด็กด้วยแล้วจะส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการไปอย่างเชื่องช้า

2.5.4 หลักการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย

กิจกรรมศิลปะหรือกิจกรรมสร้างสรรค์ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 เป็นกิจกรรมที่นำมาใช้เพื่อส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กได้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก และเห็นความงามของสิ่งต่างๆ รอบตัว กิจกรรมศิลปะเป็นประสบการณ์สำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ได้แก่

1. พัฒนาการด้านร่างกายในเรื่องของการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อมัดเล็ก
2. พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจในเรื่องของสุนทรียภาพ
3. พัฒนาการด้านสังคมในเรื่องของการทำงานร่วมกับผู้อื่น การวางแผน ตัดสินใจเลือก ลงมือปฏิบัติและกาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของตนเองและผู้อื่น

4. พัฒนาการด้านสติปัญญาในเรื่องของการคิด การใช้ภาษา การสังเกต จำแนก การเปรียบเทียบ และมีติสัมพันธ์ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 และ สำนักคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2539)

หลักในการจัดกิจกรรมศิลปะหรือกิจกรรมสร้างสรรค์ มีรายละเอียดดังนี้

1. กิจกรรมสร้างสรรค์ควรจัดทุกวัน โดยเลือกจัดกิจกรรมวันละ 3 - 5 กิจกรรมเพื่อให้เด็กเลือกตามความสนใจของตนเอง และมีการกระตุ้นเร้าให้เด็กลองทำกิจกรรมอื่นบ้าง

2. การจัดเตรียมอุปกรณ์ ควรมีความหลากหลายและพยายามนำวัสดุท้องถิ่นมาใช้ซึ่งก่อนทำกิจกรรมควรมีการอธิบายและสาธิตการใช้อุปกรณ์ที่ถูกต้อง

3. การจัดกิจกรรมควรจัดให้มีกิจกรรมกลุ่มย่อยเพื่อส่งเสริมการรู้จักแบ่งปัน ตัดสนใจวางแผนและทำงานร่วมกับผู้อื่น

4. การให้ความสนใจในผลงานของเด็กทุกคนโดยหมุนเวียนจัดแสดงที่ป้ายนิเทศและจัดเก็บชิ้นงานเพื่อแสดงพัฒนาการของเด็กเป็นรายบุคคล

กรวิภา สรรพกิจจานง (2533 : 25 - 26) กล่าวว่า บทบาทและหน้าที่ครูในการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีดังนี้

1. เตรียมจัดโต๊ะเรียนและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนเด็กเข้าทำกิจกรรม
2. ในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งควรจัดกิจกรรมไว้หลายๆ อย่าง
3. ครูต้องพยายามให้เด็กได้ทำกิจกรรมหมุนเวียนกันไปให้พอเหมาะกับเวลาที่กำหนดและให้ทำอย่างน้อย 2 กิจกรรมแล้วจึงไปเล่นตามมุมต่างๆ ในห้องเรียนได้
4. เมื่อทำงานเสร็จแล้วทุกคนต้องเก็บวัสดุและเครื่องมือที่ใช้ให้เข้าที่ดูแลห้องให้สะอาด
5. ให้เข้าทำงานกลุ่มอย่างมีระเบียบ
6. พยายามหาวิธีให้เด็กได้ทำกิจกรรมหลายกิจกรรมมิใช่เลือกทำเพียงกิจกรรมเดียว
7. ชมเชยให้กำลังใจ และช่วยเหลือเด็กที่ไม่ประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรมให้ได้รับผลสำเร็จบ้างตามสมควร

8. นำผลงานมาติดป้ายนิเทศโดยการหมุนเวียนผลงานต่าง ๆ ของเด็กให้ครบทุกคน

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2533 : 214 - 215) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการสอนศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย จึงควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. วางแผนล่วงหน้าตลอดเทอมว่าแต่ละสัปดาห์จะให้เด็กทำกิจกรรมอะไรตามลำดับความยากง่ายของกลวิธีทำงานและความรู้โดยกำหนดจุดประสงค์และวิธีประเมินผลไว้ด้วยอย่างดี

2. จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ สภาพห้องเรียนและวิธีสอนให้สอดคล้องกับแผนที่วางไว้

3. ระหว่างที่เด็กทำกิจกรรมควรระลึกอยู่เสมอว่า

3.1 กิจกรรมที่จัดให้นั้นเปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้ประสบการณ์ตรงจากสิ่งแวดล้อมนอกห้องเรียนเพียงพอหรือไม่

3.2 หลีกเลี่ยงกิจกรรมที่เด็กต้องทำแล้วมีผลงานเหมือนกันทั้งห้อง โปรดจำไว้เสมอว่า การทำงานศิลปะสร้างสรรค์ คือ การแสดงออกทางการรับรู้เฉพาะตนและอย่าสอนหลักหรือทฤษฎีทางศิลปะใดๆ ทั้งสิ้น

3.3 พฤติกรรมการทำงานศิลปะของเด็กเล็กๆ แต่ละคนไม่เหมือนกัน บางคนชอบนั่งทำงานที่โต๊ะ บางคนชอบนอนกับพื้น ควรให้อิสระอย่างเต็มที่ ถ้าเด็กทำงานด้วยความสุขห้องจะเงียบเอง

3.4 ให้โอกาสเด็กทำงานเป็นกลุ่มบ้างเพื่อฝึกประสบการณ์ทางสังคมแก่เขา

4. ให้ผู้ปกครองมีส่วนช่วยในการเสริมสร้างประสบการณ์ทางศิลปะขณะที่เด็กอยู่ที่บ้านด้วย เช่น ได้กำหนดเรื่องราวไว้ว่า สัปดาห์ต่อไปจะ让孩子เขียนภาพเรื่องบ้านของฉัน ก็ควรมีหนังสือหรือบันทึกสั้นๆ ให้ผู้ปกครองได้ช่วยกระตุ้น จินตนาการเกี่ยวกับ เรื่องนี้ระหว่างที่เด็กอยู่ที่บ้านด้วยเพื่อ จินตนาการอันกว้างไกลและสมบูรณ์ขึ้น

5. มีป้ายนิเทศหรือที่จัดแสดงผลงานทางศิลปะสร้างสรรค์ของห้องเรียนอย่างถาวรและสลับ สับเปลี่ยนแสดงผลงานของเด็กอยู่เป็นประจำ

6. มีความเมตตาและหวังดีแก่เด็กทุกคนโดยแสดงความรักและห่วงใยเด็กอยู่เสมอพยายาม ใช้คำพูดที่ไพเราะหรือกระตุ้นจินตนาการของเด็กระหว่างการทำงานอยู่เสมอรูป ในการจัดกิจกรรม ศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยจะต้องเปิดโอกาสให้เด็กมีอิสระในการทำกิจกรรม เน้นที่กระบวนการมากกว่า ที่จะเน้นผลสำเร็จของชิ้นงาน โดยต้องคำนึงถึงความสามารถที่แตกต่างของแต่ละคน โดยต้อง เข้าใจถึงวัยและขั้นการเจริญเติบโตของเด็กในแต่ละวัยเพื่อที่จะได้เลือกกิจกรรมและลำดับวัสดุให้ เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงช่วงเวลาการทำงาน จัดวัสดุให้พอเพียงเหมาะสม และการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงานศิลปะช่วยให้เกิดสมาธิ ซึ่งส่งผลถึงจิตใจให้มีความสุขใน การทำกิจกรรม

สัญลักษณ์ สุวรรณรัตน์ (2533 : 15) กล่าวว่า หลักในการจัดกิจกรรมศิลปะให้กับเด็กต้อง คำนึงถึงตัวเด็กเป็นสำคัญ โดยใช้กิจกรรมให้สอดคล้องกับพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก การเลือก กิจกรรม ควรเลือกกิจกรรมที่ช่วยฝึกให้เด็กเป็นคนช่างสังเกตคิดหาเหตุผล ฝึกการสร้างสรรค์ ฝึก ลักษณะนิสัย ฝึกความพร้อมในการเรียนและช่วยให้เด็กได้พัฒนาทางร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคม และสติปัญญาไปพร้อมๆ กัน

กระทรวงศึกษาธิการ (2540 : 23 - 24) กล่าวว่า ในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กตามหลัก การจัดกิจกรรมของกระทรวงศึกษาธิการมีลักษณะสำคัญดังนี้

1. กิจกรรมที่จัดควรคำนึงถึงตัวเด็กเป็นสำคัญ เด็กแต่ละคนมีความสนใจแตกต่างกัน จึง ควรจัดให้มีกิจกรรมหลายประเภทที่เหมาะสมกับวัยตรงกับความสนใจและความต้องการของเด็ก เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสเลือกตามความสนใจและความสามารถ

2. กิจกรรมที่จัดควรมีทั้งกิจกรรมที่ให้เด็กทำเป็นรายบุคคล กลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ควรเปิด โอกาสให้เด็กริเริ่มกิจกรรมด้วยตนเองตามความเหมาะสม

3. กิจกรรมที่จัดควรมีความสมดุล คือ มีทั้งกิจกรรมให้ห้องเรียนและนอกห้องเรียน กิจกรรมที่ต้องเคลื่อนไหวและสงบ กิจกรรมที่เด็กริเริ่มและครูริเริ่ม

4. ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมควรเหมาะสมกับวัยมีการยืดหยุ่นได้ตามความต้องการและ ความสนใจของเด็ก เช่น

วัย 3 ขวบ มีความสนใจช่วงสั้นประมาณ 8 นาที

วัย 4 ขวบ มีความสนใจอยู่ได้ประมาณ 12 นาที

วัย 5 ขวบ มีความสนใจอยู่ได้ประมาณ 15 นาที

5. กิจกรรมที่จะควรเน้นให้มีสื่อของจริงให้เด็กได้มีโอกาสสังเกต สำรวจ ค้นคว้า ทดลอง แก้ปัญหาด้วยตนเอง มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่นๆ และผู้ใหญ่นอกจากนี้ บทบาทของครูมีส่วน สำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการ (Boulton Lewis & Catherwood. 1994 : 103 - 104 อ้างใน กุล ยา ตันติผลาชีวะ. 2551 : 21)

1. สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เด็กรู้สึกสบาย
2. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ทำให้เด็กกล้าทดลอง รู้จักความสำเร็จและการทำงานเสร็จ
3. เปิดโอกาสให้เด็กรู้จักถามคำถาม แสดงความคิดเห็น และค้นคว้าตามความคิดของตน

โดยมีครูเป็นผู้สนับสนุน และให้คำแนะนำ

4. สิ่งแวดล้อมจะต้องเน้นกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็กอย่างกว้างขวาง

Mayesky (1998) กล่าวว่า หลักการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กอนุบาล ได้แก่ การจัดเวลา สถานที่เพื่อให้เด็กได้สามารถแสดงออกด้านความคิด แนวคิด ความรู้สึก การกระทำและความสามารถต่างๆ ด้วยสื่อและอุปกรณ์ที่หลากหลาย แบ่งออกเป็น 5 ประการ ดังนี้

1. การเน้นกระบวนการไม่ใช่ผลผลิต เพื่อให้เด็กได้แสดงออกถึงประสบการณ์และความรู้สึกที่ตนเองได้เรียนรู้ การแสดงออกของเด็กแต่ละคนมีความสำคัญมาก เนื่องจากเด็กยังมีทักษะไม่ดีมากเท่าผู้ใหญ่ เด็กมักสนใจทดลองสื่อวัสดุต่างๆ และยังแสดงออกถึงสิ่งที่ตนเองตั้งใจวางแผนไว้ใน การสร้างสรรค์งานศิลปะแต่ละครั้ง

2. ความต้องการของเด็ก รวมถึงอายุ ความสามารถ และระดับความสนใจของเด็กแต่ละบุคคล

3. ความแปลกใหม่และอิสรภาพ การจัดประสบการณ์ศิลปะในแต่ละครั้งต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้คิดริเริ่มและสร้างสรรค์ผลงานอย่างอิสระ ซึ่งต้องจัดเตรียมสื่อวัสดุให้เด็กได้สำรวจและเด็กสามารถควบคุมได้ตามระดับพัฒนาการด้านร่างกายของตนเอง

4. การคิดอย่างสร้างสรรค์ กิจกรรมศิลปะที่จัดขึ้นต้องส่งเสริมให้เด็กได้ทำงานอย่างอิสระ และยืดหยุ่น เด็กต้องเผชิญกับปัญหาโดยปราศจากความกลัวต่อความล้มเหลวในสภาพแวดล้อมและกิจกรรมที่เด็กรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย และสะดวกสบาย เพราะสิ่งเหล่านี้จะทำให้เด็กกล้าเสี่ยงหรือเผชิญหน้ากับความท้าทาย

5. กระบวนการรายบุคคล เป็นการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ตามระดับของตนเองเป็นรายบุคคล เรียนรู้ด้วยวิธีของตนเอง ด้วยการจัดเตรียมโอกาสและเวลาให้เด็กได้สำรวจและทดลองด้วยสื่ออุปกรณ์ต่างๆ ที่มีความเหมาะสม

เบญจมา แสงมลิ (2545 : 63 – 67) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ มีสิ่งที่ควรคำนึงถึงข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ความสนใจของแต่ละบุคคล ครูควรช่วยเหลือให้เด็กได้ประสบการณ์ที่เป็นผลสำเร็จตามความต้องการของเด็ก สร้างเสริมเจตคติที่ดีต่อการฝึกฝน และการรับรู้จักรับผิดชอบในการดูแลรักษาวัสดุพร้อมทั้งสร้างความรู้สึกรับผิดชอบ โดยปล่อยให้เด็กมีอิสระในการคิด จินตนาการ เลือกและตัดสินใจ ครูมีหน้าที่ช่วยเหลือแนะนำเด็กเมื่อต้องการใช้คำถามกระตุ้นความคิดและให้ความเห็นพ้องในความพยายามที่แท้จริงของเด็ก นอกจากนี้ ครูควรมีความเป็นกันเอง จริงใจ และมีความเข้าใจในตัวเด็กด้วย

2. การจัดสถานที่ เวลา และวัสดุให้พอเพียงเหมาะสม เพื่อให้เด็กได้เคลื่อนไหวอย่างอิสระ เมื่อทำงานคนเดียวหรือทำงานเป็นกลุ่มเล็กๆ บนพื้น บนโต๊ะ ภายในและภายนอกอาคารเรียนมอบความไว้วางใจแก่เด็ก ให้เด็กดูแลรักษาเครื่องมือ เครื่องใช้และวัสดุด้วยตนเอง เวลาที่ให้เด็กไม่ควรน้อยเกินไปจนเด็กต้องรีบร้อนในการกระทำกิจกรรม การสำรวจ การวางแผน การเก็บทำความสะอาดหลังจากการทำงานเสร็จ วัสดุที่ใช้ต้องเตรียมไว้หลากหลายชนิดให้เด็กเลือกตามความพอใจ และเหมาะสมกับอายุของเด็ก เก็บรักษาง่าย และให้โอกาสเด็กมีประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส

3. การแสดงออกเชิงสร้างสรรค์ เด็กต้องการประสบการณ์ที่สมบูรณ์ เพื่อช่วยกระตุ้นการแสดงออกสร้างสรรค์ ประสบการณ์นี้เริ่มจากการเล่นของเด็กในชีวิตประจำวัน การพูด การสนทนา ความรู้สึกในสิ่งที่เด็กเห็น ช่วยให้เด็กนึกถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ครูควรสนับสนุนการพูดของเด็ก การแสดงออกทางการกระทำและการแสดงออกโดยการใช้สื่อกลาง วัสดุเครื่องใช้ทางศิลปะการทัศนศึกษาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างเสริมการแสดงออกแบบสร้างสรรค์

4. เจตคติของผู้ปกครองที่มีต่อการแสดงออกสร้างสรรค์ของเด็ก ครูต้องทำหน้าที่เป็นผู้ทำให้ผู้ปกครองเด็กเข้าใจผลงานของเด็ก และสามารถเสนอแนะผู้ปกครองในการเลือกวัสดุที่เหมาะสมให้เด็กเมื่ออยู่บ้าน

5. ครูใช้วิธีการสร้างสรรค์สนับสนุนเด็กให้เลือกกิจกรรมศิลปะด้วยวิธีซึ่งเด็กจะแสดงออกหรือกระทำได้ และจะรวบรวมความคิดหรือวัสดุ วิธีนี้ไม่ได้หมายความว่า เด็กจะกระทำกิจกรรมโดยปราศจากการแนะนำ แต่หมายความว่า เด็กจะตัดสินใจและเลือกด้วยตนเอง กิจกรรมศิลปะควรมีหลายชนิดให้เด็กได้มีโอกาสเลือกในแต่ละวัน

6. ครูวางแผนจัดเตรียมกิจกรรมต่างๆ เป็นอย่างดี เด็กมีอิสระในการค้นหา สำรวจและทดลอง และเมื่อเด็กรู้สภาพแวดล้อม เด็กจะถ่ายทอดสิ่งที่ตนเองรู้ให้ผู้อื่นเข้าใจ กล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ของมือและตาจะพัฒนาขึ้น มโนภาพเรื่องรูปทรง สี เจริญเติบโตขึ้น การที่เด็กได้เล่นร่วมกับเพื่อนพูดสนทนา แลกเปลี่ยนสิ่งของ รับผิดชอบร่วมกัน การรอคอย ตามลำดับ ช่วยเสริมสร้างความพร้อมทางอารมณ์และสังคมแก่เด็ก

7. ครูต้องรวบรวมหลักฐานเพื่อจุดมุ่งหมายในการวัดผล

Schirmacher (1998 : 1 – 2) กล่าวว่า นักการศึกษาปฐมวัยได้มองเห็นคุณค่าของงานศิลปะที่เด็กได้ทำถึงแม้ว่าเด็กในวัยนี้จะไม่สนใจและไม่พร้อมที่จะรับรู้ความรู้เชิงวิชาการ แต่เด็กก็ยังมี ความสนใจและพร้อมที่จะทำกิจกรรมทางศิลปะซึ่งได้สรุปเกี่ยวกับศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ควรเป็นดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมให้เด็กได้แสดงความรู้สึกของตนเองออกมาอย่างอิสระเสรี เด็กต้องการแสดงความรู้สึกของตนเองผ่านงานศิลปะและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว

2. ส่งเสริมให้เกิดความสมดุลระหว่างกระบวนการและผลผลิตทางศิลปะโปรแกรมศิลปะที่ดีจะต้องได้เข้าใจและเกิดความคิดรวบยอดในข้อเท็จจริงที่เด็กแต่ละคนสามารถเกิดได้ทั้งกระบวนการและผลผลิตรวมทั้งทักษะที่ต้องการให้เกิดแก่เด็ก เช่น การหยุด การตัด การม้วน การโรย การติดและการถัก ผลผลิตของการลงมือกระทำคือ ผลงาน

3. ส่งเสริมให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์การกระตุ้นให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์จำเป็นที่ต้องควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

3.1 เด็กต้องการทำอะไร (เนื้อหา)

3.2 เด็กต้องทำอะไร (กระบวนการ)

3.3 เด็กต้องการได้อะไรเป็นผลผลิตขั้นสุดท้าย (ผลผลิต)

4. ส่งเสริมให้เด็กได้ลงมือกระทำและค้นพบด้วยตนเอง เด็กสามารถสร้างผลงานศิลปะโดยผ่านการค้นพบและการทดลองการวางแผนในกิจกรรมศิลปะแต่ละครั้งจึงต้องสอนวิธีการแต่ละขั้นเพื่อให้เด็กได้มีโอกาสแสดงความเป็นตัวของตัวเองไม่จำเป็นว่าการค้นพบการสืบค้นการประดิษฐ์และการทดลองที่สร้างสรรค์

5. ส่งเสริมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและการมีส่วนร่วมตลอดเวลา เด็กจะมีการเคลื่อนไหวและแสดงออกถึงศิลปะ การยกมือ การยืน การระบายสี การใช้ดินน้ำมัน การฉีก การทาบ ดึง ม้วน กด จิก หยิบ ซึ่งการเคลื่อนไหวเหล่านี้เป็นการกระตุ้น พัฒนาการทางด้านร่างกายและการเคลื่อนไหวการ ส่งเสริมการแสดงออกอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้เด็กได้แสดงออกอย่างเต็มที่

6. สร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นภายในตัวเด็ก ศิลปะเป็นกิจกรรมที่ต้องเกิดจากแรงจูงใจภายในตนเองซึ่งนักการศึกษาปฐมวัยพบว่า การสร้างสรรคงานศิลปะเกิดจากแรงจูงใจภายในที่เด็กต้องการ เรียนรู้และรับรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว

7. สร้างความสำเร็จและความภาคภูมิใจในผลงานของตนเองการเลือกกิจกรรมทางศิลปะที่เหมาะสมกับพัฒนาการของวัยและการส่งเสริมความสำเร็จของเด็ก ความรู้สึกที่เด็กได้ทำสำเร็จช่วยให้เกิดความคิดเชิงบวกต่อตนเอง กิจกรรมที่ยากเกินไปจะเป็นตัวสกัดกั้นเด็กและนำไปสู่ความ ล้มเหลวในที่สุดนับว่าเป็นอันตรายอย่างยิ่งในการพัฒนาเด็ก

Eglinton (2003) กล่าวว่า หลักการจัดประสบการณ์ศิลปะสำหรับเด็กอายุ 3 ถึง 5 ปี ว่าเป็นการประสบการณ์ศิลปะแบบองค์รวม เด็กต้องได้รับประสบการณ์ครอบคลุมทุกด้าน เนื่องจากแต่ละประสบการณ์นำไปสู่ประสบการณ์อื่นๆ ในการค้นพบแต่ละครั้งของเด็กเป็นการต่อยอดหรือเป็นแรงกระตุ้นของการเรียนรู้และการค้นหาต่อไป จุดประสงค์ของการจัดประสบการณ์ศิลปะสำหรับเด็ก คือ การกระตุ้นและให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ ด้านในการเรียนรู้ และการฝึกฝนทักษะด้านการคิด และจินตนาการ ประกอบด้วย 3 ประสบการณ์ รายละเอียดเป็นดังนี้

1. สนุกหรือประสบการณ์ เป็นประสบการณ์ที่เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ ฝึกทักษะด้านการสังเกตอย่างละเอียดโดยมีการชี้และเชื่อมโยงให้เด็กเห็นถึงองค์ประกอบทางศิลปะ การวิเคราะห์ การเปรียบเทียบ และการถ่ายทอดความรู้สึกของตนเองที่มีต่อธรรมชาติ เปรียบเสมือนสะพานที่เชื่อมโยงการสร้างงานศิลปะและการเข้าสู่โลกศิลปะ

2. ประสบการณ์การสร้างงานศิลปะ เป็นประสบการณ์ที่เด็กได้เรียนรู้หรือค้นพบบางอย่าง มีการถ่ายโอนความรู้ที่ได้จากประสบการณ์นั้นๆ เชื่อมโยงสู่ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ต่อไป ดังนั้น ประสบการณ์ที่จัดต้องมีความยืดหยุ่น ศิลปะที่ใช้สื่อแบบปลายเปิด จัดตามความต้องการของเด็ก และส่งเสริมการเติบโตของจินตนาการ โดยครูเป็นผู้ช่วยสนับสนุนอย่างต่อเนื่องด้วยการสร้างแรงบันดาลใจ

3. การเข้าสู่โลกศิลปะ เป็นประสบการณ์ที่สร้างเพื่อให้เด็กมีความเข้าใจและชื่นชมในงาน ศิลปะ ศิลปิน และวัฒนธรรม นอกจากนี้ ยังเป็นประสบการณ์ที่เชื่อมโยงให้เด็กเห็นถึงความเกี่ยวข้องของศิลปะกับสิ่งที่มีอยู่ในชีวิตประจำวัน

สำลี รักสุทธิ และมะลิวัลย์ สีดาบุญมา (2547 : 16) กล่าวว่า วิธีการดำเนินกิจกรรม สร้างสรรค์ มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ครูจัดเตรียมวัสดุ – อุปกรณ์ สำหรับให้เด็กได้ฝึกและปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ประจำโต๊ะ กิจกรรมทั้ง 5 โต๊ะ ให้เรียบร้อยพร้อมที่จะลงมือปฏิบัติได้ทันที

2. สนทนากับเด็ก ให้ข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้ได้ผลงานแปลกใหม่อาจจะเป็นการแนะนำรายบุคคล รายกลุ่ม หรือแนะนำพร้อมกันทั้งชั้น

3. ให้เด็กลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามความสนใจ เมื่อปฏิบัติกรรมเสร็จแต่ละโต๊ะให้นำผลงาน มาให้ครูดูบอกชื่อผลงานและวิธีทำแล้วจึงไปปฏิบัติกิจกรรมที่โต๊ะต่อไปให้ได้อย่างน้อย 2 กิจกรรม

4. ก่อนที่จะนำผลงานไปเก็บ ครูให้ออกาสเด็กได้นำเสนอผลงานของตนเองที่หน้าชั้น เป็นการสร้างความเชื่อมั่นและพัฒนาทักษะทางภาษา

5. ให้เด็กจัดเก็บ และทำความสะอาดบริเวณที่ใช้ปฏิบัติกิจกรรมให้เรียบร้อย

Isbell and Raines (2007) กล่าวว่า แนวคิดในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กอนุบาลในการส่งเสริมและพัฒนาเด็กอย่างเหมาะสมตามพัฒนาการตามวัย ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ประการ ดังนี้

1. การจัดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่เหมาะสมและมีความหลากหลาย ซึ่งครูต้องจัดให้เด็กสำรวจ ค้นคว้า ทดลองและค้นพบการแสดงออกผ่านสื่อและอุปกรณ์ศิลปะที่หลากหลายด้วยตนเอง

2. การมุ่งเน้นที่กระบวนการมากกว่าผลงาน เนื่องจากช่วงอายุ 5 ปีแรกของเด็ก เด็กสนใจเรียนรู้ผ่านกระบวนการมากกว่าผลงาน ควรส่งเสริมให้เกิดความสนุกสนานกับประสบการณ์ต่างๆ กระบวนการสร้างสรรค์เกิดขณะเด็กสำรวจและเล่นกับวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ

3. การทำตามหรือความเป็นเอกลักษณ์ สำหรับการเรียนรู้การใช้สื่อหรืออุปกรณ์ของเด็ก บางครั้งเกิดจากการดูเพื่อนท ำ ตามทฤษฎีของ Vygotsky กล่าวถึงคุณค่าของการเรียนรู้ของเด็กจากกันและกัน จากนั้นเป็นหน้าที่ครูในการส่งเสริมและกระตุ้นให้เด็กสร้างสิ่งใหม่ตามความคิดของตนเอง

4. การเชื่อว่าศิลปะเป็นของเด็ก เด็กต้องเป็นผู้ดำเนินการและทดลองในแนวทางที่ตนเองต้องการ ครูไม่จำเป็นต้องกำกับกระบวนการทุกขั้นตอน แต่ครูสามารถใช้คำถามเพื่อกระตุ้นการคิดอย่างสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ได้

5. การสร้างบรรยากาศแห่งการยอมรับ เด็กควรรับรู้ได้ว่า ห้องเรียนเป็นสถานที่ที่ความคิดของตนได้รับการยอมรับและเคารพ เพื่อให้เด็กทราบว่าผลงานของตนพิเศษและมีคุณค่า

6. การนำเสนอต้นแบบ การจัดให้เด็กได้เห็นกระบวนการสร้างงานหลากหลายรูปแบบของศิลปินหรือแม่แต่ของครูเป็นประสบการณ์ที่ดีในการสร้างแรงบันดาลใจแก่เด็ก

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2551) กล่าวว่า หลักการจัดกิจกรรมศิลปะ เด็กอนุบาลควรได้รับการพัฒนาความคิดโดยเฉพาะความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถของการมีความคิดใหม่ๆ การจินตนาการและริเริ่มด้วยตนเอง รวมทั้งการปรับปรุงความคิดเดิมที่มีอยู่ให้ก้าวหน้า โดยผู้ใหญ่ควรให้โอกาสเด็กได้คิดทำประดิษฐ์ ดัดแปลงจากสิ่งที่มีอยู่ การสอนให้เด็กคิด เริ่มจากการให้เด็กมีส่วนร่วมในการคาดคะเนและสืบค้นด้วยประสบการณ์ตรง การเปิดโอกาสในการใช้กลไกสัมผัสที่กระตุ้นให้เกิดการค้นคว้าและจินตนาการ การได้แก้ปัญหา การคิดและไตร่ตรอง รวมทั้งการแสดงออกทางความคิด

2.5.5 ประเภทของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย

การเลือกกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยมีหลายปัจจัยที่ต้องคำนึง ตั้งแต่ลักษณะของกิจกรรมที่ตรงตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ สอดคล้องตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กล่าวไว้ข้างต้น อายุพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็กเป็นรายบุคคล และตามความสนใจของเด็ก ทั้งนี้ นักศิลปะศึกษาหลายท่านบรรยายถึงลักษณะและแบ่งประเภทของกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยหลากหลายรูปแบบตามรายละเอียด ดังนี้

เกศินี นิสสัยเจริญ (2527 : 5 – 6) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยสามารถจัดได้ต่อไปนี้

1. กิจกรรมวาดภาพระบายสีเป็นกิจกรรมการสร้างภาพ ที่เด็กเขียนด้วยความรู้ในตัวเองให้เป็นสัญลักษณ์แบบสวยงาม จังหวะ และสีเส้นต่างๆ แทนการใช้คำพูด เช่น การวาดภาพด้วยสีน้ำ พู่กัน การวาดรูประบายสีด้วยสีเทียน และดินสอสี การเล่นกับสีแบบต่างๆ

2. กิจกรรมการฉีก ปะ และติดกระดาษ เป็นกิจกรรมที่ใช้กระดาษต่างๆ มาฉีก ตัดและนำมาติดบนกระดาษทำให้เป็นภาพกระดาษที่นำมาใช้ ได้แก่ กระดาษหนังสือพิมพ์ กระดาษวารสาร กระดาษห่อของขวัญ กระดาษสีมัน

3. การปั้นเป็นกิจกรรมที่เด็กชอบมาก วัสดุที่ใช้ในการปั้น ได้แก่ ดินเหนียว ดินน้ำมัน แป้งโด การปั้นควรมีวัสดุรองที่มีผิวมัน เช่น พลาสติก โลหะ โฟเมกา เพื่อกันไม่ให้ตะเข้ปน

4. การพิมพ์ การพิมพ์ทำได้หลายวิธี ได้แก่ พิมพ์ภาพด้วยนิ้วมือ พิมพ์ภาพจากวัสดุธรรมชาติต่างๆ เช่น ใบไม้ ก้านกล้วย ก้านบัว พิมพ์ภาพจากวัสดุเหลือใช้ต่างๆ เช่น ฝาจากขวดเชือกหลอด ด้าย พิมพ์ภาพด้วยตาราง การพิมพ์ภาพด้วยการขยี้กระดาษ

5. งานพับกระดาษ เป็นการประดิษฐ์กระดาษให้มีลักษณะเป็นภาพสามมิติ ที่ต้องอาศัยการทำงานประสานสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อตา มือ และนิ้วมือ พับกระดาษให้เป็นภาพสัญลักษณ์ตามลำดับ และขั้นตอน

6. งานประดิษฐ์เศษวัสดุ เป็นของเล่นของใช้ เป็นการรวบรวมเศษวัสดุจากกระดาษมาประดิษฐ์เป็นของเล่นต่างๆ ตามแบบอย่าง หรือความคิดอิสระ และใช้วัสดุอื่นๆ ในการประกอบหรือตกแต่งเพิ่มเติมให้งานสมบูรณ์ เช่น กาว กรรไกร เศษไหมพรม ไม้ไอศกรีม หลอดกาแฟ ฯลฯ รวมถึงงานกระดาษเส้นที่ใช้กาวประกอบเป็นรูปต่างๆ

ชัยณรงค์ เจริญพานิชกุล (2533 : 51 – 56) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย แบ่งออกเป็น 5 สาขาใหญ่ๆ คือ

1. กิจกรรมวาดเส้น (Drawing) การวาดเส้นเป็นภาพที่เกิดจากการขีดเขียนวัสดุบางชนิดบนกระดาษ โดยแสดงลักษณะเป็นเส้น วัสดุที่นิยมใช้เขียนคือ ดินสอดำ ดินสอสี สีเทียน สีชอล์ก ชอล์ก เขียนกระดาษดำ ปากกาลูกกลิ้ง ปากกาหมึกซึม ปากกาปลายสีกหลายสี พู่กัน ฯลฯ ดินสอดำให้อ่อน ปากกาปลายสีกหลายสี ละเอียด และปากกาลูกกลิ้ง เป็นวัสดุที่เหมาะสมที่สุดสำหรับเด็กวัยนี้เพราะสอดคล้องกับการแสดงออกของเด็กวัยนี้ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความคิด อารมณ์ ความมั่นใจ จะแสดงออกผ่านทางเส้นขีดเขียนของเด็ก การที่ใช้วัสดุที่ขีดเขียนได้ง่ายเช่นนี้ จะทำให้เด็กมีความสุข สนุกสนาน เชื่อมกับเส้นที่ปรากฏออกมา การที่เด็กมีโอกาสได้ขีดเขียนมากเท่าไร ยิ่งทำให้เด็กมีโอกาสพัฒนาในการเรียนรู้เกี่ยวกับการควบคุมเส้นมากขึ้นเท่านั้นหลังจากฝึกไปไม่นาน เด็กจะเริ่มควบคุมเส้นให้เป็นรูปร่างง่ายๆ ได้ เช่น วงกลม เส้นตรง สี่เหลี่ยม

2. กิจกรรมระบายสี (Painting) เด็กวัยนี้เป็นวัยที่กระฉับกระเฉงพร้อมที่จะแสดงออกในเรื่องการเขียนภาพระบายสี สำหรับกิจกรรมระบายสีจะต้องอธิบายวิธีการใช้สี การถือพู่กัน การจุ่มสีมาระบาย การระบายสี การล้างทำความสะอาดหลังจากที่เรียนไปสักกระยะหนึ่งควรสอนประสบการณ์ใหม่ ๆ เช่น การผสมสี สีที่ควรใช้คือ สีฝุ่น สีโปสเตอร์ สีเทียน สีเมจิก

3. กิจกรรมภาพพิมพ์ (Print Making) กรรมวิธีทางภาพพิมพ์มีหลายวิธี แต่ที่เหมาะสมสำหรับเด็กเล็กคือ การพิมพ์จากแม่พิมพ์นูน (Relief Printing) เด็กในวัยนี้จะชอบงานภาพพิมพ์มาก เพราะมีกิจกรรมทำมากมายหลายขั้นตอนเหมาะกับวัยที่กำลังอยากรู้อยากเห็น

4. กิจกรรมประติมากรรม (Sculpture) กิจกรรมประติมากรรมที่เหมาะสมกับเด็กเล็ก คือ งานดิน ได้แก่ ดินเหนียว ดินน้ำมัน กิจกรรมที่เกี่ยวกับ ดินมีหลายวิธี เช่น การปั้นดิน การกดวัสดุ

ต่างๆ ลงบนแผ่นดิน การแผ่นดินเป็นแผ่นบางๆ แล้วขีดเขียนลงบนดินน้ำมัน การตัดแผ่นดินเป็นเส้นยาวๆ หลายๆ เส้นแล้วนำมาถักหรือสานกันเป็นหลายตาข่าย

5. กิจกรรมประดิษฐ์ตกแต่ง (Crafts) งานประดิษฐ์ตกแต่งที่เหมาะสมกับเด็กเล็ก ได้แก่ การทำภาพปะติด การทำหน้ากากจากถุงกระดาษ การฉีกกระดาษให้เป็นรูปต่างๆ การประกอบเศษวัสดุ กิจกรรมประดิษฐ์ตกแต่ง นอกจากจะให้เด็กแสดงออกทางศิลปะแล้ว ยังเน้นให้เด็กได้เรียนรู้การทำงานที่มีกระบวนการหรือมีขั้นตอนด้วย

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2538 : 34 – 35) กล่าวว่า ประเภทของกิจกรรมสำหรับเด็กตามลักษณะผลงานที่เด็กสร้างสรรค์เป็นหลัก คือ

1. กิจกรรมศิลปะ 2 มิติ หมายถึง กิจกรรมที่มุ่งให้เด็กสร้างสรรค์ภาพบนระนาบผิววัสดุที่แบนๆ เช่น กระจก กระดาษ ผงปั้น พื้นทราย พื้นดิน ฯลฯ โดยใช้กลวิธีวาดเส้นระบายสีพิมพ์ กดประทับให้เป็นสี ปะติดด้วยกระดาษสี เป็นต้น กิจกรรมประเภทนี้ ได้แก่ การวาดภาพด้วยนิ้วมือหรือมือ การพิมพ์ภาพด้วยเศษวัสดุต่างๆ การวาดภาพเส้นด้วยดินสอสีเทียน การระบายสีด้วยสีเทียน สีฝุ่น สีโปสเตอร์ สีน้ำ เป็นต้น ผลงานศิลปะประเภทนี้ดูแล้วแบนราบมีเฉพาะมิติกว้างขวาง

2. กิจกรรม 3 มิติ หมายถึง กิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เด็กสร้างภาพให้มีลักษณะลอยตัว นูนหรือเว้าลงไปในพื้นที่โดยใช้วัสดุและกลวิธีต่างๆ ที่เหมาะสมกับวัสดุนั้นๆ เช่น การปั้นทราย ดินเหนียวดินน้ำมันกระดาษแข็ง โปสเตอร์ หรือการประกอบวัสดุต่างๆ เข้าด้วยกัน กลวิธีที่จะให้เด็กทำกิจกรรมประเภทนี้ต้องไม่มีขั้นตอนที่ซับซ้อนสามารถทำได้อย่างรวดเร็ว ง่ายและไม่เสี่ยงต่ออันตราย เช่น วัสดุที่นำมาประกอบเข้าด้วยกันควรเป็นวัสดุประเภทกล่องกระดาษ เมล็ดพืช ลูกปัดเศษใบไม้โดยใช้กาวที่ติดง่าย เป็นต้น

3. กิจกรรมศิลปะผสมผสาน 2 มิติ 3 มิติ กิจกรรมที่ให้เด็กสร้างสรรค์ภาพโดยใช้วัสดุและกลวิธีทางกิจกรรมศิลปะ 2 มิติ และ 3 มิติ รวมเข้าด้วยกัน เช่น ให้เด็กใช้สีโปสเตอร์ระบายบนรูปปั้นดินเหนียวหรือแปงโดที่แห้งแล้วให้เด็กระบายสีหรือฉีกกระดาษสี (ที่ฉีกหรือตัดเป็นรูปต่างๆ) ตกแต่งกล่องกระดาษ”

Mayesky (1998) กล่าวว่า การเลือกกิจกรรมศิลปะนำมาจัดประสบการณ์ให้เด็กแต่ละครั้ง สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึง คือ อายุของเด็กในกลุ่มว่าอยู่ในช่วงอายุเท่าไร และความสนใจของเด็กในแต่ละครั้งเป็นเช่นไร เนื่องจากเด็กที่อายุแตกต่างกันจะมีพัฒนาการด้านต่างๆ ที่แตกต่างกัน เพื่อให้กิจกรรมศิลปะที่จัดให้เน้นเป็นไปตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนี้

1. อายุ 2 - 4 ปี

ส่วนมากเด็กในวัย 2 - 4 ปี มีข้อจำกัดด้านความสนใจและการจดจ่อ เด็กจะสนใจทำกิจกรรมเพียง 10 - 15 นาที หรือน้อยกว่านี้ในบางครั้งและแตกต่างกันตามรายบุคคล โดยเริ่มจากการเตรียมกิจกรรมศิลปะพื้นฐานที่เหมาะสมกับความสนใจของวัยนี้ เด็กจะใช้เวลาสั้นมาก ดังนั้นครูควรเตรียมกิจกรรมสำรองเผื่อในกรณีที่เด็กเริ่มเบื่อกิจกรรมแรกที่ทำอยู่ วัยนี้ต้องการการดูแลของครู การเตรียมวัสดุที่ยากไปสำหรับเด็กจะทำให้เด็กสับสนได้ ดังนั้นเลือกเพียง 1-2 ชนิดในการเริ่มต้นก่อน เด็กวัย 2-3 ปี หรือเด็กอายุมากกว่าที่มีพัฒนาการยังไม่มั่นคงมักต้องการการย้ำหรือซ้ำกิจกรรมเดิมที่ง่ายๆ เพื่อให้เกิดความรู้สึกถึงความมั่นคง

2. อายุ 4 - 6 ปี

เด็กช่วงวัยนี้มีพัฒนาการหลายๆ ด้านดีขึ้น กล้ามเนื้อมัดเล็กที่นิ้ว มือและข้อมือพัฒนาขึ้นกว่าเดิมมาก อีกทั้งพัฒนาการด้านภาษาของเด็กนั้นอยู่ในระดับที่สามารถสนทนาด้วยประโยคที่

ประกอบไปด้วย 4 - 5 คำ เด็กสามารถจดจำในการทำกิจกรรมได้มากกว่าเดิม สามารถทำกิจกรรมในกลุ่มขนาดเล็กได้ เด็กวัยนี้สนใจเกี่ยวกับชีวิตทั้งเรื่องบ้าน ครอบครัว โรงเรียน และสภาพแวดล้อมภายนอก เด็กเริ่มมีจุดมุ่งหมายในการวาด ทั้งการออกแบบและภาพวาดในรูปแบบที่เรียบง่ายนั้นเป็นความสามารถของเด็กในวัยนี้ ซึ่งเด็กลงมือทำด้วยความสนุกสนานและตื่นเต้น เด็กสามารถค้นพบทางเลือกในการทำกิจกรรมบางอย่างให้สำเร็จ เช่น การใช้เทปใสแทนกาว เมื่อกาวไม่สามารถยึดวัสดุต่างๆได้ เด็กทดลองและค้นพบการผูกปมหรือเย็บติดกัน เด็กเริ่มเลือกวิธีใหม่ๆ แทนการวาดภาพหรือระบายสี การสร้างกิจกรรมกลุ่มสามารถทำได้ด้วยครูเป็นผู้นำกิจกรรม เช่น หัวข้อ “บ้าน” โดยกำหนดให้เด็กวาดภาพบ้านและนำมาตัด จากนั้นครูและเด็กๆช่วยกันจัดเรียงบ้านในกระดาษแผ่นใหญ่รวมกัน

Schirmacher (1998) กล่าวว่า ลักษณะของการจัดกิจกรรมศิลปะที่เหมาะสมสำหรับเด็ก มีรายละเอียด 3 ประการ ดังนี้

1. สนับสนุนให้เด็กมีโอกาสในการแสดงออกตามความคิดของตนเอง โดยการแสดงออกของแต่ละคนเป็นเรื่องส่วนบุคคล เพราะเด็กแต่ละคนเข้าหาศิลปะด้วยแนวทางที่แตกต่างกัน ดังนั้นเด็กควรได้รับโอกาสในการแสดงออกผ่านสื่อศิลปะที่หลากหลาย

2. มีความสมดุลระหว่างกระบวนการทางศิลปะและผลผลิต กระบวนการทางศิลปะคือกิจกรรมที่ต้องใช้ทักษะต่างๆ ในการสร้างสรรค์ เช่น การฉีก การตัด การพับ เป็นต้น ส่วนผลผลิตนั้นหมายถึงผลลัพธ์จากกระบวนการที่ใช้ทักษะนั้นๆ เช่น ภาพปะติดที่เกิดจากกระบวนการฉีกและตัด เด็กปฐมวัยมีความสุขในการทำและสร้างสรรค์

3. กิจกรรมปลายเปิด หรือกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้สร้างสรรค์ โดยเปิดโอกาสในการตัดสินใจด้วยตนเอง 3 เรื่อง ดังนี้

- 3.1 การเลือกสิ่งที่ต้องการทำ
- 3.2 การเลือกขั้นตอนหรือกระบวนการในการสร้างสรรค์
- 3.3 การกำหนดทิศทางหรือหน้าตาของผลงาน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542 : 54 - 55) กล่าวว่า กิจกรรมสร้างสรรค์มีเนื้อหา ดังนี้

1. การวาดภาพและระบายสี
 - 1.1 การวาดภาพด้วยสีเทียน หรือสีไม้
 - 1.2 การวาดภาพด้วยสีน้ำ เช่น ฟูกัน ฟองน้ำ
 - 1.3 การละเลงสีด้วยนิ้วมือ
2. การเล่นกับสีน้ำ
 - 2.1 การเป่าสี
 - 2.2 การหยดสี
 - 2.3 การเทสี ฯลฯ
3. การพิมพ์ภาพ
 - 3.1 การพิมพ์ภาพด้วยส่วนต่างๆ ของร่างกาย
 - 3.2 การพิมพ์ภาพด้วยวัสดุ พืช ผัก ต่างๆ
4. การปั้น เช่น ดินน้ำมัน ดินเหนียว แป้งโด ฯลฯ
5. การพับ ฉีก ตัด ปะ

- 5.1 การพับอย่างง่าย
- 5.2 การฉีกปะ
- 5.3 การตัดปะ
6. การประดิษฐ์
 - 6.1 ประดิษฐ์เศษวัสดุต่างๆ
 - 6.2 การร้อย เช่น ลูกปัด หลอดภาพ หลอดด้วย ฯลฯ
 - 6.3 การสาน เช่น กระดาษ ใบตอง ใบมะพร้าว

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2544) กล่าวว่า ความหมายของกิจกรรมสร้างสรรค์โดยใช้งานศิลปะศึกษาว่าเป็นกิจกรรมที่ใช้สื่อการสอน กระบวนการสอนทางศิลปะที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำงานร่วมกัน ภายใต้บรรยากาศที่ส่งเสริมเสรีภาพของการทำงานศิลปะ ซึ่งตัวอย่างกิจกรรมสามารถแบ่งออกเป็น 6 กิจกรรม ดังนี้

1. การวาดภาพพระบายสี ได้แก่ การวาดภาพด้วยสีเทียนหรือสีไม้ การวาดภาพด้วยสีน้ำและการละเลงสีด้วยนิ้วมือ
2. การเล่นกับสีน้ำ ได้แก่ การเป่าสี การหยดสี และการเทสี
3. การพิมพ์ภาพ ได้แก่ การพิมพ์ภาพด้วยส่วนต่างๆ ของร่างกาย และการพิมพ์ภาพด้วยวัสดุพืชและผักต่างๆ
4. การปั้น ได้แก่ การปั้นด้วยดินเหนียว ดินน้ำมัน แป้งโด และอื่นๆ
5. การพับฉีก ตัด ปะ ได้แก่ การพับอย่างง่าย และการฉีกปะ
6. การประดิษฐ์ ได้แก่ การประดิษฐ์จากเศษวัสดุต่างๆ และการร้อยลูกปัด หลอดด้วยหลอดกาแฟหรือวัสดุอื่นๆ

Isbell and Raines (2007) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยควรจัดให้เรียนรู้ผ่านการท ากิจกรรมร่วมกับผู้อื่นทั้งรายคู่ รายกลุ่มย่อย และรายกลุ่มใหญ่เพื่อเรียนรู้การทำงานร่วมกัน แบ่งปันสื่อและอุปกรณ์ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดและความรู้สึกระหว่างกัน เด็กควรได้สร้างสรรค์ผลงาน พุดคุยและรับผิดชอบร่วมกับผู้อื่น

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2551 : 184 - 185) กล่าวว่า ในทางปฏิบัติการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ด้านการศึกษปฐมวัยจำแนกศิลปะสร้างสรรค์ไว้ 5 ประเภท ดังนี้

1. การวาดและการใช้สี เด็กปฐมวัยชอบการวาดภาพ และการใช้สีเพราะเป็นการแสดงสมรรถนะทางกายของเด็ก
2. การพิมพ์เป็นการสร้างการเรียนรู้ให้กับเด็กโดยการใช้อุปกรณ์ซึ่งอาจเป็นเศษวัสดุสามารถทาสีแล้วประทับลงบนกระดาษเกิดเป็นภาพพิมพ์ที่เป็นลวดลาย หรือรูปแบบที่เด็กสนใจได้
3. การประดิษฐ์ เป็นงานศิลปะที่นอกจากฝึกการใช้กล้ามเนื้อแล้วยังเป็นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้วยกิจกรรมการประดิษฐ์ ได้แก่ การพับรูปต่างๆ การทำสิ่งประดิษฐ์ การต่อเติม
4. การประดับตกแต่ง ได้แก่ กิจกรรม การจัดดอกไม้ จัดห้อง แต่งสวน จัดโต๊ะอาหาร
5. การปั้นเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก การคิดจินตนาการ การเรียนรู้เกี่ยวกับรูปทรง พัฒนาการรับรู้

สรุปได้ว่า เด็กช่วงอายุ 5 - 6 ปี มีพัฒนาการกล้ามเนื้อมัดเล็ก นิ้วมือ และข้อมือที่ดีขึ้นสามารถใช้อุปกรณ์ต่างๆ ได้ดีขึ้น ควบคุมกล้ามเนื้อมัดเล็กได้ดีขึ้น มีความจดจ่อในกิจกรรมนานขึ้นสามารถทำงานกลุ่มเล็กได้ และสนใจวิธีการใหม่ๆ แทนการวาดภาพพระบายสี ครูสามารถจัดกิจกรรม

ที่ใช้เทคนิคหลากหลายและซับซ้อนกว่าเดิมได้ แต่ต้องไม่ยากเกินไป ดังนั้น ครูต้องจัดกิจกรรมทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย ได้แก่ การวาดภาพและระบายสี การเล่นกับสีน้ำ การพิมพ์ภาพ การปั้น การพับ ฉีก ตัด ปะ และการประดิษฐ์ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งที่เด็กได้ซึ่งแต่ละประเภทนั้น จะเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกทางความนึกคิด ได้สำรวจและจัดกระทำกับ วัสดุโดยตรง ออกแบบ ตกแต่ง ต่อเติมสร้างเป็นชิ้นงานทางศิลปะได้อย่างอิสระ ศิลปะเด็กจึงเป็นเสมือนเครื่องมือสื่อสารที่เด็กแสดงออกมาให้เห็นได้ โดยผลงานที่แสดงออกมานั้นมี 3 แบบด้วยกัน คือ ศิลปะสองมิติ ศิลปะสามมิติ และศิลปะผสมผสานสองมิติ สามมิติ

2.5.6 การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย

สภาพแวดล้อมสำหรับการจัดประสบการณ์ศิลปะเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ได้อย่างมีคุณภาพ สภาพแวดล้อมในการวิจัยครั้งนี้สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ สภาพแวดล้อมตัวบุคคล และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ รายละเอียดเป็นดังนี้

1. สภาพแวดล้อมตัวบุคคล

สภาพแวดล้อมตัวบุคคลหรือบทบาทของครูในการจัดกิจกรรมศิลปะมิใช่เพียงจัดเตรียมวัสดุ สื่อ อุปกรณ์และสถานที่เท่านั้น นักการศึกษาหลายท่านกล่าวถึงบทบาทที่สำคัญของครูศิลปะในแง่การมีอิทธิพลต่อเด็ก ความเข้าใจของเด็กที่มีต่อศิลปะ และสิ่งที่ครูจำเป็นต้องใส่ใจเมื่อจัดกิจกรรมศิลปะในแต่ละครั้ง

Clemens (1991) กล่าวว่า บทบาทที่สำคัญของครูในการจัดกิจกรรมศิลปะแก่เด็ก คือ การช่วยให้เด็กตระหนักถึงความหมายของงานศิลปะในแง่ของการแสดงออกของเจ้าของผลงาน ไม่ใช่เพียงความสวยงามหรือมาตรฐานความงามของผลงานศิลปะ

นิตยา ประพฤติกิจ (2539) กล่าวว่า บทบาทของครูศิลปะที่มีอิทธิพลต่อในด้านความรู้สึก ความคิดและทัศนคติ เนื่องจากเด็กให้ความสำคัญกับการแสดงออกของครูที่มีต่อศิลปะของเด็ก ครูจำเป็นต้องใส่ใจกับคำพูด ความคิดและการกระทำในการสะท้อนกลับต่อผลงานของเด็ก

Schirmmacher (1998) กล่าวว่า บทบาทของครูในการจัดประสบการณ์ศิลปะมีหลายแนวทางในการทำงานร่วมกับเด็ก ซึ่งแตกต่างออกไปตามเป้าหมายและจุดประสงค์ในการสอนแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. ครูเป็นผู้กำหนด เป็นการสอนตามขั้นตอนของครู การแทรกแซงโดยครู และถูกวางโครงสร้างไว้แล้ว เกิดจากครุมีความคิดว่าจะทำอะไรและวิธีการทำซึ่งจะสอนตามสิ่งที่ครูกำลังคิดเองทั้งหมด เพื่อให้ได้ผลผลิตตามที่คิดวางแผนไว้ โดยส่วนใหญ่เป็นงานศิลปะที่ทำด้วยมือ

2. เด็กเป็นผู้กำหนด เป็นแนวทางที่ตรงกันข้ามกับแนวคิดครูเป็นผู้กำกับ ซึ่งเป็นการสอนที่ไม่ได้ถูกวางโครงสร้าง เด็กเป็นผู้ดำเนินการและตัดสินใจเลือกเอง ครูเตรียมสื่อไว้และคอยสนับสนุนให้เด็กสร้างสรรค์ผลงานหรือกระตุ้นให้เข้าสู่ศูนย์การเรียนรู้ศิลปะ แนวคิดนี้อาจไม่เหมาะสมกับเด็กบางกลุ่มที่เหนื่อยและเบื่อง่ายกับการค้นพบและสร้างสรรค์ด้วยตนเองเพียงอย่างเดียว

3. ครูเป็นผู้ชี้แนะแนวคิดครูเป็นผู้ชี้แนะเป็นแนวคิดที่มีข้อเสนอที่ดีกว่าสองแนวคิดก่อนหน้านี้ เนื่องจากการสอนที่มีการวางโครงสร้างภายใต้การกำหนดทิศทางโดยเด็ก

3.1. ครูเปรียบเสมือนผู้อำนวยการความสะดวก โดยครูเป็นผู้กำหนดหัวข้อแต่ไม่ได้กำหนดผลงานที่เฉพาะเจาะจง ครูเป็นผู้แนะนำสื่อและอุปกรณ์ ครูเป็นผู้ชี้ให้เห็นปัญหา และครูเชื่อมโยงศิลปะเข้ากับศาสตร์อื่นๆ

3.2 ครูเปรียบเสมือนแม่แบบ เนื่องจากเด็กเรียนรู้ด้วยวิธีที่หลากหลาย บางครั้งวิธีที่ดีสำหรับการเรียนรู้ คือ การฟัง หรืออาจเรียนรู้จากการสังเกตครู ครูแสดงกระบวนการที่หลากหลายในการเล่นกับสื่อต่างๆ ครูสามารถเป็นแม่แบบพฤติกรรมที่แสดงออกทางศิลปะ โดยด้านความมั่นใจในผลงานศิลปะของตนเอง ความเท่าเทียมกันจากการไม่เปรียบเทียบผลงานเพื่อแสดงถึงความเด่นหรือด้อยกว่า ความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม การแต่งกาย และการเป็นแบบอย่างของการเข้าร่วมทำกิจกรรมอย่างสนุกสนาน โดยเน้นแสดงต้นแบบเพื่อแสดงให้เห็นถึงกระบวนการมากกว่าผลผลิต

3.3 ครูเปรียบเสมือนผู้มีส่วนร่วม เด็กสนุกกับการเล่นทั้งกับตัวเองและเพื่อน รวมทั้งการได้มีส่วนร่วมกับผู้ใหญ่ แต่บทบาทของครูจะต้องไม่ไปคบคังการตัดสินใจของเด็ก เป็นการร่วมทำและคอยเสนอแนะเมื่อเด็กเจอปัญหา ไม่ใช่การเสนอคำตอบ คอยเฝ้ามองและสังเกตกระบวนการต่างๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งการร่วมพูดคุยกับเด็ก

3.4 ครูเปรียบเสมือนนักสร้างสรรค์ ครูต้องเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ และมีเอกลักษณ์ ครูที่มีความคิดสร้างสรรค์มักส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ โดยการเป็นต้นแบบของความคิดสร้างสรรค์ การกระตุ้นให้เกิดความคิดที่หลากหลายและเห็นศักยภาพในตัวเด็ก

3.5 ครูเปรียบเสมือนผู้เชี่ยวชาญทางศิลปะ ความรู้และความชำนาญเกี่ยวกับศิลปะ มีความเป็นศิลปิน มีความสามารถในการออกแบบกิจกรรมศิลปะที่เหมาะสม ครูเป็นผู้แสดงให้เห็นถึงความเป็นนักสร้างสรรค์หรือศิลปิน กระตุ้นให้เด็กใช้ประสาทสัมผัสทั้งหมดในการรับรู้ ทดลองและค้นหา

นภเนตร ธรรมบวร (2545) กล่าวว่า ครูศิลปะควรส่งเสริมการเห็นคุณค่าและการตระหนักในความงามของศิลปะ และเปิดโอกาสให้พูดคุยถึงผลงานศิลปะของตนเอง ไม่มีการเปรียบเทียบผลงานกับเด็กอื่นหรือวิพากษ์วิจารณ์

สรุปได้ว่า บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แต่ละครั้งต้องใช้หลากหลายบทบาท ได้แก่ ผู้อำนวยการความสะดวก แม่แบบหรือแบบอย่าง ผู้มีส่วนร่วม นักสร้างสรรค์และผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะ ครูจำเป็นต้องเลือกบทบาทของตนเองให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เวลาใดที่ควรเป็นผู้นำหรือเมื่อใดควรเป็นผู้เฝ้ามอง หากครูเป็นเพียงผู้นำอย่างเดียว กิจกรรมที่จัดขึ้นจะไม่สามารถนำเด็กไปสู่เป้าหมายสูงสุดของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ได้

2. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ

สภาพแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง ห้องเรียน รวมถึงการจัดสื่อและอุปกรณ์สำหรับการเรียนรู้และดำเนินกิจกรรมต่างๆ เป็นอีกหนึ่งหน้าที่ของครูที่ต้องมีความรู้ความเข้าใจสามารถออกแบบและจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก ผู้วิจัยรวบรวมหลักในการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพจากนักการศึกษาหลากหลายท่านที่ได้อธิบายไว้ รายละเอียดเป็นดังนี้

Duffy (1998) กล่าวว่า หลักสำคัญ 4 ประการในการจัดสภาพแวดล้อมสำหรับเด็กอนุบาล ดังนี้

1. การออกแบบพื้นที่ ห้องเรียนที่ดีจำเป็นต้องมีพื้นที่ทั้งภายในและภายนอกห้องที่กว้างเพียงพอ เพื่อให้เด็กได้เคลื่อนไหวอย่างสะดวกสบาย ต้องสอดคล้องกับลักษณะของกิจกรรมทั้งรายบุคคล กลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ ดังนั้น พื้นที่ควรถูกออกแบบให้มีความยืดหยุ่นสูง สามารถปรับเปลี่ยนตามลักษณะของกิจกรรมที่เปลี่ยนไป นอกจากนี้ การเตรียมพื้นที่สำหรับเก็บงานหรือพักงาน เพื่อให้เด็กสามารถกลับมาทำงานต่อได้

2. ความสะดวกการเข้าถึงสื่อและอุปกรณ์ต่างๆ ครูต้องวางระบบการจัดเก็บที่เด็กสามารถหยิบได้ง่าย คำนึงถึงระยะและความสูงที่เหมาะสมตามวัย เปิดและค้นหาได้ง่าย ต้องมีระบบจัดเก็บที่เป็นระเบียบ มีการทำฉลากชื่อหรือสัญลักษณ์กำกับ มองเห็นและหยิบใช้ได้อย่างสะดวกเพื่อส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้อย่างอิสระตามความสนใจของตนเอง รวมทั้งอุปกรณ์การทำความสะอาดเพื่อปลูกฝังความรับผิดชอบของเด็กหลังจากทำงานเสร็จ

3. ความปลอดภัย สื่อและวัสดุอุปกรณ์ทุกชิ้นที่ครูจัดวางในห้องเรียน ต้องผ่านการตรวจสอบในการใช้แล้วว่ามี ความคงทน ปลอดภัย และเหมาะสมกับวัยของเด็ก พื้นของห้องเรียนต้องไม่ลื่น หากจำเป็นต้องใช้อุปกรณ์ที่มีคมหรืออาจเป็นอันตรายต่อเด็ก ครูจำเป็นต้องมีมาตรการในการใช้ที่มีระดับความปลอดภัยสูงสุด

4. การส่งเสริมสุนทรียะ ภายในห้องเรียนต้องมีแสงสว่างเพียงพอทั้งแสงจากธรรมชาติและแสงสังเคราะห์ เครื่องเรือนต่างๆ มีการเลือกใช้สี รูปแบบ และพื้นผิวที่เหมาะสมทั้งการใช้งานและความสวยงาม มีความกลมกลืนสอดคล้องในภาพรวม อาจสะท้อนถึงลักษณะเด่นของวัฒนธรรมของชุมชน นอกจากนี้ควรประดับตกแต่งด้วยผลงานศิลปะ ต้นไม้หรือวัสดุธรรมชาติ เพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้เด็กเกิดแรงบันดาลใจและความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างชิ้นงาน

Mayesky (1998) กล่าวว่า สภาพแวดล้อมทางกายภาพคือกุญแจสำคัญของการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ให้ประสบผลสำเร็จ สามารถแบ่งประเด็นออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้

1. การออกแบบลักษณะทางกายภาพ รูปร่างของห้องเรียนในลักษณะต่างๆ ส่งผลต่อการดำเนินกิจกรรม รูปร่างสี่เหลี่ยมผืนผ้ามีความเหมาะสมมากที่สุด และรูปร่างตัวแอลนั้นยากต่อการดูแลของครู มีความยืดหยุ่นตามลักษณะกิจกรรมที่แตกต่างกัน ลักษณะของพื้นที่ควรสะอาด ปลอดภัย และเหมาะสมสำหรับการนั่งทำกิจกรรมของเด็ก การออกแบบให้มีทั้งพื้นที่ทำงานรายบุคคลและรายกลุ่ม การจัดการเรื่องแสง ความร้อน และการระบายลมภายในห้องเรียน แสงต้องจัดให้มีแสงจากธรรมชาติส่องเข้าถึงภายในห้องเรียน อากาศภายในชั้นเรียนต้องไม่ร้อนหรือหนาวจนเกินไป มีอากาศถ่ายเทดี การจัดวางพื้นที่ให้มีทางสัญจรที่สะดวกและเหมาะสมกับวัย การจัดพื้นที่ใกล้กับแหล่งน้ำสำหรับทำกิจกรรมศิลปะและการทำความสะอาด การเลือกวัสดุและอุปกรณ์ต้องคำนึงถึงความง่ายในการใช้งานใช้ได้ทั้งหญิงและชาย เป็นสื่อที่สามารถกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ คงทน จำนวนเพียงพอต่อการใช้งาน และมีเหมาะสมตามลักษณะการทำกิจกรรม ส่วนการจัดเก็บสื่อและอุปกรณ์ต่างๆ ต้องจัดเก็บอย่างเป็นระบบ จัดวางในตู้ที่เปิดโล่ง กว้าง และไม่ลึกจนเกินไปเพื่อการหยิบใช้งานได้อย่างสะดวกสบาย นอกจากนี้การเลือกโต๊ะและเก้าอี้ที่เหมาะสมกับกิจกรรมและวัยของเด็ก เก้าอี้ต้องไม่หนักเกินไปสำหรับเด็กในการใช้งาน

2. ความสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก เมื่อครูต้องการออกแบบพื้นที่สำหรับกิจกรรมภายในห้องเรียน สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงคือ ลักษณะหรือพัฒนาการของเด็กตามวัย เนื่องจากแต่ละช่วงวัยจะมีพฤติกรรมที่แตกต่างกัน ดังนั้น ความต้องการในการใช้พื้นที่จึงมีต่างกันสำหรับเด็กอายุ 2-3 ปี ส่วนมากลักษณะกิจกรรมจะเรียบง่าย ใช้พื้นที่น้อย และมีลักษณะเป็นพื้นที่ปิดล้อม ดังนั้นไม่ควร

ออกแบบพื้นที่ที่ใหญ่จนเกินไปหรือมีอุปกรณ์มากจนเกินไป แต่ต้องมีพื้นที่สำหรับการเคลื่อนไหว ไม่ขัดขวางหรือเกะเกะ เนื่องจากเด็กจะสะดุดล้มหรือลื่นได้ ส่วนเด็กอายุ 5 - 6 ปี มีลักษณะตรงกันข้ามคือ พื้นที่ควรใหญ่เพียงพอสำหรับการเคลื่อนไหวตลอดเวลาของเด็ก เนื่องจากเป็นวัยที่วิ่ง กระโดด ปีน และการออกกำลังกายต่างๆ ต้องออกแบบพื้นที่ให้มีความพอเหมาะและปลอดภัยกับลักษณะทางกายภาพของเด็กวัยนี้ เพื่อส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างอิสระ

3. ความปลอดภัยในการใช้งาน เป็นประเด็นที่สำคัญมากสำหรับการออกแบบสภาพแวดล้อมสำหรับเด็กอนุบาล ความปลอดภัยในการใช้พื้นที่ในการทำกิจกรรม การเลือกวัสดุและอุปกรณ์ต่างๆ ครูจำเป็นต้องทดลองใช้งานก่อนนำมาใช้ในกิจกรรม ต้องระวังของที่เป็นอันตราย ได้แก่ ของมีคม ขนาดของวัสดุที่อาจเล็กเกินไป การลื่นไถล ในการวางตำแหน่งของพื้นที่ต่างๆ ต้องคำนึงถึงความสะดวกของครูในการเฝ้าระวังหรือดูแลได้อย่างทั่วถึง ต้องไม่มีมุมลับสายตา ครูจำเป็นต้องมองเห็นสถานการณ์ภายในชั้นเรียนของตนเองได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ ควรวางแผนทางออกฉุกเฉินที่กว้างเพียงพอเมื่อเกิดเหตุที่ไม่คาดคิด

Schirmacher (1998) กล่าวว่า ข้อคำนึงในการจัดพื้นที่สำหรับการทำกิจกรรมควรจัดพื้นที่ให้มีความสวยงามและรู้สึกอยากทำงาน ต้องสะดวกสบายต่อการเข้าถึง ปลอดภัย สื่อและอุปกรณ์ต่างๆ ต้องเป็นสื่อผสมที่มีความหลากหลายและผสมผสานทั้งสองมิติและสามมิติ ควรวางแผนและออกแบบระบบการจัดเก็บสื่อ วัสดุและอุปกรณ์ที่เป็นระเบียบ แยกตามประเภทของวัสดุ อุปกรณ์ สี และผิวสัมผัสที่ง่ายต่อการมองเห็นและการหยิบใช้งานของเด็กในการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างอิสระ

Isbell and Raines (2007) กล่าวว่า สภาพแวดล้อมส่งผลต่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาลมาก ข้อควรคำนึงในการออกแบบและจัดสภาพแวดล้อมสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. การส่งเสริมสุนทรียภาพ ลักษณะของห้องเรียนต้องมีความสวยงามน่าพึงพอใจ มีสิ่งต่างๆ ที่ดึงดูดความสนใจของเด็กในการทำกิจกรรมอย่างสนุกสนาน ด้วยการตกแต่งห้องด้วยดอกไม้ วัสดุธรรมชาติหรือภาพงานศิลปะต่างๆ

2. การออกแบบพื้นที่ ภายในห้องเรียนควรมีพื้นที่ที่สามารถรองรับกิจกรรมหลากหลายรูปแบบทั้งกลุ่มใหญ่และย่อย ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และการเล่นร่วมกัน การแบ่งพื้นที่เสียงดังและพื้นที่ที่ต้องการความเงียบด้วยการแบ่งที่ชัดเจน หรือการจัดพื้นที่ที่มีความเป็นส่วนตัวรายบุคคล นอกจากนี้สิ่งสำคัญ คือ การนำเสนอทางเลือกหลากหลายให้เด็กได้ตัดสินใจเลือกใช้พื้นที่ด้วยตนเอง

3. การเลือกและจัดแสดงผลงาน สื่อและอุปกรณ์ หลักสำคัญคือ การมองเห็นและความสะดวกสบายในการเข้าถึง มีรูปแบบการใช้ที่ง่าย ไม่ซับซ้อน ง่ายต่อการทำความสะอาด สื่อและอุปกรณ์ต้องมีความหลากหลายและจำนวนมากพอต่อความต้องการ เปิดโอกาสให้เด็กได้ตัดสินใจเลือกใช้ตามความต้องการของตนเอง สื่อและอุปกรณ์ต้องส่งเสริมการเรียนรู้และมีพร้อมตามความต้องการของเด็ก การจัดอุปกรณ์ของจริงให้เด็กได้มีประสบการณ์ในการใช้ ภายในห้องเรียนควรมีการนำเสนอหรือจัดแสดงผลงานของเด็กในรูปแบบที่หลากหลาย

สรุปได้ว่า การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพสำหรับการจัดประสบการณ์ศิลปะควรคำนึงถึงความสวยงาม น่าดึงดูดใจในการทำงาน ขนาดของพื้นที่ที่มีความเหมาะสมกับพัฒนาการตามวัยของเด็ก มีความปลอดภัยและสะดวกสบายต่อการใช้งาน มีแสงและการระบายถ่ายเทของลมที่ดี พื้นที่ที่มีความยืดหยุ่นต่อกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ สื่อวัสดุและอุปกรณ์ควรมีความหลากหลายให้เด็กสามารถตัดสินใจเลือกตามความต้องการของตนเอง และถูกจัดเก็บอย่างเป็นระบบ มองเห็น และหยิบใช้ได้ง่าย

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 งานวิจัยในประเทศ

อารี เกษมรัตน์ (2533 : 87) ได้ศึกษาความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน เมื่อทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มกับเมื่อทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ปกติและเด็กปฐมวัยที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบรักทะนุถนอม เมื่อทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มกับเมื่อทำกิจกรรมศิลปะพบว่า

1. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันเมื่อทำศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มที่มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดเมื่อทำกิจกรรมสร้างสรรค์ปกติ

2. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักทะนุถนอมเมื่อทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มมีความเชื่อมั่นในตนเองสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบรักทะนุถนอมเมื่อทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ปกติ

สุทธิพรรณ ชีรพงศ์ (2534 : 70) ได้ศึกษาพฤติกรรมการร่วมมือของเด็กปฐมวัยที่ทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบครุมีส่วนร่วมและครุไม่มีส่วนร่วม พบว่า

1. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบครุมีส่วนร่วมมีพฤติกรรมการร่วมมือก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกัน

2. เป็นปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบครุไม่มีส่วนร่วมมีพฤติกรรมการร่วมมือก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกัน

3. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบครุมีส่วนร่วม และแบบครุไม่มีส่วนร่วม มีพฤติกรรมการร่วมมือแตกต่างกัน

วิลาวัลย์ เผือกพวง (2536 : 69) ได้ศึกษาพฤติกรรมทางสังคมด้านความเอื้อเฟื้อ ความมีระเบียบวินัย และความสามารถในการใช้กล่อมเนื้อเด็กของเด็กรุ่นวัยที่ได้รับการประสบการณ์สร้างสรรค์โดยใช้คำถามประกอบกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการประสบการณ์สร้างสรรค์แบบปกติ ปรากฏผลดังนี้ คือ เด็กปฐมวัยที่ได้รับการประสบการณ์สร้างสรรค์ โดยใช้คำถามประกอบกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการประสบการณ์สร้างสรรค์แบบปกติ พฤติกรรมทางสังคมด้านเอื้อเฟื้อ ความมีระเบียบวินัย และความสามารถในการใช้กล่อมเนื้อเด็กแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ฐิติพร พิษณุกุล (2538 : 63) ได้ศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ศิลปะประดิษฐ์แบบกลุ่ม ปรากฏว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ศิลปะประดิษฐ์แบบกลุ่มกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ศิลปะประดิษฐ์แบบรายบุคคลมีความสามารถในการแก้ปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กรภัสสร ประเสริฐศักดิ์ (2539 : 55) ได้ศึกษาเปรียบเทียบทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ศิลปะสร้างสรรค์ประกอบคำถามเชิงเหตุผลและประกอบคำถามเชิงเปรียบเทียบ และการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบปกติ ผลปรากฏว่ากับกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ประกอบคำถามเชิงเหตุผลเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบปกติ พบว่าทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ประกอบคำถามเชิงเปรียบเทียบเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบปกติมีทักษะพื้นฐานทาง

คณิตศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 แต่เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ประกอบคำถามเชิงเหตุผล กับกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ประกอบคำถามเชิงเปรียบเทียบ พบว่า มีทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ชนกพร อีระกุล (2541 : 51) ได้ศึกษาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบเน้นกระบวนการ พบว่า เด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบเน้นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบเน้นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์แบบเน้นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบปกติ

วารารณ นาคะศิริ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึงการคิดเชิงเหตุผลของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์โดยใช้ทรายสี ผลการวิจัย พบว่า การคิดเชิงเหตุผลของเด็กปฐมวัยหลังจากการทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์โดยใช้ทรายสีสูงกว่าก่อนการทำศิลปะสร้างสรรค์โดยใช้ทรายสีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นิสิตา อยู่อำไพ (2549) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครูกับความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูประจำชั้นและเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 จำนวน 50 ห้องเรียน จากทั้งหมด 36 โรงเรียน จากการสุ่มโดยง่ายจากประชากรทั้งหมด 76 ห้องเรียน พบว่า วิธีการจัดการเรียนรู้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หมายถึงวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ที่ดี และสม่ำเสมอ จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการการคิดสร้างสรรค์ของเด็กวัยอนุบาลได้ และการสร้างสภาวะที่ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ประพิมพ์พัทธ์ พละพงศ์ (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึงความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัยในการทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ด้วยกระดาษเส้น ผลการวิจัย พบว่า

1. ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัยหลังการทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ด้วยกระดาษเส้นสูงกว่าก่อนการทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ด้วยกระดาษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัยหลังการทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ด้วยกระดาษเส้น มีการเปลี่ยนแปลงสูงกว่าก่อนการทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ด้วยกระดาษเส้นคิดเป็นร้อยละ 100 ของนักเรียนทั้งหมด

ศรีแพร จันทราภิรมย์ (2550) ศึกษาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์โดยใช้เปลือกข้าวโพด กลุ่มตัวอย่างคือ เด็กชาย-หญิง อายุระหว่าง 4 ถึง 5 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนสาธิตอนุบาลราชวมงคล คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี สังกัด กระทรวงศึกษาธิการ จากวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน จำนวน 15 คน ที่มีความคิดสร้างสรรค์ต่ำ ทดลองแบบ One - Group Pretest - Posttest Design เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ TCT-DP ของ Jellen และ Urban สถิติการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติทดสอบที่ พบว่า ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยหลังการ

จัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์โดยใช้เปลือกข้าวโพดสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สมศรี เมฆไพบุลย์วัฒนา (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กปฐมวัยที่ได้รับกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ร้อยดอกไม้ พบว่า

1. ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กปฐมวัยหลังจากได้รับกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ร้อยดอกไม้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กปฐมวัยหลังจากได้รับกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ปักตุงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ร้อยดอกไม้สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ปักตุงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชลธิชา ชิวปรีชา (2554 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ทำกิจกรรมศิลปะด้วยใบตอง พบว่า ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยหลังการจัดกิจกรรมศิลปะด้วยใบตองสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญที่ .01

วาทีณี บรรจง (2556 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการจัดประสบการณ์ศิลปะโดยบูรณาการแนวคิดเชิงออกแบบที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาล พบว่า

1. หลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดสร้างสรรค์สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. หลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่ควรจัดให้กับเด็ก เพราะเป็นกิจกรรมที่สามารถช่วยพัฒนาเด็กได้ดีทั้งทางด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ - จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา รวมทั้งการฝึกฝนให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้ การคิด เป็น ทำเป็น รู้จักแก้ไขปัญหา ตลอดจนสร้างพื้นฐานทักษะทางการคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Kefi (2009) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะอย่างสร้างสรรค์ในการศึกษาระดับอนุบาลสำหรับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็กในสภาพแวดล้อมแห่งการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ผู้วิจัยจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการในหัวข้อการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กอนุบาล โดยมีการทดลองจัดกิจกรรมศิลปะที่แตกต่างกัน 4 รูปแบบ ให้กับเด็กอนุบาลจำนวน 50 คน โรงเรียนอนุบาล Foca ปีการศึกษา 2008 - 2009 ประเทศตุรกี จัดกิจกรรมศิลปะครั้งละ 50 นาที พบว่า หลักในการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาล ครูควรจัดสื่อวัสดุและอุปกรณ์ที่สามารถกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้กับเด็กได้ ครูควรสอนเทคนิคศิลปะให้กับเด็กเพื่อให้เด็กได้ใช้เทคนิคนั้นๆ ในการสร้างสรรค์อย่างอิสระ ครูเปิดโอกาสให้เด็กได้คิดเกี่ยวกับกิจกรรมและสื่อต่างๆ ด้วยการใช้คำถามปลายเปิด ครูควรส่งเสริมให้เด็กค้นคว้าและทำตามความสนใจของตนเองอย่างอิสระ ครูควรส่งเสริมให้เด็กใช้ทักษะการสังเคราะห์ด้วยการสร้างสรรค์ผลงาน ครูควรสอนเกี่ยวกับแนวคิดต่างๆ ผ่านกิจกรรมศิลปะที่หลากหลาย เด็กควรได้รับโอกาสในการตัดสินใจเลือกสื่อด้วยตนเอง ครูควรส่งเสริมให้เด็กใช้ภาษาของตนเองในการถ่ายทอดความคิด และครูควรจัดกิจกรรมประกอบการ

เล่นสนุกกับเกมให้กับเด็ก ดังนั้นครูมีส่วนสำคัญในการจัดกิจกรรมที่หลากหลายและอย่างสร้างสรรค์แก่เด็กอนุบาล

Cobra (2011) ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่มที่มีต่อพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอายุ 6 ปี โรงเรียนอนุบาลของเมืองชิราซ ปีการศึกษา 2005 - 2006 ประเทศอิหร่าน ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ทั้งหมด 60 คน จัดเข้ากลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่มหลายขั้นตอน ได้กลุ่มทดลอง 30 คน และกลุ่มควบคุม 30 คน กลุ่มทดลองได้รับการจัดกิจกรรมเล่นเป็นกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของ Jean Luis Salie's test พบว่ากลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดกิจกรรมเล่นเป็นกลุ่มมีค่าเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Guerra และ Zuccoli (2012) ศึกษาการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็กผ่านสื่อปลายปิดและปลายเปิด ผู้วิจัยสำรวจการใช้สื่อวัสดุระหว่างสื่อแบบปลายปิดหรือสำเร็จรูปกับสื่อแบบปลายเปิดของโรงเรียนอนุบาลและโรงเรียนประถมศึกษาในประเทศอิตาลี พบว่า การใช้สื่อทั้งสองประเภทสามารถส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กได้ขึ้นอยู่กับวิธีการใช้สื่อของแต่ละประเภท ได้แก่ การใช้สื่อแบบปลายปิดหรือสำเร็จรูป เช่น ส้อม เมื่อนำมาใช้ในวิธีการที่แตกต่างไปจากการใช้แบบเดิมสามารถกระตุ้นและส่งผลต่อพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ของเด็กได้ และการใช้สื่อแบบปลายเปิดส่งเสริมให้เด็กสำรวจและทดลองสื่ออื่นๆ ในรูปแบบที่หลากหลายซึ่งกระตุ้นให้เกิดการคิดอย่างสร้างสรรค์ในขั้นที่สูงขึ้นไป ดังนั้นครูมีหน้าที่ในการจัดเตรียมสื่อซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็ก ในการเลือกสื่อวัสดุควรมีการผสมผสานของสื่อชนิดต่างๆ และควรคำนึงถึงวิธีการใช้งานของสื่อชนิดนั้นๆ การจัดให้เด็กมีประสบการณ์กับสื่อที่หลากหลายเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้อย่างอิสระและเป็นการพัฒนาทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ของเด็ก

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ โดยการใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบพหุนาม เป็นการศึกษาเชิงทดลอง (Experimental Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ เพื่อเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 7 องค์ประกอบระหว่างเด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติของนักเรียนอนุบาลชั้นปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลพระนครศรีอยุธยา ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

- 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากร คือ นักเรียนอนุบาลชั้นปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลพระนครศรีอยุธยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 6 ห้องเรียน ห้องละ 35 คน จำนวน 210 คน

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนอนุบาลชั้นปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลพระนครศรีอยุธยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 2 ห้องเรียน ห้องละ 35 คน จำนวน 70 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบไปด้วย

3.2.1 แผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ

3.2.2 แบบประเมินคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

3.2.3 แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ TCT-DP (Test for creative thinking – drawing production) ของ Jellen และ Urban (2005)

การสร้างและหาคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

ในการสร้างแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ที่ใช้เป็นกรอบแนวคิดวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์
2. ศึกษาหลักสูตร มาตรฐาน ตัวชี้วัด ขอบเขตเนื้อหาของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย
3. วิเคราะห์โครงสร้าง เนื้อหา กำหนดเนื้อหา ออกแบบวิธีการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์
4. ทำการออกแบบรูปแบบแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ โดยศึกษาองค์ประกอบความคิดสร้างสรรค์ของ Urban & Jellen (2005) เพื่อนำแนวคิดมาใช้ ออกแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ และศึกษาขั้นตอนการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ของ สำลี รักสุทธี และมะลิวัลย์ สีดาบุญมา (2547 : 16) เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมแต่ละแผน
5. เขียนแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ทั้งหมด 4 สัปดาห์ ทั้งหมด 20 กิจกรรม โดยแบ่งเนื้อหาตามแผนการจัดประสบการณ์ ดังนี้
 - 5.1 จุดประสงค์การเรียนรู้
 - 5.2 ประสบการณ์สำคัญทางศิลปะ
 - 5.3 ช่วงเวลาการจัดกิจกรรม
 - 5.4 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์
 - 5.5 สื่อและอุปกรณ์
 - 5.6 การวัดและประเมินผล
 - 5.7 บันทึกหลังสอน

ตารางที่ 3.1 องค์ประกอบของแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

องค์ประกอบของ แผนการจัดประสบการณ์	การใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์
1. จุดประสงค์การเรียนรู้	เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย
2. ประสบการณ์สำคัญทางศิลปะ	1. การบอกลักษณะ รูปร่าง เส้น สี และผิวสัมผัสของสิ่งต่างๆ รอบตัวในธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นได้ 2. การอธิบายลักษณะและคุณภาพของตนเองและผู้อื่นได้ 3. การใช้วัสดุ สื่อ อุปกรณ์ เทคนิค และกระบวนการที่หลากหลายในการสำรวจและการสร้างสรรค์งานศิลปะได้ 4. การบอกความรู้สึก อารมณ์ของตนเองที่มีต่องานศิลปะ 5. การแสดงออกถึงความสนใจที่มีต่อผลงานศิลปะทั้งวัฒนธรรมของตนเอง ชุมชน และของผู้อื่น 6. การวางแผนและปฏิบัติตามแผน

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

องค์ประกอบของ แผนการจัดประสบการณ์	การใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์
3. ช่วงเวลาการจัดกิจกรรม	ใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ในช่วงกิจกรรมสร้างสรรค์ สัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 60 นาที
4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์	ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นจัดเตรียมวัสดุ – อุปกรณ์ เป็นการเตรียมความพร้อมเด็กด้วยนิทานและร้องเพลง การเชื่อมโยงความคิดของเด็กกับกิจกรรมเสริมประสบการณ์ และการเรียนรู้ การใช้อุปกรณ์ต่างๆ และการตกลงกติกาในการทำงานเพื่อให้เด็กได้เตรียมตัวให้พร้อมที่จะปฏิบัติกิจกรรม ขั้นที่ 2 ขั้นสนทนา เป็นการให้ข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็ก เพื่อให้ได้ผลงานแปลกใหม่อาจจะเป็นการแนะนำรายบุคคล รายกลุ่ม หรือแนะนำพร้อมกันทั้งชั้น ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติกิจกรรม เป็นการให้เด็กลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามความสนใจ เมื่อปฏิบัติกรรมเสร็จแต่ละโต๊ะให้นำผลงานมาให้ครูดูบอกชื่อผลงานและวิธีทำแล้วจึงไปปฏิบัติกิจกรรมที่โต๊ะต่อไปให้ ขั้นที่ 4 ขั้นนำเสนอผลงาน ครูให้โอกาสเด็กได้นำเสนอผลงานของตนเองที่หน้าชั้น เป็นการสร้างความเชื่อมั่นและพัฒนาทักษะทางภาษา ขั้นที่ 5 ขั้นสรุป เป็นการสรุปกิจกรรมที่ทำในแต่ละวันและบันทึกผลกิจกรรม
5. สื่อและอุปกรณ์	1. วัสดุและอุปกรณ์สำหรับกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ทั้งหมด ได้แก่ การวาดภาพ การปั้น การฉีกปะ การตัดปะ การพิมพ์ภาพ การปั้น การร้อย และการประดิษฐ์
6. การวัดและประเมินผล	1. สังเกตพฤติกรรมของเด็ก โดยลงบันทึกหลังการสอน - การใช้กล้ามเนื้อให้สัมพันธ์กับตา - ผลงานมีความเหมาะสม แปลกใหม่ - ความมั่นใจในตนเอง และมีคุณธรรม - การใช้ภาษาเพื่ออธิบายผลงาน 2. เก็บผลงานหรือภาพถ่ายผลงานรวบรวมใส่แฟ้มผลงาน 3. วัดความคิดสร้างสรรค์ของเด็กด้วยแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ TCT – DP

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

องค์ประกอบของ แผนการจัดประสบการณ์	การใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์
7. บันทึกล้างสอน	จัดทำบันทึกหลังสอนเพื่อนบันทึกข้อมูลเชิงบรรยาย หลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ในแต่ละวัน แบ่ง ออกเป็น 2 ส่วน 1. พฤติกรรมการแสดงออกที่สะท้อนลักษณะเด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์ บันทึกข้อมูล ดังนี้ 1.1 ความคิดสร้างสรรค์ตาม 7 องค์ประกอบ ของ Jellen และ Urban ได้แก่ ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น ความคิดริเริ่ม ความคิดละเอียดลออ การกล้าเสี่ยง การสร้างเรื่องราว และอารมณ์ขัน 1.2 ลักษณะความคิดสร้างสรรค์สูง 5 ประการ ได้แก่ ความสงสัยใคร่รู้ ความกระตือรือร้น ความเชื่อมั่นในตนเอง ความอดทน และการใช้ภาษาที่หลากหลาย 1.3 ความคิดสร้างสรรค์ที่สะท้อนจากผลงานศิลปะ ได้แก่ 1) ความหลากหลายของการใช้เทคนิค สื่อ วัสดุ และอุปกรณ์ในการทำงานศิลปะ 2) ความละเอียดและซับซ้อนของการคิดในการทำงานศิลปะ 3) ความมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของผลงานศิลปะ 2. การสะท้อนความคิดครู เพื่อบันทึกภาพรวมของการดำเนินกิจกรรม ปัญหาที่พบอาจเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม และแนวทางในการแก้ไขสำหรับกิจกรรมครั้งต่อไป

ตารางที่ 3.2 โครงสร้างการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

สัปดาห์/วันที่	กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์	ประเภทของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์
สัปดาห์ที่ 1	วันที่ 1 การประดิษฐ์บ้านจากกล่องนม	การประดิษฐ์
	วันที่ 2 การพิมพ์ภาพจากถายนิ้วมือ	การพิมพ์ภาพ
	วันที่ 3 การวาดภาพพระบายสีด้วยสีเทียน	การวาดภาพพระบายสี
	วันที่ 4 การฉีก-ปะกระดาษสี	การฉีก-ปะ
	วันที่ 5 การปั้นดินน้ำมัน	การปั้น
สัปดาห์ที่ 2	วันที่ 1 การพิมพ์ภาพด้วยใบไม้	การพิมพ์ภาพ
	วันที่ 2 การฉีก-ปะกระดาษหนังสือพิมพ์	การฉีก-ปะ
	วันที่ 3 การประดิษฐ์หน้ากาก	การประดิษฐ์
	วันที่ 4 การวาดภาพพระบายสีด้วยสีไม้	การวาดภาพพระบายสี
	วันที่ 5 การร้อยหลอดกาแฟ	การร้อย/การประดิษฐ์

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

สัปดาห์/วันที่	กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์	ประเภทของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์	
สัปดาห์ที่ 3	วันที่ 1	การปั้นดินเหนียว	การปั้น
	วันที่ 2	การวาดภาพพระบายสีด้วยสีน้ำ	การวาดภาพพระบายสี
	วันที่ 3	การพิมพ์ภาพด้วยหนังสือพิมพ์	การพิมพ์ภาพ
	วันที่ 4	กระประดิษฐ์รถไฟจากกล่องนม	การประดิษฐ์
	วันที่ 5	การฉีก-ปะกระดาษนิตยสาร	การฉีก-ปะ
สัปดาห์ที่ 4	วันที่ 1	การตัด-ปะจากเศษผ้า	การตัดปะ/การประดิษฐ์
	วันที่ 2	การพิมพ์ภาพจากผัก	การพิมพ์ภาพ
	วันที่ 3	การวาดภาพลงบนกระดาษทราย	การวาดภาพพระบายสี
	วันที่ 4	การปั้นแป้งโด	การปั้น
	วันที่ 5	การประดิษฐ์ที่ใส่ดินสอ	การประดิษฐ์/การฉีก-ปะ

6. นำแผนการจัดประสบการณ์เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วมตรวจสอบเพื่อพิจารณาความถูกต้อง ครบถ้วน ความเหมาะสม และความสอดคล้องขององค์ประกอบต่างๆ ของแผนการจัดประสบการณ์ ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข

7. ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดประสบการณ์ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์

การหาคุณภาพแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. นำแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อประเมินและตรวจพิจารณาความถูกต้อง ครบถ้วน เหมาะสม และความสอดคล้องขององค์ประกอบต่างๆ ของแผนการจัดประสบการณ์ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข

2. นำคะแนนการประเมินแผนการจัดประสบการณ์ที่ผู้เชี่ยวชาญประเมินมาแล้ว มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย เพื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์การประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของ Likert ซึ่งมี 5 ระดับ โดยใช้เกณฑ์ดังนี้ (Best, 1970)

ระดับคะแนนเฉลี่ย	เกณฑ์การประเมิน
4.50 – 5.00	หมายถึง คุณภาพดีมาก
3.50 – 4.49	หมายถึง คุณภาพดี
2.50 – 3.49	หมายถึง คุณภาพดีปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง คุณภาพพอใช้
1.00 – 1.49	หมายถึง คุณภาพควรปรับปรุง

3. ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดประสบการณ์ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4. นำแผนการจัดประสบการณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญที่มีความเหมาะสมไปใช้ในการวิจัย

สำหรับแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ ผู้วิจัยใช้แผนการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยของโรงเรียน ซึ่งองค์ประกอบของแผนการจัดประสบการณ์ ดังตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.3 องค์ประกอบของแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ

องค์ประกอบของ แผนการจัดประสบการณ์	การใช้กิจกรรมศิลปะ
1. จุดประสงค์การเรียนรู้	เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย
2. ประสบการณ์สำคัญทางศิลปะ	1. การบอกลักษณะ รูปร่าง เส้น สี และผิวสัมผัสของสิ่งต่างๆ รอบตัวในธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นได้ 2. การอธิบายลักษณะและคุณภาพของตนเองและผู้อื่นได้ 3. การใช้วัสดุ สื่อ อุปกรณ์ เทคนิค และกระบวนการที่หลากหลายในการสำรวจและการสร้างสรรค์งานศิลปะได้ 4. การบอกความรู้สึก อารมณ์ของตนเองที่มีต่องานศิลปะ 5. การแสดงออกถึงความสนใจที่มีต่อผลงานศิลปะทั้งวัฒนธรรมของตนเอง ชุมชน และของผู้อื่น 6. การวางแผนและปฏิบัติตามแผน
3. ช่วงเวลาการจัดกิจกรรม	ใช้กิจกรรมในช่วงกิจกรรมสร้างสรรค์ สัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 60 นาที
4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์	ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นนำ เป็นการเตรียมความพร้อมเด็กด้วยนิทานและร้องเพลง การเชื่อมโยงความคิดของเด็กกับกิจกรรมเสริมประสบการณ์ และการเรียนรู้ การใช้ อุปกรณ์ต่างๆ และการตกลงกติกาในการทำงาน ขั้นที่ 2 ขั้นสอน เป็นการให้เด็กลงมือทำกิจกรรมด้วยตนเอง ขั้นที่ 3 ขั้นสรุป เป็นการที่ครูและเด็กร่วมกันสนทนาถึงความคิดและความรู้สึกจากผลงานของตนเอง การร่วมจัดแสดงผลงานของแต่ละคน และการสรุปกิจกรรมที่ทำในแต่ละวัน
5. สื่อและอุปกรณ์	1. วัสดุและอุปกรณ์สำหรับกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ทั้งหมด ได้แก่ การวาดภาพ การปั้น การฉีกปะ การตัดปะ การพิมพ์ภาพ การปั้น การร้อย และการประดิษฐ์
6. การวัดและประเมินผล	1. สังเกตการณ์ทำงานของเด็ก โดยลงบันทึกหลังการสอน 2. เก็บผลงานหรือภาพถ่ายผลงานรวบรวมใส่แฟ้มผลงาน
7. บันทึกหลังสอน	ครูเป็นผู้บันทึกหลังสอน

การสร้างและหาคุณภาพแบบประเมินคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้
กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560
2. ศึกษาแนวคิดและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบประเมินคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดของ รวีวัฒน์ สิริบาล (2553 : 19 – 23) ซึ่งประเด็นที่จะประเมินแผนการจัดประสบการณ์ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ องค์ประกอบของแผนการจัดประสบการณ์ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดผลและประเมินผล
3. สร้างแบบประเมินคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์ โดยมีลักษณะเป็นแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของ Likert ซึ่งมี 5 ระดับ โดยใช้เกณฑ์ดังนี้ (Best, 1970) เกณฑ์ดังนี้

ระดับคะแนนเฉลี่ย	เกณฑ์การประเมิน
4.50 – 5.00	หมายถึง คุณภาพดีมาก
3.50 – 4.49	หมายถึง คุณภาพดี
2.50 – 3.49	หมายถึง คุณภาพดีปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง คุณภาพพอใช้
1.00 – 1.49	หมายถึง คุณภาพควรปรับปรุง
4. นำแบบประเมินคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์ที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสม ชัดเจน และครอบคลุม
5. ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงแบบประเมินคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา
6. จัดพิมพ์แบบประเมินคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เพื่อเตรียมนำไปใช้ประเมินคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์

การสร้างและหาคุณภาพแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ TCT-DP มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ TCT-DP (Test for creative thinking – drawing production) ของ Jellen & Urban (2005) พบว่า เป็นแบบทดสอบใช้วัดความคิดสร้างสรรค์ 7 องค์ประกอบ ได้แก่ ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น ความคิดริเริ่ม ความคิดละเอียดลออ การกล้าเสี่ยง การสร้างเรื่องราว และอารมณ์ขัน แบบทดสอบนี้สามารถใช้ได้กับเด็กถึงผู้ใหญ่ ไม่มีข้อจำกัดด้านเพศและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นแบบทดสอบที่ Jellen และ Urban นำแบบทดสอบไปใช้เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นกับเด็กกลุ่มต่างๆ ในประเทศเยอรมัน พบว่า ค่าความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง .89 ถึง .97

2. ศึกษาวิธีการใช้แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ TCT-DP (Test for creative thinking – drawing production) ของ Jellen และ Urban พบว่า รายละเอียดจากแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ฉบับนี้ มีดังนี้

2.1 ลักษณะของแบบทดสอบ เป็นแบบทดสอบที่ใช้กระดาษ และดินสอ โดยใช้ทดสอบเป็นรายบุคคล หรือเป็นรายกลุ่มบุคคล ซึ่งกำหนดรูปแบบดังนี้

2.1.1 สิ่งที่กำหนดเป็นสิ่งเร้าที่จัดเตรียมไว้ในรูปของส่วนเล็กๆ มีขนาดและรูปร่างแตกต่างกัน เช่น รูปม้วนฉาก รูปครึ่งวงกลม รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสปลายเปิดรูปจุด รูปรอยเส้นประ รูปเส้นโค้งคล้ายตัว S ซึ่งประกอบอยู่ในด้านใน และด้านนอกกรอบสี่เหลี่ยมใหญ่

2.1.2 การตอบสนองสิ่งเร้า ผู้ถูกทดสอบสามารถตอบสนองได้อย่างอิสระตามจินตนาการโดยการวาดภาพขึ้นมาภายในขอบเขตของช่วงเวลาที่กำหนดให้ และมีเกณฑ์สำหรับยึดถือเป็นหลักในการประเมินคุณค่าความคิดสร้างสรรค์จากผลการวาดภาพทั้งหมด

2.2 การใช้แบบทดสอบ

2.2.1 ผู้ถูกทดสอบจะได้รับแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ TCT – DP และดินสอดำซึ่งไม่มียางลบ เพื่อไม่ให้ผู้ที่ทำแบบทดสอบแก้ไขภาพที่วาด

2.2.2 ผู้ทดสอบอ่านคำสั่งซ้ำๆ และชัดเจน

2.2.3 เมื่อผู้ถูกทดสอบเข้าใจแล้วให้ลงมือวาดภาพ ถ้าหากมีคำถามในช่วงที่กำลังทำแบบทดสอบ ผู้ทดสอบอาจตอบในลักษณะ “เด็กๆ อยากวาดภาพอะไรก็ได้ตามที่อยากจะวาดทุกรูปที่วาดเป็นสิ่งที่ถูกต้องทั้งสิ้นทำอย่างไรก็ได้ไม่มีสิ่งผิด”

2.2.4 ในการทดสอบกำหนดเวลา 15 นาที หลังจากนั้นผู้ทดสอบจะเก็บแบบทดสอบทั้งหมด เขียนชื่อ ชั้น เลขที่

2.2.5 ผู้ทดสอบจดบันทึกเวลาการทำแบบทดสอบของผู้ที่ทำเสร็จก่อน 12 นาทีไว้ที่มุมขวาของแบบทดสอบ แล้วปฏิบัติเช่นเดียวกับข้อ 2.2.4

2.2.6 หลังจากส่งแบบทดสอบให้เด็กออกมาแล้วผลงานของตนเองให้เพื่อนฟังหน้าห้องเรียน

2.3 เกณฑ์การประเมิน

การประเมินผลแบบทดสอบ ดำเนินการตามเกณฑ์การประเมินผลของแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์โดยการวาดภาพของ Jellen & Urban. (2005) ซึ่งมีเกณฑ์การประเมินผลทั้งหมด 11 เกณฑ์ ดังนี้

2.3.1 การต่อเติม (Cn : Continuations) ชิ้นส่วนที่ได้รับการต่อเติม (ครึ่งวงกลม จุด มุมฉาก เส้นโค้ง เส้นประและสี่เหลี่ยมจัตุรัสเล็กปลายเปิดนอกกรอบสี่เหลี่ยมใหญ่) จะได้คะแนน การต่อเติมชิ้นส่วนละ 1 คะแนน คะแนนสูงสุดคือ 6 คะแนน

2.3.2 ความสมบูรณ์ (Cm : Completions) หากมีการต่อเติมจากเดิมในข้อ 1 ให้ เต็มหรือให้สมบูรณ์มากขึ้นจะได้คะแนนชิ้นส่วนละ 1 คะแนน ถ้าต่อเติมภาพโดยใช้รูปที่กำหนด 2 รูป มารวมเป็นรูปเดียว เช่น โยงเป็นรูปบ้าน ต่อเป็นอริฐ ต่อเป็นปล่องไฟ ฯลฯ ให้ 1 คะแนน คะแนนสูงสุด ของข้อนี้ คือ 6 คะแนน

2.3.3 ภาพที่สร้างขึ้นใหม่ (Ne : New Elements) ภาพหรือสัญลักษณ์ที่วาดขึ้นใหม่ นอกเหนือจาก ข้อ 1 และ 2 จะได้คะแนนเพิ่มอีกภาพละ 1 คะแนน แต่ภาพที่วาดซ้ำๆ ภาพที่ เหมือนกัน เช่น ภาพป่าที่มีต้นไม้หลายๆ ต้น ซ้ำๆ กัน จะได้ 2 – 3 คะแนน คะแนนสูงสุดของข้อนี้ คือ 6 คะแนน

2.3.4 การต่อเนื้องด้วยเส้น (Cl : Connections made with lines) แต่ละภาพหรือ ส่วนของภาพ (ทั้งภาพที่สร้างเสร็จขึ้นใหม่ในข้อ 3 หากมีเส้นลากโยงเข้าด้วยกันทั้งภายในและ ภายนอกจะได้รับคะแนนการโยงเส้น เส้นละ 1 คะแนน คะแนนสูงสุดของข้อนี้คือ 6 คะแนน

2.3.5 การต่อเนื้องที่ทำให้เกิดเป็นเรื่องราว (Cth : Connections made that Contribute to a theme) ภาพใดหรือส่วนใดของภาพที่ทำให้เกิดเป็นเรื่องราวหรือเป็นภาพรวมจะ ได้อีก 1 คะแนน ต่อ 1 ชิ้น การเชื่อมโยงนี้ อาจเป็นการเชื่อมโยงด้วยเส้นจากข้อ 1 หรือไม่ใช่เส้น ก็ได้ เช่น เส้นประของแสงอาทิตย์ เงาต่างๆ การแตะกันของภาพ ความสำคัญอยู่ที่การต่อเติมนั้นทำให้ได้ ภาพที่สมบูรณ์ตาม ความหมายที่ผู้เข้ารับการทดสอบตั้งชื่อไว้ คะแนนสูงสุดของข้อนี้ คือ 6 คะแนน

2.3.6 การข้ามเส้นกันเขตโดยการใช้ชิ้นส่วนที่กำหนดให้นอกกรอบใหญ่ (Bfd : Boundary Breaking Fragment Dependent) การต่อเติมหรือโยงเส้นปิด รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ปลายเปิด ซึ่งอยู่นอกกรอบสี่เหลี่ยมใหญ่ จะได้ 6 คะแนนเต็ม

2.3.7 การข้ามเส้นเขตอย่างอิสระโดยไม่ใช้ชิ้นส่วนนอกกรอบที่กำหนดให้ (Bfi : Boundary Breaking Fragment Independent) การต่อเติมโยงเส้นออกไปนอกกรอบ หรือการ วาดภาพนอก กรอบสี่เหลี่ยมใหญ่ จะได้ 6 คะแนนเต็ม

2.3.8 การแสดงความลึก ใกล้ – ไกล หรือมิติของภาษา (Pe : Perspective) ภาพที่ วาดให้เห็นส่วนลึกมีระยะใกล้ – ไกล หรือวาดภาพในลักษณะสามมิติ ให้คะแนนภาพละ 1 คะแนน หากมีภาพปรากฏเป็นเรื่องราวทั้งภาพ แสดงความเป็นมิติ มีความลึกหรือใกล้ – ไกล ให้คะแนน 6 คะแนน

2.3.9 อารมณ์ขัน (Hu : Humor) ภาพที่แสดงให้เห็นหรือก่อให้เกิดอารมณ์ขัน จะได้ ชิ้นส่วนละ 1 คะแนน หรือดูภาพรวมถ้าได้อารมณ์ขันมาก ก็จะทำให้คะแนนมากขึ้นเป็นลำดับ ภาพที่ แสดงอารมณ์ขันนี้ประเมินในหลายๆ ทาง เช่น

- (1) ผู้วาดสามารถล้อเลียนตัวเองจากภาพวาด
- (2) ผู้วาดผนวกชื่อที่แสดงอารมณ์ขันเข้าไปหรือวาดเพิ่มเข้าไป
- (3) ผู้วาดผนวกลายเส้นและภาษาเข้าไปเหมือนการวาดภาพการ์ตูน

คะแนนสูงสุดของข้อนี้ คือ 6 คะแนน

2.3.10 การคิดแปลกใหม่ ไม่เป็นแบบแผนปกติ (Uc : Unconventionality) ภาพที่ มีความคิดที่แปลกใหม่แตกต่างไปจากความคิดปกติธรรมดาทั่วไป มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

(1) การวางหรือการใช้กระดาษแตกต่างไปจากเมื่อผู้ทดสอบวางกระดาษให้ เช่น มีการพับ มีการหมุน หรือพลิกกระดาษไปข้างหลัง แล้วจึงวาดภาพ จะได้คะแนน 3 คะแนน

(2) ภาพที่เป็นนามธรรมหรือไม่เป็นภาพของจริง เช่น การใช้ชื่อที่เป็นนามธรรม หรือสัตว์ประหลาด ให้ 3 คะแนน

(3) ภาพรวมของรูปทรง เครื่องหมาย สัญลักษณ์ ตัวอักษร ตัวเลข หรือการใช้ชื่อ หรือภาพที่เหมือนการ์ตูน ให้ 3 คะแนน

(5) ภาพที่ต่อเติม ไม่ใช่ภาพที่วาดกันแพร่หลายทั่วไป ให้ 3 คะแนน แต่หากมีการต่อเติมภาพในลักษณะต่าง ๆ ต่อไปนี้

- รูปครึ่งวงกลมต่อเป็นพระอาทิตย์ หน้าคน หรือวงกลม
- รูปมุมฉากต่อเป็นบ้าน กล่อง หรือสี่เหลี่ยม
- รูปเส้นโค้งต่อเป็นงู ต้นไม้ หรือดอกไม้
- รูปเส้นประ ต่อเป็นถนน ตรอก หรือทางเดิน
- รูปจุดทำเป็นตานก หรือ สายฝน

รูปทำนองนี้ต้องหักออก 1 คะแนน จาก 3 คะแนนเต็มในข้อ 10.4 แต่ต้องไม่มีคะแนนติดลบ คะแนนสูงสุดของข้อนี้เท่ากับ 12 คะแนน

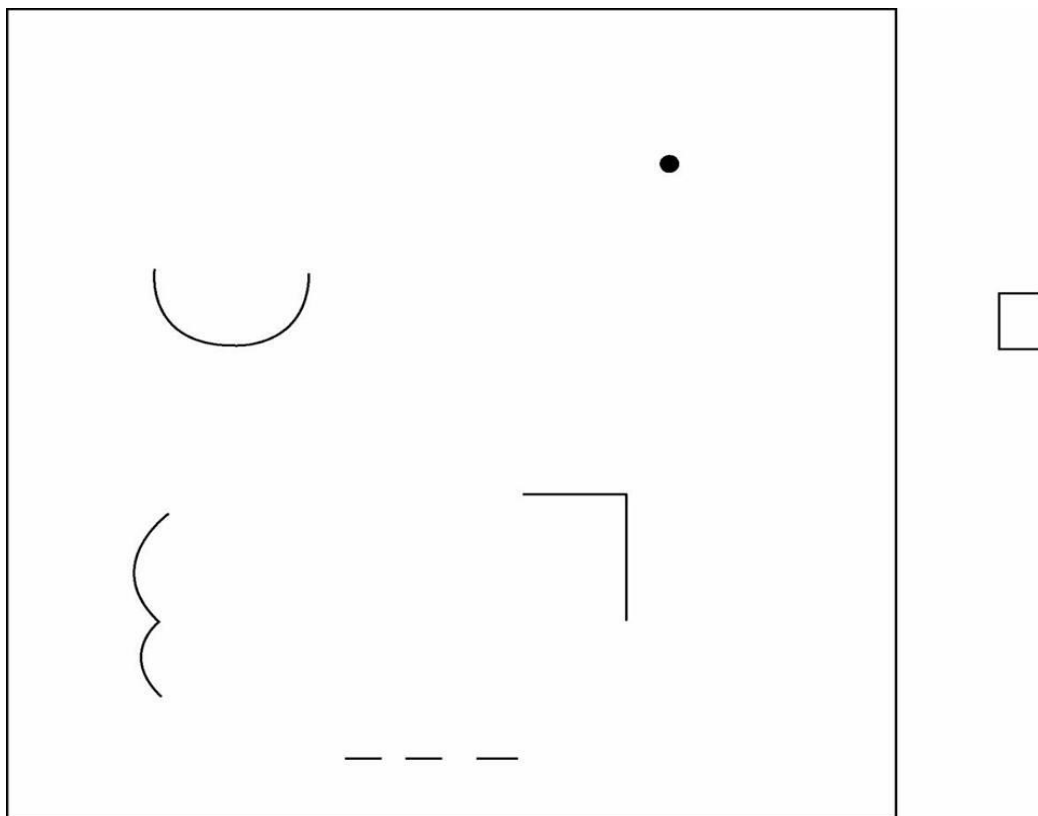
2.3.11 ความเร็ว (Sp : Speed) ภาพที่ใช้เวลาน้อยกว่า 12 นาที จะได้คะแนนเพิ่ม ดังนี้

- (1) ต่ำกว่า 2 นาที ได้ 6 คะแนน
- (2) ต่ำกว่า 4 นาที ได้ 5 คะแนน
- (3) ต่ำกว่า 6 นาที ได้ 4 คะแนน
- (4) ต่ำกว่า 8 นาที ได้ 3 คะแนน
- (5) ต่ำกว่า 10 นาที ได้ 2 คะแนน
- (6) ต่ำกว่า 12 นาที ได้ 1 คะแนน
- (7) มากกว่าหรือเท่ากับ 12 นาที ได้ 0 คะแนน

โดยความคิดสร้างสรรค์ประกอบไปด้วย 7 องค์ประกอบ ซึ่งเกณฑ์การประเมินแบบทดสอบอยู่ในองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ดังนี้

1. ความคิดคล่องแคล่ว ได้แก่ ความเร็ว (Sp)
2. ความคิดยืดหยุ่น ได้แก่ การต่อเติม (Cn)
3. ความคิดริเริ่ม ได้แก่ ภาพที่สร้างขึ้นใหม่ (Ne) และ การคิดแปลกใหม่ (Uc)
4. ความคิดละเอียดลออ ได้แก่ ความสมบูรณ์ (Cm) และการแสดงความลึก ไกล – ไกล หรือมิติของภาษา (Pe)
5. การกล้าเสี่ยง ได้แก่ การข้ามเส้นกั้นเขตโดยการใช้สีส่วนที่กำหนดให้นอกกรอบใหญ่ (Bfd) และการข้ามเส้นเขตอย่างอิสระโดยไม่ใช้สีส่วนนอกกรอบที่กำหนดให้ (Bf)
6. การสร้างเรื่องราว ได้แก่ การต่อเนื่องด้วยเส้น (Cl) และการต่อเนื่องที่ทำให้เกิดเป็นเรื่องราว (Cth)
7. อารมณ์ขัน ได้แก่ อารมณ์ขัน (Hu)

ซึ่งลักษณะของแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ แสดงดังภาพที่ 3.1

ภาพที่ 3.1 แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ (TCT-DP)

The Test for Creative Thinking Drawing Production สร้างขึ้นโดย Jellen และ Urban

ตารางที่ 3.4 คะแนนผลรวมของแบบทดสอบ TCT – DP

1 Cn	2 Cm	3 Ne	4 Cl	5 Cth	6 Bfd	7 Bfi	8 Pe	9 Hu	10 Uc				11 Sp	รวม
									10.1	10.2	10.3	10.4		

เกณฑ์การตัดสินระดับความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ TCT –DP เป็นดังนี้

- ได้คะแนนรวมต่ำกว่า 24 คะแนน มีความคิดสร้างสรรค์อยู่ในระดับต่ำ
- ได้คะแนนรวมระหว่าง 24 – 47 คะแนน มีความคิดสร้างสรรค์อยู่ในระดับปานกลาง
- ได้คะแนนรวมตั้งแต่ 48 คะแนนขึ้นไป มีความคิดสร้างสรรค์อยู่ในระดับสูง

คะแนนรวมของแบบทดสอบ TCT-DP คือ 72 คะแนน

3. นำแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 จำนวน 35 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยนำแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์มาตรวจให้คะแนน โดยใช้ผู้ตรวจ 2 คน คือ ผู้วิจัยกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ จากนั้นตรวจผลงานและวิเคราะห์

หาค่าความเชื่อมั่นของผู้ตรวจโดยการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) (กมลวรรณ ตั้งชนกานนท์. 2557 : 64)

ผลการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นมีค่าเท่ากับ 0.924 รายละเอียดแสดงในภาคผนวก ค

4. จัดเตรียมแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์เพื่อนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง

3.3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.3.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เพื่อขออนุญาตและความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และใช้เครื่องมือกับโรงเรียนอนุบาลพระนครศรีอยุธยา

3.3.2 เตรียมสถานที่และเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

สถานที่ทดลอง คือ โรงเรียนอนุบาลพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ และแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย

3.3.3 ผู้วิจัยนำแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์จำนวน 20 แผน ไปใช้ทำการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง 1 ห้องเรียนเป็นเวลา 20 ชั่วโมง

3.3.4 หลังจากทดลองใช้แผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์กับกลุ่มตัวอย่าง 1 ห้องเรียน ผู้วิจัยนำแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ TCT - DP ทำการประเมินพฤติกรรมกับกลุ่มตัวอย่าง 2 ห้องเรียน ได้แก่ เด็กที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ และเด็กที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

3.3.5 ผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้จากการประเมินพฤติกรรมด้านความคิดสร้างสรรค์จากแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ TCT - DP มาตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ และตรวจสอบเพื่อให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

3.4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าสถิติ ดังนี้

3.4.1 การศึกษาคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นโดยใช้สถิติบรรยาย เพื่ออธิบายลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง และลักษณะของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยด้วยสถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่ออธิบายลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

3.4.1.1 การหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) (พรณี ลีกิจวัฒน์. 2556 : 137)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{n} \quad (3.1)$$

เมื่อ	\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนในชุดข้อมูล
	n	แทน	จำนวนข้อมูลทั้งหมดของกลุ่มตัวอย่าง

เกณฑ์การแปลคุณภาพแผนการจัดประสบการณ์ตามวิธีของ Likert ซึ่งมี 5 ระดับ โดยใช้เกณฑ์ดังนี้ (Best. 1970)

ระดับคะแนนเฉลี่ย		เกณฑ์การประเมิน
4.50 – 5.00	หมายถึง	คุณภาพดีมาก
3.50 – 4.49	หมายถึง	คุณภาพดี
2.50 – 3.49	หมายถึง	คุณภาพดีปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง	คุณภาพพอใช้
1.00 – 1.49	หมายถึง	คุณภาพควรปรับปรุง

3.4.1.2 การหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) (พรณี ลีกิจวัฒน์. 2556 : 141)

$$S = \sqrt{\frac{\sum (x - \bar{x})^2}{n}} \quad (3.2)$$

เมื่อ	S	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	\sum	แทน	ผลรวม
	X	แทน	คะแนนแต่ละตัวในชุดข้อมูล
	\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ยของคะแนนในชุดข้อมูล
	n	แทน	จำนวนข้อมูลทั้งหมด (ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง)

3.4.2. การเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 7 องค์ประกอบระหว่างเด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ ผู้วิจัยใช้สถิติการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบเด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ ด้วยสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณ (Multivariate Analysis of Variance : MANOVA)

3.4.2.1 การตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นในการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณ ดังนี้

3.4.2.1.1 ตัวแปรตามต้องมีการแจกแจงแบบปกติ ทดสอบด้วยค่า

Shapiro – Wilk

3.4.2.1.2 ตัวแปรตามต้องมีความสัมพันธ์กัน ทดสอบโดยใช้สถิติ Bartlett's Test of Sphericity ซึ่งผลต้องมีความสำคัญทางสถิติ แสดงว่าตัวแปรต้องมีความสัมพันธ์กัน จึงจะนำมาวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณได้

3.4.2.1.3 เมทริกซ์ความแปรปรวน – ความแปรปรวนร่วม (Varance – Covarance Matrices) โดยใช้สถิติ Box's M test ผลการทดสอบพบว่า เมทริกซ์ความแปรปรวน-ความแปรปรวนร่วมของกลุ่มตัวแปรตามต้องไม่แตกต่างกันหรือไม่มีความสำคัญทางสถิติ

3.4.2.2 ตรวจสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 7 องค์ประกอบ ระหว่างเด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ โดยใช้สถิติ Wilks' Lambda

3.4.2.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 7 องค์ประกอบ ระหว่างเด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ โดยใช้สถิติ t-test Independent

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ : การใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบพหุนาม ซึ่งผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

4.1 ผลการศึกษาคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

4.2 ผลการเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 7 องค์ประกอบระหว่างเด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ

4.1 ผลการวิเคราะห์คุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

แผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีทั้งหมด 20 แผน จากการประเมินคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์โดยผู้เชี่ยวชาญ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) รายละเอียดดังตารางที่ 4.1

คุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ พบว่า มีคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดี ซึ่งมีค่าเฉลี่ยคือ ($\bar{X}=3.83$) เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่าด้านที่มีคุณภาพสูงสุดได้แก่ ด้านสื่อและอุปกรณ์มีระดับคุณภาพอยู่ในระดับดี ($\bar{X}=4.40$) รองลงมาได้แก่ ด้านช่วงเวลาการจัดกิจกรรม ($\bar{X}=4.00$) และด้านประสบการณ์สำคัญทางศิลปะ ($\bar{X}=3.87$) มีระดับคุณภาพอยู่ในระดับดีตามลำดับ ส่วนด้านที่มีคุณภาพต่ำสุด ได้แก่ ด้านจุดประสงค์การเรียนรู้มีระดับคุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.45$) รายละเอียดดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

รายการประเมิน	\bar{X}	S	ระดับคุณภาพ
1. จุดประสงค์การเรียนรู้	3.45	0.46	ปานกลาง
2. ประสบการณ์สำคัญทางศิลปะ	3.87	0.27	ดี
3. ช่วงเวลาการจัดกิจกรรม	4.00	0.89	ดี
4. วิธีการดำเนินกิจกรรม	3.75	0.22	ดี
5. สื่อและอุปกรณ์	4.40	0.49	ดี
6. การวัดและประเมินผล	3.80	0.40	ดี
รวม	3.83	0.19	ดี

4.2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 7 องค์ประกอบระหว่างเด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นในการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณ (MANOVA) ดังนี้ การทดสอบการแจกแจงปกติของตัวแปรตาม ในการทดสอบนี้ ผู้วิจัยได้ทดสอบด้วยค่า Shapiro-Wilk ผลการทดสอบพบว่าตัวแปร คือ ความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 7 องค์ประกอบ มีการแจกแจงแบบไม่ปกติ ยกเว้นตัวแปรตามด้านความคิดริเริ่มของกลุ่มที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีการแจกแจงแบบปกติที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่เนื่องจากการวิจัยนี้มีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามแนวของ Hair, et. al. (2010 : 453) ที่ให้เหตุผลขนาดของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละเซลล์จะต้องมีกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 20 หน่วย และการวิจัยครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างที่ 70 คน จึงฝ่าฝืนข้อตกลงเบื้องต้นในการทดสอบการแจกแจงปกติของตัวแปรตามได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสามารถวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณ (MANOVA) ได้ รายละเอียดดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 การทดสอบการแจกแจงของตัวแปรตาม

ตัวแปรตาม	กลุ่ม	Shapiro-Wilk		
		Statistics	df	Sig.
ความคิดคล่องแคล่ว	แผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์	.823	35	.000
	แผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ	.882	35	.001
ความคิดยืดหยุ่น	แผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์	.556	35	.000
	แผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ	.563	35	.000
ความคิดริเริ่ม	แผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์	.949	35	.102
	แผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ	.890	35	.002
ความคิดละเอียดลออ	แผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์	.841	35	.000
	แผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ	.830	35	.000
การกล้าเสี่ยง	แผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์	.733	35	.000
	แผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ	.630	35	.000

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ตัวแปรตาม	กลุ่ม	Shapiro-Wilk		
		Statistic	df	Sig.
การสร้างเรื่องราว	แผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์	.809	35	.000
	แผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ	.766	35	.000
อารมณ์ขัน	แผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์	.748	35	.000
	แผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ	.770	35	.000

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ทำการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นในการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณเกี่ยวกับการทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรตาม โดยใช้สถิติ Bartlett's Test of Sphericity พบว่าตัวแปรตามสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ส่วนการทดสอบความเท่ากันได้ทดสอบเมทริกซ์ความแปรปรวน - ความแปรปรวนร่วม (Variance - Covariance Matrices) ของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สถิติ Box's M test ผลการทดสอบพบว่าเมทริกซ์ความแปรปรวน - ความแปรปรวนร่วมของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่มไม่เท่ากันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้น แต่การวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มเท่ากันจึงฝ่าฝืนข้อตกลงดังกล่าวได้ (Field, 2013 : 643) ดังนั้น ผู้วิจัยสามารถที่จะวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณ (MANOVA) ได้

ทั้งนี้ได้ทำการตรวจสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 7 องค์ประกอบระหว่างเด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ โดยใช้ Wilks' Lambda พบว่า เด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์อย่างน้อย 1 องค์ประกอบสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญที่ .05 เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย รายละเอียดดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณของคะแนนความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 7

องค์ประกอบ ระหว่างเด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ และการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้น

ตัวแปรอิสระ	ชื่อสถิติ	Value	F	Sig
กลุ่ม	Pillai's Trace	.396	5.807 ^b	.000
	Wilks' Lambda	.604	5.807 ^b	.000
	Hotelling's Trace	.656	5.807 ^b	.000
	Roy's Largest Root	.656	5.807 ^b	.000

หมายเหตุ : Box'M test : 80.401, F = 2.555. Sig = .000 /

Bartlett's Test of Sphericity : 463.342, Sig = .000

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 7 องค์ประกอบ ระหว่างเด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ พบว่า เด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดริเริ่ม ความคิดละเอียดลออ การกล้าเสี่ยง การสร้างเรื่องราว และอารมณ์ขัน สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ แต่มี 1 องค์ประกอบ คือ ความคิดยืดหยุ่น ที่มีคะแนนเฉลี่ยไม่สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณของคะแนนความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 7

องค์ประกอบ ระหว่างเด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ

ตัวแปรตาม	ตัวแปรต้น				t	Sig.
	ศิลปะสร้างสรรค์ (n=35)		ปกติ (n=35)			
	\bar{X}	S	\bar{X}	S		
ความคิดคล่องแคล่ว	4.11	.87	3.69	1.11	1.805	.037
ความคิดยืดหยุ่น	5.60	.81	5.43	1.17	.712	.239
ความคิดริเริ่ม	9.54	1.96	7.63	2.04	3.998	.000
ความคิดละเอียดลออ	10.29	1.10	9.26	1.79	2.899	.002
การกล้าเสี่ยง	6.51	3.37	4.80	2.84	2.301	.012
การสร้างเรื่องราว	4.77	3.99	3.09	3.04	1.989	.025
อารมณ์ขัน	4.80	.58	4.31	1.02	2.440	.008

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ : การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบพหุนาม โดยมีขั้นตอนในการศึกษา สรุปได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

5.1.1.1 เพื่อศึกษาคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

5.1.1.2 เพื่อเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 7 องค์ประกอบระหว่างเด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ

5.1.2 สมมติฐานการวิจัย

เด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์จะมีความคิดสร้างสรรค์อย่างน้อย 1 องค์ประกอบที่สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ

5.1.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

5.1.3.1 ประชากร คือ เด็กอนุบาลชั้นปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลพระนครศรีอยุธยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 6 ห้องเรียน ห้องละ 35 คน จำนวน 210 คน

5.1.3.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ เด็กอนุบาลชั้นปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลพระนครศรีอยุธยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 2 ห้องเรียน ห้องละ 35 คน จำนวน 70 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

5.1.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 3 ชนิด ประกอบด้วย

5.1.4.1 แผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ

5.1.4.2 แบบประเมินคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

5.1.4.3 แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ TCT-DP (Test for creative thinking - drawing production) ของ Jellen และ Urban (2005)

5.1.5 รูปแบบการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

5.1.5.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เพื่อขออนุญาตและความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและใช้เครื่องมือกับโรงเรียนอนุบาลพระนครศรีอยุธยา

5.1.5.2 เตรียมสถานที่และเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง สถานที่ทดลอง คือ โรงเรียนอนุบาลพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย

5.1.5.3 ผู้วิจัยนำแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์จำนวน 20 แผนไปใช้ทำการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง 1 ห้องเรียนเป็นเวลา 20 ชั่วโมง

5.1.5.4 หลังจากทดลองใช้แผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์กับกลุ่มตัวอย่าง 1 ห้องเรียน ผู้วิจัยนำแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ TCT - DP ทำการประเมินพฤติกรรมกับกลุ่มตัวอย่าง 2 ห้องเรียน ได้แก่ เด็กที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติและเด็กที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

5.1.5.5 ผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้จากการประเมินพฤติกรรมด้านความคิดสร้างสรรค์ จากแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ TCT - DP มาตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ และตรวจสอบเพื่อให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

5.1.6 สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ : การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบพหุนาม สรุปได้ดังนี้

5.1.6.1 แผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ มีคุณภาพอยู่ในระดับดี

5.1.6.2 เด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดริเริ่ม ความคิดละเอียดลออ การกล้าเสี่ยง การสร้างเรื่องราว และอารมณ์ขัน สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ แต่มี 1 องค์ประกอบ คือ ความคิดยืดหยุ่น ที่มีคะแนนเฉลี่ยไม่สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญที่ .05

5.2 อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ผู้วิจัยอภิปรายผลได้ ดังนี้

5.2.1 ผลการหาคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

ผลการหาคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ มีคุณภาพอยู่ในระดับดี ทั้งนี้เนื่องมาจากแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่สร้างขึ้นตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบและวิธีการที่เหมาะสม กล่าวคือได้ศึกษาหลักสูตร มาตรฐาน ตัวชี้วัด ขอบเขตเนื้อหาของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย เอกสาร ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ศึกษาองค์ประกอบความคิดสร้างสรรค์ของ Urban & Jellen (1986) เพื่อนำแนวคิดมาใช้ออกแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ และศึกษาขั้นตอนการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ของ สำลี รักสุทธี และมะลิวัลย์ สีดาบุญมา (2547 : 16) เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมแต่ละแผน และได้นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและนำมาปรับปรุงแก้ไขในด้านแผนการจัดประสบการณ์โดยรวม คือ จุดประสงค์ การเรียนรู้ ประสบการณ์สำคัญทางศิลปะ ช่วงเวลาการจัดกิจกรรม ขั้นตอนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ สื่อและอุปกรณ์ การวัดและประเมินผล และบันทึกหลังสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ขงวาทีณี บรรจง (2556 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ผลการจัดประสบการณ์ศิลปะโดยบูรณาการแนวคิดเชิงออกแบบที่ความคิดสร้างสรรค์ พบว่า การจัดประสบการณ์ศิลปะโดยบูรณาการแนวคิดเชิงออกแบบสามารถส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาลได้สูงกว่าการจัดประสบการณ์แบบปกติ สามารถนำไปใช้ในการจัดประสบการณ์ได้อย่างมีคุณภาพ ส่งผลให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ที่ดีขึ้นและสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะได้เป็นอย่างดี จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผลการประเมินคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ภาพรวมอยู่ในระดับดี

5.2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบคะแนนความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 7

องค์ประกอบ ระหว่างเด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ

ผลการเปรียบเทียบคะแนนความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 7 องค์ประกอบของเด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดริเริ่ม ความคิดละเอียดลออ การกล้าเสี่ยง การสร้างเรื่องราว และอารมณ์ขันสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ แต่มี 1 องค์ประกอบ คือ ความคิดยืดหยุ่น ที่มีคะแนนเฉลี่ยไม่สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องมาจากแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นต่างจากแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ ซึ่งขั้นตอนการจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์จะประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นจัดเตรียมวัสดุ – อุปกรณ์ เป็นการเตรียมความพร้อมเด็กด้วยนิทานและร้องเพลง การเชื่อมโยงความคิดของเด็กกับกิจกรรมเสริมประสบการณ์ และการเรียนรู้การใช้อุปกรณ์ต่างๆ และการตกลงกติกาในการทำงานเพื่อให้เด็กได้เตรียมตัวให้พร้อมที่จะปฏิบัติกิจกรรม ขั้นที่ 2 ขั้นสนทนา เป็นการให้ข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็ก เพื่อให้ได้ผลงานแปลกใหม่อาจจะเป็นการแนะนำรายบุคคล รายกลุ่ม หรือแนะนำพร้อมกันทั้งชั้น ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติกิจกรรม เป็นการให้เด็กลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามความสนใจ เมื่อปฏิบัติกิจกรรมเสร็จแต่ละโต๊ะให้นำผลงานมาให้ครูดูบอกชื่อผลงานและวิธีทำแล้วจึงไปปฏิบัติกิจกรรมที่โต๊ะต่อไปให้ ซึ่งจะแตกต่างจากแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติคือเด็กจะได้ปฏิบัติกิจกรรมอย่างอิสระ ขั้นที่ 4

ชั้นนำเสนอผลงาน ครูให้โอกาสเด็กได้นำเสนอผลงานของตนเองที่หน้าชั้น เป็นการสร้างความเชื่อมั่นและพัฒนาทักษะทางภาษา จะแตกต่างจากแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติคือให้เด็กออกมาเล่าเรื่องราวผลงานของตนเองให้เพื่อนๆ และครูฟัง และขั้นที่ 5 ขั้นสรุป เป็นการสรุปกิจกรรมที่ทำในแต่ละวัน และบันทึกผลกิจกรรม ส่วนขั้นตอนการจัดแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติจะประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ขั้นที่ 1 ขั้นนำ เป็นการเตรียมความพร้อมเด็กด้วยนิทานและร้องเพลง การเชื่อมโยงความคิดของเด็กกับกิจกรรมเสริมประสบการณ์ และการเรียนรู้ การใช้อุปกรณ์ต่างๆ และการตกลงกติกาในการทำงาน ขั้นที่ 2 ขั้นสอน เป็นการให้เด็กลงมือทำกิจกรรมด้วยตนเอง และขั้นที่ 3 ขั้นสรุป เป็นการที่ครูและเด็กร่วมกันสนทนาถึงความคิดและความรู้สึกจากผลงานของตนเอง การร่วมจัดแสดงผลงานของแต่ละคนและการสรุปกิจกรรมที่ทำในแต่ละวัน และผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ TCT-DP ของ Jellen & Urban (2005) พบว่า เป็นแบบทดสอบใช้วัดความคิดสร้างสรรค์แบบองค์รวมจากองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ 7 ประการ ได้แก่ ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น ความคิดริเริ่ม ความคิดละเอียดลออ การกล้าเสี่ยง การสร้างเรื่องราว และอารมณ์ขัน แบบทดสอบนี้สามารถใช้ได้กับเด็กถึงผู้ใหญ่ ไม่มีข้อจำกัดด้านเพศและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นแบบทดสอบที่ Jellen และ Urban นำแบบทดสอบไปใช้เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นกับเด็กกลุ่มต่างๆ ในประเทศเยอรมัน พบว่า ค่าความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง .89 ถึง .97 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชลธิชา ชิวปริษา (2554 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ทำกิจกรรมศิลปะด้วยใบตอง พบว่า ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยหลังการจัดกิจกรรมศิลปะด้วยใบตองสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญที่ .01 และงานวิจัยของวาทีณี บรรจง (2556 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ผลการจัดประสบการณ์ศิลปะโดยบูรณาการแนวคิดเชิงออกแบบที่ความคิดสร้างสรรค์ พบว่า หลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดสร้างสรรค์สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลวิจัยไปใช้

การนำแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย มีปัจจัยที่ครูหรือผู้สนใจควรคำนึงถึง ดังนี้

5.3.1.1 การรู้จักเด็ก ครูจำเป็นต้องรู้ประสบการณ์เดิมของเด็ก พัฒนาการด้านศิลปะตามวัยของเด็ก ความพร้อมของเด็กด้านทักษะที่จำเป็นในการทำงานศิลปะ ความต้องการและความสนใจของเด็กเป็นรายบุคคล เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสม

5.3.1.2 การมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสอน ครูต้องศึกษาและทำความเข้าใจถึงจุดประสงค์แต่ละขั้นตอน ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยค้นพบ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นจัดเตรียมวัสดุ - อุปกรณ์ เป็นการเตรียมความพร้อมเด็กด้วยนิทานและร้องเพลง การเชื่อมโยงความคิดของเด็กกับกิจกรรมเสริมประสบการณ์ และการเรียนรู้ การใช้ อุปกรณ์ต่างๆ และการตกลงกติกาในการทำงานเพื่อให้เด็กได้เตรียมตัวให้พร้อมที่จะปฏิบัติกิจกรรม

ขั้นที่ 2 ขั้นสนทนา เป็นการให้ข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็ก เพื่อให้ได้ผลงานแปลกใหม่อาจจะเป็นการแนะนำรายบุคคล รายกลุ่ม หรือแนะนำพร้อมกันทั้งชั้น

ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติกิจกรรม เป็นการให้เด็กลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามความสนใจ เมื่อปฏิบัติกรรมเสร็จแต่ละโต๊ะให้นำผลงานมาให้ครูดูบอกชื่อผลงานและวิธีทำแล้วจึงไปปฏิบัติกิจกรรมที่โต๊ะต่อไปให้

ขั้นที่ 4 ขั้นนำเสนอผลงาน ครูให้โอกาสเด็กได้นำเสนอผลงานของตนเองที่หน้าชั้น เป็นการสร้างความเชื่อมั่นและพัฒนาทักษะทางภาษา

ขั้นที่ 5 ขั้นสรุป เป็นการสรุปกิจกรรมที่ทำในแต่ละวัน และบันทึกผลกิจกรรม

นอกจากข้อเสนอแนะในการนำขั้นตอนต่างๆ มาใช้ในการจัดกิจกรรมแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า ครูผู้สอนสามารถนำมาปรับให้ระยะเวลาของแต่ละขั้นตอนเพิ่มขึ้นหรือลดลงได้ตามความเหมาะสมของพัฒนาการและความสนใจของเด็ก จากนั้นเด็กจะสามารถเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอนได้ด้วยตนเองอย่างอิสระมากขึ้นและยังสามารถต่อยอดความคิดของตนเองได้

5.3.1.3 การออกแบบและเลือกกิจกรรมศิลปะให้เหมาะสมกับขั้นตอน เริ่มจากการจัดกิจกรรมควรออกแบบกิจกรรมให้มีทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม เนื่องจากเด็กเริ่มเรียนรู้จากรายบุคคลก่อน จากนั้นจัดให้มีกิจกรรมเป็นรายกลุ่มนั้นสามารถส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้การทำงานกับผู้อื่น การเรียนรู้จากเพื่อน การแบ่งปันสื่อวัสดุและอุปกรณ์ การแลกเปลี่ยนการคิด การเป็นแรงบันดาลใจซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อกลุ่มตนเองอีกด้วย นอกจากนี้ครูควรค้นหากิจกรรมศิลปะหรือเทคนิคศิลปะในรูปแบบที่แปลกใหม่มานำเสนอต่อเด็ก เนื่องจากเด็กต้องได้รับประสบการณ์ที่หลากหลายเพื่อเพิ่มพูนทักษะและความชำนาญของตน เมื่อเด็กเกิดความชำนาญมากพอ เด็กจะสามารถสร้างสรรค์สิ่งอื่นหรือคิดค้นรูปแบบใหม่ด้วยตนเองต่อไปได้

5.3.1.4 การเป็นผู้อำนวยความสะดวก ครูต้องสนับสนุนแสดงความสนใจต่อความคิดของเด็กและช่วยเหลือให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างอิสระในบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ที่เป็นมิตร โดยครูต้องเป็นแม่แบบในการคิดอย่างสร้างสรรค์ ครูเป็นผู้เสนอทางเลือกและเปิดโอกาสให้กับเด็กหรือในแง่ของการวิจารณ์คุณภาพของเด็ก แต่ควรใช้วิธีการพูดในด้านบวก แสดงความเป็นไปได้ หรือหาวิธีการแก้ปัญหาให้กับเด็ก การท้าทายให้เด็กลงทำตามความคิดนั้นดู แสดงออกว่า ความคิดของเด็กน่าสนใจ และครูจำเป็นต้องคอยติดตามความคืบหน้าของสิ่งที่ได้พูดคุยกันเพื่อสะท้อนความคิดกลับให้แก่เด็ก นอกจากนี้ ครูควรมีทัศนคติที่ดีต่อศิลปะ กระตือรือร้นและพัฒนาตนเองให้มีความชำนาญในการสร้างผลงานศิลปะที่หลากหลายและแปลกใหม่

5.3.1.5 การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ครูจำเป็นต้องมีความรู้หลักในการจัดห้องเรียนที่ตอบสนองต่อการจัดกิจกรรมและกระบวนการต่างๆ ของเด็ก ห้องเรียนควรกว้างมากพอและมีความยืดหยุ่นสูง พื้นที่ในห้องเรียนต้องสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามลักษณะของกิจกรรมต่างๆ ควรแบ่งพื้นที่สำหรับพักงานหรือเก็บผลงานของเด็ก ห้องเรียนควรมีแสงและการถ่ายเทอากาศที่ดี การจัดเตรียมพื้นที่สำหรับจัดเก็บสื่อวัสดุและอุปกรณ์ที่เด็กสามารถเข้าถึงได้ง่าย เก็บอย่างเป็นระบบ

5.3.1.6 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของเด็ก ครูต้องฝึกฝนทักษะการสังเกต บันทึกและประเมินเด็กในสถานการณ์ต่างๆ ทั้งพฤติกรรม ภาษาและผลงาน

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยสรุปข้อเสนอแนะสำหรับผู้สนใจในการสร้างแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยในอนาคต แบ่งออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

5.3.2.1 การนำแนวคิดจากสร้างแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ไปใช้กับกลุ่มประชากรอื่น เช่น ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา เป็นต้น เพื่อการออกแบบแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่เหมาะสมสำหรับการส่งต่อในระดับชั้นที่สูงขึ้น

5.3.2.2 การนำแนวคิดจากสร้างแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการด้านอื่นๆ ของเด็กปฐมวัย เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะในการแก้ไขปัญหา ทักษะความเป็นผู้นำ พัฒนาการทางด้านภาษา การทำงานร่วมกับผู้อื่น การเห็นคุณค่าของตนเอง เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ ตั้งธนากรนนท์. 2557. การวัดและประเมินทักษะการทักษะการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กรมวิชาการ. 2534. เอกสารเพื่อการพัฒนาหนังสือ อันดับ 1 การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : การศาสนากรมการศาสนา.
- กรมวิชาการ. 2537. คู่มือและสื่อการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองสำหรับเด็กระดับก่อนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : ครูสภาลาดพร้าว.
- กรมวิชาการ. 2542. การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพเด็กไทยด้านทักษะการคิด. กรุงเทพฯ : ครูสภาลาดพร้าว.
- กรมวิชาการ. 2546. แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ : คณะอนุกรรมการพัฒนาคุณภาพทางวิชาการ กลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน.
- กรมัสสร ประเสริฐศักดิ์. 2539. “ทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ศิลปะสร้างสรรค์ประกอบคำถามเชิงเหตุผลและประกอบคำถามเชิงเปรียบเทียบ.” การศึกษามหาบัณฑิต การศึกษาปฐมวัย. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กรวิภา สรรพกิจจานง. 2533. “ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็กของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการฝึกกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบขั้นๆ และแบบอิสระ.” การศึกษามหาบัณฑิต การศึกษาปฐมวัย. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. 2540. ความคิดสร้างสรรค์ หลักการ ทฤษฎี การเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. 2546. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
- กระทรวงศึกษาธิการ. 2552. สมรรถนะของเด็กปฐมวัยในการพัฒนาตามวัย 3 – 5 ปี. กรุงเทพฯ : แพลนฟอร์คิดส์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. 2560. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2547. “การใช้ศิลปะเป็นสื่อการเรียนรู้”. วารสารการศึกษาปฐมวัย. 1(1): 36-40.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2551. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : เบรน-เบสบู้คส์.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2545. การคิดเชิงสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : ชัดเชส มิเดีย.

- เกศินี นิสสัยเจริญ. 2527. **การสอนศิลปะสำหรับเด็กเล็ก**. เอกสารการฝึกอบรม ผู้ดูแลเด็ก
รุ่นที่ 2. ขอนแก่น : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2537. **การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของ
เด็กไทยด้านการคิด**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2539. **การจัดประสบการณ์และกิจกรรมสำหรับเด็ก
ปฐมวัย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543. **แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยโครงการ**.
เอกสารลำดับที่ 48/2543 หน่วยศึกษานิเทศก์สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2550. **การพัฒนาการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย**.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2537. **เด็กกับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม. 2558. **คู่มือจัดทำวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์
อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง**. พิมพ์ครั้งที่ 4.
กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- จงใจ ขจรศิลป์. 2532. “การศึกษาลักษณะการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และการเล่นตามมุมที่มี
ต่อความสร้างสรรค์และความเชื่อมั่นในตัวเองของเด็กปฐมวัย.” การศึกษามหาบัณฑิต
การศึกษาปฐมวัย. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จรัส คำภารัตน์. 2541. **การสอนศิลปะเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ระดับประถมศึกษา**.
กรุงเทพฯ : เลิฟแอนด์ลิฟเพรส.
- จันทิมา แซ่อึ้ง. 2545. “ผลการเรียนรู้แบบจิตปัญญาและการใช้สถานการณ์จำลองที่มีต่อความคิด
สร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนบ้านหน้าสถานี จังหวัดสระแก้ว.”
การศึกษามหาบัณฑิต จิตวิทยาศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จารุณี เนตรบุตร. 2543. “การศึกษาเปรียบเทียบศิลปะด้านการวาดภาพพระบายสัระหว่างอายุ
9 - 12 ปี ที่มีภูมิหลังแตกต่างกันโดยทฤษฎีของวิกเตอร์โลเวนเฟลด์.” การศึกษา
มหาบัณฑิต ศิลปศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จิระพันธุ์ พูลพัฒน์. 2542. **เอกสารประกอบการสอนการจัดกระบวนการเรียนการสอน
เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก**. ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์
กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนกพร อีระกุล. 2541. “ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดศิลปะ
สร้างสรรค์แบบเน้นกระบวนการ.” การศึกษามหาบัณฑิต การศึกษาปฐมวัย.
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชลธิชา ชิวปรีชา. 2554. “ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ทำกิจกรรมศิลปะด้วยใบตอง.”
การศึกษามหาบัณฑิต การศึกษาปฐมวัย. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล. 2533. **พัฒนาเด็กด้วยศิลปะ**. กรุงเทพฯ : แพลน แพบลิชชิ่ง.
- ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. 2546. **ความคิดสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ : บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.
- ดวงเดือน แจ้งสว่าง. 2542. **นิทานสำหรับเด็กปฐมวัย**. คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา.
- ดิลก ดิลกานนท์. 2534. “การฝึกทักษะการคิดเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์.”
การศึกษาคุุณบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ฐิติพร พิชญกุล. 2538. “การศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด
ประสบการณ์ศิลปะประดิษฐ์แบบกลุ่ม.” การศึกษามหาบัณฑิต การศึกษา
ปฐมวัย. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธีระ รุญเจริญ. 2550. **ความเป็นมืออาชีพในการบริหารและการจัดการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา
(ฉบับปรับปรุง)**. กรุงเทพฯ : แอล.ที.เพรส.
- นที เกกิงศรี. 2548. **ศิลปะสำหรับเด็ก**. กรุงเทพฯ : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- นภเนตร ธรรมบวร. 2545. **การพัฒนากระบวนการคิดในเด็กปฐมวัย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิคม ชมภูหลง. 2545. **วิธีการและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและจัดทำหลักสูตร
สถานศึกษา**. มหาสารคาม : อภิชาตการพิมพ์.
- นิตยา ประพฤติกิจ. 2539. **การพัฒนาเด็กปฐมวัย**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- นิพนธ์ จิตต์ภักดี. 2523. **พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยมิตร.
- นิสิตา อยู่อำไพ. 2549. “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครูกับความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก
อนุบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร.”
ครุศาสตร์มหาบัณฑิต การศึกษาปฐมวัย. บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นุชนิยา สิริโณทัยสกุล. 2550. “ผลการจัดกิจกรรมการสังเกต การจำแนกที่มีต่อความพร้อมทาง
ภาษา และการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัย.” ครุศาสตร์บัณฑิต ครุศาสตร์.
วิทยาลัยครูสุรินทร์.
- บรรพต พรประเสริฐ. 2545. **การวัดความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย**. กรุงเทพฯ : วิชาการ.
- บุญชม ศรีสะอาด. 2556. **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- เบญจา แสงมะลิ. 2545. **ประมวลการสอนนักเรียนอนุบาล**. กรุงเทพฯ : ครูสภา.
- ประพิมพ์พัทธ์ พละพงศ์. 2550. “ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัยในการทำกิจกรรม
ศิลปะสร้างสรรค์ด้วยกระดาษเส้น.” การศึกษามหาบัณฑิต การศึกษาปฐมวัย.
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประสาธ อิศรปรีดา. 2547. **สาระตะจิตวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพฯ : นำอักษรการพิมพ์.
- ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา. 2546. **ความคิดสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ : ศูนย์ตำราและเอกสารทาง
วิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ปรีชา บุญมาศ. 2551. “ทักษะการคิดเชิงเหตุผลของเกปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะ
สร้างสรรค์เน้นการผสมสี.” การศึกษามหาบัณฑิต การศึกษาปฐมวัย. บัณฑิต
วิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ผุสดี ภูมิอินทร์. 2526. เด็กกับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์. เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรม
วัยเด็ก หน่วย 8 – 15. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี : สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช.
- พรมารินทร์ สุทธิจิตตะ. 2529. “การเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 1 ที่เรียนการสร้างภาพโดยใช้และไม่ใช้รูปเรขาคณิตเป็นสื่อ.” คุรุศาสตร์มหา
บัณฑิต คุรุศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรรณี ลีกิจวัฒน์. 2556. วิธีวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : มีน เซอร์วิส
ซีพพลาย.
- พัชรี สวนแก้ว. 2536. จิตวิทยาพัฒนาการและการดูแลเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : ดวงกลม.
- พัฒนา ชัชพงศ์. 2530. การจัดประสบการณ์และกิจกรรมระดับปฐมวัย. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พีระพงษ์ กุลพิศาล. 2538. สมอกลูกพัฒนาได้ด้วยศิลปะ. กรุงเทพฯ : แปลน พับลิชชิง.
- ภพ เลหาไพฑูรย์. 2540. แนวการสอนวิทยาศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนา
พานิชย์.
- ภรณี คุรุรัตน์. 2540. เด็กกับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ข้าวฟ่าง.
- ภิตาวรรณ เฟ่งรุ่งเรืองวงษ์. 2550. คู่มือการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดย
ใช้กิจกรรมศิลปะจากวัสดุท้องถิ่นของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนบ้านประตุน้ำ
พระพิมล. นครปฐม : โรงเรียนบ้านประตุน้ำพระพิมล อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครปฐม เขต 2.
- เยาวพา เดชะคุปต์. 2542 ก. การจัดการศึกษาปฐมวัย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : แม็ค.
- เยาวพา เดชะคุปต์. 2542 ข. การบริหารและการนิเทศการศึกษาปฐมวัย. กรุงเทพฯ : แม็ค.
- รวีวัฒน์ สิริบาล. 2553. “แนวทางการเขียนแผนการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ.” วารสารวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ. 2(11): 19-23.
- ราศี ทองสวัสดิ์ และคณะ. 2529. คู่มือการนิเทศก์การศึกษา ก่อนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ :
รุ่ง แก้วแดง
- รุ่งศิริ เข้มตระกูล. 2547. “ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์.” วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน.
10(1): 22.
- ลลิตพรรณ ทองงาม. 2539. วิชาประถม 442 ศิลปะสำหรับครูประถม. กรุงเทพฯ :
ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ละออ ชูติกร. 2529. แนวคิดในการจัดศิลปะ. กรุงเทพฯ : แปลนพับลิชชิง.

- วนิดา ศิลปะโกศล. 2540. “ผลของการทำกิจกรรมการปั้นแบบชี้แนะและแบบอิสระที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัย.” การศึกษามหาบัณฑิต การศึกษาปฐมวัย. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วราภรณ์ นาคะศิริ. 2546. “การคิดเชิงมีเหตุผลของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์โดยใช้ทรายสี.” การศึกษามหาบัณฑิต การศึกษาปฐมวัย. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วราภรณ์ รังวิชัย. การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : แสงศิลป์การพิมพ์.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. 2542. แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- วาทีณี บรรจง. 2556. “ผลของการจัดประสบการณ์ศิลปะโดยบูรณาการแนวคิดเชิงออกแบบที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาล.” คุรุศาสตร์มหาบัณฑิต การศึกษาปฐมวัย. บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. 2523. เอกสารประกอบการเรียนกิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเด็กก่อนวันเรียน. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. 2541. ความคิดสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : วารสารวิชาการ. 1(8) : 23-25.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. 2548. การจัดการเรียนรู้สู่บริการด้วยหัวใจการเป็นมนุษย์กระบวนการถอดบทเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน. ขอนแก่น : วิทยาลัยพยาบาลพระบรมราชชนนี ขอนแก่น.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. 2526. ศิลปศึกษา. กรุงเทพฯ : วิมลอารต.
- วิลาวลัย เผือกม่วง. 2536. “พฤติกรรมความเอื้อเฟื้อ ความมีระเบียบวินัยและความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อ เล็กของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ศิลปะสร้างสรรค์ (ศิลปศึกษา) โดยใช้คำถามประกอบ.” การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วีรพล แสงปัญญา. 2540. “ตัวแปรทางบุคลิกภาพที่สัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้นและวัยรุ่นตอนปลาย.” การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสารคาม.
- ศรีแพร จันทราภิรมย์. 2550. “ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์โดยเปลือกข้าวโพด.” การศึกษามหาบัณฑิต การศึกษาปฐมวัย. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศศิธร เวียงอินทร์. 2547. “การพัฒนาแบบวัดความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1.” การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สถาบันพัฒนาความก้าวหน้า. 2545. ยุทธศาสตร์การปรับวิธีเรียน การเปลี่ยนวิธีสอนเพื่อเตรียมสู่ความก้าวหน้าในอนาคต. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาความก้าวหน้า.

- สมศรี เมฆไพบุลอยวัฒนา. 2551. “ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กปฐมวัยที่ได้รับกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์รอยดอกไม้.” การศึกษามหาบัณฑิต การศึกษาปฐมวัย. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมศักดิ์ ภูวิภาดารัตน์. 2537. **เทคนิคการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์.** กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สมาน อัครภูมิ. 2558. วิจารณ์เรื่อง “ความคิดสร้างสรรค์และการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์.” โดย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. **วารสารบริหาร การศึกษาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.** 15(4) : 9-16.
- สัญลักษณ์ สุวรรณรัตน์. 2533. **คู่มือการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์เด็ก : ชั้นอนุบาลปีที่ 1.** สำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดชลบุรี.
- สายสุรี จุติกุล. 2543. **กระบวนการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย.** กรุงเทพฯ : บางกอกบล็อก-ออฟเซต.
- สิริลักษณ์ วงษ์เพชร. 2542. “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์และเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับวิธีสอบแบบสืบสวนสอบสวนและการสอนตามคู่มือครู.” การศึกษาศิลปะศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุทธิพรรณ อีรพงศ์. 2534. “การศึกษาพฤติกรรมการร่วมมือของเด็กปฐมวัยที่ทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบครุมีส่วนร่วมและครูไม่มีส่วนร่วม.” การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุวิทย์ มุลคำ. 2547. **กลยุทธ์การสอนคิดสร้างสรรค์.** กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2529. **การนิเทศก์ในโรงเรียน.** กรุงเทพฯ : ครูสภา.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2536. **ประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียน ประถมศึกษา.** ชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง เล่ม 3. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542. **การนิเทศก์ในโรงเรียน.** กรุงเทพฯ : ครูสภา.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2544. **พัฒนาการของคุณภาพนักเรียน ประถมศึกษาและแนวทางการประเมิน.** กรุงเทพฯ : การศาสนา.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาเอกชน. 2531. **การบริหารโรงเรียนเอกชน.** กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาเอกชน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543. **คุณภาพของครูสู่คุณภาพการเรียนรู้.** กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำลี รักสุทธี และมะลิวัลย์ สีดาบุญมา. 2547. **แผนการจัดประสบการณ์.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา.

- องค์การ อินทรมพรรย์ และคณะ. 2526. เอกสารการสอนชุดวิชาการสร้างเสริมทักษะนิสัย ระดับ
ปฐมวัยศึกษา หน่วยที่ 1. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อัญชลี แจ่มแจ่ม และคณะ. 2523. **หลักการสอนและการเตรียมประสบการณ์ภาคปฏิบัติ.**
 กรุงเทพฯ : วิทยาลัยครูสวนสุนันทา.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. 2546. **หลักการสอน.** กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- อารยา ระศร. 2552. “ผลการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา ชั้นอนุบาล
 ปีที่ 2 โดยใช้เกมการศึกษาตามแนวคิดพัฒนาการและการเรียนรู้ของสมอง.”
 การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. บัณฑิตวิทยาลัย,
 มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อารี เกษมรติ. 2533. “ผลการจัดกิจกรรมเป็นกลุ่มและศิลปะที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของเด็ก
 ปฐมวัยที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันและแบบทนุถนอม.” การศึกษา
 มหาบัณฑิต การศึกษาปฐมวัย. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อารี พันธมณี. 2537. **ความคิดสร้างสรรค์.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ 1412.
- อารี พันธมณี. 2540. **ความคิดสร้างสรรค์กับการเรียนรู้.** กรุงเทพฯ : คอมแพคท์ปรีน.
- อารี พันธมณี. 2543. **คิดอย่างสร้างสรรค์.** พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : เลิฟแอนด์ลิฟเฟิลส.
- อารี พันธมณี. 2545. **ฝึกให้คิดเป็นคิดให้สร้างสรรค์.** กรุงเทพฯ : ไยไหมเอ็ดดูเคท.
- อารี พันธมณี. 2546. **จิตวิทยาสร้างสรรค์การเรียนรู้.** กรุงเทพฯ : ไยไหมเอ็ดดูเคท.
- อารี รังสินันท์. 2527. **ความคิดสร้างสรรค์.** กรุงเทพฯ : ธารการพิมพ์.
- อารี รังสินันท์. 2532. **ความคิดสร้างสรรค์.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา.
- อุษณีย์ โพธิสุข และคณะ. 2544. **สร้างสรรค์นักคิด.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักงาน
 คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- อุษณีย์ อนุรุทธีวงศ์. 2545. **ฝึกเด็กให้เป็นนักคิด.** กรุงเทพฯ : มูลนิธิสตรี-สตรีศึกษา.
- เอกรินทร์ สีมหาศาล. 2545. **กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา แนวคิดสู่ปฏิบัติ.**
 กรุงเทพฯ : บัคพอยท์.
- Amabile, T. 1996. **Creativity in context.** Boulder : Westview Press.
- Anderson, C.R. 1985. **The Effectiveness of A Simulation Learning Game in
 Teaching Consumer Credit to Senior Approach to Instruction**
 : Dissertation Abstract International. 31 (August) 127-123.
- Best, J.W. 1970. **Research In Education. (2 nd ed).** Englewood Cliffs, New Jersey :
 Prentice Hall.
- Brophy, J., & Good, T. 1986. **Teacher behavior and student achievement.** In M. C.
 Wittrock (Ed.), **Handbook of research on teaching (3rd ed.).** New York :
 McMillan.
- Clemens, S. G. 1991. “Art in the classroom.” **Young Children.** 46(2) : 4-11.

- Cobra, E. R. 2011. **The effect group plays on the development of the creativity of sixyear children.** *Procedia Social and Behavioral Sciences* 15, 2137-2141.
- Cropley, A. J. 1997. **Fostering creativity in the classroom.** General princibles. In M. Runco (Ed.), *The creativity research handbook* (pp. 88-114). Creskill : Hampton Press.
- Davis, J. 1994. **Education of the Gifted and Tatented.** 3rd ed. Boston : A division of Simon & Schuster.
- Divito, Altred. 1971. **Recognized and Assessing Creativity Developing Teacher Competencies.** Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall.
- De Bono. Edward. 1982. **Cateral Thinking : A Text Book of Creativity.** Haronds Wort : Penquine Book.
- Duffy, B. 1998. **Supporting creativity and imagination in the early years.** Buckingham : Open university Press.
- Eglinton, A. K. 2003. **Art in the early years.** London. : RoutledgeFalmer.
- Greenfield, S., & Hargreaves, D. J. 2012. **Young children's creative thinking.** New York : Sage.
- Guerra, M., & Zuccoli, F. 2012. **Finished and unfinished objects: supporting children's creativity through materials.** *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 51(2012), 721-727.
- Guilford, J.P. 1956. **Structure of Intellect Psychological.** New York : McGraw-Hill Book Co.
- Guilford, J.P. 1988. "Some Change in the Structure of Intellect Model," **Education and Psychological Measurement.** New York : McGraw-Hill.
- Hair, JF. 2010. **Multivariate Data Analysis.** United States : Pearson Education.
- Isbell, R. T., & Raines, S. C. 2007. **Creativity and the arts with young children.** Canada : Thomson Delmar.
- Kefi, S. 2009. **The implementation of creatively art activities in pre-school education, for supporting the children's creativeness in a dynamic learning environment.** *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1, 2408-2410.
- Koster, B. J. 2001. **Growing artist: Teach art to young children.** New York : Delmar.
- Lowenfeld, V., & Brittain, W. L. 1987. **Creative and mental growth.** New York : Macmillan Publishing Company.
- Maslow. 1970. **Motivation and Personallity.** 2nd ed. New York : Harper & Row.

- Matlin, M. W. 1992. **Psychology**. New York : Holt, Rinehart and Winston, Inc.
- Mayesky, M. 1998. **Creative activities for young children**. New York : Delmar.
- Osborn, A. F. 1957. **Applied Imagination**. New York : Charles Scribners
- Schirmacher, R. 1998. **Art and creative delvelopment for young children**.
New York : Delmar Publishers.
- Simon, H. A. 2001. **Creativity in the arts and the sciences**. *The Kenyon Review*,
23(2) : 203-220.
- Torrance, E.P. and R.E. Myers. 1962. **Creative Learning and Teaching**. New York :
Good, Mead and Company.
- Urban, K. K., & Jellen, H. G. 1986. **Assessing creative potential via drawing
production** : The Test for Creative Thinking - Drawing Production (TCT-DP).
In A. J. Cropley, K. K. Urban, H. Wagner & W. Wiczerkowski (Eds.), *Giftedness :
A Continuing Worldwide Challenge* (pp. 163-169). New York : Trillium.
- Urban, K. K. 1991. **On the development of creativity in children**. *Creativity
Research Journal*, 4(2) : 177-191.
- Urban, K. K. 2005. **Assessing Creativity : The test for creative thinking-drawing
production (TCT-DP)**. *International Education Journal*, 6(2) : 272-280.
- Wallas, G. 1926. **The art of thought**. New York : Harcourt-Brace.
- Wallach, M.A. & N. Kogan. 1965. **Modes of Thinking in Young Children : A Study
of the Creativity-Intelligence Distinction**. New York : Holt, Rinehart and
Winst.
- Wright, S. 2003. **The arts, young children, and learning**. Boston : Pearson
Education.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือราชการ

1. ผลการพิจารณาหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์
2. หนังสือขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจและประเมินแบบประเมินเพื่อการวิจัย
3. หนังสือขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือและเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

ประกาศคณะกรรมการอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
เรื่อง ผลการพิจารณาหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์

คณะกรรมการอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการพิจารณาหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์ ขอประกาศรายชื่อหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์ หลักสูตรครุศาสตรอุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาครุศาสตรอุตสาหกรรม แขนงวิชาการวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา ซึ่งได้รับอนุมัติเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2561 ให้ดำเนินการดังนี้

นางสาวพัชรารรณ โฝงสูงเนิน รหัสประจำตัว 58603149 ให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ : การใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบพหุนาม (The Development of Early Childhood Creative Thinking by Creative Art Activities : Using Multivariate Analysis of Variance)” โดยมี ผศ.ดร.กฤษณา คิตติ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร.ธนิษฐ์ รัตนโอฬาร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ทั้งนี้ให้นักศึกษาค้นคว้าและเขียนวิทยานิพนธ์ โดยปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้เสร็จสิ้นภายในเวลาที่กำหนดในระเบียบของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ประกาศ ณ วันที่ // กรกฎาคม พ.ศ. 2561

(รองศาสตราจารย์ ดร.กิติพงศ์ มะโน)

คณบดี

ที่ ศธ 0524.04/2707

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง
กรุงเทพฯ 10520

๘ สิงหาคม 2561

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจและประเมินแบบประเมินเพื่อการวิจัย

เรียน อาจารย์ลัดดา อ่อนลมุล / อาจารย์สุเมธชา ตั้งทรัพย์ / อาจารย์วิไล แสงทอง /
อาจารย์สุภา บุญพึ้ง / อาจารย์เพียว ประสพภักตร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบประเมิน

ด้วย นางสาวพัชรารวรรณ โฝงสูงเนิน นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์
อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาครุศาสตร์อุตสาหกรรม วิชาเอกการวิจัยและประเมินผลการศึกษา
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนา
ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์: การประยุกต์ใช้การวิเคราะห์
ความแปรปรวนแบบพหุนาม” โดยมี ผศ.ดร.กฤษณา คิตดี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ
ผศ.ดร.ธนิษฐ์ รัตนโอฬาร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้
ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจและประเมิน
แบบประเมิน ของ นางสาวพัชรารวรรณ โฝงสูงเนิน มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและ
ขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

Smr atnu

(ดร.ราตรี ศิริพันธ์)

รองคณบดีกำกับดูแลงานด้านวิชาการและบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติการแทนคณบดี

ส่วนสนับสนุนวิชาการ

โทร: 02-329-8000 ต่อ 3692

โทรสาร: 02-329-8436

ติดต่อนักศึกษา โทร. 087-361-5437

ที่ ศธ 0524.04/ 3718

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง
กรุงเทพฯ 10520

25 ตุลาคม 2561

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาทดลองใช้เครื่องมือและเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลพระนครศรีอยุธยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. ประกาศผลการพิจารณาหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 ฉบับ
2. แผนการจัดประสบการณ์

ด้วย นางสาวพัชรารรณ โฝงสูงเนิน นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม
มหาบัณฑิต สาขาวิชาครุศาสตร์อุตสาหกรรม วิชาเอกการวิจัยและประเมินผลการศึกษา สถาบันเทคโนโลยี
พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก
ปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์: การประยุกต์ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบพหุนาม” โดยมี ผศ.
ดร.กฤษณา คิตติ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร.ธนิษฐ์ รัตนโอฬาร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์ และได้รับอนุมัติหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์แล้วเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2561 คณะครุศาสตร์
อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านให้ นางสาวพัชรารรณ โฝงสูงเนิน ทดลอง
เครื่องมือและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แผนการจัดประสบการณ์กับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภายใน
สถานศึกษาของท่านได้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณเป็น
อย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

Smw dm

(ดร.ราตรี ศิริพันธุ์)

รองคณบดีกำกับดูแลงานด้านวิชาการและบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติกรแทนคณบดี

ส่วนสนับสนุนวิชาการ

โทร. 02-329-8000 ต่อ 3692

โทรสาร. 02- 329-8436

ติดต่อนักศึกษา โทร. 087-361-5437

ภาคผนวก ข

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

1. อาจารย์ลัดดา อ่อนลมุล	ตำแหน่ง ข้าราชการบำนาญ (ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษระดับปฐมวัย) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 1
2. อาจารย์สุนงษา ตั้งทรัพย์	ตำแหน่ง วิทยฐานะ ครูชำนาญการพิเศษระดับปฐมวัย โรงเรียนบ้านดอนข่อย
3. อาจารย์วิไล แสงทอง	ตำแหน่ง วิทยฐานะ ครูชำนาญการพิเศษระดับปฐมวัย โรงเรียนวัดแค
4. อาจารย์สุภา บุญพึ้ง	ตำแหน่ง วิทยฐานะ ครูชำนาญการพิเศษระดับปฐมวัย โรงเรียนวัดปริตาราม
5. อาจารย์เพียววี ประสพภักตร์	ตำแหน่ง ข้าราชการบำนาญ (ครูชำนาญการพิเศษระดับปฐมวัย)

ภาคผนวก ค

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผลการประเมินความสอดคล้องระหว่างผู้วิจัยกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ตารางที่ ค.1 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของคะแนนความคิดสร้างสรรค์ระหว่าง

ผู้ตรวจ 2 คน

คนที่	คะแนนของผู้ประเมิน (R)	
	R1	R2
1	29	25
2	43	48
3	38	35
4	44	42
5	37	33
6	28	25
7	29	25
8	39	35
9	44	40
10	45	40
11	37	34
12	34	31
13	39	36
14	46	42
15	37	34
16	38	35
17	18	22
18	37	33
19	48	52
20	38	42
21	45	40
22	35	30
23	44	40
24	41	38
25	50	46
26	37	35
27	31	28
28	36	30
29	36	33
30	29	25

ตารางที่ ค.1 (ต่อ)

คนที่	คะแนนของผู้ประเมิน (R)	
	R1	R2
31	34	32
32	41	38
33	47	45
34	43	40
35	40	35
ค่าความเที่ยง	0.924	

จากตารางที่ จ.1 ผลการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของผู้ตรวจโดยการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน โดยนำแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์มาตรวจให้คะแนนโดยใช้ผู้ตรวจ 2 คน คือ ผู้วิจัยกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ จากนั้นตรวจผลงานและวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของผู้ตรวจโดยการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) พบว่ามีค่าเท่ากับ 0.924

ภาคผนวก ง

ตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์
2. แบบประเมินแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์
3. แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ (TCT-DP)

แผนการจัดประสบการณ์

กิจกรรมสร้างสรรค์

ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ปีการศึกษา 2561 ภาคเรียนที่ 1

ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม 60 นาที

สัปดาห์ที่ 1 วันสอนที่ 1 เรื่อง.....

สอนวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

การประดิษฐ์บ้านจากกล่องนม

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. เด็กสามารถนำกล่องนมมาประดิษฐ์เป็นบ้านได้
2. เด็กสามารถบอกหรือเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับผลงานที่ตนเองทำได้
3. เด็กแสดงความพอใจในผลงานและความสามารถของตนเองและผู้อื่นได้

ประสบการณ์สำคัญทางศิลปะ

1. การบอกลักษณะ รูปร่าง เส้น สี และผิวสัมผัสของสิ่งต่างๆ รอบตัวในธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นได้
2. การอธิบายลักษณะและคุณภาพของตนเองและผู้อื่นได้
3. การใช้วัสดุ สื่อ อุปกรณ์ เทคนิค และกระบวนการที่หลากหลายในการสำรวจและการสร้างสรรค์งานศิลปะได้
4. การบอกความรู้สึก อารมณ์ของตนเองที่มีต่องานศิลปะ
5. การแสดงออกถึงความสนใจที่มีต่อผลงานศิลปะทั้งวัฒนธรรมของตนเอง ชุมชน และของผู้อื่น
6. การวางแผนและปฏิบัติตามแผน

ช่วงเวลาการจัดกิจกรรม

60 นาที

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ขั้นที่ 1 ขั้นจัดเตรียมวัสดุ – อุปกรณ์ การเตรียมความพร้อมเด็กด้วยนิทานและร้องเพลง การเชื่อมโยงความคิดของเด็กกับกิจกรรมเสริมประสบการณ์ และการเรียนรู้ การใช้อุปกรณ์ต่างๆ และการตกลงกติกาในการทำงานเพื่อให้เด็กได้เตรียมตัวให้พร้อมที่จะปฏิบัติกิจกรรม

ขั้นที่ 2 ขั้นสนทนา ครูให้ข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็ก เพื่อให้ได้ผลงานแปลกใหม่ อาจจะเป็นการแนะนำรายบุคคล รายกลุ่ม หรือแนะนำพร้อมกันทั้งชั้นเรียน

ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติกิจกรรม ให้เด็กลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามความสนใจ โดยมีวิธีทำดังต่อไปนี้

1. นำกล่องนมขนาดใดก็ได้ที่ทำความสะอาดเรียบร้อยแล้ว ตากแดดให้แห้ง
2. นำกระดาษโปสเตอร์สีห่อให้รอบกล่องทั้ง 4 ด้าน ใช้กาวทาบบริเวณปลายขอบกระดาษโปสเตอร์สีแล้วติดกับกล่อง

3. ใช้กรรไกรปลายมนสำหรับตัดกระดาษโปสเตอร์สีติดกับกล่องทำเป็นหลังคาบ้าน
4. ใช้สีเทียนระบายตกแต่งหลังคาและฝาบ้าน
5. ใช้กรรไกรปลายมนตัดกระดาษโปสเตอร์สีทำเป็นประตูและหน้าต่าง แล้วใช้กาว ทาติด

ตกแต่งตามความคิดของเด็กแต่ละคน

เมื่อปฏิบัติกิจกรรมเสร็จแต่ละโต๊ะให้นำผลงานมาให้ครูดูบอกชื่อผลงานและวิธีทำ

ขั้นที่ 4 ขั้นนำเสนอผลงาน ครูให้โอกาสเด็กได้นำเสนอผลงานของตนเองที่หน้าชั้น เป็นการสร้างความเชื่อมั่นและพัฒนาทักษะทางภาษา

ขั้นที่ 5 ขั้นสรุป ครูและเด็กร่วมกันอธิบายสรุปกิจกรรมที่ทำ และบันทึกผลกิจกรรม

สื่อและอุปกรณ์

1. กล่องนมขนาดต่างๆ
2. กระดาษโปสเตอร์หลายๆ สี
3. กรรไกรปลายมน
4. กาว, ที่ทา กาว
5. สีเทียน

การวัดและประเมินผล

การสังเกตพฤติกรรมของเด็ก ดังนี้

1. การนำกล่องนมมาประดิษฐ์เป็นบ้าน
2. การบอกหรือเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับผลงานที่ตนเองทำ
3. การแสดงความพอใจในผลงานและความสามารถของตนเองและผู้อื่น

แผนการจัดประสบการณ์

กิจกรรมสร้างสรรค์

ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ปีการศึกษา 2561 ภาคเรียนที่ 1

ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม 60 นาที

สัปดาห์ที่ 1 วันสอนที่ 2 เรื่อง.....

สอนวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

การพิมพ์ภาพจากลายนิ้วมือ

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. เด็กสามารถใช้ปลายนิ้วมือขูดปลายสุดจุ่มสีน้ำแล้วกดลงบนกระดาษได้
2. เด็กสามารถใช้ดินสอสีวาดต่อเติมเป็นภาพต่างๆ ตามความคิดของตนเองได้
3. เด็กสามารถบอกหรือเล่าเรื่องเกี่ยวกับผลงานที่ตนเองทำได้
4. เด็กแสดงความพอใจในผลงานและความสามารถของตนเองและผู้อื่นได้

ประสบการณ์สำคัญทางศิลปะ

1. การบอกลักษณะ รูปร่าง เส้น สี และผิวสัมผัสของสิ่งต่างๆ รอบตัวในธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นได้
2. การอธิบายลักษณะและคุณภาพของตนเองและผู้อื่นได้
3. การใช้วัสดุ สื่อ อุปกรณ์ เทคนิค และกระบวนการที่หลากหลายในการสำรวจและการสร้างสรรค์งานศิลปะได้
4. การบอกความรู้สึก อารมณ์ของตนเองที่มีต่องานศิลปะ
5. การแสดงออกถึงความสนใจที่มีต่อผลงานศิลปะทั้งวัฒนธรรมของตนเอง ชุมชน และของผู้อื่น
6. การวางแผนและปฏิบัติตามแผน

ช่วงเวลาการจัดกิจกรรม

60 นาที

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ขั้นที่ 1 ขั้นจัดเตรียมวัสดุ - อุปกรณ์ การเตรียมความพร้อมเด็กด้วยนิทานและร้องเพลง การเชื่อมโยงความคิดของเด็กกับกิจกรรมเสริมประสบการณ์ และการเรียนรู้ การใช้อุปกรณ์ต่างๆ และการทดลองคิดกาในการทำงานเพื่อให้เด็กได้เตรียมตัวให้พร้อมที่จะปฏิบัติกิจกรรม

ขั้นที่ 2 ขั้นสนทนา ครูให้ข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กได้ผลงานแปลกใหม่ อาจจะเป็นการแนะนำรายบุคคล รายกลุ่ม หรือแนะนำพร้อมกันทั้งชั้นเรียน

ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติกิจกรรม ให้เด็กลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามความสนใจ โดยมีวิธีทำดังต่อไปนี้

1. ใช้นิ้วมือขูดปลายสุดจุ่มสีน้ำแล้วแตะลงบนฟองน้ำเบาๆ เพื่อไม่ให้สีน้ำติดนิ้วมือมากเกินไป

2. นำนิ้วมือจุ่มสีน้ำกกลงบนกระดาษที่เตรียมไว้

3. ใช้ดินสอสีวาดต่อเติมเป็นภาพต่างๆ ตามความคิดสร้างของเด็กแต่ละคน

เมื่อปฏิบัติกิจกรรมเสร็จแต่ละโต๊ะให้นำผลงานมาให้ครูดูบอกชื่อผลงานและวิธีทำ

ขั้นที่ 4 ขั้นนำเสนอผลงาน ครูให้โอกาสเด็กได้นำเสนอผลงานของตนเองที่หน้าชั้น เป็นการ

สร้างความเชื่อมั่นและพัฒนาทักษะทางภาษา

ขั้นที่ 5 ขั้นสรุป ครูและเด็กร่วมกันอธิบายสรุปกิจกรรมที่ทำ และบันทึกผลกิจกรรม

สื่อและอุปกรณ์

1. กระดาษ
2. สีน้ำ
3. ภาชนะสำหรับใส่สีน้ำ
4. ฟองน้ำ
5. ดินสอสี
6. ผ้ากั้นเปื้อนหรือเสื้อคลุม
7. ผ้าหรือกระดาษหนังสือพิมพ์สำหรับปูรองพื้นโต๊ะ

การวัดและประเมินผล

การสังเกตพฤติกรรมของเด็ก ดังนี้

1. การใช้ปลายนิ้วมือขยี้ปลายสุดจุ่มสีน้ำแล้วกดลงบนกระดาษ
2. การใช้ดินสอสีวาดต่อเติมเป็นภาพต่างๆ ตามความคิดของตนเอง
3. การบอกหรือเล่าเรื่องเกี่ยวกับผลงานที่ตนเองทำ
4. การแสดงความพอใจในผลงานและความสามารถของตนเองและผู้อื่น

แผนการจัดประสบการณ์

กิจกรรมสร้างสรรค์

ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ปีการศึกษา 2561 ภาคเรียนที่ 1

ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม 60 นาที

สัปดาห์ที่ 1 วันสอนที่ 3 เรื่อง.....

สอนวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

การวาดภาพระบายสีด้วยสีเทียน

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. เด็กสามารถใช้มือหยิบ-จับแท่งดินสอ แล้วลากเส้นตามแนวไม้บรรทัดลงบนกระดาษทำเป็นกรอบสี่เหลี่ยมได้
2. เด็กสามารถใช้มือหยิบ-จับแท่งสีเทียน แล้วลากเส้นหรือวาดภาพระบายสีต่างๆ ตามความคิดของตนเองได้
3. เด็กสามารถบอกหรือเล่าเรื่องเกี่ยวกับผลงานที่ตนเองทำได้
4. เด็กแสดงความพอใจในผลงานและความสามารถของตนเองและผู้อื่นได้

ประสบการณ์สำคัญทางศิลปะ

1. การบอกลักษณะ รูปร่าง เส้น สี และผิวสัมผัสของสิ่งต่างๆ รอบตัวในธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นได้
2. การอธิบายลักษณะและคุณภาพของตนเองและผู้อื่นได้
3. การใช้วัสดุ สื่อ อุปกรณ์ เทคนิค และกระบวนการที่หลากหลายในการสำรวจและการสร้างสรรค์งานศิลปะได้
4. การบอกความรู้สึก อารมณ์ของตนเองที่มีต่องานศิลปะ
5. การแสดงออกถึงความสนใจที่มีต่อผลงานศิลปะทั้งวัฒนธรรมของตนเอง ชุมชน และของผู้อื่น
6. การวางแผนและปฏิบัติตามแผน

ช่วงเวลาการจัดกิจกรรม

60 นาที

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ขั้นที่ 1 ขั้นจัดเตรียมวัสดุ - อุปกรณ์ การเตรียมความพร้อมเด็กด้วยนิทานและร้องเพลง การเชื่อมโยงความคิดของเด็กกับกิจกรรมเสริมประสบการณ์ และการเรียนรู้ การใช้อุปกรณ์ต่างๆ และการตกลงกติกาในการทำงานเพื่อให้เด็กได้เตรียมตัวให้พร้อมที่จะปฏิบัติกิจกรรม

ขั้นที่ 2 ขั้นสนทนา ครูให้ข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กได้ผลงานแปลกใหม่ อาจจะเป็นการแนะนำรายบุคคล รายกลุ่ม หรือแนะนำพร้อมกันทั้งชั้นเรียน

ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติกิจกรรม ให้เด็กลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามความสนใจ

โดยมีวิธีทำดังต่อไปนี้

1. ครูจัดเตรียมวัสดุ-อุปกรณ์ที่จะใช้วาดภาพพระบายสีด้วยสีเทียนไว้บนโต๊ะ
 2. ให้เด็กใช้ดินสอลากเส้นตามแนวไม้บรรทัดลงบนกระดาษทำเป็นกรอบสี่เหลี่ยมให้ห่างจากขอบกระดาษประมาณ 1 นิ้ว หรือเท่าความกว้างของไม้บรรทัด
 3. ให้เด็กใช้สีเทียนลากเส้นหรือวาดภาพพระบายสีต่างๆ ลงบนกระดาษตามคิดสร้างสรรค์ของเด็กแต่ละคน
 4. เมื่อเด็กวาดภาพเสร็จแล้ว ครูควรสนทนาซักถามหรือให้เด็กเล่าเรื่องราวภาพที่เด็กวาดภาพตามความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของเด็กแต่ละคน
 5. ครูบันทึกคำพูดของเด็กจากเรื่องราวที่เด็กเล่าลงบนกระดาษบริเวณใต้กรอบภาพที่เด็กวาดพร้อมทั้งลงวันที่ที่เด็กทำกิจกรรมได้ด้วย
- เมื่อปฏิบัติกิจกรรมเสร็จแต่ละโต๊ะให้นำผลงานมาให้ครูดูบอกชื่อผลงานและวิธีทำ
- ขั้นที่ 4 ขั้นนำเสนอผลงาน** ครูให้โอกาสเด็กได้นำเสนอผลงานของตนเองที่หน้าชั้น เป็นการสร้างความเชื่อมั่นและพัฒนาทักษะทางภาษา
- ขั้นที่ 5 ขั้นสรุป** ครูและเด็กร่วมกันอธิบายสรุปกิจกรรมที่ทำ และบันทึกผลกิจกรรม

สื่อและอุปกรณ์

1. สีเทียน
2. กระดาษ
3. ดินสอ
4. ไม้บรรทัด

การวัดและประเมินผล

การสังเกตพฤติกรรมของเด็ก ดังนี้

1. การใช้มือหยิบ-จับแท่งดินสอ แล้วลากเส้นตามแนวไม้บรรทัดลงบนกระดาษทำเป็นกรอบสี่เหลี่ยม
2. การใช้มือหยิบ-จับแท่งสีเทียน แล้วลากเส้นหรือวาดภาพพระบายสีต่างๆ ตามความคิดของตนเอง
3. การบอกหรือเล่าเรื่องเกี่ยวกับผลงานที่ตนเองทำ
4. การแสดงความพอใจในผลงานและความสามารถของตนเองและผู้อื่น

แผนการจัดประสบการณ์

กิจกรรมสร้างสรรค์

ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ปีการศึกษา 2561 ภาคเรียนที่ 1

ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม 60 นาที

สัปดาห์ที่ 1 วันสอนที่ 4 เรื่อง.....

สอนวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

การฉีก - ปะกระดาษสี

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. เด็กสามารถใช้มือฉีกกระดาษสีเป็นรูปต่างๆ ตามต้องการได้
2. เด็กสามารถใช้กาวทากระดาษสีที่ฉีกแล้วปะลงบนกระดาษประกอบเป็นรูปภาพต่างๆ ตามความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก
3. เด็กสามารถบอกหรือเล่าเรื่องเกี่ยวกับผลงานที่ตนเองทำได้
4. เด็กแสดงความพอใจในผลงานและความสามารถของตนเองและผู้อื่นได้

ประสบการณ์สำคัญทางศิลปะ

1. การบอกลักษณะ รูปร่าง เส้น สี และผิวสัมผัสของสิ่งต่างๆ รอบตัวในธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นได้
2. การอธิบายลักษณะและคุณภาพของตนเองและผู้อื่นได้
3. การใช้วัสดุ สื่อ อุปกรณ์ เทคนิค และกระบวนการที่หลากหลายในการสำรวจและการสร้างสรรค์งานศิลปะได้
4. การบอกความรู้สึก อารมณ์ของตนเองที่มีต่องานศิลปะ
5. การแสดงออกถึงความสนใจที่มีต่อผลงานศิลปะทั้งวัฒนธรรมของตนเอง ชุมชน และของผู้อื่น
6. การวางแผนและปฏิบัติตามแผน

ช่วงเวลาการจัดกิจกรรม

60 นาที

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ขั้นที่ 1 ขั้นจัดเตรียมวัสดุ - อุปกรณ์ การเตรียมความพร้อมเด็กด้วยนิทานและร้องเพลง การเชื่อมโยงความคิดของเด็กกับกิจกรรมเสริมประสบการณ์ และการเรียนรู้ การใช้อุปกรณ์ต่างๆ และการตกลงกติกาในการทำงานเพื่อให้เด็กได้เตรียมตัวให้พร้อมที่จะปฏิบัติกิจกรรม

ขั้นที่ 2 ขั้นสนทนา ครูให้ข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กได้ผลงานแปลกใหม่ อาจจะเป็นการแนะนำรายบุคคล รายกลุ่ม หรือแนะนำพร้อมกันทั้งชั้นเรียน

ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติกิจกรรม ให้เด็กลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามความสนใจ

โดยมีวิธีทำดังต่อไปนี้

1. ใช้มือฉีกกระดาษสีเป็นรูปต่างๆ ตามต้องการ

2. ทากาวลงบนกระดาษสีที่ฉีกแล้วปะลงบนกระดาษที่เตรียมไว้ ประกอบกันเป็นรูปหรือภาพต่างๆ ตามความคิดสร้างสรรค์ของเด็กแต่ละคน

เมื่อปฏิบัติกิจกรรมเสร็จแต่ละโต๊ะให้นำผลงานมาให้ครูดูบอกชื่อผลงานและวิธีทำ

ขั้นที่ 4 ขั้นนำเสนอผลงาน ครูให้โอกาสเด็กได้นำเสนอผลงานของตนเองที่หน้าชั้น เป็นการสร้างความเชื่อมั่นและพัฒนาทักษะทางภาษา

ขั้นที่ 5 ขั้นสรุป ครูและเด็กร่วมกันอธิบายสรุปกิจกรรมที่ทำ และบันทึกผลกิจกรรมสื่อและอุปกรณ์

1. เศษกระดาษสีหลายๆ สี
2. กระดาษ
3. กาว
4. ที่ทา กาว

การวัดและประเมินผล

การสังเกตพฤติกรรมของเด็ก ดังนี้

1. การใช้มีดฉีกกระดาษสีเป็นรูปต่างๆ ตามต้องการ
2. การใช้กาวทากระดาษสีที่ฉีกแล้วปะลงบนกระดาษประกอบเป็นรูปภาพต่างๆ ตามความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก
3. การบอกหรือเล่าเรื่องเกี่ยวกับผลงานที่ตนเองทำ
4. การแสดงความพอใจในผลงานและความสามารถของตนเองและผู้อื่น

แผนการจัดประสบการณ์

กิจกรรมสร้างสรรค์

ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ปีการศึกษา 2561 ภาคเรียนที่ 1

ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม 60 นาที

สัปดาห์ที่ 1 วันสอนที่ 5 เรื่อง.....

สอนวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

การปั้นดินน้ำมัน

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. เด็กสามารถใช้มี้อนวด ทูบ คลึง ปั้นดินน้ำมันเป็นรูปร่างต่างๆ ตามความคิดสร้างสรรค์ของตนเองได้
2. เด็กสามารถบอกหรือเล่าเรื่องเกี่ยวกับผลงานที่ตนเองทำได้
3. เด็กแสดงความพอใจในผลงานและความสามารถของตนเองและผู้อื่น

ประสบการณ์สำคัญทางศิลปะ

1. การบอกลักษณะ รูปร่าง เส้น สี และผิวสัมผัสของสิ่งต่างๆ รอบตัวในธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นได้
2. การอธิบายลักษณะและคุณภาพของตนเองและผู้อื่นได้
3. การใช้วัสดุ สื่อ อุปกรณ์ เทคนิค และกระบวนการที่หลากหลายในการสำรวจและการสร้างสรรค์งานศิลปะได้
4. การบอกความรู้สึก อารมณ์ของตนเองที่มีต่องานศิลปะ
5. การแสดงออกถึงความสนใจที่มีต่อผลงานศิลปะทั้งวัฒนธรรมของตนเอง ชุมชน และของผู้อื่น
6. การวางแผนและปฏิบัติตามแผน

ช่วงเวลาการจัดกิจกรรม

60 นาที

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ขั้นที่ 1 ขั้นจัดเตรียมวัสดุ - อุปกรณ์ การเตรียมความพร้อมเด็กด้วยนิทานและร้องเพลง การเชื่อมโยงความคิดของเด็กกับกิจกรรมเสริมประสบการณ์ และการเรียนรู้ การใช้อุปกรณ์ต่างๆ และการทดลองคิดการทำงานเพื่อให้เด็กได้เตรียมตัวให้พร้อมที่จะปฏิบัติกิจกรรม

ขั้นที่ 2 ขั้นสนทนา ครูให้ข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กได้ผลงานแปลกใหม่ อาจจะเป็นการแนะนำรายบุคคล รายกลุ่ม หรือแนะนำพร้อมกันทั้งชั้นเรียน

ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติกิจกรรม ให้เด็กลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามความสนใจ

โดยมีวิธีทำดังต่อไปนี้

1. ครูเตรียมดินน้ำมัน แผ่นรองปั้น และเครื่องประกอบการปั้นไว้บนโต๊ะ

2. ให้เด็กใช้มือทูป คลึง นวด ปั้นดินน้ำมัน เป็นรูปต่างๆ ตามความคิดสร้างสรรค์ของเด็กแต่ละคน บางครั้งครูอาจเสนอแนะแนวทางให้เด็กปั้น เพื่อสอดคล้องและสัมพันธ์กับหน่วยการเรียนรู้

3. เมื่อเด็กปั้นเสร็จแล้วครูควรสนทนาซักถามหรือให้เด็กเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กปั้น เมื่อปฏิบัติกิจกรรมเสร็จแต่ละโต๊ะให้นำผลงานมาให้ครูดูบอกชื่อผลงานและวิธีทำ

ขั้นที่ 4 ขั้นนำเสนอผลงาน ครูให้โอกาสเด็กได้นำเสนอผลงานของตนเองที่หน้าชั้น เป็นการสร้างความเชื่อมั่นและพัฒนาทักษะทางภาษา

ขั้นที่ 5 ขั้นสรุป ครูและเด็กร่วมกันอธิบายสรุปกิจกรรมที่ทำ และบันทึกผลกิจกรรม

สื่อและอุปกรณ์

1. ดินน้ำมัน
2. แผ่นรองปั้น
3. เครื่องมือประกอบการปั้น เช่น ไม้ขนาด พิมพ์รูปต่างๆ

การวัดและประเมินผล

การสังเกตพฤติกรรมของเด็ก ดังนี้

1. การใช้มีอนวด ทูป คลึง ปั้นดินน้ำมันเป็นรูปร่างต่างๆ ตามความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง
2. สังเกตจากเด็กสามารถบอกหรือเล่าเรื่องเกี่ยวกับผลงานที่ตนเองทำ
3. การแสดงความพอใจในผลงานและความสามารถของตนเองและผู้อื่น

รายละเอียดเกณฑ์การให้คะแนนแบบประเมินการทำงาน

กิจกรรมสร้างสรรค์ ชั้นอนุบาลปีที่ 3

โรงเรียนอนุบาลพระนครศรีอยุธยา ปีการศึกษา 2561 ภาคเรียนที่ 1

สัปดาห์ที่ 1 เรื่อง.....

ประเด็นการประเมิน	เกณฑ์การประเมิน		
	3	2	1
1. ประดิษฐ์บ้านจากกล่องนม	นำกล่องนมมาประดิษฐ์เป็นบ้านได้สมบูรณ์	นำกล่องนมมาประดิษฐ์เป็นบ้านได้แต่ไม่สมบูรณ์	นำกล่องนมมาประดิษฐ์เป็นบ้านไม่ได้
2. พิมพ์ภาพจากลายนิ้วมือ	พิมพ์ภาพจากลายนิ้วมือได้สวยงามและเป็นเรื่องราว	พิมพ์ภาพจากลายนิ้วมือได้แต่ไม่เป็นเรื่องราว	พิมพ์ภาพจากลายนิ้วมือไม่ได้
3. วาดภาพระบายสีด้วยสีเทียน	วาดภาพระบายสีด้วยสีเทียนได้ 1. สวยงาม 2. เป็นเรื่องราว	บกพร่องข้อใดข้อหนึ่งใน 2 ประเด็น	วาดภาพระบายสีด้วยสีเทียนได้บ้างเล็กน้อยหรือไม่ได้เลย
4. ฉีก-ปะกระดาษสี	ฉีกและปะกระดาษสีได้ตามต้องการ คือ 1. ตรง 2. เป็นเส้นสวยงาม 3. ไม่ฉีกขาด	บกพร่องข้อใดข้อหนึ่งใน 3 ประเด็น	บกพร่องในทุกประเด็น
5. ปั้นดินน้ำมัน	ปั้นดินน้ำมันให้เป็นรูปร่างได้อย่างหลากหลายและสวยงาม	ปั้นดินน้ำมันให้เป็นรูปร่างได้แต่ไม่หลากหลาย	ปั้นดินน้ำมันไม่ค่อยเป็นรูปร่างที่แน่นอนและไม่สวยงาม

บันทึกหลังสอน

สัปดาห์ที่.....วันสอนที่.....เรื่อง.....
สอนวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ผลการจัดกิจกรรม

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ปัญหาอุปสรรค/ข้อสังเกต

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ/แนวทางแก้ไข

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ลงชื่อ.....ผู้สอน
(.....)

ความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....

(นายบุญเลิศ โตสมบุญ)

ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลพระนครศรีอยุธยา

แบบประเมินแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

สำหรับผู้เชี่ยวชาญประเมินแผนการจัดประสบการณ์ระดับปฐมวัย

คำชี้แจง โปรดพิจารณา แผนการจัดประสบการณ์ว่ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด โดยทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องความคิดเห็นทางขวามือ พร้อมทั้งแสดงความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ซึ่งมี 5 ระดับ ดังนี้

- 5 หมายถึง มีตามประเด็นในรายการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีตามประเด็นในรายการประเมินอยู่ในระดับมาก
- 3 หมายถึง มีตามประเด็นในรายการประเมินอยู่ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง มีตามประเด็นในรายการประเมินอยู่ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง มีตามประเด็นในรายการประเมินอยู่ในระดับน้อยที่สุด

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. จุดประสงค์การเรียนรู้					
1.1 สามารถประเมินได้					
1.2 ถูกต้องตามหลักการเขียนแผนการจัดประสบการณ์					
1.3 สอดคล้องกับกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์					
1.4 เหมาะสมกับเวลาและเนื้อหา					
2. ประสบการณ์สำคัญทางศิลปะ					
2.1 ชัดเจนเข้าใจง่าย					
2.2 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้					
2.3 เหมาะสมกับระดับชั้นของผู้เรียน					
3. ช่วงเวลาการจัดกิจกรรม					
3.1 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมเหมาะสม					
4. วิธีการดำเนินกิจกรรม					
4.1 กิจกรรมสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้					
4.2 กิจกรรมกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิด ทำ และแสดงออก					
4.3 กิจกรรมหลากหลายเหมาะสมกับผู้เรียน					
4.4 ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม					
5. สื่อและอุปกรณ์					
5.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้					
5.2 สอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์					
5.3 เหมาะสมกับระดับชั้นของผู้เรียน					

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
6. การวัดและประเมินผล					
6.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้					
6.2 สอดคล้องกับประสบการณ์สำคัญทางศิลปะ					
6.3 ครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ ความรู้สึก และการแสดงออกทุกด้าน					
6.4 เครื่องมือที่ใช้วัดเหมาะสมกับระดับชั้นของผู้เรียน					

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

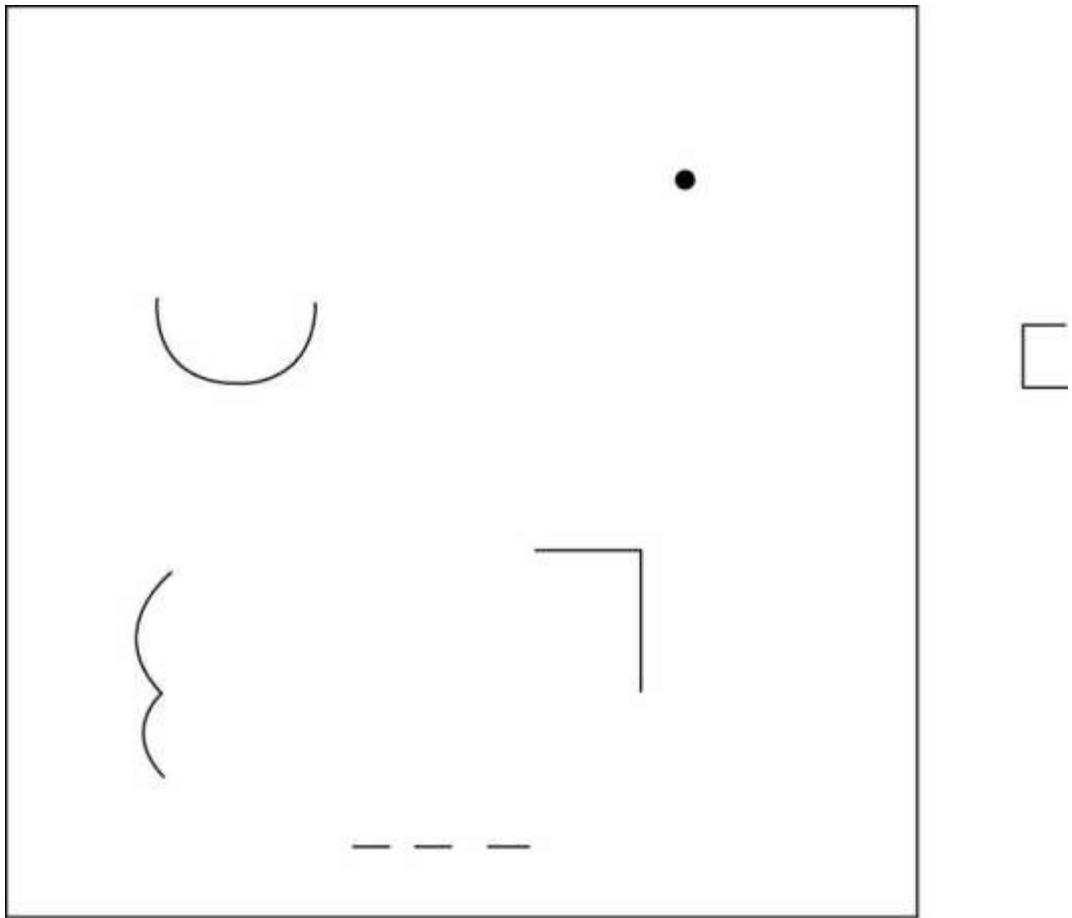
.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน
(.....)

แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ (TCT-DP)

1 Cn	2 Cm	3 Ne	4 Cl	5 Cth	6 Bfd	7 Bfi	8 Pe	9 Hu	10 Uc				11 Sp	รวม
									10.1	10.2	10.3	10.4		

ชื่อ.....เลขที่.....เวลา.....นาที

เกณฑ์การประเมิน

การประเมินผลแบบทดสอบ ดำเนินการตามเกณฑ์การประเมินผลของแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์โดยการวาดภาพของ Jellen & Urban. (1986 : 138 – 155) ซึ่งมีเกณฑ์การประเมินผลทั้งหมด 11 เกณฑ์ ดังนี้

1. การต่อเติม (Cn : Continuations) ชิ้นส่วนที่ได้รับการต่อเติม (ครึ่งวงกลม จุด มุมฉาก เส้นโค้ง เส้นประและสี่เหลี่ยมจัตุรัสเล็กปลายเปิดนอกกรอบสี่เหลี่ยมใหญ่) จะได้คะแนนการต่อเติม ชิ้นส่วนละ 1 คะแนน คะแนนสูงสุดคือ 6 คะแนน

2. ความสมบูรณ์ (Cm : Completions) หากมีการต่อเติมจากเดิมในข้อ 1 ให้เต็มหรือให้สมบูรณ์มากขึ้นจะได้คะแนนชิ้นส่วนละ 1 คะแนน ถ้าต่อเติมภาพโดยใช้รูปที่กำหนด 2 รูปมารวมเป็นรูปเดียว เช่น โยงเป็นรูปบ้าน ต่อเป็นอิฐ ต่อเป็นปล่องไฟ ฯลฯ ให้ 1 คะแนน คะแนนสูงสุดของข้อนี้ คือ 6 คะแนน

3. ภาพที่สร้างขึ้นใหม่ (Ne : New Elements) ภาพหรือสัญลักษณ์ที่วาดขึ้นใหม่ นอกเหนือจาก ข้อ 1 และ 2 จะได้คะแนนเพิ่มอีกภาพละ 1 คะแนน แต่ภาพที่วาดซ้ำๆ ภาพที่เหมือนกัน เช่น ภาพป่าที่มีต้นไม้หลายๆ ต้น ซ้ำๆ กัน จะได้ 2 – 3 คะแนน คะแนนสูงสุดของข้อนี้ คือ 6 คะแนน

4. การต่อเนื้องด้วยเส้น (Cl : Connections made with lines) แต่ละภาพหรือส่วนของภาพ (ทั้งภาพที่สร้างเสร็จขึ้นใหม่ในข้อ 3 หากมีเส้นลากโยงเข้าด้วยกันทั้งภายในและภายนอกจะ ได้รับคะแนนการโยงเส้น เส้นละ 1 คะแนน คะแนนสูงสุดของข้อนี้คือ 6 คะแนน

5. การต่อเนื้องที่ทำให้เกิดเป็นเรื่องราว (Cth : Connections made that Contribute to a theme) ภาพใดหรือส่วนของภาพที่ทำให้เกิดเป็นเรื่องราวหรือเป็นภาพรวมจะได้อีก 1 คะแนน ต่อ 1 ชิ้น การเชื่อมโยงนี้ อาจเป็นการเชื่อมโยงด้วยเส้นจากข้อ 1 หรือไม่ใช้เส้น ก็ได้ เช่น เส้นประของแสลงอาทิตย์ เจาต่างๆ การแตะกันของภาพ ความสำคัญอยู่ที่การต่อเนื้องนั้นทำให้ได้ภาพที่สมบูรณ์ตามความหมายที่ผู้เข้ารับการทดสอบตั้งชื่อไว้ คะแนนสูงสุดของข้อนี้ คือ 6 คะแนน

6. การข้ามเส้นกันเขตโดยการใช้ชิ้นส่วนที่กำหนดให้นอกกรอบใหญ่ (Bfd : Boundary Breaking Fragment Dependent) การต่อเติมหรือโยงเส้นปิด รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสปลายเปิด ซึ่งอยู่นอกกรอบสี่เหลี่ยมใหญ่ จะได้ 6 คะแนนเต็ม

7. การข้ามเส้นเขตอย่างอิสระโดยไม่ใช้ชิ้นส่วนนอกกรอบที่กำหนดให้ (Bfi : Boundary Breaking Fragment Independent) การต่อเติมโยงเส้นออกไปนอกกรอบ หรือการวาดภาพนอกกรอบสี่เหลี่ยมใหญ่ จะได้ 6 คะแนนเต็ม

8. การแสดงความคิด ใกล้เคียง - ไกล หรือมิติของภาษา (Pe : Perspective) ภาพที่วาดให้เห็นส่วนลึกมีระยะใกล้ - ไกล หรือวาดภาพในลักษณะสามมิติ ให้คะแนนภาพละ 1 คะแนน หากมีภาพปรากฏเป็นเรื่องราวทั้งภาพ แสดงความเป็นมิติ มีความลึกหรือใกล้ - ไกล ให้คะแนน 6 คะแนน

9. อารมณ์ขัน (Hu : Humor) ภาพที่แสดงให้เห็นหรือก่อให้เกิดอารมณ์ขัน จะได้ชิ้นส่วนละ 1 คะแนน หรือดูภาพรวมถ้าได้อารมณ์ขันมาก ก็จะทำให้คะแนนมากขึ้นเป็นลำดับ ภาพที่แสดงอารมณ์ขันนี้ประเมินในหลายๆ ทาง เช่น

9.1 ผู้วาดสามารถล้อเลียนตัวเองจากภาพวาด

9.2 ผู้วาดผนวกชื่อที่แสดงอารมณ์ขันเข้าไปหรือวาดเพิ่มเข้าไป

9.3 ผู้วาดผนวกลายเส้นและภาษาเข้าไปเหมือนการวาดภาพการ์ตูน

คะแนนสูงสุดของข้อนี้ คือ 6 คะแนน

10. การคิดแปลกใหม่ ไม่เป็นแบบแผนปกติ (UC : Unconventionality) ภาพที่มีความคิดที่แปลกใหม่แตกต่างไปจากความคิดปกติธรรมดาทั่วไป มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

10.1 การวางหรือการใช้กระดาษแตกต่างไปจากเมื่อผู้ทดสอบวางกระดาษให้ เช่น มีการพับ มีการหมุน หรือพลิกกระดาษไปข้างหลัง แล้วจึงวาดภาพ จะได้คะแนน 3 คะแนน

10.2 ภาพที่เป็นนามธรรมหรือไม่เป็นภาพของจริง เช่น การใช้ชื่อที่เป็นนามธรรม หรือสัตว์ประหลาด ให้ 3 คะแนน

10.3 ภาพรวมของรูปทรง เครื่องหมาย สัญลักษณ์ ตัวอักษร ตัวเลข หรือการใช้ชื่อ หรือภาพที่เหมือนการ์ตูน ให้ 3 คะแนน

10.4 ภาพที่ต่อเติม ไม่ใช่ภาพที่วาดกันแพร่หลายทั่วไป ให้ 3 คะแนน แต่หากมีการต่อเติมภาพในลักษณะต่าง ๆ ต่อไปนี้

- 1) รูปครึ่งวงกลมต่อเป็นพระอาทิตย์ หน้าคน หรือวงกลม
- 2) รูปมุมฉากต่อเป็นบ้าน กล่อง หรือสี่เหลี่ยม
- 3) รูปเส้นโค้งต่อเป็นงู ต้นไม้ หรือดอกไม้
- 4) รูปเส้นประ ต่อเป็นถนน ตรอก หรือทางเดิน
- 5) รูปจุดทำเป็นตานก หรือ สายฝน

รูปทำนองนี้ต้องหักออก 1 คะแนน จาก 3 คะแนนเต็มในข้อ 10.4 แต่ต้องไม่มีคะแนนติดลบ คะแนนสูงสุดของข้อนี้เท่ากับ 12 คะแนน

11. ความเร็ว (Sp : Speed) ภาพที่ใช้เวลาน้อยกว่า 12 นาที จะได้คะแนนเพิ่ม ดังนี้

- 11.1 ต่ำกว่า 2 นาที ได้ 6 คะแนน
- 11.2 ต่ำกว่า 4 นาที ได้ 5 คะแนน
- 11.3 ต่ำกว่า 6 นาที ได้ 4 คะแนน
- 11.4 ต่ำกว่า 8 นาที ได้ 3 คะแนน
- 11.5 ต่ำกว่า 10 นาที ได้ 2 คะแนน
- 11.6 ต่ำกว่า 12 นาที ได้ 1 คะแนน
- 11.7 มากกว่าหรือเท่ากับ 12 นาที ได้ 0 คะแนน

เกณฑ์การตัดสินระดับความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ TCT –DP เป็นดังนี้

1. ได้คะแนนรวมต่ำกว่า 24 คะแนน มีความคิดสร้างสรรค์อยู่ในระดับต่ำ
2. ได้คะแนนรวมระหว่าง 24 – 47 คะแนน มีความคิดสร้างสรรค์อยู่ในระดับปานกลาง
3. ได้คะแนนรวมตั้งแต่ 48 คะแนนขึ้นไป มีความคิดสร้างสรรค์อยู่ในระดับสูง

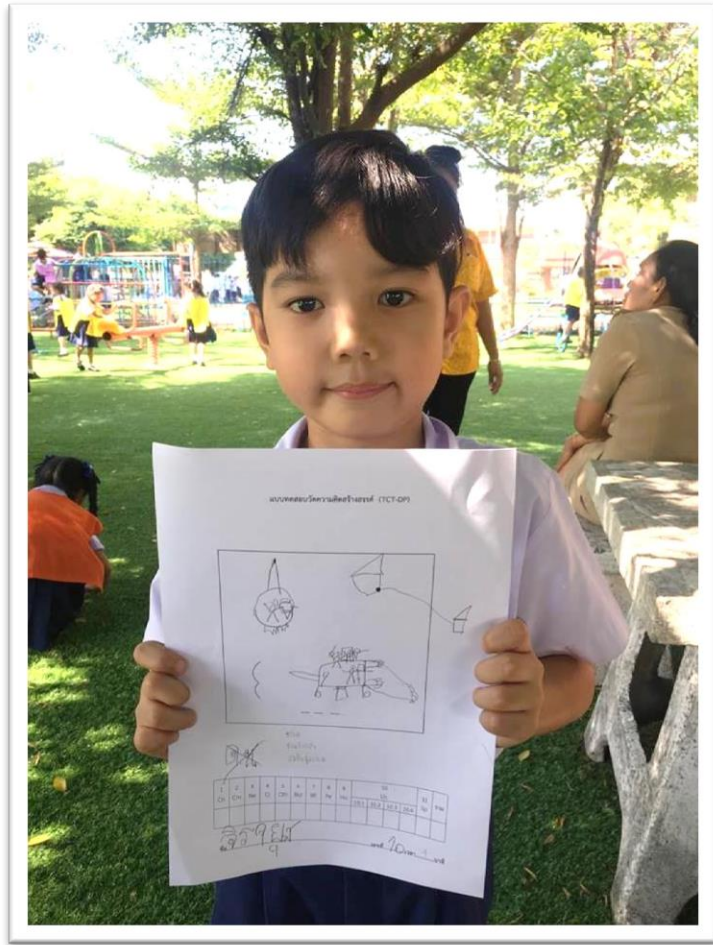
ภาคผนวก จ

ตัวอย่างแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ (TCT-DP)

1. ตัวอย่างภาพถ่ายเด็กขณะใช้แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ (TCT-DP)
2. ตัวอย่างผลงานเด็กที่ใช้แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ (TCT-DP)

ภาพที่ จ.1 ตัวอย่างภาพถ่ายเด็กขณะใช้แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ (TCT-DP)

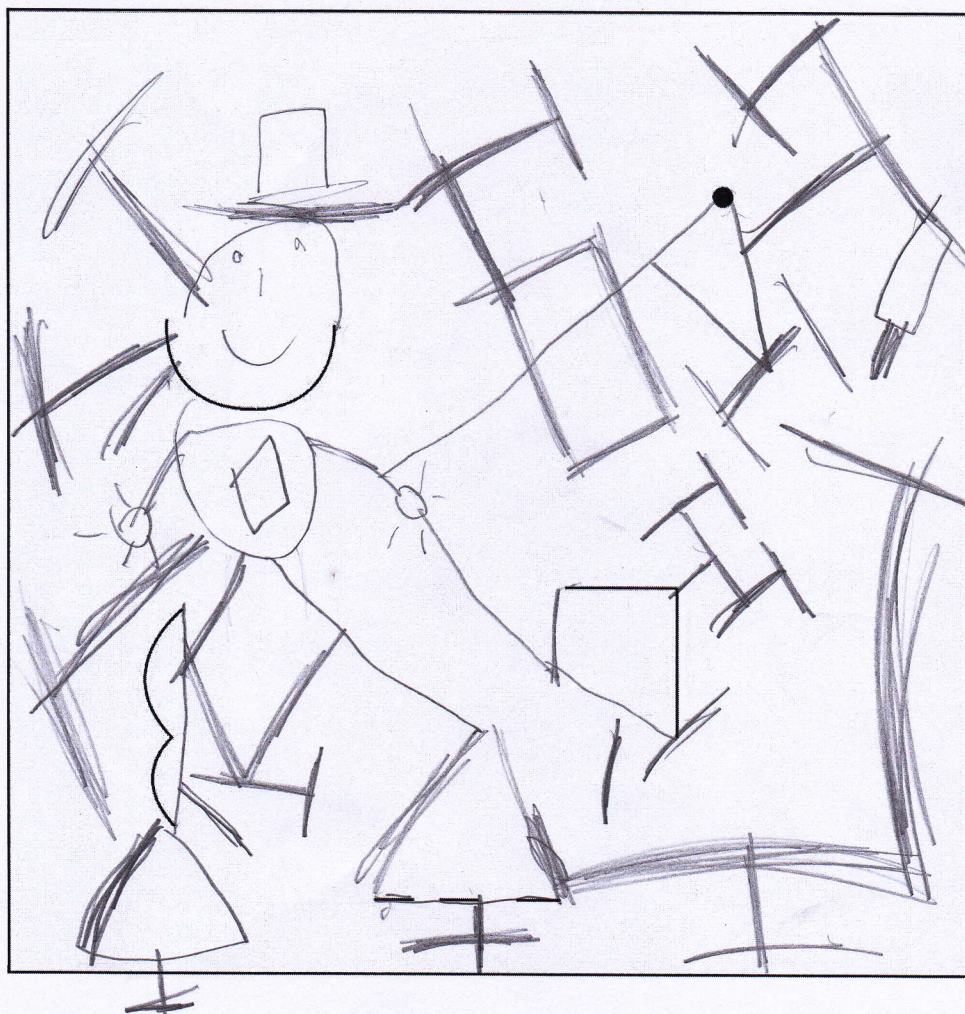
แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ (TCT-DP)

1 Cn	2 Cm	3 Ne	4 Cl	5 Cth	6 Bfd	7 Bfi	8 Pe	9 Hu	10 Uc				11 Sp	รวม
									10.1	10.2	10.3	10.4		
6	6	1	2	5	6	6	6	6	1	3	3	3	3	57

ชื่อ..... เลขที่..... เวลา..... นาที

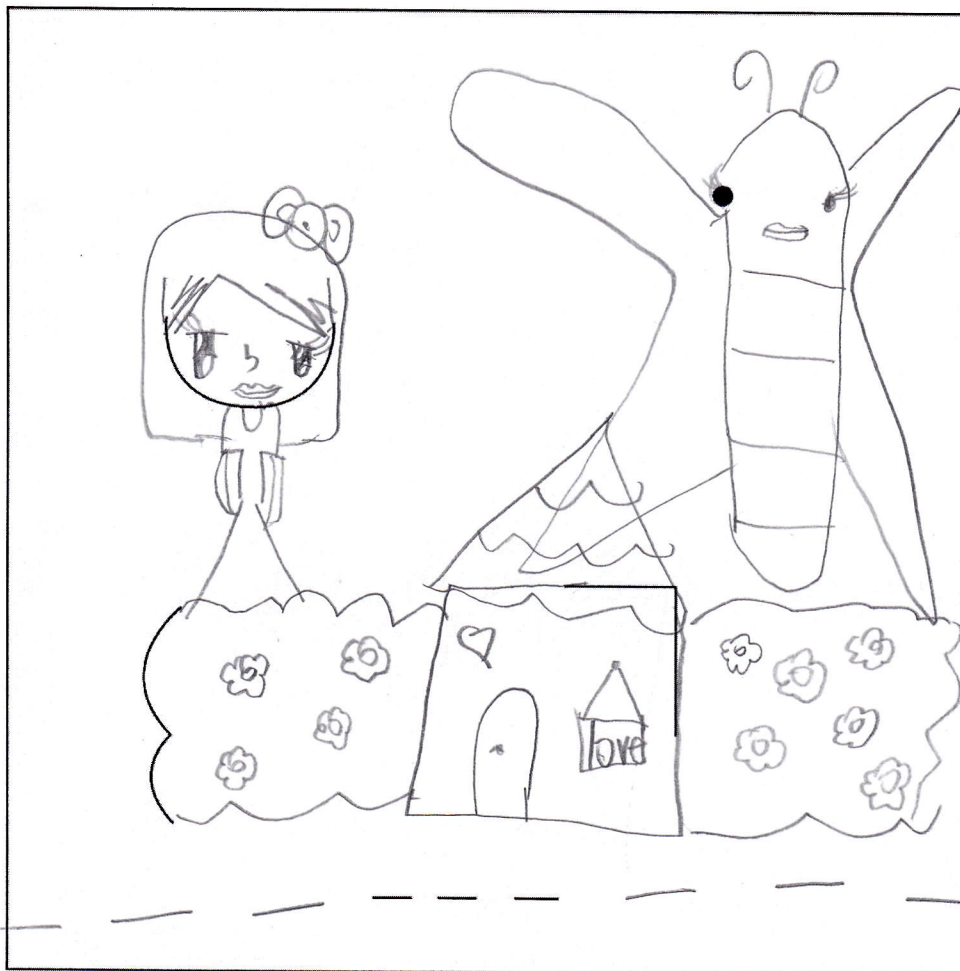
แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ (TCT-DP)

1 Cn	2 Cm	3 Ne	4 Cl	5 Cth	6 Bfd	7 Bfi	8 Pe	9 Hu	10 Uc				11 Sp	รวม
									10.1	10.2	10.3	10.4		
6	6	5	6	6	6	0	5	5	1	3	2	3	4	58

ชื่อ.....ด.ช. พงศ์กานดา.....พักทอง.....เลขที่.....16.....เวลา.....5.....นาที

แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ (TCT-DP)

1 Cn	2 Cm	3 Ne	4 Cl	5 Cth	6 Bfd	7 Bfi	8 Pe	9 Hu	10 Uc				11 Sp	รวม
									10.1	10.2	10.3	10.4		
6	6	3	5	5	6	0	5	5	1	3	3	1	4	53

ชื่อ คุณ วลสร่างค์ 6ปาลัก เลขที่ 25 เวลา 5 นาที

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - สกุล	นางสาวพัชรารรณ โฝงสูงเนิน
วัน - เดือน - ปี เกิด	3 กรกฎาคม 2535
สถานที่เกิด	จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 27 หมู่ 2 ตำบลหนองน้ำใส อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13140
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2558 ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (วท.บ.) สาขาคณิตศาสตร์ประยุกต์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง พ.ศ. 2562 ปริญญาครุศาสตรอุตสาหกรรมมหาบัณฑิต (คอ.ม.) สาขาการวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง